

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

นายปรเมศวร์ ชรอยนุช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINES FOR EDUCATION PROVISION FOR HUMAN DEVELOPMENT
BASED ON PROTESTANT CHRISTIANITY

Mr. Poramet Charoynoot

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Development Education
Department of Educational Policy Management and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

ปรเมศวร์ ชรอยนุช : แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา
นิกายโปรเตสแตนต์ (GUIDELINES FOR EDUCATION PROVISION FOR HUMAN
DEVELOPMENTBASED ON PROTESTANT CHRISTIANITY) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์
หลัก: รศ. ดร. กรรณิการ์ สัจกุล, 319 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์
ในการพัฒนามนุษย์ 2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา
นิกายโปรเตสแตนต์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนา
นิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์ผ่านวิวัฒนาการในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี
โปรเตสแตนต์ในสังคมไทย ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ยุค ดังนี้ 1) ยุคบุกเบิกการศึกษาแบบ
ตะวันตก พ.ศ. 2391–2476 (ค.ศ. 1838-1933) 2) ยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้อยู่ในความ
รับผิดชอบของนักการศึกษาคริสเตียนไทย พ.ศ. 2477-2499 (ค.ศ. 1934-1956) 3) ยุคการจัด
การศึกษาโดยมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2500–2558 (ค.ศ.1957-2015) และ
นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์
ตั้งอยู่บนอุดมคติทางความเชื่อและคำสอนของคริสต์ศาสนา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการขจัด
ความไม่รู้ของคนไทย อีกทั้งเป็นช่องทางในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา อันเป็นการหลุดพ้นจากความบาป
และสิ่งชั่วร้ายทั้งหมด มิชชันนารีเชื่อว่าหากทุกคนได้รับการศึกษาตามแนวคำสอนของศาสนาคริสต์
ย่อมนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ในทุกมิติ ดังนั้น แนวทางใน
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์จึงมี 7 เรื่อง ได้แก่ 1) การจัดการ
ศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ 2) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตาม
หลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ 3) การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ 4) การ
จัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา 5) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ 6)
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม และ 7) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็น
มนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็น ลายมือชื่อนิสิต

ผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก

สาขาวิชา พัฒนศึกษา

ปีการศึกษา 2557

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีโดยพระคุณของพระเจ้าและได้รับความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้เป็นครูผู้ชี้แนะแนวทางและจุดประกายความคิดในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประดิษฐ์ เกิงรังษฤทธิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. พรทิพย์ อันทิวโรทัย อาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ปกครอง สุรพงศ์ มิตรกุล เลขาธิการสภาคริสตจักรในประเทศไทย และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการให้คำแนะนำและให้ข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ปกครอง ดร.ประสิทธิ์ พงศ์อุดม ฝ่ายประวัติศาสตร์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย และเจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัทยายัพ ที่ให้การช่วยเหลือในการค้นคว้างานประวัติศาสตร์ ขอขอบพระคุณผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่าของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และให้คำแนะนำด้วยความรักและเมตตาเสมอมา ขอขอบคุณชาวพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และสนับสนุนผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ขอขอบคุณนางสาวสุตาภัทร ประดับแก้ว และคณะกรรมการนิสิตบัณฑิตศึกษา ที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์และร่วมทำกิจกรรมร่วมกันมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณคุณ คุณดาจำลอง และคุณยายนงเยาว์ ขำเกื้อ ที่ให้การเลี้ยงดูและให้การสนับสนุนในการศึกษาจนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยให้กำลังใจอยู่เสมอ

และขอขอบพระคุณ คุณพ่อประสิทธิ์ ชรอยนุช และคุณแม่จามรี ขำเกื้อ ที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูจนทำให้ผู้วิจัยมีความสำเร็จในวันนี้ ถึงแม้ว่าคุณแม่จะจากไปแล้วแต่ผู้วิจัยจะขอสานต่อปณิธานในการเป็นครูผู้สร้างคนเหมือนดังคุณแม่ที่ได้ทำมานั้น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
1. คริสต์ศาสนา	10
1.1 ประวัติความเป็นมา	10
1.2 ศาสนา.....	11
1.3 พระคัมภีร์.....	13
1.4 หลักคำสอนสำคัญ	13
1.5 นิกายในศาสนา.....	17
1.6 พิธีกรรมสำคัญ.....	18
1.7 สัญลักษณ์ของศาสนา	20
1.8 ความหมายและความสำคัญของมิชชันนารี	20

2. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์.....	22
2.1 แนวคิดตามหลักปรัชญา.....	22
2.2 แนวคิดตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์.....	25
3. บริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์.....	32
3.1 ระบบของสังคม.....	33
3.2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	36
4. การจัดการศึกษาของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์.....	38
4.1 ระบบการศึกษา.....	38
4.2 รูปแบบการเรียนการสอน.....	44
4.3 รูปแบบของความรู้.....	46
4.4 ปรัชญาการศึกษา.....	48
5. การเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย.....	51
5.1 คณะมิชชันนารีที่เข้ามาปฏิบัติพันธกิจในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	51
5.2 อุทมการณ์และแรงผลักดันในการเผยแพร่ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย.....	57
5.3 ทศนคติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีต่อสังคมไทย.....	74
5.4 มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับการถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย.....	81
5.5 การจัดการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทย.....	84
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	91
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	95
ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์เรื่องการพัฒนาคน.....	95
ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนตามแนวคริสต์ศาสนา นิกายโปรเตสแตนต์.....	98

บทที่ 4 ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์กับการจัดการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทย.....	100
4.1 ยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก พ.ศ. 2391-2476 (ค.ศ. 1838-1933).....	100
4.1.1 การจัดการศึกษาในมิชชันสยาม.....	104
4.1.2 การจัดการศึกษาในมิชชันลาว.....	112
4.1.3 การจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในช่วงการปฏิรูปการศึกษาใน สังคมไทย.....	117
4.1.4 มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับการอุดมศึกษาในสังคมไทย.....	121
4.2 ยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบของนักการศึกษาคริสเตียนไทย พ.ศ. 2477-2499 (ค.ศ. 1934 -1956).....	140
4.2.1 การจัดการศึกษาภายหลังการจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2477- 2488 (ค.ศ. 1934-1945).....	140
4.2.2 การจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2488-2500 (ค.ศ. 1945-1957).....	143
4.2.3 รายงานประเมินผลการศึกษาโรงเรียนคริสตจักรในประเทศไทยเพรสบิทีเรียนมิชชัน และดิสไซเปิลส์ออฟไฟร์สท์มิชชัน.....	147
4.3 ยุคการจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2500 – 2557 (ค.ศ. 1957 – 2015).....	161
4.3.1 การจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย.....	161
4.3.2 แนวทางการจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย.....	163
4.3.3 ลักษณะการทำพันธกิจด้านการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย.....	169
4.3.4 บริบทและรูปแบบการบริหารจัดการพันธกิจการศึกษา.....	171
บทที่ 5 แนวคิดของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์.....	189
5.1 เป้าประสงค์ (purpose).....	189
5.2 หลักการ (principle).....	191

5.3 กระบวนการ (process).....	198
5.4 บุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality).....	203
บทที่ 6 การถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนในมูลนิธิแห่ง สภาคริสตจักรใน ประเทศไทย	205
6.1 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 1	205
6.2 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 2	217
6.3 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 3	231
6.4 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 4	244
6.5 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 5	256
บทที่ 7 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์	271
บทที่ 8 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	289
8.1 สรุปผลการวิจัย.....	289
8.2 อภิปรายผล.....	294
8.3 ข้อเสนอแนะ	297
รายการอ้างอิง	299
ภาคผนวก.....	310
ภาคผนวก ก แบบบันทึกการสังเกต	311
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	314
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประจำสนทนากลุ่ม	317
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	319

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 รายชื่อโรงเรียนที่ศึกษา เรียงตามประวัติการก่อตั้ง	97
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทยการทำพันธกิจของมิชชันนารี และการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก.....	126
ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารี และการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้คนไทย	156
ตารางที่ 4 ปรัชญาและคำขวัญประจำโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ...	165
ตารางที่ 5 เปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารี และการศึกษาโดยมิชชันนารียุคการจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย	176
ตารางที่ 6 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านเป้าหมาย	182
ตารางที่ 7 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านหลักการ.....	183
ตารางที่ 8 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านกระบวนการจัดการศึกษา	185
ตารางที่ 9 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านผลจากการจัดการศึกษา.....	186
ตารางที่ 10 สรุปแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์.....	204
ตารางที่ 11 สรุปแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์	284

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 องค์ประกอบของมนุษย์ตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์	32
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	94
ภาพที่ 3 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ ...	288

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามในทุกมิติของชีวิต ทั้งการอบรมทางด้านวิชาความรู้ การเพาะบ่มคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ และการสร้างชาติให้มีความเจริญมั่นคง ดังความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล เมื่อวันจันทร์ที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ณ ศาลาดุสิดาลัยที่ว่า

“...การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชน ได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ตลอด...”

การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ที่จะสามารถสร้างคนให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นการลงทุนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ และการศึกษาสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธีการต่างๆ ทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดถึงแม้ว่าจะมีทรัพยากรอื่นๆ อย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าทรัพยากรมนุษย์ขาดคุณภาพแล้ว การพัฒนาก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ การศึกษาจึงนับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดจนช่วยวางรากฐานพัฒนาการศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข

การศึกษาตามแนวคริสต์ศาสนาคือการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยแก่นแท้แล้วมนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น กล่าวคือ มนุษย์เป็นผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างตามพระฉายาของพระองค์ให้มีความสมบูรณ์พร้อม ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม การศึกษาตามแนวทางของคริสต์ศาสนาคือการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพระคริสตธรรมคัมภีร์

ฉะนั้นการจะให้การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาครบทุกมิติ ตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์เติบโตขึ้นอย่างมีสมดุล เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ (เอกชัย ชินโคตร, 2551)

กระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคริสต์ศาสนาตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ที่เน้นความรับผิดชอบต่อพระเจ้า ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น มีหน้าที่ความรับผิดชอบและข้อสัจย์ภักดีต่อประเทศชาติบ้านเมือง หรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิก มุ่งพัฒนาตนเอง ผู้อื่นและสังคมให้เจริญก้าวหน้าสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การศึกษาตามแนวทางของคริสต์ศาสนาจึงตั้งอยู่บนรากฐานและคำสอนของพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ เพื่อพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ดีในฐานะที่มนุษย์แต่ละคนเป็นพระฉายาหรือภาพลักษณ์ของพระเจ้า ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงเป็นพี่น้องกัน มีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

การเรียนรู้เป็นศักยภาพของมนุษย์ที่พระเจ้าประทานให้ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาตนเองและพัฒนาผู้อื่นรวมทั้งสังคมด้วยหนทางแห่งคำสอนของพระเยซูคริสต์ในพระกิตติคุณและธรรมเนียมปฏิบัติที่สรุปอยู่ในบทบัญญัติแห่งความรักของคริสต์ศาสนาที่ว่า “...จงรักผู้อื่นเหมือนรักตนเองและท่านทั้งหลายจงรักซึ่งกันและกันดังที่เราได้รักท่านทั้งหลายเพื่อว่าคนทั้งหลายจะได้รู้ว่าท่านเป็นศิษย์ของเรา...” ดังนั้น ความรักจึงเป็นพระพรและคำสอนที่พระเจ้าทรงต้องการให้มนุษย์ยึดมั่นปฏิบัติเพื่อนำชีวิตให้เป็นคนดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งในการเจริญชีวิตภายในและการดำเนินชีวิตภายนอกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (วิวัฒน์ แพร่สิริ, 2543)

การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการให้ฝึกหัดมนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีความดีพร้อมในทุกมิติของชีวิต จากแนวคิดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานั้นทำให้เห็นถึงความมุ่งหมายของของคริสต์ศาสนาที่ได้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่า

“...การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข...”

การจัดการศึกษา โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา หรือการสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขนั้น ผู้ที่มีภารกิจในการจัดการกระบวนการการเรียนรู้มีความจำเป็นจะต้องรู้และเข้าใจองค์ประกอบความเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข โดยองค์ประกอบของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาคือ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) คนเก่ง คือ ผู้ที่มีความสามารถด้านหนึ่ง ด้านใดหรือหลาย ๆ ด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทางที่แสดงออกถึงความสามารถได้อย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ เช่น ความสามารถด้านการคิด ภาษา คณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ความเป็นผู้นำ การรู้จักตนเอง เป็นต้น 2) คนดี คือ ผู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านพฤติกรรมที่แสดงออกและด้านจิตใจ เช่น เป็นคนที่มีคุณธรรม มีเหตุผล รั้งหน้าที่ รับผิดชอบ มีวินัย ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ มีค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วยการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การเคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์ เคารพกติกาสังคมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 3) มีความสุข คือผู้ที่มีความสมดุลในวิถีชีวิต เช่น มีร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส มีความรัก ความอบอุ่น มีความสงบสุข สันติ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ใช้สติปัญญาในการวางแผนและคิดแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (นงลักษณ์ ไหว้พรม, 2542)

จากแนวคิดทางการศึกษาตามแนวคริสต์ศาสนาที่เป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสต์ธรรมคัมภีร์และการที่คริสตชนมีพระเยซูคริสต์ผู้ทรงเป็นต้นแบบของมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังข้อความที่บันทึกไว้ในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ พระธรรมลูกาบทที่ 2 ข้อที่ 52 ความว่า

“...พระเยซูก็ได้จำเริญขึ้นในด้านสติปัญญา ในด้านร่างกาย และเป็นที่ชอบใจเฉพาะพระเจ้า และต่อหน้าคนทั้งปวงด้วย...”

การศึกษาของคริสต์ศาสนาจึงมุ่งเน้นส่งเสริมให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเพียรพยายามที่จะมีชีวิตที่เป็นเหมือนพระเยซูคริสต์ ส่งผลให้มีคณะมิชชันนารีอุทิศตนเพื่อการประกาศศาสนาคริสต์ในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก โดยใช้หลักในการทำพันธกิจแบบพระเยซูคริสต์ 3 ประการ คือ พันธกิจการสอน พันธกิจการประกาศข่าวประเสริฐ และพันธกิจการเยียวยารักษาความเจ็บป่วย ดังข้อความที่บันทึกไว้ในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ พระธรรมมัทธิว บทที่ 4 ข้อที่ 23 ความว่า

“...พระเยซูได้เสด็จไปทั่วแคว้นกาลิลี ทรงสั่งสอนในธรรมศาลาของเขา ทรงประกาศข่าวประเสริฐแห่งอาณาจักร และทรงรักษาโรคภัยไข้เจ็บทุกอย่างของชาวเมืองให้หาย...”

คณะมิชชันนารีของคริสต์ศาสนาได้เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมี 2 นิภาย คือ นิภายโรมันคาทอลิก ได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. 2210 (ค.ศ. 1567) ในรัชสมัยของ สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชและมีบทบาทอย่างสูงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในส่วนของ นิภายโปรเตสแตนต์ได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. 2371 (ค.ศ. 1828) ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พันธกิจของคณะมิชชันนารี คือการเผยแพร่คำสอนของพระเยซูคริสต์ที่ถูกบันทึกไว้ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ไปสู่ชนพื้นเมือง เพื่อจะได้มีความเข้าใจในคำสอนของพระเจ้า อันจะทำให้เกิดความเจริญเช่นเดียวกันกับชาติตะวันตก ทั้งในมิติของวิทยาการและสังคม

ด้านการจัดการศึกษานับเป็นพันธกิจที่สำคัญของมิชชันนารีที่ได้มาวางรากฐานการศึกษา แบบตะวันตกในสังคมไทย มิชชันนารีอเมริกันมีแนวคิดว่าการศึกษาของเด็กประกอบด้วย ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ การคำนวณ และได้เล่าเรียนความรู้ที่เหมาะสม เช่น ธรรมชาติ วิทยาการศึกษาเช่นนี้จะนำไปสู่ความเป็นคนดีและคนไม่เถื่อน สมมติฐานนี้ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาเป็น เวลานาน แต่ได้รับการยอมรับมากนักจากสังคมไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคติความเชื่อเกี่ยวกับการจัด การศึกษาแต่เดิมของไทยที่ไม่ได้แยกการศึกษาทางโลกกับทางธรรมออกจากกัน อันที่จริงก่อนหน้าที่ รัฐบาลไทยจะเข้าไปแทรกแซงการจัดการศึกษาของมิชชันนารีในระยะหลัง โรงเรียนของมิชชันนารีถือ คัดอย่างเดียวกันคือการเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ทั้งหลาย โดยเฉพาะกลไกธรรมชาติในวิทยาศาสตร์ นั้นเพื่อที่จะเข้าใจถึงพระประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ การศึกษาของมิชชันนารีจึงพยายามจะให้ ความหมายทางธรรมแก่ความรู้ทางโลกอยู่ตลอดเวลา การจัดการศึกษาของมิชชันนารีนับว่าเป็นการ จัดการศึกษาที่มีความน่าสนใจ นอกจากความเชื่อที่ว่ามิชชันนารีเห็นคุณค่าของการศึกษาและยังเชื่อ ด้วยว่าการศึกษาโดยตัวของมันเองได้กระตุ้นความมีสติปัญญา แก่นแท้ของการศึกษาคือแนวทางใน การกำหนดความเชื่อและค่านิยมของผู้อื่นให้เป็นรูปร่างขึ้น นั่นคือการใช้การศึกษาเพื่อกล่อมเกล่า สังคมให้เป็นไปตามแนวทางของมิชชันนารี (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนที่เป็นคณะหลักในการเข้ามาดำเนิน พันธกิจด้านการศึกษาและวางรากฐานการศึกษาในประเทศไทย ได้สะท้อนความมุ่งหวังในการจัด การศึกษาว่าเป็นพันธกิจหลักของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนจากการรายงานงานด้านการศึกษาใน สยามเหนือของศาสนาจารย์ ดับบลิว แอร์ริส กล่าวว่า

“...ถ้าหากหมอสอนศาสนาเพรสไบทีเรียนเดินทางมาสยามครั้งแรกไม่ได้ วางรากฐานและอุปถัมภ์โรงเรียน เพื่อประโยชน์แก่คนหนุ่มสาวของอาณาจักรนี้แล้ว ละก็ พวกเขาจะไม่ได้ปฏิบัติตนตามมาตรฐานที่ได้รับจากนิภายของตน เนื่องจาก ประวัติของนิภายนี้ที่มีมาโดยตลอดก็คือ การสนับสนุนการศึกษาอย่างแข็งขัน ยิ่งไป

กว่านั้น พวกเขา ก็จะเป็นผู้ฝึกเหมือนพระวอพระยงของพระเยซูคริสต์ที่ตนเดินทางมาเพื่อเทศนาความหมายของพระวอพระยงนั้นขาดวิน ถ้าหากพวกเขาไม่แสดงให้เห็นว่า ความรอดพ้นที่พวกเขา มุ่งมั่นที่จะให้ผู้คนยอมรับนั้นทำเพื่อให้ได้ร่างกายและจิตใจทั้งหมดและเพื่อสำหรับในชีวิตจนสิ้นอายุไข การเคลื่อนไหวทางการศึกษาสากลในสมัยใหม่ครอบคลุมไปทั่วโลกในขณะนี้ เป็นผลมาจากแนวคิดของศาสนาคริสต์มาตั้งแต่ต้น แนวคิดดังกล่าวมีคุณค่าต่อบุคคลแต่ละบุคคลเพื่อเตือนพวกเขาให้ยอมรับว่าการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของของขวัญที่พระเยซูคริสต์ได้ให้ไว้แก่โลก ความเชื่อของพระองค์ในความเป็นไปได้อันไม่มีขอบเขตนั้นฝังแน่นอยู่ในจิตใจ สุดจิตวิญญาน สุดความคิด และสุดพลังทั้งหมด และให้รักเพื่อนบ้านประหนึ่งรักตนเอง ความสง่างามและความความหมายที่พระองค์ประทานให้แก่ชีวิตมนุษย์นั้นเป็นการวิงวอนที่เพิ่มทวีขึ้น เพื่อเน้นย้ำว่ามนุษย์มีหน้าที่ช่วยเกื้อหนุนลูกหลานของตนอย่างเร่งด่วน ในการก่อตั้งโรงเรียนหมอสอนศาสนา กำลังมุ่งมั่นที่จะไปแบ่งปันของขวัญอันยิ่งใหญ่ เพื่อสร้างความสว่างให้แก่จิตใจและขยายจิตวิญญานออกไปให้กว้างขวาง เนื่องจากสถานที่อื่นๆ ถือเป็นมรดกของคริสตศาสนิกชนโดยเชื่อว่าการให้การศึกษแก่มนุษยชาติมีอยู่ในพระบัญญัติของพระเยซูคริสต์ จึงออกไปสร้างสาวกในทุกดินแดนและสั่งสอนพวกเขา...”

(McFarland, 1928)

การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะยังไม่มีการศึกษาถึงแนวคิดของการจัดการศึกษาของนิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์มาก่อน และการศึกษาประวัติศาสตร์การเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารี นิกายโปรเตสแตนต์ในต่างแดน นอกจากจะต้องเข้าใจบริบททางสังคมที่ก่อให้เกิดกระบวนการมิชชันนารีแล้ว ยังต้องเข้าใจถึงอุดมการณ์ทางศาสนาและสังคมของมิชชันนารี ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจถึงแนวคิดอย่างชัดเจนในวิธีการถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกสู่สังคมไทยของมิชชันนารี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533) จากการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมิชชันนารีในงานวิจัย ส่วนใหญ่ มักจะมองข้ามประเด็นดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาเพียง “บทบาท” การขยายงานด้านต่างๆ ของมิชชันนารี โดยไม่มีงานวิจัยชิ้นใดที่ได้วิเคราะห์ถึงแนวคิดในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี นิกายโปรเตสแตนต์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาของคริสต์ศาสนา

การศึกษาโปรเตสแตนต์เป็นจัดการศึกษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนอย่างชัดเจนมีบทบาทในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ใน

การพัฒนามนุษย์ เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการวางแผนทางการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาโปรเตสแตนต์ภายใต้สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน 28 โรงเรียน และระดับอุดมศึกษา 2 มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาคริสต์ศาสนานิกายอื่นๆ ที่สามารถนำแนวทางการจัดการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาตามแนวคริสต์ศาสนา อีกทั้งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องของการพัฒนามนุษย์ในมิติของคริสต์ศาสนากับศาสนาอื่น อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของศาสนาที่ตนนับถือ

คำถามวิจัย

1. คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์มีแนวคิดเรื่องการพัฒนามนุษย์ในการจัดการศึกษาอย่างไร
2. จะมีแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

มนุษย์สมบูรณ์ หมายถึง ผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นตามพระฉายาของพระองค์ให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกมิติของชีวิตทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ

คริสต์ศาสนศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเรื่องความเชื่อของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสตธรรมคัมภีร์ ธรรมเนียมปฏิบัติของคริสตจักร และหลักข้อเชื่อ

มิชชันนารี หมายถึง ผู้ที่อุทิศตนในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์และทำพันธกิจด้านการจัดการศึกษาในประเทศไทย

การศึกษาโปรเตสแตนต์ หมายถึง การจัดการศึกษาแบบตะวันตกของคริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์ที่อยู่ภายใต้สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย หมายถึง องค์กรศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมคริสตจักร สถาบันการศึกษา สถานพยาบาล หน่วยงานทรัพย์สิน และปกครองผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทยให้อยู่ภายใต้นิติบุคคลเดียวกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามคริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์
2. สถาบันการศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยและสถาบันการศึกษาคริสตศาสนาอื่นๆ ได้แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามคริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์
3. คริสตจักรและคริสตชนในประเทศไทยได้แนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นมนุษย์ตามคริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีสาระครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. คริสต์ศาสนา

- 1.1 ประวัติความเป็นมา
- 1.2 ศาสดา
- 1.3 พระคัมภีร์
- 1.4 หลักคำสอนสำคัญ
- 1.5 นิกายในศาสนา
- 1.6 พิธีกรรมสำคัญ
- 1.7 สัญลักษณ์ของศาสนา
- 1.8 ความหมายและความสำคัญของมิชชันนารี

2. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์

- 2.1 แนวคิดตามหลักปรัชญา
 - 2.1.1 ความหมายและต้นกำเนิดของมนุษย์
 - 2.1.2 ลักษณะของมนุษย์
 - 2.1.3 องค์ประกอบของมนุษย์
- 2.2 แนวคิดตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์
 - 2.2.1 ความหมายและต้นกำเนิดของมนุษย์
 - 2.2.2 ลักษณะของมนุษย์
 - 2.2.3 องค์ประกอบของมนุษย์

3. บริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารี

โปรเตสแตนต์

- 3.1 ระบบของสังคม
- 3.2 ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

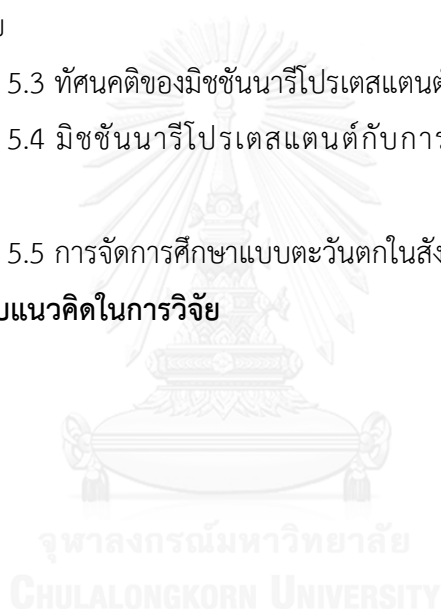
4. การจัดการศึกษาของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์

- 4.1 ระบบการศึกษา
- 4.2 รูปแบบการเรียนการสอน
- 4.3 รูปแบบของความรู้
- 4.4 ปรัชญาการศึกษา

5. การเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย

- 5.1 คณะมิชชันนารีที่เข้ามาปฏิบัติพันธกิจในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- 5.2 อุดมการณ์และแรงผลักดันในการเผยแพร่ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย
- 5.3 ทักษะของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีต่อสังคมไทย
- 5.4 มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับการถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย
- 5.5 การจัดการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทย

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. คริสต์ศาสนา

1.1 ประวัติความเป็นมา

คริสต์ศาสนาเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่การที่พระเจ้าทรงเนรมิตสร้างฟ้าสวรรค์และแผ่นดินโลก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ที่ได้เริ่มต้นขึ้นและจะไปจบสิ้นอย่างบริบูรณ์เมื่อโลกนี้ดับสิ้นไป การบังเกิดมาขององค์พระเยซูคริสต์พระบุตรองค์เดียวของพระเจ้า ผู้ทรงถ่อมพระทัยยอมรับสภาพมนุษย์และเป็นผู้ไถ่มนุษย์จากความบาป นับเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งความรอดนี้ ด้วยเหตุที่พระเยซูคริสต์ได้ทรงทำพันธสัญญาระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ให้สมบูรณ์ โดยการทรงเปิดเผยสัจธรรมที่จะนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้นด้วยการนำมนุษย์ไปหาพระเจ้า พันธสัญญานี้หมายถึง พระเจ้าทรงสัญญาว่าจะทรงช่วยมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์และได้รับความรอดคือชีวิตนิรันดรอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์คือการอยู่จำเพาะพระพักตร์พระเจ้าชั่ววันนิรันดร

ตลอดประวัติศาสตร์แห่งความรอดพระเจ้าได้สื่อสารกับมนุษย์มาโดยตลอดผ่านทางที่พระเจ้าทรงตรัสด้วยวิธีการต่างๆ มากมายผู้เผยพระวจนะทุกยุคทุกสมัย แต่ในวาระสุดท้ายของโลกพระเจ้าได้ตรัสสิ่งต่างๆ แก่เราทั้งหลายทางพระเยซูคริสต์ และพระเจ้ายังทรงตรัสผ่านชีวิตของผู้เชื่อแต่ละรายบุคคลที่แตกต่างกันออกไปให้มีส่วนร่วมในการรับใช้พระเจ้าในประวัติศาสตร์แห่งความรอดนี้ ด้วยความเชื่อดังกล่าวคริสตชนจึงนับว่าวิวัฒนาการของคริสต์ศาสนาที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์แห่งความรอดนี้ครอบคลุมไปยังประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติด้วย โดยถือว่าพระเจ้าเป็นผู้ให้กำเนิดแก่มนุษยชาติและเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ที่พัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์กับองค์พระผู้เป็นเจ้า (เสรี พงศ์พิศ, 2531)

คำว่า “คริสต์” (Christ) มาจากภาษาโรมันว่า “คริสตัส” (Christus) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือคำว่า “Christos” ซึ่งแปลมาจากคำว่า “เมสสิยาห์” (Messiah) ในภาษาฮีบรู ซึ่งมีความหมายว่า “พระเจ้าผู้ช่วยให้รอด” โดยพระเจ้าส่งพระบุตรองค์เดียวของพระองค์มาบังเกิดเป็นมนุษย์เพื่อเป็นผู้ช่วยเหลือมวลมนุษยชาติให้รอดพ้นจากความบาปและความทุกข์ทรมาน (หลวงวิจิตรวาทการ, 2546)

คริสต์ศาสนาที่มีวิวัฒนาการมาจากศาสนายิว ซึ่งทั้งสองศาสนาต่างนับถือพระเจ้าองค์เดียวผู้ทรงพระนามว่า “พระยาเวห์” (Yehowah) และต่างก็ยอมรับนับถือพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม (old testament) ของศาสนายิวที่รวบรวมเรื่องราวต่างๆ ที่พระเจ้าทรงกระทำต่อมนุษย์และตรัสกับมนุษย์ตั้งแต่การเริ่มต้นทรงสร้างโลก สำหรับคริสต์ศักราชเริ่มนับตั้งแต่การบังเกิดของพระเยซูคริสต์

คริสต์ศาสนามีการเจริญเติบโตหลังจากพระเยซูทรงสิ้นพระชนม์แล้วโดยการเผยแผ่ศาสนาอย่างจริงจังของเหล่าสาวกและคริสตชน คริสต์ศาสนามีความเจริญแพร่หลายมากที่สุดสมัย

ของพระเจ้าคอนสแตนตินที่ทรงเลื่อมใสและอุปถัมภ์คำชู้คริสต์ศาสนาทุกอย่าง โดยการก่อสร้างศาสนสถาน การออกกฎหมายมิลานใน พ.ศ. 856 (ค.ศ. 313) ให้สำนักวาติกันเป็นรัฐอิสระ ไม่ต้องขึ้นกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร และฝ่ายอาณาจักรไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงกิจการของพระศาสนจักรได้ทำให้พระสันตะปาปามีอำนาจเทียบเท่ากับพระราชา มีอำนาจปกครองพระศาสนจักรทั้งปวง ทรงนำไม้กางเขนมาเป็นสัญลักษณ์ของคริสต์ศาสนา และสิ่งที่ทำให้คริสต์ศาสนาได้รับความนิยมมากที่สุดคือ ใน พ.ศ. 868 (ค.ศ. 325) ทรงออกกฎหมายให้ทุกคนนับถือศาสนาคริสต์เท่านั้น ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 868 – พ.ศ. 1597 (ค.ศ. 325 - ค.ศ. 1054) คริสต์ศาสนาจึงได้เจริญเติบโตอย่างแพร่หลาย จากศาสนาประจำชาติของประเทศอิตาลีกลายมาเป็นศาสนาประจำชาติของทุกประเทศในทวีปยุโรป และต่อมาได้ขยายไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก (เสรี พงศ์พิศ, 2531)

1.2 ศาสนา

1.2.1 การบังเกิด

พระเยซูคริสต์ (Jesus Christ) คือศาสนาของคริสต์ศาสนา ถือกำเนิดในหมู่ชนชาติอิสราเอล (ยิว) มารดาชื่อ “มารีย์” และบิดาชื่อ “โยเซฟ” มีอาชีพเป็นช่างไม้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นกาลิลี เมืองนาซาเรธ ตามข้อความในพระคริสตธรรมคัมภีร์ได้บันทึกถึงการประสูติของพระเยซูไว้ว่า นางมารีย์ ผู้เป็นมารดาของพระเยซูนั้นได้ตั้งครรภ์ด้วยฤทธิ์เดชของพระวิญญาณบริสุทธิ์ของพระเจ้า ตั้งแต่ยังไม่ได้แต่งงานกับโยเซฟผู้เป็นบิดาของพระเยซู ซึ่งในขณะนั้นนางมารีย์ยังเป็นหญิงพรหมจรรย์ แต่ด้วยความยิ่งใหญ่และความอัศจรรย์พระเยซูจึงถือกำเนิดขึ้น เมื่อปีที่ 1 แห่งคริสต์ศักราช ที่เมืองเบธเลเฮม (Bethlehem) แคว้นยูเดีย กรุงเยรูซาเล็ม การที่พระเยซูทรงบังเกิดที่เมืองเบธเลเฮม และมีเชื้อสายสืบต่อมาจากกษัตริย์เดวิด ผู้เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่งของชนชาติอิสราเอล โดยคริสตชนเชื่อว่า จะมีผู้หนึ่งคือพระเมสสิยาห์ (Messiah) จะเป็นผู้มาปลดปล่อยชนชาติยิวออกจาก การเป็นทาสจากจักรวรรดิโรมันซึ่งผู้นั้นจะเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ดาวิดเพื่อเชื่อมโยงกับพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม (เสฐียร พันธรังษี, 2542) กล่าวคือ พระเมสสิยาห์คือพระเยซูคริสต์ที่ทรงบังเกิดมาเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ทุกคนให้ได้รับความรอดและมีความสัมพันธ์กับพระเจ้า

พระเยซูได้ทรงจำเริญขึ้นและทรงสนพระทัยในการศึกษาศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมจนเป็นผู้มีความรู้แตกฉานในพระคัมภีร์ พระเยซูได้รับบัพติศมาจากยอห์นผู้ให้บัพติศมา โดยการลงไปจุ่มน้ำในแม่น้ำจอร์แดน ซึ่งบัพติศมาหรือพิธีล้างบาป (baptism) นี้เป็นการแสดงถึงการที่พระเจ้าทรงให้อภัยคนบาป โดยการใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์แทนการชำระล้าง

1.2.2 การเผยแผ่ศาสนา

ในการเผยแผ่ศาสนาของพระเยซูผู้นั้น นอกจากพระองค์จะสอนธรรมง่าย ๆ แต่ลึกซึ้ง และกินใจแล้ว พระองค์มีพระลักษณะพิเศษ คือ มีฤทธิ์อำนาจในการรักษาโรค พระเยซูจะรักษาโรค

ควบคู่ไปกับการสั่งสอนธรรมทุกครั้ง จึงปรากฏว่าการเผยแผ่ธรรมของพระเยซูได้ผลอย่างรวดเร็ว พระองค์ทรงออกเดินทางในการประกาศพระธรรมคำสอนบริเวณชายฝั่งแม่น้ำจอร์แดน ผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสในคำสอนของพระองค์ส่วนใหญ่มักจะเป็นคนยากจน เช่น ชาวประมง ช่างไม้ ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทที่ทุรกันดาร พระองค์ไม่พยายามประกาศธรรมอันลึกซึ้ง แต่พยายามให้คนทั่วไปเข้าใจคำสอน ซึ่งเป็นคำสอนที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย และพระองค์มักยกตัวอย่างสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวในบริบทของชุมชนในเวลานั้น คำสอนของพระองค์บางครั้งขัดแย้งกับความเชื่อเก่าของชาวยิวที่ยึดถือตามธรรมเนียมปฏิบัติของโมเสส จึงทำให้พระองค์มีทั้งคนรัก เลื่อมใสและมีศัตรูมากเช่นเดียวกัน ศัตรูก็คือพวกศาสนายิวหรือยูดาห์ ซึ่งเห็นว่าคำสอนของพระองค์ผิดแผกแตกต่างจากหลักคำสอนของโมเสส โดยพระเยซูเองไม่มีเจตนาจะลบล้างทำลายธรรมเนียมปฏิบัติหรือคำสอนของศาสนายิวเดิม พระองค์ทรงเริ่มทำพันธกิจเมื่อพระองค์ทรงมีพระชนมายุ 30 พรรษา พระองค์ทรงกระทำพระราชกิจของพระองค์เป็นเวลา 3 ปีและทรงสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน โดยพันธกิจที่พระองค์ทรงกระทำตลอดระยะเวลาในการทำพันธกิจมี 3 ประการ คือ พันธกิจการสอน พันธกิจการรักษา และพันธกิจการประกาศ ดังข้อความที่บันทึกไว้ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ พระธรรมมัทธิว บทที่ 4 ข้อที่ 23 ความว่า “...พระเยซูได้เสด็จไปทั่วแคว้นกาลิลี ทรงสั่งสอนในธรรมศาลาของเขา ทรงประกาศข่าวประเสริฐแห่งอาณาจักร และทรงรักษาโรคภัยไข้เจ็บทุกอย่างของชาวเมืองให้หาย...” โดยพันธกิจทั้ง 3 ประการนั้นมีความหมายดังนี้ (สมาคมพระคริสตธรรมไทย, 2543)

1. พันธกิจการสอน (teaching) คือ การที่พระองค์ทรงสั่งสอนประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพระคัมภีร์
2. พันธกิจการรักษา (healing) คือ การที่พระองค์ทรงรักษาคนเจ็บป่วยให้หายเป็นปกติมีชีวิตฝายร่างกายที่ดีขึ้น
3. พันธกิจการประกาศ (preaching) คือ การที่พระองค์ทรงเดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อประกาศถึงเรื่องราวแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้าและให้คนกลับใจใหม่

1.2.3 การสิ้นพระชนม์

พระเยซูทรงกระทำพระราชกิจจนมีพระชนมายุ 33 พรรษา พระองค์ทรงถูกใส่ร้ายจากผู้นำทางศาสนาของยิว ซึ่งได้กล่าวหาว่าพระองค์ทรงสอนผิดและละเมิดต่อพระบัญญัติของพระเจ้า และพยายามที่จะตั้งตนเป็นกษัตริย์ พระองค์ทรงถูกพิพากษาให้ตรึงบนไม้กางเขน ซึ่งการตรึงบนไม้กางเขนเป็นวิธีการประหารชีวิตของนักโทษที่ทำผิดร้ายแรงที่สุด พระองค์ทรงถูกตรึงที่กางเขนพร้อมกับนักโทษชายอีก 2 คน พระองค์ทรงสิ้นพระชนม์ที่ภูเขากอลโกธา ในกรุงเยรูซาเล็ม คำวิงวอนสุดท้ายที่พระเยซูตรัสต่อพระเจ้าซึ่งพระเยซูเรียกว่าพระบิดาเสมอนั้นว่า “...ขอพระบิดาได้โปรดประทานอภัยให้แก่คนที่ทำร้ายครั้งนี้ เพราะเขาไม่รู้ว่าเขาทำอะไรลงไป...” พระคัมภีร์บันทึกไว้ว่าหลังจากพระเยซูได้สิ้นพระชนม์แล้ว 3 วัน พระองค์ทรงถูกบรรจุไว้ในอุโมงค์และได้ทรงฟื้นคืนพระ

ชนม์ในวันที่ 3 ตามที่พระองค์ได้ทรงทำนายไว้ ดังข้อความที่บันทึกไว้ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ พระธรรมลูกาบทที่ 24 ข้อที่ 46 ความว่า “...พระองค์ตรัสกับเขาว่า มีคำเขียนไว้อย่างนั้นว่า พระคริสต์จะต้องทรงทนทุกข์ทรมาน และทรงเป็นขึ้นมาจากความตายในวันที่สาม...”

1.3 พระคัมภีร์

พระคัมภีร์ของคริสต์ศาสนา คือ พระคัมภีร์ไบเบิล (Holy Bible) หรือ พระคริสตธรรมคัมภีร์ คำว่า Bible มาจากภาษาละตินและภาษากรีกว่า “Biblia” แปลว่า หนังสือหลายเล่ม (the books) เป็นคำพหูพจน์ของ คำว่า “Biblion” พระคัมภีร์ไบเบิลเป็นการเขียนขึ้นโดยมนุษย์ที่ เป็นผู้เผยพระวจนะและผู้รับใช้พระเจ้า โดยเขียนขึ้นจากการได้รับการดลใจจากพระเจ้า เป็นรหัสธรรมเกี่ยวกับพระเจ้า มนุษย์และโลก เกี่ยวกับความเป็นมา ความหมายและจุดมุ่งหมายของชีวิต คริสตชนถือว่าพระคัมภีร์มีความศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นพระวจนะหรือคำสอนของพระเจ้า โดยพระคัมภีร์ของนิกายโปรเตสแตนต์แบ่งออกเป็น 2 ภาคคือ พระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม (old testament) ประกอบด้วย 39 เล่ม และพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ (new testament) ประกอบด้วย 27 เล่ม รวมมี 66 เล่มโดยได้บันทึกตั้งแต่พระเจ้าทรงสร้างโลกจนกระทั่งถึงคำสอนเรื่องอวสานศาสตร์หรือชีวิตหลังความตาย (เสรี พงศ์พิศ, 2531)

1.4 หลักคำสอนสำคัญ

หลักคำสอนของศาสนาคริสต์เป็นคำสอนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์และจริยธรรมทางสังคม โดยมีหลักคำสอนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.4.1 หลักตรีเอกานุภาพ

คำว่า “Trinity” (ตรีเอกานุภาพ) คือ คริสตชนเชื่อว่ามีพระเจ้าหนึ่งเดียว โดยทรงมี 3 พระภาค ได้แก่ พระบิดา (Father) พระบุตร (Son) และพระวิญญาณบริสุทธิ์หรือพระจิต (Holy Spirit) โดยมีความหมายดังต่อไปนี้

1) พระบิดา หมายถึง พระเจ้าผู้สถิตอยู่ในสวรรค์ ทรงสร้างโลก มนุษย์และสรรพสิ่ง ทรงรักมนุษย์มากกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เปรียบเหมือนบิดาที่มีความรักในบุตร

2) พระบุตร หมายถึง พระเยซูคริสต์ซึ่งมีฐานะเป็นพระบุตรของพระเจ้า ผู้เสด็จลงมาเกิดในโลกเพื่อไถ่บาปแก่มนุษย์ผู้หลงผิดให้กลับคืนไปหาพระเจ้า ทรงมีธรรมชาติแท้จริงเป็นพระเจ้า และมนุษย์ เมื่อทรงบังเกิดเป็นมนุษย์ทรงทนทุกข์ทรมานเช่นมนุษย์ทั้งหลาย ทรงสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเพื่อไถ่บาปแก่มนุษย์และทรงฟื้นขึ้นจากความตายเช่นเดียวกับพระเจ้าผู้ทรงอยู่เหนือความตาย

3) พระวิญญาณบริสุทธิ์ หรือพระจิต หมายถึง พลังอำนาจของพระเจ้า เป็นพลังแห่งความรักที่เชื่อมระหว่างพระบิดากับพระบุตรเข้าด้วยกัน และเป็นพลังอำนาจของพระเจ้าที่ทรงแสดงต่อมนุษย์เพื่อดลใจให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระเจ้า (เสรี พงศ์พิศ, 2531)

1.4.2 หลักความรัก

หลักความรักเป็นหลักคำสอนทางจริยธรรมที่สำคัญที่สุดของคริสต์ศาสนา หมายถึง ความเป็นมิตรและความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข พระคริสตธรรมคัมภีร์ได้กล่าวถึงความรัก 2 ประเภท ได้แก่ ความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า และความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในพระคริสตธรรมภาคพันธสัญญาเดิม ความรักเป็นเรื่องของความผูกพันระหว่างพระเจ้ากับชนชาติอิสราเอล โดยที่พระเจ้าทรงเป็นผู้ให้ความรักแก่ชนชาติอิสราเอลก่อน จากนั้นชาวอิสราเอลจึงสนองตอบความรักของพระเจ้าโดยการศรัทธาต่อพระเจ้าและปฏิบัติตามแนวทางที่พระเจ้าทรงวางไว้

ส่วนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ คำสอนเรื่องหลักความรักนั้นพระเยซูคือสัญลักษณ์ของความรักสูงสุดที่พระเจ้าทรงมีต่อมนุษย์โดยการที่พระองค์ทรงส่งพระบุตรองค์เดียวของพระองค์มาสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเพื่อให้มนุษย์ทุกคนที่เชื่อวางใจในพระเยซูคริสต์จะได้พ้นจากความผิดบาป โดยพระเยซูทรงสอนให้มนุษย์รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง หลักคำสอนสำคัญนี้มีอยู่ในคำเทศนาบนภูเขาแสดงถึงความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งแสดงออกได้โดยความเมตตา กรุณาและความเสียสละ ส่วนความรักที่มนุษย์มีต่อพระเจ้าแสดงออกโดยความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้า เช่น ศรัทธาว่าพระเจ้าคือพระยาเวห์เป็นพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว ศรัทธาว่าพระเจ้าทรงรักมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ศรัทธาว่าพระเยซูเป็นพระบุตรของพระเจ้า ศรัทธาว่าพระเยซูเป็นพระเจ้าผู้ช่วยให้รอด และศรัทธาในอาณาจักรของพระเจ้าที่กำลังจะมาถึง (กัทรพร สิริกาญจน และคณะ, 2546)

1.4.3 อาณาจักรของพระเจ้า

อาณาจักรของพระเจ้า หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจ และช่วยยกระดับจิตใจของผู้ที่ยอมรับคำสอนและปฏิบัติตามให้สูงขึ้น คำสอนของพระเยซูทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่า คือ ชีวิตในอาณาจักรของพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ โดยอาณาจักรของพระเจ้ามีความหมาย 2 ประการ คือ

1) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้าซึ่งเรียกว่า แผ่นดินสวรรค์ การที่มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ได้ นั้น จะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูทรงแสดงไว้ โดยมีความรักในพระเจ้าด้วยสุดจิต สุดใจ สุดกำลัง สุดความคิด และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ต้องรู้จักสละทรัพย์สมบัติภายนอกและมีความมานะพากเพียร เพราะอาณาจักรแห่งพระเจ้าเป็นสิ่งที่มิคุณค่าทางจิตวิญญาณ ผู้ที่ยังไม่สามารถสละสมบัติทางโลกได้ ย่อมไม่อาจเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าได้

2) อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า หมายถึง การเข้าถึงชีวิตนิรันดร์หลังจากตาย แล้วโดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วน และเชื่อในพระองค์ จะได้เข้าแผ่นดินสวรรค์หรืออาณาจักรของพระเจ้า จะมีชีวิตนิรันดร์ ไม่มีความทุกข์ใดๆ

ตลอดไป ส่วนผู้ฝ่าฝืนบัญญัติจะถูกตัดสินให้ลงนรก ได้รับความทุกข์อย่างสาหัสจากไฟเผาผลาญ (เสฐียร พันธงชัย, 2542)

1.4.4 พระเจ้าทรงเป็นความจริงสูงสุด

ศาสนาคริสต์และศาสนายิวมีความเชื่ออย่างเดียวกันว่าพระเจ้าคือพระยาเวห์ เป็นผู้ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ในจักรวาล ไม่มีผู้ใดจะยิ่งใหญ่กว่าพระองค์ มีคำสอนมากมายที่พรรณนาลักษณะของพระเจ้าไว้ในฐานะทรงเป็นความจริงสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ทรงมีพระลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ทรงเป็นผู้บริสุทธิ์
- 2) ทรงดำรงอยู่นิรันดร์
- 3) ทรงสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง
- 4) ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง
- 5) ทรงมีพลังอำนาจทุกอย่าง

1.4.5 คำเทศนาบนภูเขา

คำสอนของพระเยซูที่เทศนาบนภูเขา (sermon on the mount) นั้น เป็นคำสอนที่มีระบบมากที่สุด เป็นหลักจริยธรรมที่พระเยซูทรงวางไว้แก่มนุษย์ได้ปฏิบัติเพื่อความสุข เป็นหลักคำสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตของคริสตชน มีรายละเอียดโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

1) ผู้เป็นสุข

คำสอนในตอนี้ ในพระธรรมมัทธิว บทที่ 4 ข้อ 3-12 กล่าวถึงลักษณะของบุคคลผู้เป็นสุข 8 ประการ โดยแสดงไว้ว่า บุคคลใดก็ตามมีลักษณะดังต่อไปนี้คือบุคคลที่รู้สึกว่าคุณยังมี ความบกพร่องและยังไม่ดีพอ ผู้ที่มีความโศกเศร้า ผู้ที่มีจิตอ่อนโยน ผู้ที่รักความชอบธรรม ผู้ที่มีจิตใจกรุณา ผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ผู้สร้างสันติภาพ และผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งข่มเหงเพราะเหตุแห่งความชอบธรรม บุคคลเหล่านี้เรียกได้ว่า ผู้เป็นสุข เนื่องจากได้ยึดพระคริสตธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

2) การเป็นเกลือของโลก

คำสอนนี้มุ่งให้มนุษย์ดำรงรักษาความดีงามเหมือนเกลือรักษาความเค็ม เพราะถ้ามนุษย์ทิ้งความดีงามไปแล้วก็ไม่ต่างไปจากเกลือที่หมดรสเค็ม ไม่มีประโยชน์และไม่มีคุณค่าใดๆ (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 13)

3) บุคคลผู้เป็นความสว่างของโลก

คำสอนนี้เป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ทำความดี และปฏิบัติตามธรรมบัญญัติอย่างมั่นคง ความดีที่ทำไว้นั้นจะมีผลต่อโลกและผู้อื่น ทำให้ผู้ที่เห็นความดีนั้นสรรเสริญพระเจ้าผู้เป็นบิดา เปรียบเหมือนกับเมื่อลูกดี บิดาย่อมได้รับการยกย่องเพราะความดีของลูกนั้น (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 14-16)

4) การไม่ได้บัญญัติพระธรรมบัญญัติใหม่

คำสอนตอนนี้ พระเยซูต้องการชี้แจงให้บุคคลทั้งหลาย (ชาวยิว) ในขณะนั้นเข้าใจว่าการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ไม่ได้เป็นไปเพื่อการล้มล้างหรือยกเลิกพระบัญญัติเดิมที่ชาวยิวได้นับถือสืบกันมา แต่เป็นการปฏิรูปคำสอนเดิมให้มีความเข้มข้นและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 17)

5) การห้ามไม่ให้มีความโกรธ

คำสอนตอนนี้ พระเยซูได้อธิบายข้อห้ามในพระบัญญัติเดิมที่ว่า อย่าฆ่าคน ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยสอนให้ระงับอารมณ์โกรธที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ การฆ่าคนอื่นจะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีความโกรธมากระตุ้น บุคคลจึงต้องระงับไม่ให้เกิดความโกรธขึ้น เพราะเมื่อบุคคลมีความโกรธเกิดขึ้นย่อมสามารถจะทำร้ายหรือฆ่าผู้อื่นได้ (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 21-26)

6) การห้ามล่วงประเวณี

คำสอนตอนนี้สอนให้งดเว้นแม้กระทั่งการล่วงประเวณีด้วยใจ (การคิดที่จะล่วงประเวณี) ไม่ใช่งดเว้นเพียงการล่วงประเวณีทางกายและทางวาจาเท่านั้น การสูญเสียทางกายที่เกิดขึ้นก็ไม่รุนแรงเท่ากับการสูญเสียทางจิตวิญญาณ ดังนั้น ถ้าร่างกายของเราส่วนใดส่วนหนึ่งทำผิดทำชั่ว เราควรทำลายร่างกายส่วนนั้นทิ้งเสีย เพราะถึงจะเสียอวัยวะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดีกว่าตัวเราจะต้องลงนรก (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 27-30)

7) การห้ามหย่าร้าง

คำสอนตอนนี้ พระเยซูห้ามไม่ให้คนที่แต่งงานกันหย่าร้างกัน เพราะแต่เดิมนั้นมีการอนุญาตให้บุคคลหย่าร้างกันได้อย่างง่ายดาย เพียงแค่ทำหนังสือหย่ากันก็เป็นการเพียงพอแล้วนั้น เปรียบเหมือนการเปิดโอกาสให้คนไม่เกรงกลัวต่อบาป การแต่งงานก็จะเกิดขึ้นเพราะความพอใจ แต่ขาดความรับผิดชอบและการหย่าร้างก็จะมีมากขึ้น (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 31-32)

8) การห้ามสาบาน

คำสอนตอนนี้ พระเยซูห้ามไม่ให้บุคคลทำการสาบาน เพราะต้องการสอนให้บุคคลยึดมั่นในสัจจะและความจริงใจอย่างมั่นคง โดยไม่จำเป็นต้องไปอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งอื่นๆ เพื่อเป็นหลักประกันคำพูดของตนเอง คนที่มีจิตใจมั่นคงในคำสอนของศาสนาย่อมไม่กล่าวคำเท็จ และมีความเชื่อมั่นในตนเองที่จะพูด คิด และกระทำทุกอย่างด้วยความซื่อสัตย์มั่นคง (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 33-37)

9) การไม่ได้ตอบผู้ประทุษร้าย

คำสอนตอนนี้ พระเยซูไม่ต้องการให้เป็นคนมีจิตใจอาฆาตแค้น อย่าต่อสู้คนชั่ว ถ้าผู้ใดตบแก้มขวาของเรา ก็ให้หันแก้มซ้ายให้เขาตบด้วย เพราะหากบุคคลยังมีความอาฆาตแค้นก็ไม่สามารถรักผู้อื่นและทำดีต่อผู้อื่นได้ หรือแม้แต่ความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าก็ไม่บริสุทธิ์ เพราะจิตใจยังอาฆาตแค้นอยู่ก็ไม่สามารถรักใคร่ได้จริงๆ (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 38-39)

10) การรักศัตรู

คำสอนตอนนี้ พระเยซูเน้นให้บุคคลมีความรักความเมตตาต่อผู้อื่น แม้ผู้นั้นจะเป็นศัตรูก็ตาม (มัทธิวบทที่ 5 ข้อ 43-44)

11) การทำความดี

คำสอนตอนนี้ พระเยซูต้องการให้บุคคลทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่ให้ทำความดีเพื่อหวังผลตอบแทน เพราะไม่ใช่ความดีที่แท้จริง เน้นให้เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ (มัทธิวบทที่ 6 ข้อ 1-4)

12) การสั่งสมทรัพย์สมบัติในสวรรค์

คำสอนตอนนี้ สอนไม่ให้สั่งสมทรัพย์สมบัติภายนอกกาย แต่การสั่งสมความดีจะทำให้ได้ทรัพย์สมบัติในสวรรค์ (มัทธิวบทที่ 6 ข้อ 19-21)

13) การไม่กล่าวโทษผู้อื่น

คำสอนตอนนี้ สอนไม่ให้กล่าวโทษบุคคลอื่น เรากล่าวโทษผู้อื่นอย่างไร เราก็จะถูกกล่าวโทษเช่นนั้นบ้าง คนส่วนมากไม่ชอบมองดูความผิดของตนเอง มักจะมองว่าเป็นความผิดของบุคคลอื่น จึงมองไม่เห็นความผิดพลาดของตนเอง (มัทธิวบทที่ 7 ข้อ 1-6)

14) การช่วยเหลือของพระเจ้า

คำสอนนี้ สอนว่า พระเจ้าย่อมมีน้ำพระทัยเมตตาแก่ผู้ทุกข์ยากที่ร้องขอความช่วยเหลือ พระเจ้าไม่ทอดทิ้งแต่จะประทานสิ่งที่ดีให้แก่พวกเขา พระองค์ติดต่อพวกเขาอย่างไร พวกเขา ก็ควรที่จะดำเนินตามรอยพระองค์ด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่เขาปรารถนาจะให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อพวกเขาเช่นนั้น (มัทธิวบทที่ 7 ข้อ 7-12) เช่น คำกล่าวในข้อที่ 8 ว่า "...เพราะว่าทุกคนที่ขอก็กี่ได้ ทุกคนที่แสวงหาก็กี่พบ ทุกคนที่เคาะก็กี่จะเปิดให้เขา..." (เสรี พงศ์พิศ, 2531)

1.5 นิกายในศาสนา

ความแตกแยกของคริสต์ศาสนาได้ค่อยๆ เริ่มขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 4-5 เพราะเหตุผลทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ในยุคนั้นจักรพรรดิคอนสแตนตินมหาราชได้ทรงย้ายราชธานีไปอยู่ในภาคตะวันออกของอาณาจักร ทรงตั้งชื่อราชธานีนี้ว่า คอนสแตนติโนเปิล หรือ กรุงโรมตะวันออก อาณาจักรโรมันจึงแบ่งการปกครองออกเป็น 2 เขต คือ 1) โรมันตะวันตกซึ่งมีศูนย์กลางที่กรุงโรม และ 2) โรมันตะวันออกซึ่งมีศูนย์กลางที่ กรุงคอนสแตนติโนเปิล ทั้ง 2 เขตต่างก็มีความสำคัญมากเท่ากัน จึงมีความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด ประเพณีและวัฒนธรรม โดยโรมันตะวันตกใช้ภาษาละติน ส่วนโรมันตะวันออกใช้ภาษากรีก ดังนั้น จึงเกิดการแข่งขันกันทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม ทำให้มีผลกระทบต่อศาสนจักรด้วย เมื่ออาณาจักรโรมันตะวันตกได้เริ่มสลายตัวลงไป ในคริสต์ศตวรรษที่ 4-5 นั้น อาณาจักรโรมันตะวันออกซึ่งเรียกว่า “ไบแซนไทน์” เข้มแข็งขึ้นและเป็นอิสระในทุกด้าน และเริ่มแยกอำนาจการปกครองของสมเด็จพระสันตะปาปาซึ่งเป็นประมุขสูงสุดของ

ทั้ง 2 ฝ่าย จนกระทั่งเกิดการแตกแยกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ครั้งแรก คือ นิกายโรมันคาทอลิกฝ่ายตะวันตก มีศูนย์กลางที่กรุงโรม และนิกายออร์ทอดอกซ์ฝ่ายตะวันออก มีศูนย์กลางที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล และในเวลาต่อมาเกิดการแตกแยกเป็นนิกายต่างๆ ของคริสต์ศาสนาครั้งสำคัญครั้งที่ 2 ทำให้คริสต์ศาสนาเกิดมีนิกายที่สำคัญ 3 นิกาย ดังต่อไปนี้

1.5.1 นิกายโรมันคาทอลิก

คำว่า "คาทอลิก" (Catholic) แปลว่า "สากล" นิกายนี้มีความเชื่อดั้งเดิมว่า คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาสากล เพราะผู้นับถือนิกายนี้มีความเชื่อและปฏิบัติตามคำสอนและประเพณีดั้งเดิมของคริสต์ศาสนาอย่างเคร่งครัด ไม่นิยมเปลี่ยนแปลงคำสอนที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม นิกายนี้ถือว่าสมเด็จพระสันตะปาปาเป็นประมุขปกครองชาวคาทอลิกทั่วโลก โดยมีศูนย์กลางการปกครองที่นครรัฐวาติกัน ซึ่งเป็นรัฐอิสระตั้งอยู่ใจกลางกรุงโรม ประเทศสาธารณรัฐอิตาลี สมเด็จพระสันตะปาปาทรงบริหารงานโดยแบ่งหน่วยงานเป็นกระทรวงเหมือนรัฐทั่วไป และปฏิบัติหน้าที่เฉพาะในกิจการเกี่ยวกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกทั่วโลก โดยกระทรวงเหล่านั้น มีกระทรวงการปกครอง กระทรวงเผยแผ่ กระทรวงอบรมนักบวช กระทรวงคำสอน และกระทรวงอื่นๆ

1.5.2 นิกายออร์ทอดอกซ์

นิกายนี้แยกออกจากนิกายโรมันคาทอลิกด้วยเหตุผลทางการเมืองและวัฒนธรรม พระสังฆราชเป็นประมุขสูงสุดของศาสนจักร ประจำอยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ส่วนหลักธรรมที่สำคัญของนิกายนี้แทบไม่แตกต่างจากนิกายโรมันคาทอลิก แต่นิกายนี้ไม่ยอมรับอำนาจของสมเด็จพระสันตะปาปาที่นครรัฐวาติกัน แต่ละประเทศมีประมุขทางศาสนาของตน รูปแบบพิธีกรรม ภาษากการปกครอง และระเบียบที่เกี่ยวกับนักบวชเปลี่ยนแปลงไป เช่น นักบวชมีสิทธิ์แต่งงานได้ เป็นต้น

1.5.3 นิกายโปรเตสแตนต์

นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2063 (ค.ศ. 1520) โดย มาร์ติน ลูเธอร์ นักบวชชาวเยอรมัน ซึ่งไม่ยอมรับพฤติกรรมของผู้นำทางศาสนาของนิกายโรมันคาทอลิก โดยเฉพาะการที่พระสังฆราชโลกเห็นแก่เงิน จนถึงมีการเปลี่ยนแปลงพิธีล้างบาปด้วยการเอาเงินไปให้แก่วัดแทนการสารภาพ จึงคัดค้านแล้วตั้งนิกายขึ้นใหม่ เพราะการกล้าคัดค้านข้อปฏิบัติของสมเด็จพระสันตะปาปาที่กรุงโรม จึงทำให้นิกายมีชื่อเรียกว่า "โปรเตสแตนต์" แปลว่า "ต่อต้าน" นิกายโปรเตสแตนต์แพร่หลายอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือและบางส่วนของทวีปยุโรป เช่น เยอรมนี อังกฤษ และกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย (ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ, 2546)

1.6 พิธีกรรมสำคัญ

พิธีกรรมสำคัญของศาสนาคริสต์ เรียกว่า พิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ (sacraments) ในนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายออร์ทอดอกซ์ นั้นประกอบด้วย 7 ศีล แต่ในนิกายโปรเตสแตนต์มีเพียง 2 ศีล คือศีลบัพติสมาและศีลมหาสนิท โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.6.1 ศีลล้างบาป หรือศีลล้างบาป (baptism)

คริสตชนทุกคนต้องผ่านพิธีศีลล้างบาปเสียก่อนจึงจะเป็นชาวคริสต์ที่สมบูรณ์ การรับศีลล้างบาปรับได้ครั้งเดียวเท่านั้นแล้วไม่ต้องรับอีกจนตลอดชีวิต แม้จะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นแล้ว ในภายหลังกลับมาับถือศาสนาคริสต์อีกก็ไม่ต้องรับศีลล้างบาป การเรียกพิธีกรรมนี้ว่าศีลล้างบาป เพราะคริสต์ศาสนามีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีบาปติดตัวมาตั้งแต่เกิด ที่เรียกว่าบาปกำเนิด ตามพระคัมภีร์เก่าแสดงไว้ว่า บาปนี้ติดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่มนุษย์คู่แรกคืออาดัมและเอวา การล้างบาปทำได้โดยเอาน้ำรดที่หน้าผากซึ่งเป็นเพียงสัญลักษณ์เพื่อประกาศตนในการเป็นคริสตชนต่อชุมชนคริสตจักรเท่านั้น หลักการสำคัญของพิธีนี้คือการทำพิธีที่ผู้ที่จะรับศีลล้างบาปต้องต้อนรับพระเยซูคริสต์มาเป็นพระผู้ช่วยให้รอดเป็นการส่วนตัว

1.6.2 ศีลกำลึง (confirmation)

พิธีกรรมนี้เป็นพิธีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ ผู้ให้ศีลกำลึงโดยปกติต้องมีตำแหน่งเป็นพระสังฆราช และผู้รับศีลต้องอยู่ในวัยที่รู้เหตุผลแล้ว กล่าวคือ อายุระหว่าง 9-14 ปี ในการทำพิธี พระสังฆราชจะเอามือทั้งสองวางที่ศีรษะของผู้รับศีล แล้วเจิมหน้าผากด้วยน้ำมันมะกอกเป็นรูปกางเขนและประกาศว่าผู้รับศีลนั้นได้รับความรอดพ้นในนามของพระบิดา พระบุตรและพระจิต (พระวิญญาณบริสุทธิ์)

1.6.3 ศีลมหาสนิท (Holy Communion)

พิธีกรรมเพื่อน้อมระลึกถึงการสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนของพระเยซู บุคคลที่สมควรได้รับศีลนี้ต้องเป็นผู้ที่เชื่อหรือยอมรับว่า พระเยซูทรงสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนแทนเขา และแสดงว่าเป็นการร่วมกับฝ่ายจิตและวิญญาณระหว่างพระเยซูกับชาวคริสต์ เป็นการยอมรับว่าพระเยซูมาสถิตอยู่ในร่างกายตน ก่อนเข้าพิธีต้องมีการเตรียมจิตใจให้มีความซื่อตรง แต่งกายสุภาพ และต้องอดอาหารเพื่อรับศีล ก่อนรับศีลต้องสวดมนต์ภาวนาโดยสวดบทแสดงความเชื่อ และแสดงความวางใจในศีล บทแสดงความทุกข์ของบาป และความรักต่อพระองค์ ตลอดจนแสดงความปรารถนาที่จะรับศีล พระผู้ทำพิธีจะแจกขนมปังและเหล้าองุ่น ซึ่งมีความหมายถึงเนื้อและเลือดของพระเยซู ปัจจุบันแจกแต่ขนมปัง เพราะมีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก ส่วนนิกายโรมันคาทอลิกถือว่าขนมปังและเหล้าองุ่นเป็นเนื้อและเลือดของพระเยซูจริงๆ ส่วนนิกายโปรเตสแตนต์ถือว่าพระเยซูเสด็จมาประทับท่ามกลางพิธี และขนมปังก็คือขนมปัง ไม่ใช่เนื้อของพระเยซู

1.6.4 ศีลแก้บาปหรืออภัยบาป (confession)

ชาวคริสต์เชื่อว่า พิธีกรรมนี้เป็นการสำนึกว่าตนได้ทำบาปลงไป จะต้องไปหาบาทหลวง เพื่อสารภาพถึงการทำความผิดนั้นและขออภัยโทษจากพระเจ้า บาทหลวงในฐานะผู้แทนของพระเจ้าจะเป็นผู้ยกบาปนั้นให้ แต่การที่จะได้รับอภัยโทษจากพระเจ้าได้ก็ต่อเมื่อมีความสำนึกผิด

อย่างจริงจัง ส่วนโทษของบาปหรือบาปกรรมที่ติดตัวไปหาได้หมดสิ้นไปไม่ จนกว่าจะใช้กรรมให้หมดสิ้นด้วยการทำความดี

1.6.5 ศีลเจิมผู้ป่วย (holy unction)

พิธีกรรมนี้เป็นพิธีที่ทำเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย ศีลนี้จะรักษาโรคทางกายให้บรรเทาเบาบางหรือให้หายได้ หากพระเจ้าทรงเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่วิญญาณของผู้รับศีลนั้น ในการทำพิธีนั้นพระผู้ทำพิธีจะให้ศีลด้วยการเจิมน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ตามร่างกายของผู้ป่วย เช่น ที่ตา หู จมูก ปาก มือ และเท้าของผู้ป่วย พร้อมทั้งสวดอ้อนวอนขอให้พระเจ้าโปรดอภัยบาปอันได้กระทำลงไปแล้วแม้ด้วยอวัยวะดังกล่าว

1.6.6 ศีลบวชเป็นบาทหลวง (ordination)

พิธีกรรมนี้เป็นพิธีที่เจ้าอาวาสในวัดทำให้แก่ผู้เข้าพิธีบวชเพื่อจะเป็นพระหรือบาทหลวงในศาสนาคริสต์ และมอบอำนาจที่จะทำหน้าที่สงฆ์ต่อไป การเป็นบาทหลวงในศาสนาคริสต์ถือเป็นกิจอันยิ่งใหญ่และเป็นเกียรติอันสูงส่ง เพราะบาทหลวงจะบำเพ็ญกรณียกิจแทนพระเยซูเพื่อเป็นสิริมงคลของพระเจ้าและเพื่อความรอดของวิญญาณ

1.6.7 ศีลสมรส (matrimony)

พิธีนี้เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงการรวมชายหญิงคู่หนึ่งต่อพระพักตร์พระเจ้าเพื่อจะได้สร้างครอบครัวชาวคริสต์ที่สมบูรณ์ต่อไป สามภรรยาจะอยู่ร่วมกันได้ต้องมีความรักและซื่อสัตย์ต่อกัน ยอมรับลูกทุกๆ คนที่พระเจ้าประทานมาให้ พิธีแต่งงานต้องทำต่อหน้าบาทหลวงเจ้าอาวาสหรือผู้แทน และต่อหน้าพยานอีกสองคน ซึ่งพิธีจะทำในโรงสวด โดยคู่บ่าวสาวมอบลงหน้าแทนบูชารับพรจากพระผู้ทำพิธี เป็นการประกาศความรักและความซื่อสัตย์ระหว่างตนให้พระเจ้าทรงทราบ (ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ, 2546)

1.7 สัญลักษณ์ของศาสนา

ในคริสต์ศาสนาทุกนิกายใช้เครื่องหมายเหมือนกันคือไม้กางเขน เพราะพระเยซูสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเช่นนั้น คริสต์ศาสนาจึงถือว่า ไม้กางเขนเป็นสัญลักษณ์แห่งการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ของพระเจ้า อันแสดงถึงความรักที่พระเจ้ามีต่อมนุษย์

1.8 ความหมายและความสำคัญของมิชชันนารี

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม (2547) กล่าวว่า คำว่า “มิชชัน” (mission) หรือที่มักมีการแปลว่า “พันธกิจ” เป็นคำศัพท์ที่คริสตชนในประเทศไทยนิยมใช้กันมายาวนานและเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย และภายหลังยังมีการใช้ในแวดวงการเมืองการปกครองของไทยอีกด้วย เริ่มแรกได้มีการใช้คำนี้ในวงการทหารที่มีการใช้พันธกิจในแง่ของการผูกมัดกับบ้านเมือง สังคม หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งที่ฝ่ายทหารพึงกระทำจากนั้นคำนี้ก็ได้ออกไปใช้ในวงกว้างออกไป การแปลมิชชันว่าพันธกิจนั้นฟังดูเข้าใจง่าย แต่หากลองลึกไปในความหมายไม่สามารถตอบได้อย่างชัดเจนว่าความหมายที่แท้จริง

ดังจะเห็นได้ในความเข้าใจของชาวคริสต์คำนี้หมายถึง การมีพันธะต้องกระทำที่ผูกมัดกับพระเป็นเจ้า โดยทั่วไปมีความรู้สึกว่าเป็นพันธกิจ เป็นคำที่สะท้อนถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตตามแบบของพระเยซูคริสต์ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิดเรื่อง “การรับใช้” ตามที่ปรากฏในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ดังนั้น คำว่าพันธกิจเป็นคำที่ช่วยให้เข้าใจรูปแบบการดำเนินชีวิตตามพระเยซูคริสต์อันเป็นต้นแบบสำหรับผู้ที่ปฏิบัติชีวิตคริสตชน ซึ่งมีอีกคำหนึ่งคือคำว่า “Ministry” ที่แปลว่าพันธกิจ เช่นเดียวกัน โดยมีความหมายถึงการบริการ ใช้อ้างถึงบทบาทของนักบวชหรือศาสนาจารย์ ขณะที่ “Mission” หมายถึงการส่งคนไปต่างประเทศหรือต่างวัฒนธรรมเพื่อทำงานในประเทศนั้นหรือกับวัฒนธรรมนั้น ผู้ที่ถูกส่งออกไปทำพันธกิจเช่นนี้จึงเรียกว่า มิชชันนารี (missionary)

โดยสรุปได้ว่ามิชชัน (mission) หมายถึง

1) งานธรรมทูตหรือธรรมการ หรืองานแพร่ธรรม เป็นกิจการทางศาสนาที่ได้รับมอบหมาย หรือกิจจานุกิจที่ได้รับมอบหมายจากองค์การศาสนา เช่น การประกาศข่าวดี ซึ่งในทางคริสต์ศาสนาหมายถึงกิจจานุกิจที่พระเยซูคริสต์ทรงมอบให้คริสตชนทุกคนทำ การรับผิดชอบในงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายเพื่อจุดประสงค์ในการเผยแผ่ศาสนาหรือการกระทำตามน้ำพระทัยของพระเจ้า เรียกว่า “พันธกิจ” ซึ่งปรากฏอยู่ในพระธรรมมัทธิว บทที่ 28 ข้อ 16-20 ความว่า

“...พระเยซูจึงเสด็จเข้ามาใกล้แล้วตรัสกับเขาว่า ‘ภูทธานุภาพทั้งสิ้น ในสวรรค์ก็ตีในแผ่นดินโลกก็ตี ทรงมอบไว้แก่เราแล้ว เหตุฉะนั้นเจ้าทั้งหลายจงออกไปสั่งสอนชนทุกชาติให้เป็นสาวกของเราให้รับบัพติศมาในพระนามแห่งพระบิดาพระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ สอนเขาให้ถือรักษาสิ่งสารพัดซึ่งเราได้สั่งพวกเจ้าไว้ นี่แหละเราจะอยู่กับเจ้าทั้งหลายเสมอไปจนกว่าจะสิ้นยุค...’”

2) ขอบเขตในการทำงานของคณะธรรมทูตหรือมิชชันนารี

3) คณะธรรมทูตหรือคณะมิชชันนารี ที่เรียกทับศัพท์ว่ามิชชัน

ส่วนคำว่า มิชชันนารี (missionary) คือผู้ที่รับผิดชอบงานธรรมทูตหรืองานธรรมการ ผู้ที่พระเจ้าส่งไปทำพันธกิจ ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากองค์การศาสนาให้ออกไปประกาศเผยแผ่ศาสนา บางครั้งใช้เรียกชื่อเป็นภาษาไทยว่า “ศาสนทูต” หรือ “ธรรมทูต” แต่ส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับการเรียกทับศัพท์ว่าเป็นมิชชันนารี ผู้เป็นมิชชันนารีไม่จำเป็นต้องเป็นฝรั่งเสมอไป ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากองค์การศาสนาให้ทำหน้าที่ดังกล่าวก็นับเป็นมิชชันนารี

2. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์

2.1 แนวคิดตามหลักปรัชญา

2.1.1 ความหมายและต้นกำเนิดของมนุษย์

ความหมายของ “มนุษย์” หมายถึง จิตดวงแรกที่ปรากฏขึ้นในครรภ์ของมารดา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตในโลกใบนี้ นั้นหมายความว่าตั้งแต่จิตถือปฏิสนธิในครรภ์ของมารดาจนเติบโตและคลอดออกมาเป็นทารก เต็มโตเป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ และแก่ตายไปจากโลกนี้ คือความหมายของมนุษย์โดยมีนักปรัชญาได้แสดงทัศนะและความหมายของมนุษย์ ดังเช่น

พระสันตะปาปาเกรกอรี ได้กล่าวว่า พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นสำหรับพระองค์ มนุษย์จึงต้องมีความยำเกรงในพระเจ้า ชีวิตที่ดีที่สุดคือชีวิตของนักบวชที่เคร่งครัดเป็นเพราะจะนำไปสู่ความรอดได้แน่นอนที่สุด แต่อย่างไรก็ตามในขณะที่เรายังมีชีวิตอยู่มนุษย์มีความเกรงกลัวที่จะตกบึงไฟนรกอยู่ตลอดเวลาเพื่อจะได้ไม่ลืมหิวและไม่ทะนงตัว “มนุษย์” เป็นศูนย์กลางของปัญหาทั้งปวง มนุษย์จึงมีความรู้สึกนึกคิดแตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มนุษย์จึงมีความคิดสร้างสรรค์และความคิดทำลายติดตัวมาเสมอ ความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์เดรัจฉาน นักปรัชญาตะวันออกได้ให้ทรรศนะไว้ว่า “มนุษย์” คือ สัตว์ที่มีจิตใจสูง เป็นเพราะมนุษย์มีร่างกายที่คล้ายคลึงกับสัตว์ทั้งหลายแต่มีความแตกต่างที่มนุษย์มีจิตใจที่ประกอบด้วยสติปัญญาสามารถเรียนรู้ได้ มีศาสนา มีศีลธรรม และสามารถเข้าถึงคุณลักษณะแห่งสุนทรียะของธรรมชาติได้

จัสติน มาร์เทอร์ ได้กล่าวว่า จุดหมายสูงสุดของมนุษย์คือรู้ความจริง ด้วยคำสอนของคริสต์ศาสนาที่ว่าความจริงสูงสุดคือ “องค์พระเป็นเจ้า” การรู้ความจริงตามที่เพลโตเสนอไว้ นั้นเป็นความรู้นามธรรม ไม่ชัดเจน ไม่ได้ให้ความมั่นใจแก่ผู้รู้มากนัก มนุษย์จึงต้องมีวิวัฒนาการจากพระเป็นเจ้าเพื่ออุดช่องโหว่ดังกล่าว คริสต์ศาสนาสอนเรื่องพระเป็นเจ้าอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน และให้ความมั่นใจแก่ผู้รู้ การประนีประนอมความรู้จากสองทางนี้เข้าด้วยกันจะช่วยให้ได้ความรู้สมบูรณ์ซึ่งเป็นเงื่อนไขของความสุกอันแท้จริงสำหรับมนุษย์ เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มนุษย์จึงเป็นผู้ที่มีปัญญา (intellect) สำหรับเข้าใจทางที่ควรปฏิบัติ และมีเสรีภาพ (free will) สำหรับตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ ถ้าตัดสินใจปฏิบัติตามทางที่ปัญญาเห็นควรก็เรียกว่าการทำความดี สิ่งที่ตรงกันข้ามคือความชั่วร้าย ซึ่งชักชวนให้เลือกเอาประโยชน์เฉพาะหน้าแทนที่จะมุ่งหน้าสู่เป้าหมายสุดท้ายของชีวิต

จอห์นแห่งดามัสกัส ได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นเอกภพน้อย (microcosm) ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เป็นศูนย์รวมของสสารและจิตเพราะมนุษย์ประกอบด้วยวิญญาณและร่างกาย วิญญาณของมนุษย์มีวิญญาณและเจตจำนงเหมือนจิตอื่น ๆ ทั้งหมด ส่วนร่างกายก็ประกอบด้วยธาตุ 4 เหมือนสิ่งอื่นๆ ในเอกภพ ร่างกายของมนุษย์จึงกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนของเอกภพหรือเป็นเอกภพ

น้อยนั่นเอง พระเป็นเจ้าทรงสร้างวิญญาณของมนุษย์แต่ละดวงโดยเฉพาะในขณะปฏิสนธิ วิญญาณใช้ร่างกายในฐานะเครื่องมือ มนุษย์มองเป็นอวัยวะที่จิตทำงานติดต่อกับร่างกาย จิตใช้มันสมองส่วนหน้าสำหรับจินตนาการ ส่วนกลางสำหรับคิดและหาเหตุผล และส่วนหลังสำหรับความจำ

บิชอปแห่งนิสซา ได้กล่าวว่า มนุษย์ มีมนุษย์แห่งมโนคติ (ideal man) อยู่หนึ่งหน่วยและหน่วยเดียวในพระปัญญาของพระเจ้าแสดงออกเป็นปัจเจกมนุษย์แห่งประสบการณ์มากมาย พระเจ้าผู้ทรงสร้างปัจเจกมนุษย์โดยเลียนแบบมนุษย์แห่งมโนคติ ทำให้มนุษย์แต่ละคนมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกวิถีชีวิต ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยไม่มีทางเลือกเนื่องจากประสบการณ์แห่งความชั่ว มนุษย์จะหลาบจำในที่สุด ทุกคนจะทำความดีอย่างเพียบพร้อมจนได้ขึ้นสวรรค์กันหมด แม้กระทั่งซาตานทั้งหลายภายหลังจะสำนึกผิดและทำดีจนได้เป็นทูตสวรรค์ตามเดิม

นักคิดชาวกรีก คือ อริสโตเติล ศิษย์เอกของเพลโต ได้ให้นิยาม “มนุษย์” ไว้ว่า “มนุษย์คือสัตว์ที่มีเหตุผล” (Man is the rational animal) โดยอธิบายว่า ลักษณะของมนุษย์นอกจากการมีร่างกายอย่างสัตว์ (animality) ส่วนที่สัตว์อื่นไม่มีแต่มนุษย์มีคือความสามารถคิดด้วยเหตุผล (rationality) นั่นคือลักษณะแก่นแท้หรือธาตุแท้ของมนุษย์คือเหตุผล อริสโตเติลได้วางทฤษฎีการเข้าถึงธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ด้วยวิธีการคิดทอน (abstraction) 3 ชั้น คือ การวิเคราะห์ (analysis) การคัดออก (elimination) และการสังเคราะห์ (synthesis) ที่จะนำไปสู่ขั้นการค้นพบความเป็นมนุษย์สากล (animality + rationality = universal man) แต่มนุษย์มักจะไม่สามารถเข้าใจถึงธาตุแท้ของตนเองได้ เพราะถูกความเปลี่ยนแปลงและความคงที่เข้าครอบงำ ดังนั้นการใช้กระบวนการคิดทอน 3 ชั้นที่กล่าวมา จึงช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าถึงธรรมชาติที่แท้ของตน

แนวคิดปรัชญาต่างๆ เกี่ยวกับ “มนุษย์” มีหลายทัศนะ ได้แก่

1) ลัทธิจิตนิยม (idealism) เช่น เพลโต โพลติอุส และเซนตอกุสติน รวมทั้งนักคิดที่เป็นนักศาสนาต่างๆ ซึ่งในที่สุดมักจะทำให้ทัศนะว่า มนุษย์คือจิตหรือวิญญาณที่มีทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ มีสภาพที่รู้สึกขัดแย้งระหว่างค้นหา อารมณ์ น้ำใจและปัญญา

2) ลัทธิสสารนิยม (materialism) มนุษย์คือมวลสารต่างๆ ที่มีส่วนย่อยที่สุดคืออะตอม ไม่มีสิ่งเรียกว่า “จิต” มีแต่กิจกรรมของร่างกายที่เป็นส่วน “สมอง” ร่างกายของมนุษย์เป็นเครื่องจักรกลไกที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มอะตอม การมีชีวิตคือการรวมตัวของอะตอมและการตาย

3) ลัทธิพฤติกรรมนิยม (behaviorism) มีความเห็นว่า มนุษย์คือกลไกของพฤติกรรมของร่างกาย

4) ลัทธิธรรมชาตินิยม (naturalism) อธิบายว่า “มนุษย์” เป็นผลผลิตของวิวัฒนาการอันเป็นกระบวนการที่ได้ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นในจักรวาล

5) มนุษย์นิยม (humanism) มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะเป็นปัจเจกภาพ (individuality) แบบฉบับใคร แบบฉบับเฉพาะ นักคิดกลุ่มอรรถิภาวะ นิยมเน้นภาวะปัจเจกภาพของทุกชีวิตเป็นพิเศษ มนุษย์ไม่ใช่ “ก้อนหิน” หรือ “เครื่องจักร” เพราะมนุษย์รู้จัก “การตัดสินใจ” และ “การเลือก” (กิริติ บุญเจือ, 2550)

2.1.2 ลักษณะของมนุษย์

ลักษณะของมนุษย์ตามแนวปรัชญานี้ มนุษย์เป็นทั้งสัตว์และไม่ใช่สัตว์ เพราะในมนุษย์มีทั้งวิญญาณสัตว์ (animal soul) และวิญญาณเหตุผล (rational soul) อริสโตเติลจึงนิยามคนไว้ว่า “สัตว์ที่มีเหตุผล” (zoon logon echon) มนุษย์นิยมได้และไม่ได้ นิยามได้ว่าเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล แต่การมีเหตุผลนั้นมีอย่างไร มีถึงไหน เราไม่อาจจะรู้ เพราะเป็นผลของวิญญาณเหตุผลซึ่งเป็นพระฉายาของพระเจ้า (image of God) เราเข้าใจพระเจ้าไม่ได้ เราก็เข้าใจพระฉายาของพระองค์ไม่ได้เช่นกัน

มนุษย์ตามแนวปรัชญานี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) ประเภทย่อย คือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสัตว์
- 2) ประเภทใหญ่ คือ มนุษย์รวมอยู่ในทุกอย่างของเอกภพในตัวมนุษย์ มีทั้งสสารชีวิต ความรู้สึกและปัญญา

มนุษย์เป็นสะพานเชื่อมระหว่างสสารกับจิต เพราะเหตุดังกล่าวนี้ จอห์น สคาเทิส อริวเจอเนอ จึงเห็นเหตุผลสำหรับยืนยันข้อความเชื่อของคริสต์ศาสนาเรื่องการคืนชีพของร่างกายว่าเป็นเรื่องที่ต้องเป็นจริงอย่างยิ่ง เพื่อให้สสารอย่างน้อยสักส่วนหนึ่งกลับคืนสู่พระเจ้าโดยอาศัยมนุษย์ในฐานะเป็นอนุจักรวาล (กิริติ บุญเจือ, 2550)

2.1.3 องค์ประกอบของมนุษย์

ลัทธิไถยนิยม (Gnosticism) ได้กล่าวว่า โลกสถาปนิกสร้างมนุษย์หลังจากสิ่งอื่นทั้งหมด โดยสร้างให้มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ วิญญาณและร่างกาย มนุษย์ที่สำเร็จจากน้ำมือของโลกสถาปนิกนี้เต็มไปด้วยความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูงและกิเลสต่างๆ แต่แล้วก็มีจิตใจ “Pneuma” หรือ “Spirit” แทรกเข้ามา จิตใจเป็นพลังย่อยๆ ที่กระจายออกจากเทพปรีชาญาณเช่นเดียวกับโลกสถาปนิกและน้องทั้ง 6 แต่เป็นพลังย่อยที่มีฤทธิ์ด้อยกว่ามาก พี่ๆ ต้องการกักขังไว้เป็นสมุน

องค์ประกอบของมนุษย์ในญาณปรัชญานี้ มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ ร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของสสารในเอกภพ ส่วนวิญญาณเป็นจิตซึ่งเป็นส่วนที่พระเจ้าสร้างมาเป็นพิเศษแต่ละดวงในขณะปฏิสนธิ แต่ออกิสตินไม่แน่ใจว่าพระเจ้าจะให้วิญญาณของลูกเกิดจากวิญญาณของพ่อแม่ หรือว่าพระเจ้าเป็นผู้บันดาลให้มีขึ้นโดยตรงอย่างอิสระ ประกอบกิจกรรมของตน สัตว์และพืชมีชีวิตที่จะสูญหายไปเมื่อร่างกายของสัตว์และลำต้นของพืชสลายตัว วิญญาณของมนุษย์

เป็นจิตจึงเป็นอมตะและไม่สูญหาย เมื่อร่างกายสลายตัว ทำไมจิตจึงเป็นอมตะ เพราะว่าจิตเข้าใจความจริงนิรันดรได้ ตัวเองจึงน่าจะมีสภาพนิรันดร ด้วยกายของมนุษย์เป็นองค์ประกอบแห่งชีวิตภาคสสาร ประกอบขึ้นจากธาตุ 4 มีประสาทสัมผัสหรือช่องทางแห่งการรับรู้ 5 ช่อง คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง กายของมนุษย์มีฐานะเป็นเครื่องมือของวิญญาณ เป็นที่อาศัยของวิญญาณ วิญญาณเป็นธรรมชาติที่คอยควบคุมจัดการอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของร่างกาย ถ้าปราศจากวิญญาณร่างกายก็ไม่สามารถกระทำการอันใดได้ ซึ่งองค์ประกอบของมนุษย์ตามปรัชญาในที่นี่กล่าวถึงสถานภาพของมนุษย์ในโลกที่มนุษย์นั้นจะมีบาปติดตัวเนื่องจากมีสาเหตุให้เกิดบาป และผลของบาปที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ แต่ถ้ามนุษย์ไม่สร้างอกุศลความชั่ว มนุษย์ก็จะมีแต่กุศลที่เป็นความดีเกิดขึ้นแก่ตน ความเป็นมนุษย์ก็จะสูงขึ้น ที่เรียกกันว่า “มนุษย์ที่สมบูรณ์” (กิริติ บุญเจือ, 2550)

สรุปได้ว่า “มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวปรัชญา” นั้น ความหมายของมนุษย์ก็คือสัตว์ที่มีเหตุผล รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีประโยชน์ มีความรู้สึกนึกคิด เป็นศูนย์รวมของสสารและจิต มีใจสูง รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักการตัดสินใจ และรู้จักเลือกในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) ประเภทย่อย คือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสัตว์ 2) ประเภทใหญ่ คือ มนุษย์รวมอยู่ในทุกอย่างของเอกภพในตัวมนุษย์ มีทั้งสสาร ชีวิต ความรู้สึกและปัญญา มนุษย์เป็นสะพานเชื่อมระหว่างสสารกับจิต องค์ประกอบของมนุษย์ มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ ร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของสสารในเอกภพ ส่วนวิญญาณเป็นจิตซึ่งพระเป็นเจ้าสร้างมาเป็นพิเศษแต่ละดวงในขณะปฏิสนธิ มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวปรัชญา มนุษย์ต้องรู้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นสาระให้เป็นสาระ รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี เป็นคนดี มีคุณธรรมเป็นนิสัยประจำชีวิต ชีวิตของมนุษย์ผู้นั้นก็จะสมบูรณ์

2.2 แนวคิดตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์

2.2.1 ความหมายและต้นกำเนิดของมนุษย์

ราเชล เฮนเดอร์โลท (2534) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ของคริสเตียนเป็นคำตอบที่พบในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ถึงแม้ว่าจะมีวิทยาการที่ทันสมัยในยุคปัจจุบันแต่คำสอนเรื่องของมนุษย์ในพระคัมภีร์นั้นคริสตจักรยังคงยึดถือเป็นทัศนคติของตนอยู่ คริสตจักรรู้ถึงคุณประโยชน์ของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวมนุษย์ว่ามีประโยชน์ต่อภารกิจงานได้ และได้ค้นพบทางวิทยาศาสตร์หลายอย่างมาใช้ในการรักษาความผิดปกติของผู้คน แต่คริสตจักรก็ยังรู้ด้วยว่าจะต้องทดสอบงานด้านจิตวิทยาระดับลึก และการศึกษาเรื่องพัฒนาการของบุคลิกภาพในสมัยปัจจุบันโดยข้อสมมุติฐานในเรื่องธรรมชาติและจักรวาลของคริสตจักรเป็นเครื่องทดสอบ เพราะถ้าคริสตจักรยอมทิ้ง

ความรู้ความเข้าใจของพระคัมภีร์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์แล้ว จะต้องยอมแพ้ในเรื่องความเชื่อพื้นฐานอีกมากมายของคริสตจักรที่ยึดถืออยู่

ภาพมนุษย์ตามที่พระคัมภีร์เสนอไว้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเข้าใจยากมีความซับซ้อนทางธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้นักสังคมศาสตร์ต้องลงมือค้นคว้านั้นมีปรากฏในพระคัมภีร์ซึ่งพูดถึงพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันเป็นทวิลักษณ์ที่เด่นอยู่ในตัวของมนุษย์ แต่คริสตจักรก็เชื่อว่าทวิลักษณ์นี้มีใช้ลักษณะอันเป็นอมตะซึ่งความหมายของมนุษย์ตามความในพระคริสตธรรมคัมภีร์คือ ผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง นั้นหมายความว่ามนุษย์ต้องอาศัยและพึ่งพาผู้อื่น มนุษย์ไม่สามารถมีอิสระในการที่จะกระทำตัวให้เป็นในสิ่งที่อยากเป็น ซึ่งเป็นการเตือนให้มนุษย์ระลึกอยู่เสมอว่ามนุษย์ไม่มีอิสระในครอบครัวที่เราต้องการ ไม่อาจเลือกรูปร่างลักษณะความเป็นตัวมนุษย์ได้ เพราะมนุษย์คือผู้ที่ถูกสร้างแต่ในเวลาเดียวกันผู้ที่สร้างก็มีลักษณะเด่นด้วยคือ การที่ทำให้มนุษย์ได้ยำเกรงว่ามนุษย์เป็นของผู้อื่นด้วย มนุษย์ไม่ได้อยู่เดียวตายในจักรวาล หลักคำสอนเรื่องการทรงสร้างของพระเจ้าสะท้อนให้เห็นความเชื่อของคริสตจักรว่า มนุษย์ คือผู้ที่พระเจ้าสร้างขึ้น และมีความสำคัญสำหรับพระองค์ พระเยซูทรงตรัสถึงความรักของพระเจ้าต่อชีวิตมนุษย์

พระธรรมปฐมกาลซึ่งเป็นพระธรรมเล่มแรกในพระคริสตธรรมคัมภีร์ได้บันทึกเรื่องการกำเนิดขึ้นของโลกและสรรพสิ่ง โดยการกำเนิดของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นหลังทุกสิ่ง คือในวันที่หกในการทรงสร้างของพระเจ้า พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ด้วยวิธีพิเศษกว่าสัตว์อื่นๆ กล่าวคือ ในพระธรรมปฐมกาล 1:27 “แล้วพระเจ้าตรัสว่า ให้เราสร้างมนุษย์ตามฉายา ตามอย่างของเรา” ข้อสังเกตคำว่า “เรา” ในพระคัมภีร์ตอนนี้เป็นพหูพจน์ หมายถึงเป็นพระราชกิจร่วมกันของพระบิดา พระบุตรและพระวิญญาณบริสุทธิ์ที่เรียกว่า “ตรีเอกานุภาพ” และในพระธรรมปฐมกาล 2:7 “พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ด้วยผงคลีดิน ระบายลมปราณเข้าทางจมูก มนุษย์จึงเป็นผู้มีชีวิต” พระคัมภีร์บันทึกว่า “พระเจ้าทรงปั้นมนุษย์ด้วยผงคลีดิน ระบายลมปราณเข้าทางจมูก มนุษย์จึงมีชีวิต” คำว่า “ปั้น” ในภาษาฮีบรู “Yatsor” หมายถึง การปั้นบางสิ่งบางอย่างขึ้นมาด้วยมือ พระเจ้าไม่ได้เนรมิตมนุษย์จากความว่างเปล่าแต่ปั้นด้วยพระหัตถ์ของพระองค์

ผู้เขียนปฐมกาลบอกว่าพระเจ้าทรงระบายลมปราณเข้าทางจมูก “ลม” ในภาษากรีกคือ “Pneuma” (นิวมา) ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า “จิตวิญญาณ” ซึ่งมาจากพระเจ้า และดำรงอยู่เป็นนิรันดร์ พระเจ้าทรงเป็นพระเยโฮวาห์ผู้ประทานลมหายใจแก่ประชาชนที่บนโลกและจิตวิญญาณแก่ผู้ดำเนินชีวิตบนโลก (พระธรรมอิสยาห์ 42:5) พระเยซูตรัสแก่หญิงชาวสะมาเรียว่า “พระเจ้าทรงเป็นพระวิญญาณ”(พระธรรมยอห์น 4:24) และพระองค์ได้ประทานจิตวิญญาณแก่มนุษย์ (อาดัมและเอวา) ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น

เมื่อเขาตาย ร่างกายจะกลับไปเป็นผงคลีดิน แต่จิตวิญญาณจะกลับไปสู่พระเจ้าผู้ประทานมา (ความตาย) มาถึงมนุษย์ “ผงคลี กลับไปเป็นดินอย่างเดิม และจิตวิญญาณกลับไปสู่พระ

เจ้าผู้ประทานให้มา” (พระธรรมปัญญาจารย์ 12:7) ชาวอิสราเอลถือว่าลมปราณเป็นเครื่องหมายของชีวิต เป็นพระจิตของพระเจ้าเหมือนกับใน “แผ่นดินที่กว้างเปล่า ความมืดอยู่เหนือน้ำ และพระวิญญาณของพระเจ้าปกอยู่เหนือน้ำนั้น” (พระธรรมปฐมกาล 1:2) แสดงว่ามนุษย์ได้รับชีวิตจากพระเจ้า ซึ่งเป็นชีวิตที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นตามพระฉายาของพระองค์ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงประเสริฐกว่าสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างทั้งปวง (เสรี พงศ์พิศ, 2531)

หลักฐานการที่พระเจ้าทรงเนรมิตสร้างมนุษย์โดยตรง คือ 1) คำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์มีความหมายตามตัวอักษร การตีความตามตัวอักษรมีเหตุมีผลเพียงพอที่ ที่จะอธิบายต้นกำเนิดของมนุษย์ได้ ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมในพระธรรมปฐมกาล 1:27 ได้กล่าวไว้ว่า “พระเจ้าจึงทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระองค์ ตามพระฉายาของเจ้านั้น พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นและได้ทรงสร้างให้เป็นชายและหญิง” แนวคิดเรื่องต้นกำเนิดของมนุษย์ที่มาจาก การตีความตามพระคัมภีร์ตามตัวอักษรนี้ทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นมนุษย์ 2) พระเจ้าทรงสร้างอาดัมให้เป็นชายและสร้างเอวาให้เป็นหญิง ถ้าทั้งสองเป็นสิ่งที่มีชีวิตที่ต่ำกว่ามนุษย์ก่อนที่พระเจ้าจะระบายลมปราณให้พวกเขา มีพระฉายาของพระองค์ เขาทั้งสองคงมีเพศอยู่แล้ว แต่พระคัมภีร์ระบุว่าพระเจ้าทรงสร้างพวกเขาให้เป็นเพศชาย และเพศหญิง 3) พระเจ้าทรงสร้างเอวาโดยตรง พระเจ้าทรงสร้างเอวาจากซี่ข้างของอาดัม 4) มนุษย์มาจากผงคลีดินและจะกลับไปสู่ผงคลีดิน 5) มนุษย์กลายเป็นผู้ที่มีชีวิต วลี “ผู้มีชีวิต” ใน “พระเจ้าทรงปั้นมนุษย์ด้วยผงคลีดิน ระบายลมปราณเข้าทางจมูก มนุษย์จึงเป็นผู้มีชีวิต” มนุษย์มีชีวิตเมื่อเขาถูกสร้างไม่ใช่มีชีวิตอยู่ก่อนหน้านั้น (เฮนรี แคลเรนซ์ ทีเช่น, 2540)

ซิลบีย์ เซาเวร์เจอร์ตัน (2550) กล่าวว่า พระเจ้าไม่ได้สร้างมนุษย์ด้วยความจำเป็น แต่ทรงสร้างเพื่อพระเกียรติของพระองค์ บางคนอาจคิดว่าเหตุผลนี้ดูเหมือนว่าพระเจ้าเป็นเหมือนมนุษย์ที่แสวงหาเกียรติให้ตนเองแต่การทรงสร้างมนุษย์ของพระเจ้าสามารถอธิบายได้ว่า พระเจ้าทรงสมควรเป็นผู้ที่ได้รับการถวายเกียรติอย่างแท้จริง การถวายเกียรติทำให้ผู้ที่ถวายเกียรติได้รับประโยชน์มหาศาลคือได้ชื่นชมในพระเกียรติและพระสิริของพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด ทำให้เกิดความยินดีและมีความสุขอย่างสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใดที่มนุษย์จะมีได้ ความชื่นชมยินดีนี้ทำให้ชีวิตของมนุษย์เป็นชีวิตที่ “ครบบริบูรณ์” ดังพระดำรัสของพระเยซูคริสต์ที่ตรัสในพระคริสตธรรมคัมภีร์ว่า “...ขโมยนั้นยอมมาเพื่อจะลักและฆ่าทำลายเสีย เราได้มาเพื่อเขาทั้งหลายจะได้ชีวิต และจะได้อย่างครบบริบูรณ์...” (พระธรรมยอห์น บทที่ 10 ข้อ 10)

2.2.2 ลักษณะของมนุษย์

พระคริสตธรรมคัมภีร์กล่าวถึงลักษณะของมนุษย์ว่าเป็นพระฉายาของพระเจ้าหรือเป็นรูปลักษณะที่มาจากพระเจ้าซึ่งการที่พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระเจ้าซึ่งคำว่า

“ฉายา” มาจากภาษาฮีบรูว่า “Teslam” หมายถึง เงาการถ่ายภาพเหมือน หรือคล้ายคลึง และคำว่า “ตามอย่าง” มาจากภาษาฮีบรู “Dmuwth” หมายถึง รูปร่าง รูปแบบ แบบอย่างหรือเหมือนกับ ซึ่งการที่มนุษย์เป็นพระฉายาของพระเจ้ามีลักษณะดังนี้

1) การทรงสร้างมนุษย์ไม่ใช่พระฉายาทางกายภาพ

พระเจ้าของคริสต์ศาสนาทรงสภาพเป็นพระวิญญาณไม่มีอวัยวะเหมือนมนุษย์ ถึงแม้มนุษย์ไม่เหมือนพระเจ้าในด้านกายภาพเพราะพระเจ้าไม่มีเนื้อหนังมังสา แต่เขาเหมือนพระฉายาของพระองค์ได้ในการมีสุขภาพสมบูรณ์ปราศจากโรคทางพันธุกรรมหรือเชื้อโรคต่างๆ

2) มนุษย์ทรงเป็นพระฉายาด้านสติปัญญา

พระเจ้าทรงเป็นวิญญาณ จิตของมนุษย์เป็นวิญญาณ ลักษณะที่ขาดไม่ได้ของวิญญาณคือการมีเหตุผล มโนธรรม และเจตนา วิญญาณนั้นสามารถคิด มีเหตุผล มีจริยธรรมในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ ในการสร้างมนุษย์ตามพระฉายาของพระเจ้านั้น พระเจ้าทรงประทานให้มนุษย์มีลักษณะที่พระองค์ทรงมีคืออยู่ในสภาพที่เป็นวิญญาณ ดังนั้นมนุษย์จึงแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในโลกนี้และมีภาวะสูงส่งกว่าอย่างเทียบไม่ได้ ดังคำสอนในพระคัมภีร์ในการชำระให้บริสุทธิ์มนุษย์กำลังได้รับการทรงสร้างขึ้นมาใหม่ตามพระฉายาของพระเจ้า การทรงสร้างใหม่นี้เริ่มต้นที่การบังเกิดใหม่ เราได้รับปัญญาล้ำเลิศจากพระเจ้าและบัญชาให้มนุษย์ทรงดูแลและรักษาสวนบัญชาให้มนุษย์ครอบครองเหนือโลกสรรพสัตว์

3) มนุษย์ทรงเป็นพระฉายาด้านจริยธรรม

มนุษย์เป็นพระฉายาของพระเจ้าทั้งในด้านสติปัญญาและในการเลียนแบบพระเจ้าในด้านจริยธรรม การที่มนุษย์มีพระฉายาด้านจริยธรรมเช่นนี้ปรากฏพระคัมภีร์ ถ้าในการบังเกิดใหม่หรือการมีชีวิตใหม่ มนุษย์ถูกสร้างขึ้นใหม่ตามแบบอย่างของพระเจ้า ในความชอบธรรมและความบริสุทธิ์ที่แท้จริง สามารถสรุปได้ว่า แต่เดิมนั้นมนุษย์มีทั้งความชอบธรรมและความบริสุทธิ์ โดยพื้นฐานมนุษย์สามารถมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าได้ เพราะพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้มีความเที่ยงธรรม โดยพระเจ้าตรัสว่า “พระเจ้าทรงทอดพระเนตรสิ่งทั้งปวงที่พระองค์ทรงสร้างไว้ทรงเห็นว่าดีนัก” มนุษย์จึงเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างอย่างรอบคอบสมบูรณ์แบบ

4) มนุษย์ทรงเป็นพระฉายาด้านสังคม

พระลักษณะด้านสังคมของพระเจ้านั้นมีรากฐานอยู่ในความรักของพระองค์ พระองค์ทรงมีลักษณะที่พอพระทัยในการสื่อสารกับผู้อื่น พระองค์ทรงประทานธรรมชาติที่ชอบสังคมให้แก่มนุษย์ มนุษย์จึงเสาะหาความสัมพันธ์ โดยการที่พระเจ้าทรงประทานคู่สัมพันธ์ของมนุษย์กล่าวคือพระเจ้าทรงสร้างเพศชายและเพศหญิงให้มีความผูกพันกัน มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างให้อยู่อย่างลำพังแต่พระเจ้าทรงปรารถนาให้มนุษย์มีสังคม มีความสัมพันธ์กับมนุษย์คนอื่นๆ ด้วย (เฮ็นรี แคลเรนซ์ ทีเชิน, 2540)

เสรี พงศ์พิศ (2531) กล่าวว่า พระคริสตธรรมคัมภีร์บันทึกว่า พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์คู่แรกคือ อาดัมและเอวา ทรงให้อยู่ในสวนเอเดน ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้ทำผิดกฎของพระเจ้าที่พระองค์ทรงตั้งไว้ด้วยการที่เขาทั้งคู่ได้กินผลไม้ต้องห้าม เมื่อกินแล้วก็ “รู้ตัวรู้ชั่ว” พระเจ้าทรงให้ออกจากสวนเอเดน ต้องทำมาหากินด้วยความยากลำบาก เอกภาพที่มีกับพระเจ้าและสรรพสิ่งก็สลายลง มนุษย์ถูกตัดขาดจากพระเจ้า การตัดขาดจากพระเจ้านั้นนำมาซึ่งความทุกข์ซึ่งมาจากการตัดสินใจและเสรีภาพของมนุษย์เอง เพราะพระเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์มาให้มีเสรีภาพที่จะเลือกได้ สิ่งนี้คือความบาปแรกที่มนุษย์ได้กระทำหรือที่เรียกว่าบาปกำเนิด (original sin) แต่ถึงแม้ว่ามนุษย์ทำบาป พระเจ้าก็ไม่ได้ทอดทิ้งมีเงื่อนไขว่าเขาต้องต่อสู้เอาชนะความบาปที่มีอยู่ในตัวเขาให้ได้ พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้เป็นนายเหนือสิ่งทั้งหลาย แต่ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะใช้สิ่งทั้งหลายได้ตามใจชอบ ทุกสิ่งทุกอย่างมีกฎเกณฑ์และอยู่ในกฎอันเดียวที่พระเจ้าทรงเป็นผู้กำหนด พระองค์ทรงเป็นจุดหมายของสรรพสิ่งซึ่งมีหน้าที่สรรเสริญพระองค์ผู้ทรงสร้าง

ในพระธรรมปฐมกาลได้บอกถึงความจริงเกี่ยวกับมนุษย์ 7 ประการ ซึ่งแตกต่างจากสัตว์และสรรพสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นกล่าวคือ คือ

- 1) มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชั้นสูงที่สุด
- 2) มนุษย์มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตทั้งปวง
- 3) มนุษย์ได้รับการสร้างขึ้นตามพระฉายาของพระเจ้า
- 4) มนุษย์ได้รับมอบหมายให้ปกครองสิ่งสรรพ
- 5) มนุษย์ได้รับอนุญาตให้รับประทานผลจากต้นไม้ทุกต้นในสวน
- 6) มนุษย์ได้รับการกำชับมิให้รับประทานอาหารแห่งต้นไม้ไม่รู้ตัว
- 7) มนุษย์ได้รับพระราชทาน ภรรยา (เอวา) ให้เป็นคู่อุปถัมภ์

2.2.3 องค์ประกอบของมนุษย์

เฮนรี แคลเรนซ์ ทีเชน (2540) กล่าวว่า มนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่เป็นวัตถุและส่วนที่ไม่ใช่วัตถุส่วนของวัตถุคือร่างกาย และส่วนที่ไม่ใช่วัตถุคือจิตใจและจิตวิญญาณ โดยทางคริสต์ศาสนศาสตร์มีแนวคิดที่ว่าด้วยองค์ประกอบของมนุษย์ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ไดโคโทมิสต์ (dichotomist) มีส่วนประกอบสองอย่าง และไตรโคโทมิสต์ (trichotomist) มีส่วนประกอบ 3 อย่าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ไดโคโทมิสต์ (dichotomist) หมายถึง ส่วนของมนุษย์ที่ไม่ใช่วัตถุเมื่อมองในแง่ของชีวิตที่มีความเฉพาะตัวและความรู้สึกตัวซึ่งมีความสามารถในการครอบครองและให้ชีวิตแก่กายที่เป็นวัตถุสิ่งนี้เรียกว่า พุชเช (psuche-จิตใจ) แต่ถ้ามองในแง่สติปัญญาและจริยธรรมซึ่งสามารถรับอิทธิพลและการทรงสถิตอยู่ของพระเจ้า ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุนี้เรียกว่า นิวมา (pnuma-วิญญาณ) ดังนั้น นิวมา เป็นธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนที่แสวงหาพระเจ้า และมีความสามารถในการรับและสำแดง

พระวิญญาณบริสุทธิ์ จิตใจเป็นส่วนที่แสวงหาในฝ่ายโลกและสัมผัสโลกแห่งประสาทสัมผัส วิญญาณเป็นส่วนที่สูงกว่า เกี่ยวข้องกับความจริงฝ่ายวิญญาณ หรือมีความสามารถที่จะสัมผัสสมิตินั้น โดยแนวคิดนี้สรุปว่ามนุษย์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จิตใจและจิตวิญญาณ

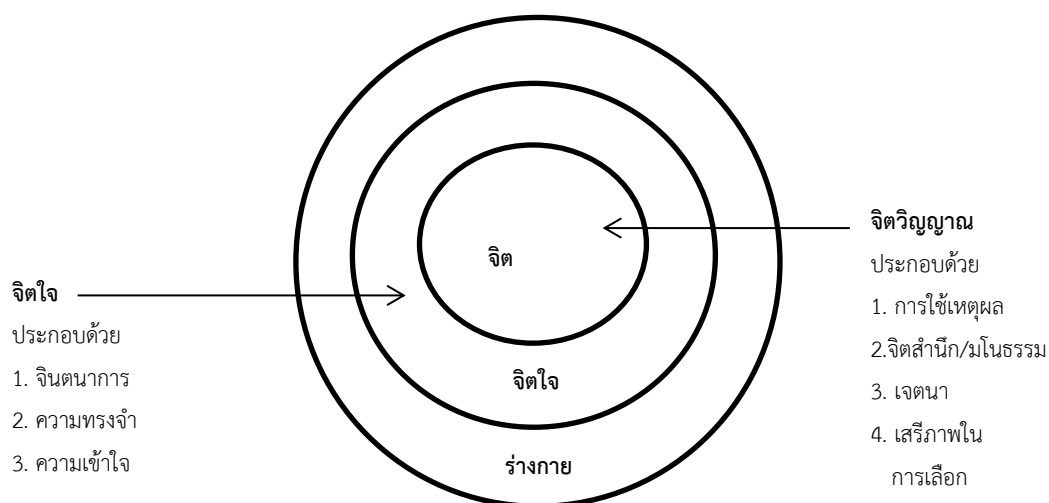
2) ไทรคอตมิสต์ (trichotomist) หมายถึง มนุษย์ประกอบด้วยสามส่วนแยกออกจากกันคือ ร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ กายคือส่วนที่เป็นวัตถุ จิตใจคือความเป็นสัตว์ และจิตวิญญาณคือความมีสติปัญญา แนวคิดเรื่องมนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วนตั้งอยู่บนพระคริสตธรรมคัมภีร์ในพระธรรมปฐมกาล 2:7 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า พระเจ้าทรงปั้นมนุษย์จากผงคลีดินระบายลมปราณ ภาษาฮีบรูแปลว่า ลมปราณแห่งชีวิต เข้าทางจมูกมนุษย์จึงเป็นผู้ที่มีชีวิต โดยอาจารย์เปาโลผู้เขียนพระคัมภีร์ในภาคพันธสัญญาใหม่ได้อธิบายว่ามนุษย์มี 3 ส่วนคือร่างกาย จิตใจ และวิญญาณตามพระคัมภีร์ 1 เธสะโลนิกา บทที่ 5 ข้อ 23 เช่นเดียวกับผู้เขียนพระธรรมฮีบรู บทที่ 4 ข้อ 12 กล่าวว่า “...เพราะว่าพระวาระของพระเจ้านั้นไม่ตายและทรงพละานุภาพอยู่เสมอ คมยิ่งกว่าดาบสองคมใดแทงทะลุกระทั่งจิตและวิญญาณตลอดข้อกระดูกและไขกระดูก และสามารถวินิจฉัยความคิดและความมุ่งหมายในใจด้วย...” ซึ่งส่วนที่ไม่ใช่วัตถุของมนุษย์คือจิตใจซึ่งประกอบด้วย จินตนาการ ความทรงจำ และความเข้าใจ ส่วนจิตวิญญาณประกอบด้วยความสามารถด้านเหตุผล จิตสำนึก มโนธรรม และเสรีภาพในการเลือก

เสรี พงศ์พิศ (2531) กล่าวว่า การที่มนุษย์ได้รับ “ลมปราณ” จากพระเจ้าไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต ดังนั้นที่ถกกันในเวลาต่อมาเพราะอิทธิพลของปรัชญากรีก ชาวอิสราเอลเชื่อว่ามนุษย์เป็นหนึ่งไม่ได้แยกส่วนต่างๆออกจากกันประหนึ่งเป็นชิ้นส่วนที่ประกอบกันเข้าเป็นมนุษย์ หากแต่เป็นองค์รวม (organism) โดยแต่ละส่วนอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แต่จะมีชีวิตก็ต่อเมื่อรวมเข้ากับส่วนอื่นๆเท่านั้น ลมปราณจึงไม่ได้มีความหมายเพียงชีวิตที่เป็นนามธรรมแต่หมายถึง อารมณ์ ความรู้สึก ความสุข ความทุกข์ ความยินดี ความโศกเศร้า ความสิ้นหวัง หรือกำลังใจ นอกจากนี้ยังหมายถึงความคิดและวิถีชีวิตทั้งหมดรวมทั้งเป็นที่มาของความหมายของชีวิต ความเชื่อมั่นและการตัดสินใจต่างๆ ส่วน “กาย” เป็นส่วนที่ปรากฏให้เห็นได้ และอาจมองว่าเป็นสิ่งที่ทำให้โน้มเอียงไปทางความบาป นอกจากนี้พระคริสตธรรมคัมภีร์ใช้คำว่า “หัวใจ” เพื่อหมายถึงคน ซึ่งเป็นคำที่ชี้ให้เห็นความเป็นเอกภาพของทุกส่วน เป็นศูนย์กลางของชีวิต พระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมได้สอนเรื่องนี้มากที่สุด เช่น “หันหัวใจกลับมาหาพระเจ้า” อีสยาห์ประกาศในพระนามพระเจ้าว่า “ชนชาตินี้ให้เกียรติเราด้วยริมฝีปากของเขา แต่หัวใจของเขาห่างไกลจากเรา” (พระธรรมอิสยาห์ บทที่ 29 ข้อ 13) ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ก็ปรากฏเรื่องนี้เช่นเดียวกัน เช่น พระเยซูประณามกล่าวโทษคนหน้าซื่อใจคดและเรียกร้องให้กลับใจ และที่สำคัญที่สุดคือการที่พระองค์ทรงสอนว่าบัญญัติที่สำคัญที่สุดคือบัญญัติแห่งความรัก ให้รักพระเจ้าด้วยสิ้นสุดดวงใจและสิ้นสุดสติปัญญาและรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง (พระธรรมลูกา บทที่ 10 ข้อ 27)

มนุษย์ผูกพันกับพระเจ้าด้วย “หัวใจ” ซึ่งพระเจ้าประทานให้เขา คือ “พระฉายา” ของพระองค์ ความเป็นพระฉายาหมายถึงความยิ่งใหญ่ ความดีงาม อำนาจและการสร้างสรรค์ พระเจ้าทรงเอาพระทัยใส่มนุษย์เป็นพิเศษมากกว่าสิ่งสร้างใดๆ มนุษย์เองก็ตระหนักในเรื่องนี้ว่าพระองค์คือ “เจ้าชีวิต” ดังคำกล่าวที่ว่า “เพราะลมหายใจยังอยู่ในตัวข้าตราบไต และลมปราณจากพระเจ้ายังอยู่ในรูจมูกของข้าตรานั้น” (พระธรรมโยบ บทที่ 27 ข้อ 3)

คริสต์ศาสนาสอนว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ ทั้งนี้ก็มีความหมายว่าเมื่อมนุษย์ตายไป วิญญาณจิตของเขายังคงจะอยู่ต่อไปในอีกโลกหนึ่งโดยทางวิญญาณจิตมนุษย์อาจรับเอาคุณงามความดีมีศีลธรรมหรือความบาปชั่วเข้าไว้ก็ได้ วิญญาณจิตสำคัญยิ่งกว่าความคิดหรือสติปัญญา ไม่ใช่เพราะมีสติปัญญา มนุษย์จึงมีจิตตั้งแต่แรกเกิด แต่ที่มีวิญญาณจิตได้เพราะความเป็นมนุษย์ เพราะว่ามีวิญญาณ มนุษย์จึงประเสริฐกว่าสัตว์ ที่ว่าตามแบบของพระเจ้านั้นไม่ใช่ความหมายว่าร่างกายของมนุษย์เป็นเหมือนพระเจ้า แต่หมายถึงดวงวิญญาณจิตของมนุษย์ที่มีลักษณะตามแบบพระฉายาของพระเจ้า เพราะฉะนั้นดวงวิญญาณจิตของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับพระเจ้า และเข้าสนิทกับพระองค์ได้ พระวิญญาณบริสุทธิ์คือพระเจ้าสามารถดัดแปลงจิตของมนุษย์ให้ดีขึ้นได้ เช่นเดียวกับของเหลวสองประเภทที่สามารถผสมเข้ากันสนิท และสามารถก่อให้เกิดคุณสมบัติของของเหลวชนิดหนึ่งที่สามารถชำระของเหลวอีกชนิดหนึ่งที่มาผสมให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ วิญญาณจิตของมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน เมื่อได้มีพระวิญญาณบริสุทธิ์ของพระเจ้ามาสถิตร่วมอยู่ด้วยในวิญญาณจิตของมนุษย์ ก็ทำให้มนุษย์รู้สึกได้ว่าจิตใจของเขาปราศจากความทุกข์ มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์โดยทั่วไป เพราะสัตว์ไม่ได้อยู่ใต้กฎของศีลธรรม ถ้าสัตว์ตัวหนึ่งฆ่าสัตว์อีกตัวหนึ่ง การกระทำนั้นไม่เป็นความบาป เพราะสัตว์ไม่มีดวงวิญญาณ คำว่า “ยูติธรรม” ย่อมไม่มีในพวกสัตว์ซึ่งแตกต่างจากมนุษย์ เพราะดวงวิญญาณทำให้มนุษย์มีความสำคัญ มีคุณค่าอันสูงส่ง เพราะคำสอนของคริสเตียนในเรื่องจิตวิญญาณ ทำให้มนุษย์แสวงหาเสรีภาพและเสรีภาพประชาธิปไตย เพราะว่ามีวิญญาณ มนุษย์จึงมีคุณค่าในสายพระเนตรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของวิญญาณของมนุษย์ทุกดวงไม่ว่าจะคนที่มั่งมีหรือยากจน มีคุณค่าเท่าเทียมกันหมดในสายพระเนตรของพระเจ้า ด้วยเหตุว่าวิญญาณของมนุษย์มีค่าสูงยิ่ง พระเยซูคริสต์ได้ทรงเสด็จมายังในโลกนี้เพื่อสำแดงทางไปสู่สวรรค์ให้แก่มนุษย์และยอมสละชีวิตของพระองค์เพื่อมนุษย์ที่วางใจในพระเจ้า

ศิลาบิชัย เซาว์เจอร์ริตัน (2542) กล่าวว่า มนุษย์มีองค์ประกอบสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นวัตถุ จากที่พระเจ้าทรงใช้ดินปั้นขึ้นมา และส่วนที่ไม่ใช่วัตถุ จากที่พระเจ้าทรงระบายลมปราณของพระองค์ใส่ ส่วนที่เป็นวัตถุคือ “ร่างกาย” ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุคือ “จิตใจและจิตวิญญาณ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของมนุษย์ตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์

ที่มา : ศิลป์ชัย เชาวน์เจริญรัตน์, 1999, หน้า 30.

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า “มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์” คือ พระฉายาของพระเจ้า ถูกสร้างขึ้นให้มีความคล้ายคลึงกับพระเจ้า การกำเนิดของมนุษย์ในคริสต์ศาสนานั้น เป็นมาจากการทรงเนรมิตสร้างขึ้นของพระเจ้าจากการปั้นของพระเจ้าด้วยดินและพระเจ้าได้ประทานลมปราณ (วิญญาณของพระเจ้า) ให้แก่มนุษย์ทุกคน มนุษย์จึงเป็นผู้ที่มีชีวิต และพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้มีเพศชายเรียกว่าอาดัม และเพศหญิงเรียกว่าเอวา โดยมนุษย์มีหน้าที่ในการครอบครองและดูแลสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้าง ลักษณะของมนุษย์คือการทรงสร้างมนุษย์ไม่ใช่พระฉายาของพระเจ้าทางกายภาพมนุษย์ แต่ทรงเป็นพระฉายาด้านสติปัญญา ด้านจริยธรรมและด้านสังคม มนุษย์เป็นสะพานเชื่อมระหว่างสสารกับจิต องค์ประกอบของมนุษย์ประกอบด้วยสามส่วนคือ กาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ดังนั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์คือผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกมิติของชีวิตทั้งกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ และมีลักษณะที่สะท้อนพระฉายาของพระเจ้าคือมีสติปัญญาที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีองค์พระเยซูคริสต์ทรงเป็นต้นแบบของมนุษย์ที่สมบูรณ์

3. บริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์

การศึกษาบริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการแบ่งยุคในการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ คือ การพิจารณาตามแนวประวัติศาสตร์การเมือง ซึ่งกำหนดยุคสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงสิ้นรัชกาลที่ 3 ตั้งแต่ พ.ศ. 2325-2394 (ค.ศ. 1782-1851) การพิจารณาตามแนวประวัติศาสตร์เศรษฐกิจกำหนดช่วงสมัยเดียวกันนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2325-2398 (ค.ศ. 1782-1855) โดยถือเอาการทำ

สนธิสัญญาเบาริงในต้นสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นจุดของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสู่ยุคใหม่ และการพิจารณาตามแนวพิจารณาทางสังคมมานุษยวิทยาโดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ได้กำหนดสมัยของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จนถึงการเริ่มปฏิรูปการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่ พ.ศ. 2325-2461 (ค.ศ. 1782-1918) โดยการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในบริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาที่มองผ่านระบบการเมืองการปกครอง ทั้งนี้เป็นผลมาจากกระแสการศึกษาทางประวัติศาสตร์การเมืองซึ่งเป็นกระแสหลักของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยที่ได้ยังคงมีอิทธิพลอยู่มาจนถึงปัจจุบัน (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2528) โดยได้นำเสนอบริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสองประเด็น ดังนี้

3.1 ระบบของสังคม

สังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นสังคมแบบศักดินาที่มีความสืบเนื่องมาจากสมัยอยุธยา (อัญชลี สุস্যัมภ์, 2524) ระบบศักดินาของไทยมีจุดกำเนิดจากแนวคิดเรื่องความสำคัญในการควบคุมกำลังคนและปรากฏออกมาในรูปแบบของการจัดระเบียบทางสังคมซึ่งสัมพันธ์กับคำอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดของรัฐโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของชีวิตหรือเป็นเจ้าของแผ่นดิน และเป็นผู้คุ้มครองประชาชน นำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ว่าราษฎรทุกคนจะต้องมีผู้คุ้มครองดูแลตนเองเสมอ (อดิณรพีพัฒน์, 2527) การให้ความสำคัญกับการควบคุมกำลังคนนั้นนอกจากจะสร้างกลไกของสังคมที่จะตอบสนองต่อประโยชน์ต่อรัฐแล้ว การกำหนดลำดับชั้นของบุคคลในพระราชกำหนดศักดินายังเป็นการกำหนดหน้าที่และความสัมพันธ์ที่พึงมีระหว่างบุคคลตามลำดับชั้นต่างๆ ในสังคมอีกด้วย (ดำรงราชานุภาพ, 2528) ซึ่งการเกิดขึ้นของโลกทัศน์โดยเฉพาะทั้งในด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจเป็นผลมาจากลักษณะของการควบคุมและสร้างระเบียบแบบแผนทางสังคม

ความสืบเนื่องจากสมัยอยุธยาตอนปลายและสมัยธนบุรีของสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีลักษณะชัดเจนทั้งในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย ศิลปะ สถาปัตยกรรม ตลอดจนรูปแบบการปกครอง การเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าใน พ.ศ. 2310 (ค.ศ.1767) นับเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของชาวไทยที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราชอาณาจักรอย่างหนัก แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยมากนัก เพราะคนไทยในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงเป็นคนรุ่นเดียวกันกับอยุธยาตอนปลาย ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและระบบสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกันในแนวความคิดเรื่องการควบคุมสังคมที่เน้นบทบาทและความสำคัญของผู้ปกครองในฐานะผู้นำสังคมมากขึ้น โดยเป็นการปกครองแบบลดหลั่นกันตามลำดับชั้น มีพระมหากษัตริย์เป็นมูลนายสูงสุด แต่ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับราษฎรระดับล่างอย่างแท้จริงคือมูลนายที่ควบคุมไพร่และทาส ซึ่งจะพบว่าในลักษณะสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงยึดถือ “พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนและพระอัยการตำแหน่งนาทหาร

หัวเมือง” ที่บัญญัติขึ้นตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นข้อกำหนดในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม (อัญชลี สุสายัณห์, 2524) ซึ่งจะพบว่าแต่ละชนชั้นจะมีภาพลักษณ์และบทบาทในสังคมที่แตกต่างกันไปดังนี้

ชนชั้นผู้ปกครอง พระราชกำหนดศักดินาและกฎหมายตราสามดวงได้แสดงให้เห็นถึงสถานภาพของชนชั้นผู้ปกครองหรือมูลนายที่สามารถจำแนกได้ออกเป็นสองลักษณะได้แก่ มูลนายลักษณะแรกคือ มูลนายที่เป็นมาตั้งแต่กำเนิดหมายถึง เจ้านายที่ขึ้นอยู่กับความเป็นมูลนายจากการดำรงตำแหน่ง ซึ่งต้องดำรงตำแหน่งเป็นพระบรมวงศ์ของพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์อยู่ในเวลานั้น โดยพระมหากษัตริย์คือมูลนายโดยตำแหน่งที่มีความสำคัญที่สุด มีอำนาจสูงสุด และมูลนายลักษณะที่สองหมายถึงมูลนายที่เป็นมาจากการดำรงตำแหน่ง เช่น ขุนนาง ซึ่งในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองยังสามารถจำแนกตามพระราชกำหนดศักดินาและข้อกำหนดทางกฎหมายเป็นสองชั้นด้วยกันคือ มูลนายระดับสูงหมายถึงผู้ถือศักดินาตั้งแต่ 400 ขึ้นไป ได้แก่ พระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการในระดับสูง และข้าราชการฝ่ายในบางตำแหน่ง ส่วนมูลนายระดับล่างคือผู้ถือศักดินาต่ำกว่า 400 ลงมาจนถึงระดับต่ำสุด คือถือศักดินา 30 โดยมูลนายระดับสูงเป็นผู้แต่งตั้งมูลนายระดับล่างลงมาเพื่อเป็นผู้ช่วยราชการ แต่ต้องมีการกราบบังคมทูลให้พระมหากษัตริย์ทรงรับทราบ (อัญชลี สุสายัณห์, 2524) ชนชั้นผู้ปกครองถือได้ว่าเป็นชนชั้นที่มีความได้เปรียบในสังคม เนื่องจากการเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และเป็นระดับปัญญาชนของสังคม (ปิยะฉัตร ปิตะวรรณ, 2526) สำหรับไพร่จึงมีโอกาสน้อยที่จะสามารถเลื่อนฐานะขึ้นมาเป็นขุนนางเพราะมีการกำหนดคุณสมบัติที่ยุ่ยาก และความเป็นขุนนางย่อมเปิดโอกาสให้ลูกหลานได้ถวายตัวเข้ารับราชการมากกว่า นอกเสียจากว่าไพร่ผู้นั้นจะมีความดี ความสามารถเป็นเลิศ หรือได้กระทำความงามความดีอันเป็นที่ปรากฏแจ้งแก่ทางราชการ (ชัย เรื่องศิลป์, 2523)

ชนชั้นสามัญชน ตามกฎหมายพระราชกำหนดศักดินาดกล่าวถึงบุคคลชั้นไพร่และทาสซึ่งเป็นชนชั้นต่ำสุดของสังคม คือผู้มีศักดินา 25 ลงมาจนถึงศักดินา 5 ตามลำดับ การกำหนดเช่นนี้คือหลักเกณฑ์เช่นนี้คงถือหลักเกณฑ์การคุมกำลังคนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากผู้ถือศักดินา 30 ศักดินา สูงกว่าไพร่เพียงเล็กน้อยอยู่ในฐานะเป็นหัวสีบ มีหน้าที่รับผิดชอบคนหน่วยเล็กที่สุดโดยบทบาทและสิทธิของผู้ที่มีศักดินาต่ำกว่า 400 ถึง 300 เป็นข้าราชการระดับล่าง ไม่แตกต่างจากไพร่มากนัก (บริดล, 2405) หากพิจารณาในความหมายของสามัญชน ตามความเข้าใจทั่วไปในยุคสมัยนั้น จากแหล่งพจนานุกรมสองแหล่ง คือ “ศัพท์พจนานุกรมพาสาไท” ของบาทหลวงปาลเลกซ์ และ “อักขรานุชรินทร์” ของหมอบรัดเลย์ได้ให้ความหมายในแนวที่สอดคล้องกันว่า สามัญชนคือราษฎรที่ไม่ใช่ขุนนาง (Bradley, 1873; Pallegoix, 1854) ชนชั้นสามัญปรากฏในกฎหมายมีสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ไพร่และทาสซึ่งในพระอัยการศักดินาทหารหัวเมืองระบุศักดินาของยากจก วรรณพิภพ เท่ากับศักดินาของทาส สิ่งที่น่าสนใจให้เห็นว่าการแบ่งกลุ่มชนในสังคมใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็น

ตัวกำหนดอีกอย่างหนึ่ง และไม่ได้เป็นการแบ่งอย่างเด็ดขาดเพราะทาสก็มีโอกาสเป็นไทและไพร่ที่สิ้นไร้ไม้ตอกก็สามารถเลื่อนฐานะของตนขึ้นมาได้เช่นกัน โดยที่ไพร่หรือทาสมีสถานภาพที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงปรากฏว่าในสังคมไทยมีไพร่และทาสอยู่จำนวนมาก ซึ่งจากการบันทึกของบาทหลวงปาลเลกัวซ์ได้ประมาณจำนวนไว้สูงสุดมีประมาณไพร่และทาสเป็นหนึ่งในสามของจำนวนประชากรทั้งหมด (จิตร ภูมิศักดิ์, 2522)

สถาบันสงฆ์ ในการพิจารณาลักษณะของชนชั้นทางสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นได้แยกการศึกษาออกเป็นสองชนชั้นคือผู้ปกครองและสามัญชน แต่จะพบว่ามีชนชั้นพิเศษที่อยู่ระหว่างสองชนชั้นคือพระสงฆ์ ถึงแม้ว่าในระบบการปกครองจะแยกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือศาสนจักรออกจากการบริหารราชการแผ่นดินหรืออาณาจักร แต่พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทหลายประการที่มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักร ความเป็นชนชั้นพิเศษของพระสงฆ์นี้ อาจเป็นมาจากทั้งมูลนายและไพร่ แต่เป็นชนชั้นที่ไม่มีความถาวรเนื่องจากการเข้าสู่ชนชั้นนี้เป็นไปตามประเพณีของชายไทยเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งไม่ใช่การดำรงสถานภาพตลอดชีวิต (เวลส์, 2529; ดำรงราชานุภาพ, 2528) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวชเป็นสมณเพศในพุทธจักรก็ยังมีสถานภาพเป็นมูลนาย ได้รับการกำหนดศักดินาตามพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนและพระอัยการตำแหน่งนาทหารหัวเมืองที่เรียกว่า “เสมอนา” โดยมีการกำหนดจากศักดินาต่ำที่สุดเริ่มจากสามแฉะไม่รู้ธรรมเนียมเสมอนา 200 ซึ่งถือเป็นระดับสูงของมูลนายระดับล่าง และพระครูรู้ธรรมเนียมเสมอนา 2400 นั้นนับเป็นศักดินาที่สูงมาก เมื่อเทียบกับศักดินาเจ้านายก็อาจสูงกว่าหม่อมเจ้า (อัญชลี สุสายัณห์, 2524) สถาบันสงฆ์ถือว่าเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญ ถือว่าเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยสมัยโบราณแทบทุกด้าน เช่น วิทยาการ คำสอนทางศาสนา การเป็นที่พึ่งทางใจ และศูนย์รวมของผู้คนในชุมชนในการปฏิบัติกิจกรรมด้านต่างๆ

กล่าวโดยสรุป ระบบของสังคมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นสังคมแบบศักดินาที่มีความสืบเนื่องมาจากสมัยอยุธยาตอนปลายและสมัยธนบุรี ทั้งในเรื่องของระบบการปกครองรูปแบบทางสังคม วิถีชีวิตและประชาชน ทั้งนี้มีการกำหนดลำดับชั้นของบุคคลตามพระราชกำหนดศักดินาซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในสังคมที่ถูกแบ่งออกเป็นสองชนชั้น คือ ชนชั้นผู้ปกครองที่ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ และชนชั้นสามัญชนที่ประกอบด้วยไพร่และทาส ทั้งนี้ยังมีชั้นพิเศษที่อยู่ระหว่างสองชนชั้นคือพระสงฆ์ จากบริบททางสังคมดังกล่าวจึงเป็นลักษณะของการควบคุมกำลังคนและสร้างระเบียบแบบแผนทางสังคมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นเจ้าของชีวิต ซึ่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านจากสังคมศักดินาไปสู่สังคมสมัยใหม่จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มาจากอิทธิพลหลายๆ ด้าน จากระบบสังคมแบบศักดินาดังกล่าวส่งผลให้มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาในสังคมไทยมีความมุ่งมั่นในการประกาศศาสนาและเผยแพร่

วิทยาการตะวันตกกับชนชั้นผู้ปกครอง โดยหวังว่าหากชนชั้นผู้ปกครองยอมรับคริสต์ศาสนาและ วิทยาการตะวันตก สังคมไทยจะกลายเป็นสังคมคริสต์ศาสนาด้วย ซึ่งจากการเข้ามาของมิชชันนารี นิกายโปรเตสแตนต์ได้นำการเปลี่ยนแปลงหลายด้านมาสู่สังคมไทยในเวลาต่อมา

3.2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเห็นได้ชัดเจนคือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับการใช้ประโยชน์จากระบบไพร่ ในสมัยนี้กำลังคนยังมีความจำเป็นอย่างมากในการฟื้นฟูราชอาณาจักร หลังจากการสูญเสียกำลังคนในการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ซึ่งมีทั้ง การเสียชีวิตในสงคราม การถูกกวาดต้อนในการไปเป็นเชลยที่พม่า และการหลบหนีซ่อนตัวตาม ท้องถิ่นต่างๆ (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ, 2525) ในการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ไม่เป็นเพียงการสถาปนา “กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา” ที่ จะสร้างราชอาณาจักรแห่งใหม่ให้มีความเจริญรุ่งเรืองตั้งกรุงศรีอยุธยาอันเป็นศูนย์กลางอันศักดิ์สิทธิ์ ของไทยในอดีตเท่านั้น แต่พระองค์ยังทรงสถาปนาระบบราชอาณาจักรขึ้นมาใหม่ จึงมีความต้องการ กำลังคนมาเป็นไพร่หลวงและต้องการกำลังพลอย่างมากในราชอาณาจักร นับเป็นนโยบายสำคัญตั้งแต่ เสด็จขึ้นครองราชย์และสืบเนื่องต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 2 (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2523)

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ยังไม่ทราบแน่ชัดถึงจำนวนราษฎรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และหัว เมืองใกล้เคียงอย่างแน่นอนนอกจากเคยมีไพร่ที่เกณฑ์ได้เมื่อครั้งสงครามเก้าทัพ ซึ่งมีจำนวน 70,000 เศษ (ดำรงราชานุภาพ, 2501) มีสถิติจำนวนประชากรในกรุงเทพฯ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มี อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง เช่น จากการบันทึกของจอห์น ครอว์เฟ็ด ตัวแทนของ รัฐบาลอังกฤษในอินเดีย ซึ่งเดินทางเข้ามาเจรจาเรื่องการค้ากับไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อปีค.ศ. 1821-1822 (พ.ศ. 2364-2365) ได้บันทึกว่ามีจำนวนประชากรในกรุงเทพฯ ประมาณ 50,000 คน เป็นชาวจีนประมาณ 31,000 คน ในขณะที่จากกบันทึกของจาคอบ ทอมลิน มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ที่เข้ามาในกรุงเทพฯ มีประชากร 77,300 คน เป็นจีน 31,000 คน ลูกจีน 5,000 คน ลาว 16,000 คน สยาม 8,000 คน มอญ 5,000 คน และอื่นๆอีก 12,000 คน (ชัย เรื่องศิลป์, 2527) จากสถิติดังกล่าว อาจมีความคลาดเคลื่อนไปบ้าง แต่แสดงให้เห็นถึงจำนวนประชากรในกรุงเทพฯ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เรื่อยๆ ในขณะที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติมากยิ่งขึ้นจากเดิมที่มีประชากรชาวจีนเป็นหลักซึ่งแต่ เดิมเป็นแหล่งชุมชนและเมืองท่าค้าขายของชาวจีนมาก่อน (สกินเนอร์, 2529)

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของกรุงเทพฯ และบริเวณหัวเมืองใกล้เคียงยังส่งผล ต่อการผลิตสินค้าที่สำคัญในบริเวณนี้ด้วย เช่น การผลิตน้ำตาลจากอ้อย เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญใน สมัยรัชกาลที่ 3 ความเฟื่องฟูทางการค้าในช่วงเวลาต่อมาได้มีการเพิ่มจำนวนรายได้แก่รัฐและชนชั้น ผู้ปกครองจำนวนมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการแสวงหาผลประโยชน์ทั้งจาก

แรงงานไพร่และลักษณะการค้า โดยมีการขูดรีดผลผลิตส่วนเกินจากไพร่ซึ่งแต่เดิมเป็นการผูกขาดทางการค้าที่ไพร่จะต้องส่งส่วยหรือสินค้าผูกขาดให้กับรัฐบาลมาเป็นการขูดรีดจากการผลิตสินค้าเพื่อการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2527) ดังนั้นเพื่อสนับสนุนการผลิตเพื่อการค้าที่ตอบสนองต่อตลาดโลก จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการใช้แรงงานในการผลิตมากขึ้น โดยเฉพาะหลังการทำสนธิสัญญาเบาริง จะเห็นได้ชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ มีการผลิตสินค้าเฉพาะอย่างที่เป็นสินค้าสำคัญไม่กี่ชนิด เช่น ข้าวได้กลายเป็นสินค้าสำคัญเนื่องจากความต้องการจากต่างประเทศที่มีมากขึ้น ซึ่งการเพิ่มผลผลิตข้าวในอดีตต้องอาศัยวิธีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกออกไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานคนมาช่วยในการขยายพื้นที่เพาะปลูกและทำนามาก (สุวิทย์ ไทพยวัฒน์, 2521)

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างมากในกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมีการคาดการณ์ประมาณจำนวนชาวจีนในเมืองไทย ช่วงปี ค.ศ. 1822-1854 (พ.ศ. 2365-2397) ไว้ประมาณ 444,000-1,500,000 คน ซึ่งได้เข้ามาแทนที่แรงงานในระบบไพร่และเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดกระแสของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราในสังคมไทยมีความเข้มข้นขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะชนชั้นผู้ปกครองได้รับผลประโยชน์จากการใช้ชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการทางธุรกิจการค้าและรายได้อื่นๆ เป็นแรงงานจ้างในราชการ การปลูกพืชเพื่อตลาด ตลอดจนเป็นแรงงานที่มีฝีมือเพื่อการต่อเรือ การทำเหมือง ซึ่งชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยมีความบากบั่น มุ่งมานะ ประกอบกับความเคยชินกับระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรามาก่อนแล้ว จึงเป็นแรงงานที่มีคุณภาพและกระทำกิจการที่ให้ผลกำไรเพื่อให้มีเงินเหลือพอส่งกลับไปยังครอบครัวในเมืองจีนได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2527) ในช่วงสมัยที่มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนชาวจีนอย่างสูงนี้เป็นยุคร่วมสมัยกับการตื่นตัวของกระบวนการมิชชันนารีในประเทศตะวันตก และจำนวนชาวจีนในกรุงเทพฯ เป็นสิ่งที่ทำให้คณะมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชุดแรกมีความสนใจที่จะเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสังคมไทย จำนวนชาวจีนที่มีมากในกรุงเทพฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มิชชันนารีเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง (Skinner, 1975)

กล่าวโดยสรุป สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก เห็นได้ชัดจากระบบเศรษฐกิจที่กรุงเทพฯ กลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญทั้งในการส่งออกสินค้า การติดต่อค้าขาย ซึ่งมีความเฟื่องฟูทางการค้ามากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 3 ส่งผลให้เกิดความมั่งคั่งของราชอาณาจักรมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับคนหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาติดต่อสัมพันธ์ทางการค้ากับสังคมไทยมากขึ้น โดยเฉพาะชาวจีนที่ได้มาตั้งรกรากและสร้างชุมชนจนมีชาวจีนจำนวนมากในสังคมไทยและการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ได้เปลี่ยนแปลงสังคมไทยสู่สังคมสมัยใหม่อย่างแท้จริง

จากการศึกษาบริบททางสังคมของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบว่า สภาพทางสังคมไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนักทั้งในระบบสังคมแบบศักดินาที่มีการแบ่งชนชั้นในสังคมออกเป็น

สองชั้น และชนชั้นพิเศษคือพระสงฆ์ แต่มีการกำหนดและสร้างระเบียบแบบแผนทางสังคมเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและควบคุมกำลังคนให้ดีขึ้น ในรูปแบบทางสังคม วิถีชีวิตและ ประชาชนยังคงเป็นการสืบเนื่องจากสมัยอยุธยาตอนปลายและสมัยธนบุรี ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนผ่านจากสังคมศักดินาไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่เป็นผลมาจากการปรับปรุงราชอาณาจักร ของพระมหากษัตริย์ที่ปรารถนาจะสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ให้มีความเจริญรุ่งเรืองเหมือนดังกรุงศรี อยุธยา การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมไทย กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญในการผลิตและส่งออกสินค้า ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความ เจริญรุ่งเรืองขึ้น มีชาวจีนเข้ามาในสังคมไทยจำนวนมากทั้งการเข้ามาติดต่อค้าขายและการเข้ามาตั้ง รกรากในสังคมไทย และการเข้ามาของคณะมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้ง สำคัญที่ได้นำสังคมไทยไปสู่สังคมสมัยใหม่อย่างแท้จริงทั้งทางด้าน การศึกษา การรักษาพยาบาล และ วิทยาการสมัยใหม่

4. การจัดการศึกษาของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการเข้ามาของมิชชันนารี โปรเตสแตนต์

4.1 ระบบการศึกษา

การพิจารณาความหมายของการศึกษาสามารถทำความเข้าใจกับความหมายสำคัญ รูปแบบคือ ในความหมายแบบกว้างและแบบแคบ ในแบบกว้างนั้นหมายถึงการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับมนุษย์โดยกิจกรรมหรือสิ่งปฏิบัติต่างๆเป็นการศึกษาจากประสบการณ์ทั้งหมดของชีวิต ส่วนใน ความหมายแคบหมายถึง กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมความรู้ความชำนาญค่านิยมจากรุ่นหนึ่งไปสู่ อีกรุ่นหนึ่ง โดยเน้นบทบาทของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการถ่ายทอดนี้ โดยตรง (จิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2525)

ระบบการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบว่าได้ครอบคลุมความหมายทั้งสอง แบบถึงแม้ว่าในสมัยนี้ยังไม่มีโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมด้านการศึกษาแต่ ในสังคมไทยมีสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้และโลกทัศน์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งนั่นคือ ครอบครัว และสถาบันสงฆ์เป็นหลัก ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นลักษณะการจัดการศึกษาที่ครอบครัวและวัดได้มี บทบาทเด่นชัดในการถ่ายทอดวิชาความรู้แก่กุลบุตรกุลธิดาอันเป็นระบบการศึกษาที่ยังจรจรโลงค่านิยม และโลกทัศน์ของสังคมเดิมไว้อย่างเหนียวแน่นเพราะทั้งครอบครัว และวัดต่างมีจุดร่วมทางความคิด ในทิศทางเดียวกันคือยึดถือเอาคตินิยมทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการศึกษา (จิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2525)

จุดร่วมทางความคิดนี้มีความสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐหรือ ผู้ปกครองที่ผู้ควบคุมทางสังคม ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์

ตอนต้นก็คือสถาบันกษัตริย์หรือรัฐ สถาบันสงฆ์และสถาบันครอบครัว (วารุณี โอสธารมย์, 2524) โดยเป็นกลไกในการถ่ายทอดโลกทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐสามารถจัดระบบและระเบียบความคิดทางสังคมในรูปแบบของประเพณีปฏิบัติในพิธีกรรมต่างๆ แม้กระทั่งการกำหนดในกฎหมาย สิ่งเหล่านี้จึงถูกผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมจึงเป็นการถ่ายทอดและต่อยอดค่านิยมทางสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นหลักและยากที่จะลบทิ้งไปจากสังคมไทยได้

จากการศึกษาของพิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา (2529) ได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงเป็นการศึกษาแบบจารีต (traditional education) เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาแต่มีความแตกต่างกันในเนื้อหาสาระของการศึกษาแบบจารีตในสมัยนี้ความเปลี่ยนแปลงไปบ้างบางประการตามสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือปัจจัยแวดล้อมของสังคมในสมัยเดียวกันโดยมีรูปแบบการศึกษาที่สำคัญ 3 ขั้นตอนคือ การศึกษาอักษรวิธ การบวชเรียนและการศึกษาวิชาเฉพาะ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมของผู้รับการศึกษาได้แก่ชนชั้นรวมถึงเพศมีส่วนกำหนดขอบเขตความรู้บางประการในแต่ละขั้นตอนของการศึกษา

บทบาทของการศึกษาในสมัยนี้ส่วนใหญ่จะเอื้อเพื่อการควบคุมทางสังคมโดยการถ่ายทอดแนวคิดค่านิยมจากชนชั้นผู้ปกครองลงสู่สามัญ ผ่านสถาบันสงฆ์ทำให้สามัญชนเกิดความศรัทธาในพระบารมีของพระมหากษัตริย์และยอมรับสถานภาพทางสังคมของตน รวมทั้งความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งผ่านบทบาทของการศึกษา นอกจากนี้การศึกษายังเป็นแนวทางสำหรับการเลื่อนฐานะทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างจากบทบาทไม่มากนักเพราะการเลื่อนฐานะทางสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นยังมีคุณสมบัติอื่นที่สำคัญกว่าผู้ที่ผ่านมาทางระบบการศึกษาเพียงอย่างเดียว และบทบาทที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือการสร้างผลกระทบต่อระบบการคิดทั้งในหมู่สามัญชนและชนชั้นผู้ปกครองเนื่องจากปัจจัยทางการศึกษาได้แก่เป้าหมายวิธีการสภาพแวดล้อมและเนื้อหาสาระของตำราความรู้ได้โน้มน้าวไปในทางให้ผู้รับการศึกษารับรู้สิ่งทีถือว่าเป็น “ความจริงสัมบูรณ์” ที่เชื่อว่าเป็นจริงโดยไม่ต้องมีคำอธิบายเหตุผล โดยจะเห็นได้ว่ากระบวนการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งนอกเหนือจากปัจจัยสังคมอื่นๆที่เป็นบ้ำหลอมให้สามัญชนส่วนใหญ่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นขาดระบบการคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในเชิงประจักษ์และขาดความกระตือรือร้นที่จะค้นหาเหตุผลที่แท้จริงของปรากฏการณ์ต่างๆทั้งในสังคมและธรรมชาติ (วารุณี โอสธารมย์, 2524) ในขณะที่ชนชั้นผู้ปกครองซึ่งคงได้รับผลกระทบจากระบบการศึกษาที่ไม่แตกต่างจากสามัญชนมากนัก เพียงแต่ว่ามีชนชั้นผู้ปกครองพ่อค้าเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการคลี่คลายทางสังคมและเศรษฐกิจมีระบบการคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในเชิงประจักษ์ ซึ่งปรากฏกลุ่มนี้อย่างชัดเจนเมื่อสังคมไทยรับวิทยาการจากตะวันตกที่เริ่มแผ่ขยายเข้ามาในช่วงนี้

แนวคิดทางการศึกษาในสมัยนี้เป็นการศึกษาแบบอุดมคติตามคติธรรมของพุทธศาสนาซึ่งถือว่าไตรสิกขาคือ การเล่าเรียนฝึกฝนอบรมในทางศีลสมาธิและปัญญาเป็นหลักการศึกษาในทางพุทธปรัชญา อีกทั้งยังเน้นว่าการประพฤติปฏิบัติธรรมในชีวิตของคุณเป็นชีวิตแห่งการศึกษาหรืออาจสรุปได้ว่า การศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษา โดยเป้าหมายของชีวิตและเป้าหมายของการศึกษาคือสิ่งเดียวกัน นั่นคือการบรรลุถึงสภาวะที่ปราศจากทุกข์โดยสิ้นเชิงในความเชื่อตามคติพุทธศาสนา ซึ่งสภาวะที่ปราศจากทุกข์โดยสิ้นเชิงคือนิพพาน (จิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2525)

บทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้วิทยาการต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือวัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมทั้งการถ่ายทอดวิชาความรู้ ประกอบกับประเพณีปฏิบัติของชาวไทยในช่วงชีวิตหนึ่งจะต้องบวชเรียนในวัดหรือเป็นศิษย์วัดเพื่อเรียนหนังสือกับพระ (ลินจี หะวานนท์, 2526) เดวิด วัตต์ (Wyatt, 1996) กล่าวว่า ข้อสรุปในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้หลักฐานของชาวต่างประเทศที่มักจะอธิบายลักษณะการศึกษาเป็นกุศโลบายโดยความเป็นจริงแล้วคงไม่ใช่ชาวไทยทั้งหมดที่มีโอกาสได้รับการศึกษาตามระบบดังกล่าว มีพวกที่ไม่ได้รับการศึกษาตามระบบดังกล่าวด้วย เช่น ลูกของพวกทาสหรือลูกของพวกยากจน รวมทั้งเด็กในชนบท กล่าวคือ ความเข้าใจที่ว่าในอดีตนั้นผู้ที่ได้รับการศึกษาคือผู้ชายนั้นอาจจะไม่ใช่ผู้ชายทุกคนในสังคมไทยที่จะได้รับการศึกษาจากพระสงฆ์ในวัด แต่อาจมีเด็กผู้ชายที่เกิดมาในครอบครัวทาส หรือครอบครัวที่ยากจนอาจไม่ได้รับการศึกษาแม้แต่การบวชเรียน

ด้วยการศึกษาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่วัด มีการถ่ายทอดโลกทัศน์ผ่านวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นระบบที่ครอบคลุมทั้งหญิงและชายในการศึกษาเช่นนี้ คือ การอบรมจริยธรรมในประเพณีปฏิบัติทางศาสนาและการฝึกฝนหัตถกรรมหรือวิชาชีพเฉพาะจากครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับเป้าหมายอุดมคติของการศึกษาแบบพุทธศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้จึงย่อมปลูกฝังโลกทัศน์และค่านิยมพื้นฐานของสังคมตามคติธรรมของพุทธศาสนาเป็นหลัก วัดในสังคมไทยเป็นแหล่งวิทยาการและแหล่งถ่ายทอดความรู้ต่างๆ แก่คนทั่วไปทั้งในลักษณะที่เป็นระบบ คือการบวชเรียนหรือการเป็นศิษย์วัด และนอกระบบคือ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แต่เนื่องจากระบบการเรียนการสอนในสมัยนั้นรัฐยังไม่ได้เข้ามาควบคุมโดยตรงและมอบให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ ไม่มีหลักสูตรที่แน่นอน ความรู้ที่ถ่ายทอดจะขึ้นอยู่กับภูมิรู้ของผู้สอนและความสามารถของศิษย์ที่จะรับได้ตามขั้นตอนของพระผู้สอน จึงจะเข้าใจความรู้พื้นฐานของการศึกษาแบบโบราณคืออักษรวิธีเบื้องต้น ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาอักษรวิธีเบื้องต้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือการมุ่งเน้นให้สามารถอ่านออกเขียนได้เท่านั้น และเนื้อหาส่วนใหญ่จะสอดแทรกคติธรรมทางศาสนาให้แก่ผู้เรียนได้ท่องจำด้วย (พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2529)

นอกจากนี้โดยค่านิยมและวิถีปฏิบัติในระบบการศึกษา เช่น การนับถือหนังสือ เคารพนับถือต่อครูผู้ให้วิชา และการสำนึกในหน้าที่ของครูผู้ประกอบกุศลกรรมอย่างหนึ่งคือช่วยเหลือบุคคลอื่นให้สามารถศึกษาพุทธศาสนาถือว่าเป็นการสอนเพื่อเอาบุญ ดังนั้นจึงไม่มีการแสดงความคิดเห็นในลักษณะของการโต้แย้งหรือความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากสิ่งที่ครูสอน เพราะครูเป็นแบบเรียนที่มีฐานะเป็นปูชนียะ และเป็นมรรควิธีที่นำไปสู่เป้าหมายชีวิตตามหลักพุทธศาสนา (เสฐียรโกเศศ, 2506) การใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์จึงกระทำในขอบเขตของโลกทัศน์และสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เนื่องจากการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ ดังนั้นการควบคุมการศึกษาที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องจะเป็นรูปแบบของการพัฒนาแบบเรียนและการพัฒนาครูผู้สอน เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการพัฒนาแบบเรียนอักษรวิธีให้ง่ายขึ้น โดยผู้แต่งแบบเรียนอักษรวิธีเพื่อให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้ออกมาจำนวนหนึ่งตามสำนักต่างๆ แต่ที่สำคัญและนิยมใช้คือประถม มาลา และประถม ก กา ซึ่งเป็นที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ดังปรากฏในระบบการศึกษาของเด็กสมัยนั้นว่า

“...ถึงจะไปเล่าเรียนหนังสืออยู่ที่วัดบ้าง ที่บ้านบ้าง อาจารย์สั่งสอนให้เราเรียนหนังสือพออ่านหนังสือ ก กา แล้วก็ให้อ่านหนังสือสวดต่างๆ แล้วก็ให้อ่านเรื่องต่าง ๆ...”

(ทิพยากรวงศ์ (ข้า บุนนาค), 2514)

ความนิยมที่จะพัฒนาแบบเรียนให้ง่ายต่อการเรียนรู้ยังปรากฏในพระราชสำนักเช่นกัน คือ หนังสือจินตามณีสำนวนใหม่ที่ทรงนิพนธ์โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ตามพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ของรัชกาลที่ 3 เพื่อเป็นแบบเรียนในการแต่งคำประพันธ์ของพระราชกุมาร จินตามณีสำนวนใหม่นี้ได้มีการปรับปรุงให้ง่ายขึ้นกว่าฉบับเดิมครั้งสมัยอยุธยาอย่างมาก (พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2529)

จากการปรับปรุงแบบเรียนดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ประถม ก กา ที่แต่งขึ้นโดยพระสงฆ์คือพระเทพโมลี (ผึ้ง) วัดราชบูรณะ ผู้แต่งคือพระสงฆ์ผู้ผ่านระบบการศึกษาแบบจารีต ที่ส่งเสริมความรู้ของพระสงฆ์อย่างจริงจัง โดยวิธีการต่างๆ นับตั้งแต่การสังคายนาพระไตรปิฎก การเรียบเรียงคัมภีร์ไตรโลกวิจิตรในสมัยรัชกาลที่ 1 การส่งเสริมการศึกษาปริยัติธรรมของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติต่อมาในสมัยนี้โดยกษัตริย์ เจ้านายและขุนนาง สิ่งเหล่านี้เป็นไปเพื่อการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีคุณภาพเพื่อที่จะสามารถสั่งสอนศิษย์ต่อไป ซึ่งด้านความรู้ของพระสงฆ์ที่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากแสดงถึงความเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกของพระมหากษัตริย์

แล้วพระสงฆ์ยังเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ คุณธรรม ตลอดจนค่านิยมต่างๆ แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดโลกทัศน์ การศึกษาอักษรวิธีเบื้องต้น การบวชเรียนหรือการเทศนาอบรม จิตใจ ดังนั้นการส่งเสริมให้พระสงฆ์มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เอื้อประโยชน์แก่รัฐจึง น่าจะเกิดขึ้นจากกระบวนการนี้ด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากข้อความในหนังสือประณม ก กา การที่ แสดงถึงการปลูกฝังค่านิยมความยำเกรงต่อพระมหากษัตริย์และเจ้าขุนมูลนาย ดังข้อความว่า

“... อนึ่ง ท่านกล่าว จะเป็นข้าท้าว เป็นบ่าวพระยา ใ้รู้พระทัย นำใจราชา
พิทักษ์รักษา คือตั้งอัคคี พระเพลิงนี้ไซ้รู้ บุคคลผู้ใด เป็นใจกาลี ใครทำมั่งง่าย
อันตรายย่อมมี ถ้ำรักษาดี มีคุณทุกวัน...”

นอกจากระบบการศึกษาในวัดทั้งของพระสงฆ์และฆราวาสที่มีโอกาสได้รับการศึกษา แล้วการศึกษาในสังคมไทยอีกลักษณะหนึ่งคือ การอบรมจริยธรรมในประเพณีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา รัฐหรือชนชั้นผู้ปกครองสามารถสอดแทรกคตินิยมที่ปลูกฝังโลกทัศน์และค่านิยมทางสังคมได้อย่างกลมกลืนกับความเชื่อศรัทธาในศาสนาอย่างลึกซึ้ง จากการศึกษาของสายชล วรรณรัตน์ (2524) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางศาสนาโดยชนชั้นผู้ปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ได้พยายามสถาปนาแนวความคิดทางพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยมขึ้นเป็นอุดมการณ์ของรัฐ ดังปรากฏแนวความคิดทางพุทธศาสนาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่ให้ความสำคัญแก่ศาสนาที่มีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ตามความเป็นจริงมากขึ้น พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการที่จะให้เปลี่ยนมานั้นการสั่งสอนให้เกิดปัญญาความรู้ให้สามารถพิจารณา สภาวะต่างๆ อย่างมีเหตุผลจนเกิดความเข้าใจในหลักคำสอนทางศาสนาแล้วจึงนำมาปฏิบัติ เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีในโลกนี้ ดังนั้นกิจกรรมทางพุทธศาสนาของราชสำนักส่วนใดเป็นไปเพื่อจุดหมายดังกล่าว

แนวความคิดทางพุทธศาสนาเช่นนี้น่าจะมีผลในหมู่ชนชั้นผู้ปกครองและมีความเข้มข้นใน ปริณทลใกล้ศูนย์กลางการปกครองหรือศูนย์กลางทางเศรษฐกิจมากกว่า เนื่องจากเพื่อเป็นการตอบสนองต่อพระบรมราโชบายโดยตรง และอยู่ใกล้ชิดกับศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง มีพระราชกำหนดบทพระไอยการหลายฉบับที่ทรงตราขึ้นเพื่ออธิบายหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในสมัยนี้ มุ่งให้คนทั้งหลายรักษาพุทธธรรมอย่างแท้จริง ไม่ให้หลงเชื่อมงายเคารพนับถือสิ่งเคารพอื่น นอกจากพระไตรสรณคม ดังความว่า

“...เพราะถือพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสงฆ์คุณเป็นเที่ยงแท้ จิตรมิได้
ผันแปรไปถือคุณอันอื่นนอกเหนือกว่านี้ประเสริฐกว่าพระรัตนไตรยหาไม่ได้เป็นอันขาด
ทีเดียวนะ...”

(บรัดเล, 2406b)

และยังมีข้อกำหนดในการรักษาศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 อย่างเข้าใจ ไม่ใช่รักษาตาม
ประเพณี ดังมีพระบรมราชโองการว่า

“...แต่นี้สืบไปเมื่อนำให้เข้าทูลละอองฯ ช่างน่าช่างในฝ่ายทหารพลเรือนทั้ง
ปวงอันอยู่ในราชอาณาจักรให้รู้จักลักษณะศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ให้รู้เนื้อความภาษาไทย
ในพระบาฬีจนทุกๆ ลึกซาบท...”

(บรัดเล, 2406c)

ในพระบรมราชโองการฉบับเดียวกันนี้ ได้อธิบายข้อต่างๆ อย่างละเอียดเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ
แล้วยังมีการกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการด้วย การเน้นให้อาณาจักร
พระราชารักษาพุทธธรรมอย่างแท้จริงนั้น มีเป้าหมายประการหนึ่งคือการรักษาเกียรติยศของ
กรุงเทพมหานครให้คงไว้สืบไป (บรัดเล, 2406b) เนื่องจากชนชั้นผู้ปกครองเกรงว่าชาวต่างประเทศที่
เข้ามาจะนำเรื่องราวการนับถือสิ่งที่ไม่ดีไม่งามไปเล่ายังนานาประเทศต่างๆ ซึ่งในทีนี้คงหมายถึง
เกียรติยศของกษัตริย์ด้วย และจะเห็นได้ว่าแขกเมืองนานาประเทศมีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องการ
มุ่งเน้นพุทธธรรมลงสู่อาณาจักรและปรากฏผลให้เห็นเด่นชัดเมื่อมิชชันนารีโปรเตสแตนต์
เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาอย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 3 การอบรมจริยธรรมในประเพณีปฏิบัติทาง
พุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในระบบการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายและมีความสำคัญ
อย่างมากของการศึกษาแบบอุดมคติตามคตินิยมของพุทธศาสนาแบบหนึ่ง กล่าวคือเป็นการมุ่งสู่
นิพพาน การปฏิบัติกิจของสงฆ์ในการแสดงธรรมเทศนานั้นเป็นสิ่งที่นำไปสู่นิพพาน ดังปรากฏใน
พระราชดำริของรัชกาลที่ 1 ในเรื่องนี้ว่า

“...โดยต่ำแต่ให้มีพระธรรมเทศนาแลสำแดงพระธรรมเทศนา ให้ธรรมเป็น
ทานนั้นมีผลประเสริฐกว่าสรรพทานทั้งปวง ชื่อว่าให้พระนิพพานปนทาน...”

(บรัดเล, 2406a)

ข้อควรพิจารณาในระบบการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือโอกาสของผู้ได้รับ
การศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าเชื้อสายของชนชั้นผู้ปกครองมีโอกาสที่ดีกว่าและได้รับการส่งเสริมมากกว่า
ในการได้รับการศึกษาเมื่อเทียบกับสามัญชน ดังจะเห็นได้จาก “ตามพระราชปณิธานโบราณการศึกษา

ของเจ้านายซึ่งเป็นพระราชโอรสและพระราชธิดากวดยิ่งกว่าบุคคลจำนวนพวกอื่น” (ดำรงราชานุภาพ, 2514)

ในหมู่มูลนายขุนนาง แม้การศึกษาอักษรวิธีจะไม่ลึกซึ้งแต่ก็ยังมีโอกาสศึกษาวิชาซีพเฉพาะจากครอบครัวและประสบการณ์ส่วนตัว อย่างเช่น สมเด็จพระเจ้าพระยาพระบรมมหาศรีสุริยวงศ์ที่สามารถศึกษาวิชาซีพจากบิดาและประสบการณ์การติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศของครอบครัว เมื่อสภาวะของเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ได้เกิดค่านิยมทางการศึกษาในหมูชนชั้นปกครองมากขึ้นกว่าสมัยก่อนๆ ที่ผ่านมา ซึ่งไม่ใช่การศึกษาอักษรวิธีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงศาสตร์ใหม่จากตะวันตกที่เข้ามาในระยะเวลาในด้วย ในที่นี้คงจะสอนค่านิยมทางการศึกษาในสมัยโบราณที่ถือว่าความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาคือความรู้อันสูงสุดและมโนทัศน์ทางการศึกษาที่ว่า การศึกษาคือการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมในระดับหนึ่งด้วย (ดำรงราชานุภาพ, 2493; พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2529; สมบูรณ์ พรรณภาพ, 2524) เพราะเริ่มมีการศึกษาเพื่อรองรับการเป็นแปลงทางเศรษฐกิจสังคม รวมถึงการปรับตัวด้านการเมืองการปกครอง ถึงแม้ว่าจะยังไม่ขยายวงกว้าง แต่หากเริ่มที่ชนชั้นผู้ปกครองแล้วย่อมมีผลต่อโครงสร้างโลกทัศน์และค่านิยมใหม่สู่สามัญชนในขณะนั้นไม่มากนัก

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นรูปการศึกษาแบบจารีตที่อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา เน้นการอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ ส่วนการศึกษาวิชาซีพเฉพาะเป็นการถ่ายทอดในสำนักผู้เชี่ยวชาญหรือในตระกูลของตน และมีการศึกษาอีกแบบหนึ่งที่มีผลต่อแนวคิดของบุคคลในสังคมนั้นคือการศึกษาที่ผ่านมาจากกฎหมาย ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีปฏิบัติ เพราะเป็นการถ่ายทอดโลกทัศน์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาคือพระสงฆ์ที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ผู้บวชเรียนซึ่งมีเพียงผู้ชายเท่านั้นที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษา ด้วยบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แนวคิดทางการศึกษาที่สำคัญในสมัยนี้คือการถ่ายทอดคตินิยมทางศาสนาที่ได้รับการมุ่งเน้นส่งเสริมในทุกระดับของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนชั้นผู้ปกครองที่ใช้คตินิยมทางพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของรัฐที่มีเป้าหมายสูงสุดคือการมุ่งสู่นิพพาน

4.2 รูปแบบการเรียนการสอน

การศึกษาของไทยผูกพันอยู่กับสถาบันศาสนาเป็นหลัก คือ วัดและพระสงฆ์ การเรียนหนังสือในสมัยโบราณมีเฉพาะในวัดหรือบ้านขุนนางเจ้านาย แต่การเรียนหนังสือดังกล่าวนั้นก็ไม่ได้มีในทุกวัด เพราะพระสงฆ์ที่มีความรู้มีจำนวนน้อย การสอนหนังสือถือว่าเป็นเรื่องเอาบุญ หรือสอนด้วยความสมัครใจ ซึ่งสามารถสอนลูกศิษย์ได้คราวละประมาณ 4-5 คนเท่านั้น ลูกศิษย์กับ

อาจารย์จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด การสอนเรียกว่า “ต่อหนังสือ” คือ ศิษย์ต้องเข้ามาต่อหนังสือทีละคน ใครที่มีปัญหาตาก็เรียนรู้ได้เร็ว แต่ถ้าใครปัญหาทาบก็จะเรียนรู้ได้ช้า เมื่อต่อให้ คือเขียนต้นฉบับในกระดานให้แล้ว ลูกศิษย์ก็จะนำไปเขียนตามต้นฉบับ จนสามารถจำและเขียนใหม่ได้ จึงจะต่อให้ในระดับที่สูงขึ้นได้

การที่จะเข้าเรียนในวัดนั้นจะมีการฝากตนเป็นศิษย์ คือเมื่อพ่อแม่เด็กต้องการจะฝากลูกเข้าเรียนหนังสือในวัด ก็จะไปติดต่อกับพระสงฆ์ไว้ก่อน พอถึงวันดินบเป็น “ศุภโยคคติ” ก็จะนำลูกไปฝากกับพระ พร้อมทั้งดอกไม้ธูปเทียนเพื่อเป็นเครื่องสักการะเป็นการ “ขึ้นครู” หรือ “ไหว้ครู” เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัวเด็ก สถานที่เรียนในวัดนั้นจะใช้หอสวดมนต์ หอฉัน หรือระเบียบงูฏิตารารเรียนนั้นจะเริ่มเรียนตั้งแต่เช้า เมื่อพระฉันเช้าเสร็จก็จะสอนหนังสือจนใกล้จะฉันเพล โดยมากพระอาจารย์มักจะจำวัด และให้ลูกศิษย์ท่องและอ่านเขียนด้วยตนเองเพียงลำพัง ไม่มีการแบ่งชั้นเรียน ใครเรียนถึงไหนก็ท่องหนังสือของตนถึงตรงนั้น เวลาประมาณบ่าย 3 หรือบ่าย 4 เมื่อพระอาจารย์ตื่นจากจำวัดแล้วไปสรงน้ำเสร็จก็จะมาสอบว่าแต่ละคนเรียนหนังสือจำหรือเขียนได้ถึงไหน ถ้าพอจะเรียนได้ก็จะต่อหนังสือให้จนถึงเวลาเย็น ก่อนกลับบ้านลูกศิษย์จะพากันไปเก็บดอกไม้ นำมาถวายอาจารย์กราบลง 3 ครั้งให้อาจารย์ต่อหนังสือ คำแล้วจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน สำหรับอุปกรณ์การเรียนประกอบด้วย กระดานดำ ดินสอขาว และไม้บรรทัด

การเรียนในขั้นต้นนั้นจะเป็นการเรียนภาษาไทยที่เรียกว่า เรียน ก ข นโม เป็นการฝึกหัดอ่านเขียนสระ พยัญชนะ แจกแม่ตัวสะกด ไม่มีหนังสือ อาจารย์ต้องสอนหนังสือด้วยการคัดลอกแม่แบบตัวอักษรให้นักเรียนท่องจำให้ขึ้นใจ หลังจากนั้นก็จะเริ่มใช้แบบเรียนซึ่งครูจะคัดลอกตัวอักษรจากต้นฉบับให้หัดอ่าน หนังสือแบบเรียนชั้นเริ่มต้น ปฐม ก.กา ซึ่งเป็นแบบเรียนที่วาดด้วยกฎเกณฑ์การอ่าน เขียน มีการแบ่งอักษรสูงกลางต่ำ การผันวรรณยุกต์ มีคำหัดอ่านแทรกประกอบ นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่อ่านคู่กันคือ ปฐม ก.กา หัดอ่าน ซึ่งเป็นแบบฝึกหัดอ่านให้คล้องแต่งเป็นกาพย์ มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการศึกษา เช่นวิธีการเรียน การปฏิบัติต่อครูผู้เป็นพระสงฆ์ คุณค่าของการเรียน และหลักศีล 10 ต่อจากนั้นก็ใช้หนังสือปฐมมาลา หรือจินตามณีเล่ม 1

เมื่อเรียนรู้กฎเกณฑ์ในภาษาไทยแล้วครูก็จะให้ฝึกหัดอ่านหนังสือประเภทวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เพื่อให้เกิดความคล่องแคล่วในการอ่านและแตกฉานทางปัญญา ซึ่งในการเรียนภาษาไทยนั้นจะมีการเรียนวิชาเลขควบคู่กันไปด้วย โดยแบ่งการสอนเป็นสองช่วงสลับกัน สำหรับการเรียนเลขนั้นเป็นการฝึกฝนวิธีบวกลบ และท่องสูตรคูณแบบโบราณ โดยสามัญทั่วไปถ้าเป็นลูกของชาวบ้านเมื่อเรียนเขียนอ่านพยัญชนะและแจกลูกถึงแม่เยกแล้ว อาจารย์ก็จะให้อ่านหนังสือเรื่องพระมาลัย แต่ส่วนใหญ่ลูกศิษย์ก็ต้องลากลับไปช่วยพ่อแม่ทำไร่ไถนาหรืออาชีพอื่นที่ทำอยู่ ถ้าพ่อแม่มีกำลังส่งให้เรียนต่อก็จะเป็นการเรียนหนังสือขอม จนอายุครบบวชเณรก็บรรพชาเป็นเณร สำหรับวิชา

เฉพาะเช่น โหราศาสตร์ คณิตศาสตร์ แพทย์ ช่างวาดเขียน หรืออื่นๆ ต้องไปชวนขวายนหาอาจารย์เรียนเป็นพิเศษ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556)

ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนโดยพระสงฆ์นั้นเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์จะขึ้นอยู่กับภูมิรู้และความสามารถของพระสงฆ์ การเรียนในวัดมีการสอนวิชาภาษาไทยเป็นหลัก เพื่อให้อ่านออกเขียนได้ ใช้การท่องจำที่เรียกว่าการต่อหนังสือ ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับระดับปัญญาของเด็กด้วย ไม่มีหนังสือที่เป็นรูปแบบปัจจุบัน ใช้การจดกระดานจากอาจารย์ มีการสอดแทรกคตินิยมตามหลักพระพุทธศาสนาในแบบเรียนหรือวรรณกรรมต่างๆ เป็นการศึกษาที่ผูกพันอยู่กับคติความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาอย่างแนบแน่น

4.3 รูปแบบของความรู้

รูปแบบของความรู้ในระบบการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีวัดหรือสถาบันของสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความรู้ในสังคม ซึ่งรูปแบบของความรู้ดังกล่าวอยู่ในกรอบแนวคิดของศาสนาที่สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ รูปแบบของความรู้ที่เกี่ยวกับอุดมการณ์หรือโลกทัศน์ทั้งหมดเกี่ยวกับโลก สังคมและชีวิตมนุษย์ และอีกลักษณะหนึ่งคือรูปแบบของความรู้ที่เกี่ยวกับวิธีการผลิตหรือวิชาชีพเฉพาะ รูปแบบของความรู้ที่เป็นโลกทัศน์ของสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏชัดเจนจากไตรภูมิพระร่วงและไตรภูมิโลกวินิจยกถา โดยรัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้แต่งขึ้นใหม่ มีเนื้อหาที่เป็นความรู้ในหนังสือสำคัญ 2 เล่มนี้เป็นความรู้ของคนสมัยก่อนที่พยายามจะให้ความรู้เรื่องการสร้างโลก เรื่องภูมิศาสตร์ เรื่องภายหลังความตายและเรื่องอื่นๆ ที่ลึกลับซับซ้อน จึงเป็นความรู้ของคนในสมัยนั้นที่ได้ประมวลขึ้นไว้ (เสฐียรโกเศศ, 2515) และถึงแม้ว่าในการแต่งและการปรับปรุงไตรภูมิโลกวินิจยกถา จะไม่ได้กล่าวอ้างถึงไตรภูมิพระร่วงของพระยาสิทธิเทแต่ก็มีเนื้อหาเช่นเดียวกัน อีกทั้งการปรับปรุงฉบับที่ 2 ค.ศ.1802 (พ.ศ. 2345) ยังมีเป้าหมายที่จะให้ผู้อ่านและผู้ฟังเข้าใจลึกซึ้งเพื่อนำไปปฏิบัติได้

ไตรภูมิทั้ง 2 ชุดนี้ถือเป็นหลักฐานของรูปแบบของความรู้ที่อธิบายโลกทัศน์ของสังคมไทยในสมัยก่อนอย่างเป็นระบบและเป็นความรู้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก่อนการเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีการอธิบายเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์ จากการศึกษาของ เครก เจ เรโนลด์ (Reynolds, 1976) ได้ชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าสังคมไทยจะเข้าสู่ยุคเผชิญหน้ากับความคิดใหม่แต่แนวคิดแบบไตรภูมิก็ไม่ได้หมดความหมายไป ในทางกลับกันได้รับการอธิบายอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความรู้ที่ปรากฏในไตรภูมิจำแนกออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ คือ ความรู้เกี่ยวกับจักรวาลวิทยาและธรรมชาติ ความรู้เกี่ยวกับรัฐและสังคม และความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ความรู้ทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นารรวบรวมจากคัมภีร์อรรถกถาของพุทธศาสนาที่เป็นคัมภีร์ชั้นรองมาอธิบายเรื่องโลกหรือโลกียะไม่ใช่โลกุตระ คืออยู่เหนือหรือพ้นโลกนี้ไป (เสฐียรโกเศศ, 2515) ความรู้เกี่ยวกับจักรวาลวิทยาและ

ธรรมชาติเป็นเรื่องเกี่ยวกับกำเนิดของจักรวาลโลกมนุษย์และปรากฏการณ์ธรรมชาติโดยเป็นการอธิบายผ่านคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่มองสสารออกเป็น 2 รูปคือกายและจิต หมายถึงการพิจารณารูปที่หยาบและรูปที่ละเอียด (วารุณี ไอสถารมย์, 2524) ทั้งสองส่วนนี้จึงจะเป็นสิ่งกำหนดสถานะที่เป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตตามการแบ่งจักรวาลออกเป็น 3 ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ (เสฐียรโกเศศ, 2515) ซึ่งเป็นระดับของกายหรือวัตถุและจิตที่สูงขึ้นไป แต่ทั้ง 3 ภูมิยังเป็นสถานะความเป็นอยู่ที่เวียนว่ายตายเกิด เพราะสิ่งสูงสุดพ้นจากภูมิทั้ง 3 คือภาวะนิพพาน อันเป็นการละทิ้งทั้งกายและจิต

ความรู้เกี่ยวกับจักรวาลและเวลาจึงไม่ใช่ความรู้จริงตามประสบการณ์ แต่เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือการรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์ ความรู้ดังกล่าวนี้เชื่อว่ามีอยู่และถ้ารู้แจ้งแล้วก็สามารถเข้าถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ก็จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องจักรวาลและเวลาแบบไตรภูมิยังคงมีอยู่ ดังนั้นรูปแบบของความรู้เกี่ยวกับจักรวาลและธรรมชาติส่วนหนึ่งเป็นความเชื่อที่อยู่นอกเหนือการรับรู้เชิงประจักษ์ของมนุษย์ในขณะเดียวกันการอธิบายถึงการเกิดดับของโลกและจักรวาลนั้นก็เนื่องจากบุญบาปที่เกิดจากพฤติกรรมชั่วของมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเปิ่นมาและเปิ่นไปของโลกจักรวาลและธรรมชาติว่าขึ้นอยู่กับกระทำของมนุษย์มากกว่าการถูกกำหนดจากอำนาจที่อยู่เหนือโลกหรือเทพเจ้าสูงสุด แต่กระนั้นก็ดีบาปบุญของมนุษย์ก็เป็นสิ่งกำหนดกรรมที่มีผลตกทอดมาสู่มนุษย์ในระบบเวียนว่ายตายเกิดในจักรวาลนี้ด้วย ซึ่งเป็นความเชื่อที่เด่นชัดในสังคมสมัยนี้ (โบราณคดีสโมสร, 2455)

สำหรับรูปแบบความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิตหรือวิชาชีพเฉพาะคือ ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ โดยความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพเฉพาะในสังคมไทยส่วนหนึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากการผลิตเพื่อยังชีพของหมู่บ้านซึ่งถ่ายทอดลักษณะเฉพาะในวงศ์ตระกูล เช่น การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา การประดิษฐ์เครื่องโลหะ และการงานต่างๆ หรือมีวิชาชีพเฉพาะบางอย่างที่อาจศึกษานอกตระกูล แต่ผู้สืบวิชานั้นจะต้องใกล้ชิดคุ้นเคยและถูกอัยยาศัยกับอาจารย์จริงๆ การเรียนรู้วิชาเป็นการจดจำวิธีการปฏิบัติจากอาจารย์จนชำนาญแล้วจึงจะออกไปประกอบอาชีพต่อไปได้ (เสฐียรโกเศศ, 2506) และนอกจากนี้ยังมีวิชาชีพเฉพาะสำหรับกุลบุตรของชนชั้นนำหรือผู้ปกครองที่ศึกษาเพื่อเตรียมตัวเข้ารับราชการ ซึ่งจะมีความรู้ที่ต้องใช้ทักษะหรือความชำนาญพิเศษและการฝึกความรู้ทั่วไปสำหรับข้าราชการ ซึ่งเป็นความรู้ชั้นสูงของทางโลกที่สำคัญและมีความจำเป็นดังจะเห็นได้จากกรณีตำราเฉพาะ เช่น ตำราแพทย์ ตำราโหราศาสตร์ และตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น

โดยตำราในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มักเป็นความรู้ที่อ้างโบราณจารย์เป็นที่ยืนยันความถูกต้อง เป็นความจริงที่ยอมรับว่าถูกต้องโดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจเหตุผล ความรู้บางแขนงมีความเชื่อไสยศาสตร์ และโศกลางสังหรณ์ปะปนอยู่ โดยเฉพาะตำราพิชัยสงคราม นอกจากนี้ในตำราวิชาเฉพาะซึ่งนอกจากจะสอนเนื้อหาวิชาแล้วยังมุ่งปลูกฝังคติธรรมตามหลักพุทธศาสนาอีกด้วย และมี

ตำราบางส่วนที่แปลมาจากภาษาที่ถือว่าเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ เช่นภาษาบาลี และสันสกฤต หรือการรับความรู้ใหม่จากภายนอก

ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการเผยแพร่กระจายของการศึกษาสู่สาธารณะผ่านการที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) และให้จารึกวิชาความรู้ของสมัยนั้นลงในแผ่นหินประดับตามเสาและระเบียงศาลาวิหารของวัด ประกอบด้วยความรู้ทางวิชาชีพ เช่น ตำราแพทย์ ตำรายา วิชาช่างต่างๆ ความรู้สามัญด้านอักษรศาสตร์ และจริยธรรมแบบพุทธศาสนา ความรู้ที่ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะเป็นลายลักษณ์อักษรในครั้งนั้น คงเป็นตัวอย่างของความรู้วิชาเพียงส่วนหนึ่งของสังคมสมัยนั้นที่ต้องการให้คนได้ศึกษาหาความรู้ตามใจชอบ และการจารึกความรู้ดังกล่าวมีความตั้งใจอย่างสูงสุดคือ การจรรโลงความรู้เดิมไม่ให้สูญหายเนื่องจากการลี้ภัยเข้ามาของอารยธรรมตะวันตกในรัชสมัยของพระองค์ ซึ่งจะสามารถเห็นได้ว่าความรู้บางอย่างที่จารึกไว้คงจำกัดเฉพาะผู้ที่อ่านออกเขียนได้เท่านั้น จึงนับว่าเป็นการยากที่จะสามารถอ่านและเข้าใจความรู้แบบราชสำนักที่เปิดให้กับสามัญชนทั่วไป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบของความรู้ที่มีอิทธิพลในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่สำคัญคือโลกทัศน์เกี่ยวกับโลกหรือจักรวาลวิทยา โลกทัศน์เกี่ยวกับสังคม และโลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ที่มีพื้นฐานทางความคิดจากไตรภูมิพระร่วง และไตรภูมิโลกวินิจฉยภคา โดยได้มีการอธิบายความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างเด่นชัด เพื่อเป็นแนวปฏิบัติและเป็นหลักความเชื่อของคนในสังคมซึ่งส่งผลต่อรูปแบบของความคิดที่เชื่อว่าการเกิดดับของโลกและจักรวาลเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์มากกว่าการอยู่ใต้การควบคุมของเทพเจ้าสูงสุด

4.4 ปรัชญาการศึกษา

การศึกษาถึงปรัชญาการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นยังไม่มีการระบุถึงปรัชญาการศึกษาที่ใช้อย่างชัดเจน แต่จะเป็นการนำแนวคิดเรื่องปรัชญาการศึกษาของยุคปัจจุบันซึ่งเป็นเรื่องใหม่ และแนวคิดปรัชญาการศึกษาแบบตะวันตกมาเป็นกรอบในการพิจารณา เพื่อที่จะเข้าใจสาระและความหมายของปรัชญาการศึกษาในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนเข้าสู่ยุคของการปฏิรูปการศึกษาแบบสมัยใหม่ โดยนักคิดและนักวิชาการส่วนใหญ่ต่างให้ความเห็นว่า สังคมไทยสมัยก่อนนั้นไม่มีปรัชญาที่ชัดเจน ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงปรัชญาการศึกษาของไทยจึงไม่น่าจะมี เพราะหากไม่มีต้นปรัชญาของไทยแล้ว กิ่งแขนงของปรัชญาที่แยกออกมาเป็นปรัชญาการศึกษาคงจะไม่มีด้วย (ไพฑูรย์สินลาร์ตัน, 2523)

หากกล่าวถึงการศึกษาของไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็มีความพยายามที่จะเข้าใจปรัชญาการศึกษาซึ่งจะเป็นแนวในการเข้าใจถึงวิถีทางในการจัดการศึกษา โดยมีนักวิชาการได้ให้

ความหมายอย่างหลากหลาย เช่นเดียวกัน แต่โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ปรัชญาการศึกษา หมายถึงแนวคิดและเหตุผลในการจัดการศึกษาที่จะบ่งชี้ถึงต้นเหตุและเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษาที่มีอยู่ในระบบโรงเรียน นอกกระบบ และตามอัธยาศัย แต่ทั้งนี้ปรัชญาการศึกษาที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมักปรากฏกับเรื่องการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นสำคัญ (ส. ศิวรักษ์, 2545)

จากความหมายดังกล่าว เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญ จึงมีนักคิดส่วนใหญ่ที่เห็นว่า ปรัชญาการศึกษาของไทยเป็นสิ่งที่มีความสืบเนื่องมาจากคตินิยมทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธทาสภิกขุ ได้แสดงปาฐกถาแสดงความหมายของปรัชญาการศึกษาไทยว่า

“...การศึกษานี้เพื่อมนุษย์จะมีโอกาสได้สิ่งที่ดีที่สุดในที่ที่มนุษย์ควรจะได้ โดยการทำลายซึ่งสัญชาตญาณอย่างสัตว์ แล้วมีการประพฤติ กระทำอย่างที่มีมนุษย์มีใจสูงโดยสมบูรณ์...”

(พุทธทาสภิกขุ, 2523)

ขณะที่พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า

“...การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชีวิตเข้าถึงอิสรภาพ คือ ทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของปัจจัยแวดล้อมภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นใหญ่ในตัวในการที่จะกำหนดความเป็นอยู่ของตนให้ได้มากที่สุด...”

(พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2525)

จิตรกร ตั้งเกษมสุข (2525) ได้รวบรวมสรุปแนวคิดและข้อเสนอแนะที่เป็นปรัชญาการศึกษาแนวพุทธให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมขึ้น โดยชี้ให้เห็นว่า “หลักการศึกษแบบพุทธคือการปลดปล่อยจากความทุกข์” และกล่าวว่า “การศึกษาในทัศนะของพุทธปรัชญา หมายถึง การเล่าเรียนสั่งธรรม การฝึกอบรมตนด้านศีล สมาธิ ปัญญา อันจะยังผลให้มนุษย์บรรลุสภาวะที่ปราศจากความทุกข์ได้ในที่สุด”

ในขณะที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2547) ได้สรุปในทัศนะทางประวัติศาสตร์ว่า การจัดการศึกษาของไทยในอดีตมุ่งให้คนเข้าถึงทั้งทางโลกีย์และทางธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเน้นโลกุตระหรือเรื่องที่พ้นวิสัยโลก

จากแนวปรัชญาหรือเป้าหมายของการศึกษแบบพุทธที่กล่าวมานี้จะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะการจัดการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น ลักษณะความรู้พื้นฐานของการศึกษาแบบโบราณคดีเรื่องอักขรวิธีเบื้องต้น ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาอักขรวิธีเบื้องต้นในสมัยนั้น ไม่ได้มุ่งให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้แต่เพียงด้านเดียว เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ได้

สอดแทรกคตินิยมทางศาสนาแก่ผู้เรียนให้ท่องจำด้วย นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังค่านิยมและวิถีปฏิบัติ ในระบบการศึกษาที่สำคัญบางประการ เช่น การเคารพต่อหนังสือ การเคารพต่อครูผู้ถ่ายทอดวิชา และการสำนึกในหน้าที่ของครูว่าเป็นการประกอบกุศลกรรมช่วยเหลือผู้อื่นให้สามารถศึกษา พระพุทธศาสนา นั่นคือเป็นการสอนเพื่อเอาบุญหรือเป็นการทำบุญ ดังนั้นจึงไม่มีการแสดงความ โต้แย้ง หรือแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้เรียน เพราะครูและแบบเรียนมีฐานะเป็นปูชนียะและเป็นมรรควิธีที่จะนำไปสู่เป้าหมายชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา (เสฐียรโกเศศ, 2506)

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาการศึกษาของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเน้นเรื่องของ โลกุตระหรืออยู่ในโลกทางธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งนักวิชาการต่างมีความเห็นว่าเป็น แนวปรัชญาการศึกษาแบบสารัตถนิยม (essentialism) มากกว่าอย่างอื่น (อดุลย์ ต้นประยูร, 2539) กล่าวคือ ให้การศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและอบรมสมาชิกในสังคมให้เป็นสมาชิกที่ดีตาม แบบอย่างของผู้ใหญ่ที่ประพฤติปฏิบัติหรือเห็นว่าเหมาะสมดีงาม เป็นการถ่ายทอด “สารัตถะ” ของ คนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นหลังทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อและอุดมคติทาง พุทธศาสนาเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ จากศึกษาการจัดการศึกษาของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบว่า ระบบการศึกษายังคงเป็นแบบจารีตที่อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา พระสงฆ์เป็นผู้มี บทบาทหลักในการถ่ายทอดความรู้และคตินิยมทางศาสนาที่มีเป้าหมายสูงสุดคือการมุ่งสู่นิพพาน การจัดการศึกษาที่วัดเปิดโอกาสให้เฉพาะผู้ชายจึงเป็นผู้ได้รับโอกาสทางการศึกษามากกว่าสตรีที่มักได้รับการ ศึกษาจากครอบครัวและจารีตปฏิบัติของสังคมเท่านั้น สำหรับปรัชญาการศึกษาในสมัยนี้ยังไม่ ปรากฏถึงเป้าหมายของการศึกษาอย่างชัดเจน แต่พอจะสามารถสรุปได้ว่าเน้นเรื่องของโลกทางธรรม ของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ลักษณะทางการศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้างอันเนื่องมาจากความ เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สัมพันธ์กับชาติต่างๆ ภายนอก ซึ่งผลกระทบ ต่อเนื้อหาและค่านิยมทางการศึกษาของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อมีมิชชันนารี โปรเตสแตนต์ได้นำความรู้วิทยาการตะวันตกและการศึกษาแบบใหม่เข้ามาถ่ายทอดสู่สังคมไทย

5. การเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย

5.1 คณะมิชชันนารีที่เข้ามาปฏิบัติพันธกิจในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาปฏิบัติพันธกิจในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีทั้งหมด 5 คณะ ดังนี้

1. สมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน (London Missionary Society) จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1795) โดยได้จัดส่งมิชชันนารีไปยังประเทศจีนครั้งแรก และในเวลาต่อมาในช่วงสงครามโบเลียนใน พ.ศ. 2435-2361 (ค.ศ. 1802-1818) อังกฤษสามารถควบคุมสเตรทเซทเทิลแมนต์ (straits settlement) ไว้ได้ ซึ่งมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติงานของสมาคมฯ ที่มะละกา โดยมีวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นศูนย์กลางในการแปลและจัดพิมพ์พระคัมภีร์ไบเบิล รวมทั้งแปลทางศาสนาเป็นภาษาจีน และเป็นฐานปฏิบัติงานในประเทศจีน ต่อมาใน พ.ศ. 2363 (ค.ศ. 1820) ได้ทำการเปิดศูนย์มิชชันนารีอีกแห่งที่เกาะหมาก (ปีนัง) และในนี้ศูนย์มิชชันนารีของสมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอนยังไม่มี ความสนใจในการเข้ามาปฏิบัติงานในเมืองไทย เว้นแต่ว่าเคยมีมิชชันนารีเข้าไปเยือนไทรบุรี (รัฐเคดาห์) ซึ่งในขณะนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของประเทศไทย และในเวลาปีต่อมามีความพยายามในการที่จะจัดส่งมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงานในเมืองไทย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะเนื่องจากมีกองทหารเข้าโจมตีเมืองหลวงของไทรบุรี (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533) ศูนย์มิชชันนารีทั้งสองแห่งนี้จึงมีความพยายามที่จะส่งมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงานในเมืองไทยอีกครั้ง เมื่อรัฐบาลอังกฤษได้ให้ผู้แทนของบริษัทอินเดียตะวันออกที่สิงคโปร์ คือ จอห์น ครอบเฟิร์ต เข้ามาเจรจาทางการค้าและปัญหา รัฐไทรบุรีกับไทยใน พ.ศ. 2364 (ค.ศ. 1821) แต่การเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ และอังกฤษได้ส่งทูต เฮนรี เบอร์นี เข้ามาเจรจากับไทยอีกครั้งใน พ.ศ. 2369 (ค.ศ. 1826) ซึ่งการเจรจาในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จด้วยดี (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62, 2512)

การเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชุดแรกมีความตั้งใจในการที่จะเผยแพร่คริสต์ศาสนากับชนชาวจีน โดยเฉพาะในประเทศจีน แต่เมื่อทราบว่า มีชาวจีนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จึงถือโอกาสในการเข้ามาในเมืองไทยโดยการติดต่อสำเภารจีนเข้ามายังเมืองไทยด้วย และได้นำหนังสือ ใบปลิว คำสอนทางคริสต์ศาสนาที่เป็นภาษาจีนติดตัวมาถึง 27 ทิป ซึ่งเชื่อว่าความสนใจชาวจีนในเมืองไทยอาจไม่ใช่ความสนใจเฉพาะของมิชชันนารีทั้งสองเท่านั้น แต่ศูนย์มิชชันนารีของสมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอนที่สเตรทเซทเทิลแมนต์เองก็มีความสนใจในการจัดตั้งศูนย์มิชชันนารีที่กรุงเทพฯ เพื่อเป็นแหล่งในการขนถ่ายเอกสารทางศาสนาไปยังเวียดนามและประเทศจีนด้วย (บริดล, 2508) ดังจะเห็นได้ว่า การเข้ามาปฏิบัติงานของมิชชันนารีชุดแรกนี้เป็นไปได้เนื่องจากการเปิดเจรจาทางการทูตระหว่างไทยกับอังกฤษที่กรุงเทพฯ (เฟลตัส ยอร์ช ฮอวส์, 2471) จะเห็นได้ว่าการเข้ามาปฏิบัติงานของมิชชันนารีต้องพึ่งพาการเปิดช่องทางของลัทธิจักรวรรดินิยม

ตะวันตก ซึ่งในบางส่วนนี้จะก่อให้เกิดความหวาดระแวงในหมู่ชนชั้นปกครองของไทย ที่ไม่ใช่เพียงเพราะการหวาดระแวงเรื่องการแผ่ขยายของคริสต์ศาสนาในสังคมไทยเพียงเท่านั้น แต่เป็นความหวาดระแวงเรื่องการขยายอำนาจทางการเมืองการทหารของชาติจักรวรรดินิยมตะวันตกในขณะนั้นด้วย ดังที่ กุตสลาฟได้บันทึกไว้ว่า ราชสำนักไทยได้ยืนยันเรื่องไบเบิลคำสอนของคริสต์ศาสนาว่า ไม่ได้สอนในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความวุ่นวายแก่บ้านเมือง (Gutzlaff, 1833)

การจัดตั้งสมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน นับเป็นองค์กรของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศตะวันตกองค์กรแรกๆ ที่มีเป้าหมายในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาไปสู่ชนต่างชาติ อีกทั้งยังเป็นองค์กรที่เปิดกว้างในการทำพันธกิจอย่างมากเนื่องจากได้เปิดรับสำหรับมิชชันนารีจากทุกคณะนิกายในการปฏิบัติงานเพื่อแผ่ขยายอาณาจักรของพระเจ้าออกไปทั่วโลก (Latourette, 1941b) ดังนั้นจึงมีมิชชันนารีจากต่างเชื้อชาติ ต่างคณะนิกาย ที่ได้รับการสนับสนุนจากสมาคมนี้ เช่น กุตสลาฟ เป็นชาวเยอรมัน ทอมลิน เป็นชาวอังกฤษ และเอเบิลเป็นชาวอเมริกัน (สังกัด American Board of Commissioners for Foreign Missions) คณะอเมริกันบอร์ตออฟคอมมิชชันเนอร์ฟอเรนจ์มิชชัน) เมื่อปฏิบัติงานในระยะเริ่มแรกมิชชันนารีต้องประสบปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องสุขภาพจนต้องถอนตัวออกไป โดยมิชชันนารีชุดแรกได้จัดทำรายงานไปยังองค์กรมิชชันนารีในอเมริกา และเชิญชวนให้เข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทยด้วย นับได้ว่าการเข้ามาปฏิบัติงานของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ของสมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอนคือ กุตสลาฟและทอมลิน ได้เป็นการเปิดประตูในการทำพันธกิจของมิชชันนารีและกระตุ้นมิชชันนารีอเมริกันให้สนใจสังคมไทยเป็นเป้าหมายในการเผยแพร่ศาสนาอีกด้วย

ความสำคัญของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชุดแรกที่เข้ามาปฏิบัติงานสังคมนี้ นับเป็นการปรากฏตัวของชาวตะวันตกที่แตกต่างจากชาวตะวันตกที่มีเพียงไม่กี่คนในสังคมไทยในเวลานั้น และแตกต่างจากพวกบาทหลวงคาทอลิกในวิธีการปฏิบัติและการเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่คนไทยเคยพบมาก่อน มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชุดนี้มีบทบาทในการชักนำคนในสังคมไทยได้สัมผัสกับผลผลิตและวิทยาการที่มาจากตะวันตก ได้แก่ หนังสือและไบเบิลคำสอนทางคริสต์ศาสนา ยารักษาโรค ด้วยการเข้ามาทำพันธกิจที่ใช้การรักษาพยาบาลเป็นเครื่องมือในการประกาศศาสนาซึ่งทำให้กลายเป็นภาพลักษณ์ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย ที่ถือว่าเป็น “หมอ” ทั้งหมอสอนศาสนาและหมอยารักษาโรคในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากกุตสลาฟเป็นนายแพทย์ที่อุทิศตนสำหรับงานมิชชัน และได้ใช้ความสามารถของตนเพื่อผู้กมิตรและโน้มน้าวผู้คนให้หันมาสนใจคริสต์ศาสนา ส่วนศาสนาจารย์ทอมลินเองได้ปฏิบัติงานในการแจกจ่ายไบเบิลที่เป็นงานพิมพ์คำสอนทางศาสนาและแจกจ่ายยารักษาโรคด้วย ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถเข้าถึงตัวบุคคลได้โดยตรงด้วยมิชชันนารีมีความมุ่งมั่นที่จะให้เกิดการกลับใจที่เน้นเป็นปัจเจกบุคคลโดยตรง (Gutzlaff, 1833) ในช่วงเวลาที่กุตสลาฟและทอมลินต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพและไม่สามารถปฏิบัติงานได้สะดวก แต่ยังคงเห็นว่าเมืองไทยยังคงเป็นแหล่ง

เหมาะสมในการเผยแพร่คริสต์ศาสนา จึงได้ชักชวนให้องค์กรมิชชันนารีในอเมริกาเข้ามาปฏิบัติงานแทน ซึ่งแสดงถึงภารกิจความรับผิดชอบของมิชชันนารีที่ปรารถนาจะให้มีการประกาศข่าวดีเรื่องราวของพระเยซูคริสต์ สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อพระอาณาจักรของพระคริสต์จะได้ตั้งมั่นคงในสังคมไทยในอนาคต สมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอนไม่สามารถตั้งศูนย์มิชชันนารีในกรุงเทพฯ อย่างมั่นคงได้

2. คณะอเมริกันบอร์ดคอมมิชชันเนอร์ฟอเรนจ์มิชชัน (American Board of Commissioners for Foreign Missions) คณะอเมริกันบอร์ดฯ จัดตั้งขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาของคริสตจักรโปรเตสแตนต์องค์กรแรกที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวางแผนหารูปแบบและมรรควิธี สร้างมติและใช้มาตรการในการดำเนินการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการแผ่ขยายของพระกิตติคุณในดินแดนของชนนอกรีต สำหรับมิชชันนารีคนแรกของคณะอเมริกันบอร์ดที่เดินทางมายังประเทศไทยนั้นคือ ศาสนาจารย์เดวิด เอเบิล เป็นมิชชันนารีอเมริกันคนแรกที่เดินทางมายังเมืองไทย จากสภาพแวดล้อมทางสังคมและแรงกระตุ้นทางศาสนา ในช่วงของการตื่นตัวทางจิตวิญญาณครั้งที่ 2 ได้ส่งผลต่อการมีอุดมคติอันสูงส่งในงานมิชชันนารีของเอเบิล และการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในหมู่เกาะแซนด์วิช เป็นตัวอย่างที่ปลุกจิตสำนึกให้เขาเห็นถึงความสำคัญของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปสู่ชนนอกรีต จากบันทึกของเอเบิล ได้แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและอุดมการณ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศาสนาอย่างแรงกล้า ดังนั้นจึงมีความมุ่งหวังอย่างจริงจังในการปฏิบัติพันธกิจ

เอเบิล ได้ร่วมกับศาสนาจารย์จาคอบ ทอมลิน ใน พ.ศ. 2374 (ค.ศ. 1831) ในลักษณะการสำรวจเนื่องจากภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากคณะอเมริกันบอร์ดฯ คือการสำรวจสภาพความเป็นไปได้ในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเมืองไทย แต่อย่างไรก็ตามเขาก็เป็นผู้ช่วยเหลืองานของศาสนาจารย์จาคอบ ทอมลินอย่างแข็งขัน และมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานในเมืองไทยอย่างถาวร แต่ในท้ายที่สุดเขาก็ต้องออกจากเมืองไทยเนื่องจากปัญหาสุขภาพ (McFarland, 1928) เอเบิล ได้ปฏิบัติงานในกรุงเทพฯ เพียงปีเศษ แต่เขาได้ทำให้คนในกรุงเทพฯ คำนึงกับมิชชันนารีโปรเตสแตนต์มากยิ่งขึ้น ต่อมาใน พ.ศ. 2375 (ค.ศ. 1832) คณะอเมริกันบอร์ดฯ ได้จัดส่งมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการมิชชันนารีชุดแรกเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2376 (ค.ศ. 1833) มีเป้าหมายในการปฏิบัติงานกับชาวไทยและชาวจีน คณะอเมริกันบอร์ดฯ เป็นองค์กรมิชชันนารีที่ได้รับข่าวสารเรื่องเมืองไทยจากมิชชันนารีที่ได้เข้ามาก่อนและเตรียมการสำหรับการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

3. คณะอเมริกันแบ็บติสต์ (American Baptist Foreign Missionary Society) คณะอเมริกันแบ็บติสต์จัดตั้งองค์กรของตนในมลรัฐแมตซาชูเซต ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับแรงกระตุ้นจากกันจัดตั้งของคณะอเมริกันบอร์ดใน พ.ศ. 2353 (ค.ศ. 1810) เพื่อเผยแพร่

คริสต์ศาสนากับชนนอกริตที่เป็นชนต่างชาติซึ่งเป็นองค์กรแรกที่กระตุ้นให้ทุกคณะนิกายในสหรัฐอเมริกาได้สนใจในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปสู่ชนนอกริตอย่างจริงจัง โดยระยะเริ่มแรกได้มีการจัดส่งมิชชันนารีไปยังประเทศอินเดียใน พ.ศ. 2355 (ค.ศ. 1812) โดยมีผู้นำคือ แอดอนิราม จัดสัน (Adoniram Judson) ครั้งแรกมีเป้าหมายในการที่จะจัดตั้งศูนย์มิชชันในอินเดียและประเทศพม่า เมื่อได้มีการจัดตั้งศูนย์มิชชันที่พม่าอย่างมั่นคงขึ้นก็ได้มีการขยายขอบเขตการปฏิบัติงานที่กว้างออกไปและมีความสนใจในการที่จะจัดตั้งศูนย์มิชชันในกรุงเทพฯ โดยได้รับการชักชวนจากกุดสลอฟ ทอมลิน และเอปิล โดยการตัดสินใจส่งมิชชันนารีของคณะอเมริกันแบปติสต์เข้ามาปฏิบัติงานในครั้งแรกนั้นเป็นการตัดสินใจของศูนย์มิชชันที่พม่า

การเริ่มพันธกิจของมิชชันนารีคณะอเมริกันแบปติสต์ในเมืองไทยอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับเอ็ดมันด์ โรเบิร์ต (Edmund Robert) เป็นทูตจากสหรัฐอเมริกาเข้ามาเจรจากับรัฐบาลไทย โดยโรเบิร์ตมีความพยายามที่จะตั้งกงสุลในเมืองไทย แต่รัฐบาลไทยยังไม่อนุญาต โดยถือเป็นนโยบายในการเจรจาเท่ากับที่เคยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ การทำสนธิสัญญาครั้งนี้นับว่าเป็นผลดีกว่าการเจรจาของเบอร์นี เพราะสามารถเจรจาได้รวดเร็ว และมีข้อตกลงอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (most favored nation treatment) ในเรื่องการตั้งกงสุลและอากรทำเรือด้วย (วิลลาสวังก์ พงศบุตร, 2519) ดังนั้นการปฏิบัติงานของมิชชันนารีอเมริกันในเมืองไทยจึงได้เริ่มต้นขึ้นพร้อมกับการเปิดสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา และได้รับการคุ้มครองทางการทูต (McFarland, 1928) คณะกรรมการมิชชันจึงได้จัดเตรียมการเพื่อจัดตั้งศูนย์มิชชันในเมืองไทยภายหลังการทำสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทย และเมื่อได้ทราบว่าโจนส์ได้เข้ามาปฏิบัติงานในกรุงเทพฯ จึงได้มีการวางแผนในการสนับสนุนและจัดส่งมิชชันนารีเข้ามาสมทบทันที และวางเป้าหมายในการปฏิบัติงานไว้ทั้งหมดคนไทยและคนจีน (G. William, 1939)

มิชชันนารีของอเมริกันแบปติสต์ ที่เข้ามาปฏิบัติงานในสังคมไทยได้ถูกจัดส่งมาจากศูนย์มิชชันของคณะนี้ในประเทศพม่า โดยได้จัดส่งศาสนาจารย์จอห์น เทเลอร์ โจนส์ และภรรยาพร้อมบุตรบุญธรรมคือ ซามูเอล สมิท (หรือหมอสमित) เดินทางถึงกรุงเทพฯ ในปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2376 (ค.ศ. 1833) ซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานกับคนไทยอันเป็นเป้าหมายของศูนย์มิชชันในประเทศพม่าอยู่ก่อนแล้ว แต่โจนส์เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีประชากรชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ สูงกว่าชาวไทยจึงได้เริ่มปฏิบัติงานในหมู่ชาวจีนก่อน (McFarland, 1928) และมีชาวจีนรับบัพติสมาซึ่งเป็นที่ล้าหลังที่แสดงถึงการกลับใจยอมรับนับถือในคริสต์ศาสนา ในปีแรกนี้มีจำนวน 3 คน ซึ่งหนึ่งในสามนี้เคยรับบัพติสมาจากกุดสลอฟมาก่อน ถือได้ว่าเป็นการเริ่มงานที่เห็นผลอย่างจริงจัง และในอีกสี่ปีต่อมาสามารถจัดตั้งคริสตจักรโปรเตสแตนต์ของชาวจีนได้เป็นแห่งแรกในประเทศไทยและแห่งแรกในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียง

4. คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน (American Presbyterian Mission)

คณะกรรมการมิชชันนารี ของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนจัดตั้งขึ้นในช่วงของการแตกแยกของคริสตจักรเพรสไบทีเรียนใน พ.ศ. 2380-2412 (ค.ศ. 1837-1869) ซึ่งเป็นคริสตจักรเพรสไบทีเรียนสำนักเก่า (Old School Presbyterian) และคริสตจักรเพรสไบทีเรียนสำนักใหม่ (New School Presbyterian) โดยคริสตจักรเพรสไบทีเรียนสำนักเก่ามีบทบาทในการจัดตั้งองค์กรเพื่อจัดส่งมิชชันนารีไปเผยแผ่คริสต์ศาสนายังต่างประเทศ (Lefferts, 1938) การจัดตั้งคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

“...เพื่อช่วยให้พระกิตติคุณเป็นที่รู้จักในการเป็นพยานแก่ทุกชาติและเพื่อให้คริสตจักรของพระเยซูคริสต์ได้รับการสถาปนาขึ้น ยึดถือพระพรของพระกิตติคุณในฐานะเป็นภารกิจที่ปฏิบัติเพื่อประชาชนชาติทุกแห่งที่ยังขาดพระกิตติคุณและเป็นหน้าที่ต้องทำให้รู้ถึงมรรควิธีของการยกโทษความผิดบาป (salvation) ไปสู่โลกทั้งมวล...”

(Sweet, 1939)

มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเดินทางเข้าปฏิบัติพันธกิจในเมืองไทย ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3-4 มักจะแสดงออกถึงแนวคิดแบบอนุรักษนิยมทั้งในเอกสารบันทึกและการปฏิบัติ เช่น การมีทัศนคติต่อชนนอกรีตที่ตั้งอยู่บนสมมุติฐานแบบตายตัว ดังที่ ศาสนาจารย์ยูแอลได้กำหนดไว้แน่นอนว่าพุทธศาสนาเป็นศัตรูอันใหญ่ยิ่งของพระเจ้าในเมืองไทย ดังนั้นแนวคิดและวิธีการเผยแผ่ศาสนาของเขาจึงมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นพุทธศาสนา ทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้ยินได้รู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาถือว่าเป็นความชั่วร้ายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชนนอกรีต ตามความเข้าใจของเขาในระยะแรกที่ศาสนาจารย์ยูแอลเข้ามาถึงกรุงเทพฯ ได้เขียนจดหมายถึงเลขาธิการของคณะกรรมการมิชชันนารีว่า

“...เป็นไปได้ที่เราจะเดินทางไปตลอดดินแดนนี้ โดยปราศจากทัศนียภาพที่ว่าเกือบทุกเมือง ตำบลและหมู่บ้าน ต่างประดับด้วยวัดวาแบบนอกรีตที่มีเจดีย์ตั้งตระหง่าน ยอดปลายชี้ไปสู่สวรรค์ ราวกับไม่มีหระต่อภพทั้งมวลของตนเองและราวกับว่าพร้อมที่จะรับกระแสการลงโทษของพระเจ้า ที่จะกระจายลงไปสู่ศิระของสาธุชนผู้สร้างมันขึ้นมา แต่ละวัดต่างก็ล้มลงไปด้วยพระสงฆ์ ผู้อาศัยที่เป็นผู้वारณาตนเพื่อประกาศความเชื่อเทวนิยม (atheism) ภายใต้อิทธิพลที่แตกต่างกัน...”

มิชชันนารีของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนที่เข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเมืองไทย ในระยะหลังต่อมาต่างมีทัศนคติต่อพุทธศาสนาอย่างแน่นอนตายตัวที่ไม่แตกต่างไปจากศาสนาจารย์

บุแอลมากนัก ซึ่งสังเกตได้ว่าพันธกิจของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนจะเป็นการปฏิบัติงานสนองต่อเป้าหมายทางศาสนาโดยตรง เช่น การจัดการศึกษาเพื่อนำชนนอกรีตเข้ามาอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา และปลูกฝังค่านิยมแนวคิดแบบคริสต์ศาสนาแก่ผู้มาเรียนด้วย ดังจุดเริ่มต้นของโรงเรียนที่มีมิชชันนารีจัดตั้งขึ้นแห่งแรกนั้นมาจากเด็กในบ้านพักของมิชชันนารีเองต่อมาจึงขยายออกไปเป็นโรงเรียนกินนอน หรือการพิมพ์ที่จัดตั้งโดยมิชชันนารีคณะนี้มุ่งความสนใจการพิมพ์เฉพาะงานด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว ใน พ.ศ. 2392 (ค.ศ. 1849) ได้มีการสถาปนาคริสตจักรเพรสไบทีเรียนที่ 1 สำหรับจีน โดยสมาชิกคริสตจักรเป็นมิชชันนารีภายในคณะและมีสมาชิกชาวจีน 1 คน (McFarland, 1928)

5. สมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (American Missionary Society) เกิดขึ้นจากการรณรงค์หาทุนและผู้สนับสนุนโดยนายแพทย์บริดลีย์ เมื่อคราวพักกลับไปสหรัฐอเมริกาในระหว่าง พ.ศ. 2391-2392 (ค.ศ. 1848-1849) สมาคมมิชชันนารีอเมริกันถือกำเนิดขึ้นใน พ.ศ. 2389 (ค.ศ. 1846) โดยมีแนวคิดที่จะเผยแพร่ศาสนาที่ค่อนข้างจะเกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมอย่างชัดเจน ดังที่มีคำยืนยันว่าวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ

“...ถึงเวลาที่ผู้ให้การสนับสนุนมิชชันนารีสำหรับการประกาศคริสต์ศาสนาที่เป็นอิสระและบริสุทธิ์ ควรจะเตรียมการสถาปนาเพื่อรวบรวมและให้การสนับสนุนคริสตจักรในแผ่นดินนอกรีต จัดตั้งความบาปของการแบ่งชั้นวรรณะ การมากผิดหลายเมีย การถือครองทาส และความบาปที่คล้ายคลึงกันออกไป การแบกรับภาระความชั่วโดยการนิ่งเฉย ไม่ได้กล่าวถึงการปฏิบัติโดยตรงหรือเข้าร่วมกิจกรรมนี้ก็คงพอเพียงที่จะทำให้ศรัทธาและความหวังของคริสตจักรนั้นตายด้าน...”

(Augustus, 1972)

นายแพทย์บริดลีย์เข้ามาปฏิบัติงานในกรุงเทพฯ ภายใต้สังกัดของสมาคมมิชชันนารีอเมริกันใน พ.ศ. 2393 (ค.ศ. 1850) พร้อมด้วยนายแพทย์แอล บี. เลน และภรรยา ศาสตราจารย์โจเซอาร์ท ซิลสปีและภรรยา โดยสมาคมมิชชันนารีอเมริกันได้ให้ความสนใจต่อการปฏิบัติพันธกิจกับชนผิวดำ (negro) ในสหรัฐอเมริกา ไม่ได้มุ่งส่งมิชชันนารีไปพันธะเล ดังนั้นการรับภาระของนายแพทย์บริดลีย์ในฐานะมิชชันนารีในกรุงเทพฯ ให้สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองและปฏิบัติพันธกิจในครั้งที่สองนั้นต้องอาศัยความสามารถและความพยายามในการประคับประคองศูนย์มิชชันของสมาคมด้วยตัวเอง อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานของสมาคมมิชชันนารีอเมริกันในสังคมไทยประสบปัญหาเรื่องการแตกแยกทางความคิดของมิชชันนารีด้านหลักความเชื่อกับมิชชันนารีคณะอื่นๆ และการดำเนินพันธกิจที่ไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวัง ทำให้ครอบครัวมิชชันนารีที่มาพร้อมกับนายแพทย์บริดลีย์ได้

เดินทางกลับสหรัฐอเมริกาไปทั้งหมด เว้นแต่เพียงครอบครัวของนายแพทย์บรัดเลย์ที่ยังคงมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในสังคมไทยในนามของสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (B. L. William, 1981)

สรุปได้ว่า การเข้ามาของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์คู่แรกเป็นการเปิดหน้าประวัติศาสตร์ของการเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย และเป็นแรงกระตุ้นให้มิชชันนารีคณะต่างๆ เข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการเข้ามาของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์มีความแตกต่างและเห็นได้ชัดในสังคมไทยด้วยความมุ่งมั่นในการประกาศศาสนา การจัดการศึกษา และการรักษาพยาบาล ซึ่งคนไทยในเวลานั้นรู้จักมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในฐานะหมอสอนศาสนา การทำพันธกิจของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์มีผลกระทบอย่างชัดเจนต่อชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองของไทยในการเผยแพร่วิทยาการตะวันตกและการช่วยเหลือในการปรับปรุงบ้านเมืองด้านต่างๆ ประจักษ์ชัดจากการทำพันธกิจของนายแพทย์บรัดเลย์ที่ได้ทำทั้งการประกาศข่าวประเสริฐในการแจกใบปลิว และสั่งสอนศาสนา การรักษาพยาบาลที่ได้จัดตั้งโอสถศาลา การรักษาโรคฝีดาษ และการจัดการศึกษาที่ได้จัดตั้งโรงพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูล จนทำให้เป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำและเป็นแรงผลักดันในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองให้ทันสมัยตามการนำของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ อย่างไรก็ตามในการทำพันธกิจด้านต่างๆ ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์นั้นมีเป้าหมายสูงสุดคือการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ มิชชันนารีจึงมีทัศนคติต่างๆ ที่พยายามจะหักล้างและนำเสนอว่าสิ่งที่ดีที่สุดคือการยอมรับคริสต์ศาสนา

5.2 อุดมการณ์และแรงผลักดันในการเผยแพร่ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย

การเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นพร้อมกับการแผ่ขยายของการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เข้ามายังทวีปเอเชีย ซึ่งมีความรุนแรงขึ้นในกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลนั้น การเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสมัยนี้ไม่สามารถกล่าวได้ชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งของการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกหรือไม่ แต่มีความจริงหลายประการที่เชื่อมโยงกัน ดังเช่น กระบวนการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในทวีปเอเชียเริ่มขึ้นพร้อมๆ กับการล่าอาณานิคม ทั้งมิชชันนารีโปรเตสแตนต์และนักล่าอาณานิคมมาจากตะวันตกเช่นเดียวกัน นับถือคริสต์ศาสนาเช่นเดียวกัน มีผิวขาวเหมือนกัน และมาในเรือลำเดียวกัน (Pongudom, 1979) การทุ่มเทและความพยายามในการประกาศพระกิตติคุณเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่ามิชชันนารีต้องใช้เวลากว่า 30 ปีจึงมีคนไทยคนแรกเปลี่ยนศาสนามาเป็นคริสเตียน (Weels, 1958) และยังคงมุ่งมั่นในการทำพันธกิจต่อในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดส่งมิชชันนารีโปรเตสแตนต์จากประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาในเมืองไทยมากขึ้นภายหลัง ค.ศ. 1860 (พ.ศ. 2403) กลางพุทธศตวรรษที่ 25 ประมาณว่ามีชาว

อเมริกันในประเทศไทยมากกว่า 164 คน ซึ่งเป็นมิชชันนารี 152 คน คิดเป็น 95 เปอร์เซนต์ (Thompson, 1941) และจากการบันทึกของ ดร.โดนัลด์ ซี. ลอร์ด ได้แสดงให้เห็นว่ามีมิชชันนารีเหล่านั้นเป็นผู้มีคุณวุฒิ สามารถที่จะสร้างความมั่งคั่งและสร้างฐานะของตนเองอันมั่นคงในสังคมได้ แต่กลับสนใจในการอุทิศตนเพื่อประกาศพระกิตติคุณในต่างแดน (Lord, 1968) ความพยายามและความทุ่มเทของมิชชันนารีเช่นนี้สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์และแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเผยแผ่ศาสนาในสังคมไทยอยู่ไม่น้อย

การศึกษาถึงอุดมการณ์และแรงผลักดันของมิชชันนารีในสังคมตะวันตกหมายถึงการศึกษาสภาพทั่วไปของสังคมตะวันตกที่จะหล่อหลอมแนวคิดของมิชชันนารีในการเดินทางไปประกาศศาสนาคริสต์ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งประเด็นการศึกษาในสังคมอเมริกันที่เป็นแหล่งหล่อหลอมอุดมการณ์และแรงผลักดันให้มิชชันนารีส่วนหนึ่งเดินทางมาเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยวิธีการต่างๆ ในสภาพเงื่อนไขขณะนั้น

Latourette (1941a) ผู้ผลิตผลงานทางประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนาได้อธิบายถึงสภาพทั่วไปของสังคมตะวันตกในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 จนถึงระยะสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งมีอิทธิพลต่อการถือกำเนิดและความเป็นไปของกระบวนการมิชชันนารีในสังคมตะวันตกว่า ในรอบศตวรรษตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นยุคสมัยที่แสดงถึงปรากฏการณ์ของความเฟื่องฟูด้านความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติสากล โดยแยกได้หลายแขนงวิชา มีทั้งกายภาพ เคมี และชีววิทยา ความเฟื่องฟูของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความรู้พิเศษเฉพาะด้านทำให้มนุษย์ปรารถนาที่จะสำรวจถึงความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติสากลท่ามกลางสิ่งต่างๆ ที่ตนได้กระทำขึ้น และจากความเฟื่องฟูของความรู้นี้ มนุษย์ได้ผลิตเครื่องจักรกลสำหรับการผลิตด้านอุตสาหกรรม ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องจักรกลทางวิทยาศาสตร์และเครื่องมือการสื่อสารที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้อำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและการขนส่งผลผลิตไปยังดินแดนต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว กระจ่ายไปสู่ทุกมุมของโลกอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์

ความเฟื่องฟูของความรู้และสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์นี้เป็นกระบวนการที่เด่นชัดของการพัฒนาการของวิธีทางวิทยาศาสตร์ (science method) เป็นยุคสมัยของความเป็นเหตุผลเชิงประจักษ์ แม้ว่าแนวคิดนี้จะเกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา แต่ในสมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ผู้คนในสังคมตะวันตกต่างชื่นชมและหลงใหลต่อวิธีการทางวิทยาศาสตร์ฟุ้งขึ้นอย่างรวดเร็วและเกิดแนวความคิดอิสระในปัจจุบันบุคคลที่จะแสวงหาความจริงโดยปราศจากการครอบงำของความคลั่งไคล้และอคติ

พัฒนาการทั้งสามด้านที่กล่าวมานี้มีผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมตะวันตก เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่เกิดการปฏิวัติทาง

อารยธรรมทุกๆ ด้าน เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เกิดระบบโรงงานอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงในเมืองใหญ่ซึ่งแตกต่างจากเขตชานเมืองหรือชนบทที่ชัดเจนกว่ายุคสมัยก่อน ระบบการศึกษาเปลี่ยนเข้าสู่การเรียนรู้ในสาขาใหม่ๆ ที่นำไปสู่ความก้าวหน้าของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ยิ่งขึ้น และเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับการใช้ชีวิตในยุคเครื่องจักรกลนี้ ระบบครอบครัวแบบจารีตเริ่มพังทลายลงและเปลี่ยนเข้าสู่ชุมชนแบบสังคมอุตสาหกรรม การขายตัวด้านจักรกล ทำให้มนุษย์มีการแข่งขันทำลายซึ่งกันและกันได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น การดำเนินชีวิตธรรมดาทั่วไปถูกทำให้เกิดความยุ่งเหยิงเนื่องจากความขัดแย้งทางอาวุธ ขณะเดียวกันโลกที่เคยแยกกันอยู่เป็นส่วนๆ ถูกนำมาใกล้ชิดกันทั้งด้านวัฒนธรรมและความเป็นชาติ

ในยุคสมัยที่เกิดการปฏิวัติด้านต่างๆ ในสังคมตะวันตกที่ถูกกระตุ้นโดยแนวคิดวิธีการทางวิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกล ส่วนหนึ่งได้ก่อให้เกิดพัฒนาการของอุดมการณ์ต่างๆ ที่ตรงกันข้ามและนำไปสู่ความขัดแย้ง พัฒนาการของสังคมตะวันตกจากขั้นตอนแรกจนกระทั่งตลอดยุคสมัยของเครื่องจักรกล (คริสต์ศตวรรษที่ 19) เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับอุดมการณ์สามประการคือ ลัทธิปัจเจกชนนิยม (individualism) ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (laissez-faire economy) และลัทธิทุนนิยม (capitalism) แนวคิดทั้งสามนี้เป็นส่วนจำเป็นที่อยู่ภายใต้ลัทธิการเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นกระแสหลักทางการเมืองของสังคมตะวันตกในยุคนี้ ที่เปิดทางให้ทุกคนแสวงหาโอกาสของชีวิตที่ดีกว่า แม้ว่าเกิดอุดมการณ์ใหม่หรือลัทธิใหม่ที่ตรงกันข้ามคือสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ แต่โดยพื้นฐานแล้วแนวคิดนี้เกิดจากการแสวงหาโอกาสชีวิตที่ดีกว่าและเป็นอุดมคติ ที่ต้องให้มนุษย์ทุกคนได้รับความอุดมสมบูรณ์มากกว่าที่จะแสวงหาได้จากแบบประชาธิปไตย ลัทธิปัจเจกชนนิยมซึ่งได้แพร่หลายในสังคมตะวันตกเวลานั้น พร้อมด้วยปัจจัยของกระแสทางภูมิปัญญาในสมัยเดียวกันที่ยังมีอิทธิพลสืบเนื่องต่อมา เช่นแนวคิดตรรกนิยม (rationalism) ที่เป็นกระแสภูมิปัญญาสำคัญของสมัยก่อนหน้านี (คริสต์ศตวรรษที่ 18) เข้ากันได้เป็นอย่างดีกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ส่วนแนวคิดจินตนิยม (romanticism) ที่โดดเด่นขึ้นมาในช่วงสมัยเดียวกับแนวคิดตรรกนิยมก็ยังคงปรากฏอยู่ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับตรรกนิยม แต่เป็นแนวคิดที่มีความใฝ่ฝันถึงสิ่งที่ดีกว่า นั่นคือแนวคิดจินตนิยมจะเป็นความเชื่อเรื่องพัฒนาการสู่สิ่งที่สูงกว่าจากรูปแบบและสภาพของชีวิตที่ต่ำต้อยและสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์มนุษย์ไปสู่ระดับสูงส่งขึ้นไปเรื่อยๆ อันเป็นแนวคิดที่แทรกซึมในจิตสำนึก เป็นอุดมคติของสังคมตะวันตกอย่างกว้างขวาง

ลักษณะที่สำคัญของสังคมตะวันตกในระยะกลางพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมาอีกประการหนึ่งคือลัทธิชาตินิยมที่นำไปสู่ความใฝ่ฝันที่ดีและจักรวรรดินิยม ซึ่งมีพัฒนาการจากรากเหง้าของแนวคิดในตอนต้นของพุทธศตวรรษที่ 24 และตั้งมั่นคงในช่วงศตวรรษต่อมา ลัทธิชาตินิยมของช่วงสมัยนี้นำไปสู่การรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมืองของชาติอิตาลีและเยอรมนี ถึงกระนั้นก็

ดีลักษณะเฉพาะของสังคมตะวันตกในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 คือการเกิดสันติสุข ไม่มีสงครามที่รุนแรงนับตั้งแต่ภายหลังพ.ศ. 2358 (ค.ศ. 1815) หรือหลังสงครามนโปเลียนครั้งที่ 2 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 ลักษณะการแผ่ขยายอำนาจของชาติมหาอำนาจตะวันตกในสมัยนี้เป็นการทำสงครามปราบปรามการต่อต้านของประชาชนที่ไม่ใช่ชาวยุโรป แต่ก็ไม่มีภาวะติดพันของสงครามที่ยาวนานและไม่นำมาซึ่งความสิ้นเปลืองทั้งในชาติตะวันตกหรือชาติที่ไม่ใช่ยุโรปที่สำคัญ สันติสุขของช่วงศตวรรษนี้เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญอีกด้านหนึ่งคือความเจริญรุ่งเรืองด้านวัตถุที่พุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วในซีกโลกตะวันตก จึงนับเป็นช่วงที่เจริญสมบูรณ์ยิ่งของสังคมตะวันตก

จากสภาพสันติสุขและความรุ่งเรืองด้านวัตถุดังกล่าว ก่อให้เกิดความรู้สึกของการมองโลกในแง่ดี (optimism) เนื่องจากสภาพทั่วไปของสังคมตะวันตกที่ผ่านมาต้องตกอยู่ในสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดความหวังกลับต่อภัยพิบัติที่จะมาในเบื้องหน้าและถูกผลักดันให้เข้าสู่สภาพความหมดหวังในช่วงของสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่อเกิดความมั่งคั่งเพิ่มพูนอย่างรวดเร็ว มีการค้นพบของอาณาจักรวิทยาศาสตร์ธรรมชาติใหม่ ประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ การขยายตัวอย่างรวดเร็วด้านอาณานิคมและการค้า รวมทั้งการเปิดดินแดนและพัฒนาดินแดนที่ค้นพบใหม่ นำมาซึ่งความสำนึกที่ตื่นเต็นต่อความคาดหวังและความสำเร็จในอนาคตข้างหน้า โดยหวังว่าจะสามารถขจัดปัญหาและภัยคุกคามทั้งปวงออกไปได้ เช่น ความเจ็บป่วย การให้การศึกษาและการสร้างแผนการต่างๆ ที่จะเป็นการสร้างสันติภาพของโลกให้ปรากฏขึ้น เพื่อขบไล่สิ่งที่เป็นศัตรูของมวลมนุษย์ คือความอดอยาก ความยากจน โรคภัยคุกคาม ความไม่รู้หนังสือและสงคราม (Latourette, 1941a)

ลักษณะและกระบวนการเคลื่อนไหวของสังคมตะวันตกที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งที่มีต้นกำเนิดในซีกโลกตะวันตกที่แสดงออกถึงการพัฒนาอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามในช่วงนี้มีสิ่งสำคัญคือการขยายตัวของชนชาวยุโรปตะวันตกและภาคเหนือไปสู่ส่วนต่างๆ ของโลก ทั้งโดยการใช้อำนาจทางการเมืองและการค้า เช่น ในแถบแอฟริกา เอเชีย และประเทศแถบมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งดินแดนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกแก้ไขตัดแปลงไปโดยวัฒนธรรมยุโรป อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นและมองเห็นได้ในช่วงเวลาต่อมา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกในรอบศตวรรษของกลางพุทธศตวรรษที่ 24 มีผลกระทบต่อคริสต์ศาสนาอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการท้าทายจากความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์และการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้คนในสังคมตะวันตกเกิดความเชื่อมั่นในตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาการนำของศาสนาเหมือนในอดีต และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมทำให้กิจกรรมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาลดน้อยลงหรือแทบจะไม่มีโอกาสเลย ยกเว้นสังคมชนบทที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่เพียงเล็กน้อยยังคงเคร่งครัดต่อศาสนาอย่างเข้มแข็ง ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกมีส่วนทำให้คริสต์

ศาสนาแผ่กระจายไปสู่ส่วนต่างๆ ของโลก โดยการนำของ “มิชชันนารี” ที่เกิดจากจิตสำนึกของ ความยิ่งใหญ่ของคริสต์ศาสนาว่าเป็นที่มาของความเจริญของอุตสาหกรรม ความรู้ใหม่ และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จิตสำนึกนี้ทำให้มิชชันนารีนำคริสต์ศาสนาไปเผยแพร่ยังที่ต่างๆ ซึ่งการไปของมิชชันนารีนั้นได้นำความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี การคมนาคม การขยายตัวด้านการค้า และลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งสนับสนุนมิชชันนารีให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องทั้งด้านเงินทุนและการคุ้มครองความปลอดภัย อีกทั้งจากบรรยากาศของทัศนคติที่มองโลกในแง่ดีและการมุ่งหวังความสัมฤทธิ์ผล ทำให้เกิดแนวคิดเรื่องการทำให้โลกทั้งผองนับถือคริสต์ศาสนาโดยชนรุ่นปัจจุบัน อันเป็นอิทธิพลของโลกทัศน์ที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกในเวลานั้นด้วย

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในสังคมตะวันตกที่มีต่อกระบวนการมิชชันนารี พบว่า เกิดกับฝ่ายโปรเตสแตนต์มากกว่าโรมันคาทอลิก และเกิดในประเทศที่เป็นผู้นำในการปฏิวัติอุตสาหกรรมคืออังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญที่ส่งมิชชันนารีออกไปเผยแพร่คริสต์ศาสนายังดินแดนต่างๆ พร้อมกับการขยายดินแดน การค้า อุตสาหกรรมและวิทยาการอันเป็นชีวิตใหม่ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการมิชชันนารีขึ้น ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะทำลายความเชื่อของคริสเตียนให้ปรับทัศนคติและโครงสร้างเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แต่ขณะเดียวกันก็เกิดการฟื้นฟูด้านจิตวิญญาณอย่างแท้จริงในคริสตจักรเนื่องด้วยความเป็นห่วงต่อการปฏิบัติกิจการและการยึดมั่นต่อคำสอนทางศาสนาและความห่วงใยต่อคนในสังคม โดยถือเป็นที่ดีของคริสตจักร จึงปรากฏเป็นกระบวนการและสถาบันใหม่ที่มีจิตสำนึกต่อภารกิจในการนำชาวประเสริฐไปสู่ทุกชนชาติอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ (Vidler, 1974) แรงกระตุ้นนี้มีผลถึงสังคมไทยจากการถือกำหนดของ London Missionary Society ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2371 (ค.ศ. 1828) และเป็นมิชชันนารีคณะแรกที่ชักนำให้คณะอื่นๆ ได้เข้ามาในประเทศไทยในเวลาต่อมาอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในซีกโลกตะวันตกในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการมิชชันนารีทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ การเกิดจิตสำนึกของนักศาสนาต่อสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปซึ่งมีผลกระทบต่อการละทิ้งคริสตจักรของคนในสังคมที่เกิดขึ้นขณะนั้น ทำให้นักศาสนาที่เชื่อมั่นว่าความเจริญรุ่งเรืองของยุโรปเป็นผลมาจากคริสต์ศาสนา ซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับเรื่องความเหนือกว่าทางอารยธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับการล่าอาณานิคมในยุคสมัยเดียวกัน กระบวนการมิชชันนารีสามารถแผ่ขยายออกไปยังดินแดนต่างๆ พร้อมกับการขยายอำนาจของชาติจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษที่ได้แผ่ขยายอำนาจมายังซีกโลกตะวันออก อันเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจอย่างเดียวกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่าการขยายตัวอย่างกว้างขวางของกระบวนการมิชชันนารีนี้เกิดขึ้นในช่วงของจักรวรรดินิยมอย่างเห็นได้ชัด สามารถเปรียบเทียบกับการขยายตัวของมิชชันนารีในศตวรรษแรกของประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนาที่ได้รับผลเอื้ออำนวยประโยชน์มาจากสันติสุขที่อยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิโรมัน (Pax Romana) และการขยายตัวของมิชชันนารีในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 (คริสต์ศตวรรษที่ 19) ก็ได้รับผลที่เอื้ออำนวยประโยชน์มาจากสันติสุขที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ (Pax Britannica) และสัญลักษณ์ต่างๆ ที่มีความหมายเดียวกันกับการเคลื่อนไหวของคริสเตียนและคริสตจักรในสมัยนี้ ปรากฏผลสืบเนื่องอย่างชัดเจนในดินแดนสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดและหล่อหลอมแนวคิดของมิชชันนารีแหล่งใหญ่ที่มีความแตกต่างจากกระบวนการมิชชันนารีในยุโรปบางประการ

5.2.1 กระบวนการของมิชชันนารีในสหรัฐอเมริกา

ประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนาในสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ มีแนวคิดสืบเนื่องจากการวางรากฐานจารีตความเข้าใจแนวหนึ่งที่ว่า การค้นพบดินแดนอเมริกาและจัดตั้งอาณานิคมขึ้นนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับการทรงนำที่มาจากพระเจ้า (Providential event) เพราะเพียง 25 ปีหลังที่โคลัมบัสค้นพบดินแดนใหม่ก็เกิดกระบวนการโปรเตสแตนต์โดยการประกาศ 95 ข้อของมาร์ติน ลูเธอร์ ที่เมืองวิตเดนเบิร์ก นับเป็นเหตุการณ์ร่วมสมัยซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว คือ “พระเจ้าทรงปกป้องอเมริกาไว้สำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์” และภายหลังเหตุการณ์สำคัญทั้งสองนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเกาะอังกฤษและภาคพื้นทวีปยุโรปทั้งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ตลอดช่วงสามศตวรรษต่อมา ผลักดันให้พวกโปรเตสแตนต์อพยพไปยังดินแดนของอเมริกาภายใต้สภาพแวดล้อมและอุดมการณ์ที่แตกต่างจากสังคมเดิมในยุโรป ซึ่งปัจจัยทางด้านศาสนามีส่วนสำคัญต่อการตั้งรกรากในดินแดนใหม่นี้ ทั้งยังเป็นพลังผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่างๆ มากขึ้นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานอุดมการณ์ทางศาสนาด้วย ขณะเดียวกันบริบททางประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงสมัยแรกก็เป็นปัจจัยหล่อหลอมอุดมการณ์ทางศาสนา (Neill, 1986; Sweet, 1939) ที่เป็นมรดกซึ่งจะนำไปปฏิบัติโดยกระบวนการมิชชันนารีทั้งภายในและแผ่กระจายออกไปนอกดินแดนอเมริกา บริบทพื้นฐานทั่วไปทางสังคมของสหรัฐอเมริกา นับเป็นแหล่งรวมของชนจากชาติยุโรปที่แสวงหาโอกาสการดำรงชีวิตที่ดีกว่าและการมีเสรีภาพด้านความคิด ความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะจุดหมายทางศาสนา นับเป็นปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญในการอพยพเข้ามาตั้งรกรากยังดินแดนใหม่นี้ เช่น กลุ่มพิวริตัน (Puritans) จากเกาะอังกฤษ และองค์กรทางศาสนาเองยังเป็นแหล่งปัจจัยสนับสนุนให้คนอพยพเข้าสู่ดินแดนใหม่ อีกแหล่งหนึ่งนอกเหนือจากพวกบริษัทการค้าและพวกศักดินาเจ้าที่ดินแล้ว จะเห็นได้ว่าการตั้งรกรากในดินแดนใหม่ต่างอยู่ตามคณะหรือนิกายของตนเอง จากประสบการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคณะและประสบการณ์ความอิสระในการปกครองตนเอง

จึงมีความกระตือรือร้นที่จะคุ้มครองสิทธิของตนเองทั้งศาสนา โดยการสร้างชั้นดิธรรมทางศาสนา และการเมืองโดยการมีรัฐบาลปกครองตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวคิดพื้นฐานของการรวมตัวทางศาสนาและรวมตัวกันระหว่างรัฐต่างๆ ในด้านการเมืองจนถึงการต่อสู้เพื่อเอกราชจากการปกครองของอังกฤษในสงครามปฏิวัติ (Beard & Mary, 1947)

ดินแดนอเมริกันนับเป็นดินแดนในฝันของนักจาริกแสวงบุญและนักแสวงโชคจากชาติยุโรปตั้งแต่ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 22 (ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17) เป็นต้นมา เนื่องจากการแตกแยกทางศาสนาในเกาะอังกฤษระหว่างพวกคริสตจักรแห่งอังกฤษ (Church of England) กับพวกแบ่งแยก (Separatist) ที่มีพวกพิวริตันเป็นกลุ่มสำคัญในพวกหลังและแสวงหาแหล่งแห่งเสรีภาพทางศาสนาของตนเอง โดยมีดินแดนอเมริกาเป็นเป้าหมายสำคัญ ผู้ตั้งรกรากในอเมริกาที่มาจากอังกฤษกลุ่มแรกคือพวกพิวริตันที่ได้นามว่า “นักแสวงบุญ” (Brauer, n.d.) จัดตั้งอาณานิคมแห่งแรกของอังกฤษที่เมืองพลิมัท การตั้งรกรากในดินแดนใหม่ของพวกพิวริตัน นอกจากจะเป็นการแสวงหาโอกาสที่ดีทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีพันธกิจสำคัญอีกประการหนึ่งคือการแผ่ขยายคริสต์ศาสนาไปสู่ชนพื้นเมืองนอกรีต เช่น เมื่อพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ทรงออกกฤษฎีกาอนุญาตให้พวกพิวริตันตั้งอาณานิคมที่มลรัฐแมตซาชูเซต ก็ได้ย้าถึงพันธกิจดังกล่าวนี้เป็นหลักการสำคัญด้วย แต่อย่างไรก็ดี การปฏิบัติตามหลักการที่พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ทรงมอบหมายไว้ยังไม่เด่นชัดนัก จนกระทั่งภายหลังการตื่นตัวทางจิตวิญญาณครั้งยิ่งใหญ่ (the great awakening) จึงเกิดกระบวนการมิชชันนารีปฏิบัติในดินแดนอเมริกาและต่างประเทศอย่างจริงจัง

นอกจากการตั้งรกรากของพวกพิวริตันแล้ว ยังมีกลุ่มโปรเตสแตนต์ที่สำคัญคือ พวกแองกลิกัน (Anglican) เควกเกอร์ (Quaker) และพวกเชื้อสายสก็อต-ไอริช ที่เป็นต้นกำเนิดของลัทธิเพรสไบทีเรียน (Presbyterianism) ในอเมริกา พวกลูเธอรัน (Lutheran) พวกปฏิรูปเนเธอร์แลนด์ (Dutch Reformed) และแบปติสต์ (Baptists) เป็นต้น กลุ่มนิกายต่างๆ เหล่านี้จะตั้งหลักแหล่งเป็นนิกายใหญ่ของมลรัฐ หรือไม่ก็เป็นกลุ่มย่อยๆ ที่อยู่ร่วมกันในบางมลรัฐ ลักษณะทางสังคมของมลรัฐต่างจะเป็นระบบสังคมที่ถูกควบคุมโดยอำนาจของศาสนา โดยเฉพาะมลรัฐในเขตนิวยอร์กแลนด์ที่เป็นรากฐานของพวกพิวริตันจะมีลักษณะการควบคุมทางสังคมเช่นนี้อย่างชัดเจน เป็นการปกครองตนเองในชุมชนของคริสต์ศาสนาที่เรียกว่า Congregational ซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมทางสังคมของนิกายอื่นๆ ด้วย

อาจกล่าวได้ว่า สังคมอเมริกันในสมัยอาณานิคมและภายหลังต่อมาเป็นสังคมศาสนาที่เด่นชัด เพียงแต่มีความหลากหลายด้านนิกายที่มีหลักการแตกต่างกัน และมักจะมีการเคลื่อนไหวด้านแนวคิดเพื่อเข้าถึงหลักความเชื่อที่แท้จริงโดยการปฏิรูปแนวคิดและหลักการปฏิบัติอย่างไม่สิ้นสุด อีกทั้งลักษณะทั่วไปทางสังคมจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางศาสนาในช่วงที่สังคมต้องเผชิญกับสภาพปั่นป่วนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการปฏิวัติอังกฤษและการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เริ่มต้นขึ้นตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 24

กระบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาอันสำคัญที่ยิ่งใหญ่ในช่วงนี้คือการตื่นตัวของจิตวิญญาณครั้งใหญ่ ครั้งที่ 2 (the second great awakening) ซึ่งเป็นกระบวนการตื่นตัวของจิตสำนึกทางศาสนาในคริสตจักรและสังคมอเมริกัน โดยการกระตุ้นของผู้นำทางศาสนาให้เกิดความสำนึกและปลุกเร้าผู้คนให้รับผิดชอบภารกิจด้านศาสนาที่เป็นมโนทัศน์ที่สำคัญในสังคมอเมริกันในเวลานั้น ซึ่งส่งผลให้เกิดกระบวนการมิชชันนารีอย่างกว้างขวาง จากการศึกษาของ Mathews (1969) ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นการพังทลายของลัทธิแคลวิน (Calvinism) และเข้าใจว่าการตื่นตัวของจิตวิญญาณเป็นการพิทักษ์ลักษณะอนุรักษนิยมด้านอำนาจทางศาสนาแบบใหม่ โดยนักบวชที่เกรงกลัวว่าตนเองจะสูญเสียบทบาทแบบจารีตในสังคมเขตนิวยอร์กและพยายามจำกัดขอบเขตของประชาธิปไตยที่รุ่งโรจน์ขึ้น ผลจากการตื่นตัวดังกล่าวไม่เพียงแต่ได้ชี้แนะช่องทางใหม่ในการควบคุมทางสังคมเท่านั้น แต่เพื่อให้บริการสังคมด้วย หากพิจารณาประเด็นถกเถียงทางเทววิทยาในช่วงนี้จะเห็นได้ว่านักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะพิจารณาในแง่การเปลี่ยนแปลงจากลัทธิพรหมลิขิต (predestinarianism) ไปสู่ลัทธิที่เชื่อในการกระทำของบุคคล (arminianism) และมุ่งความสนใจต่อประเด็นเกี่ยวกับลัทธิฟื้นฟูนิยม (revivalism) โดยมองการฟื้นฟูว่าเป็นรูปแบบสำคัญของการตื่นตัวทางจิตวิญญาณครั้งที่ 2 การอธิบายตามความคิดดังกล่าวนี้ แมทธิวกล่าวว่ายังมีจุดด้อยและข้อบกพร่องด้านการตีความและวิเคราะห์ที่ทำให้การวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ไม่สมบูรณ์เพียงพอ และเขาได้เสนอว่า การตื่นตัวของจิตวิญญาณครั้งที่ 2 สามารถศึกษาได้โดยตัดขาดจากประเด็นแนวคิดทางเทววิทยา นั่นคือเป็นการศึกษาทางสังคม ซึ่งสมมุติฐานว่าการตื่นตัวของจิตวิญญาณ ครั้งที่ 2 โดยตัวของมันเองเป็นกระบวนการสร้างระบบ (organizing) เพื่อให้ความหมายและชี้นำวิถีชีวิตแก่ประชาชนที่กำลังประสบความทุกข์ยากนานาประการจากความตึงเครียดทางสังคมของชาติที่อยู่ในช่วงของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ใหม่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ได้รับการกำหนดรูปลักษณะที่เห็นได้ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการจัดตั้งองค์กรและแสดงออกถึงพลวัตรของกระบวนการ (movement) ต่างๆ ที่สนองตอบความต้องการความมั่นคงทางสังคมของผู้คนในสภาวะความแปรผันที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ผลปรากฏที่ชัดเจนคือ การจัดตั้งองค์กรย่อยๆ ในสังคมทั่วไปที่ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อย่างกว้างขวาง

5.2.2 อุดมการณ์ทางศาสนาและสังคมของมิชชันนารี

“อุดมการณ์” ทางศาสนาและสังคมของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่กล่าวถึงนี้ ได้รับการหล่อหลอมจากบริบททางสังคมอเมริกัน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเฉพาะอุดมการณ์ทางศาสนา

จะเห็นว่าเมืองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญคือ ธรรมชาติของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์และแนวคิดทางเทววิทยาร่วมสมัยที่มีอิทธิพลต่อมิชชันนารี ส่วนอุดมการณ์ทางสังคมจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางศาสนาและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่หล่อหลอมแนวคิดขณะนั้น ซึ่งจะถูกนำมาปฏิบัติในดินแดนที่มีความแตกต่างทั้งสังคมวัฒนธรรม

ธรรมชาติของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์นับตั้งแต่การปฏิรูปของมาร์ติน ลูเธอร์ ที่ถือว่าเป็นแนวคิดหลักของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ทั่วไป ดังที่ Brinton (1955) ได้เสนอการวิเคราะห์ไว้ว่า นั่นคือการยอมรับกฎเกณฑ์เรื่องบาปกำเนิดของมนุษย์ (original sin) ซึ่งบาปกำเนิดของมนุษย์เป็นแนวคิดหลักของคริสต์ศาสนา โดยเชื่อว่ามนุษย์มีบาปตั้งแต่เริ่มแรกคือการที่มนุษย์คู่แรกที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นไม่เชื่อฟังพระเจ้า ดังนั้นเชื้อสายของมนุษย์ที่สืบต่อมาจากมนุษย์คู่แรกจึงเป็นผู้ที่มีบาป คำสอนของคริสต์ศาสนาเป็นเรื่องราวของการคืนดีระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าซึ่งถือว่าเป็นการไถ่บาปของมนุษย์ สอดคล้องกับแนวคิดความเชื่อของโรมันคาทอลิก แต่ฝ่ายโปรเตสแตนต์ โดยเฉพาะกลุ่มคาวิลได้เน้นความเชื่อเรื่องนี้อย่างหนักในลักษณะที่เป็นการมองโลกในแง่ร้ายอย่างรุนแรง ดังนั้นมนุษย์ตามแนวคิดจึงมีแต่ความชั่วร้าย พระเจ้าเป็นพระเจ้าผู้ให้ความศรัทธาแก่มนุษย์ เป็นผู้ทำให้มนุษย์เป็นคนดีและเป็นผู้สงวนความดีนี้ไว้ ทุกสิ่งจะเป็นไปได้ก็จากพระเจ้าเท่านั้น ลัทธิคาวิลซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของคณะเพรสไบทีเรียนได้เน้นเนื้อหาเรื่องนี้มาก ธรรมชาติประการที่ 2 คือลัทธิโปรเตสแตนต์โดยพื้นฐานไม่ใช่กระบวนการที่มีเหตุผล (rationalistic movement) เพียงแต่ว่ากระแสแนวคิดเหตุผลนิยมมีอิทธิพลสูงขึ้นในคริสตจักรโปรเตสแตนต์ระยะกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงพุทธศตวรรษที่ 25 (คริสต์ศตวรรษที่ 18-19) และธรรมชาติประการที่ 3 ลัทธิโปรเตสแตนต์ไม่มีหรือไม่ถึงเรื่องของการขั้นดิธรรมทางศาสนา ทั้งลูเธอร์และแคลวินได้เห็นว่าขั้นดิธรรมทางศาสนาไม่ใช่เป้าหมายที่ต้องกระทำ ทั้งยังเห็นว่าขั้นดิธรรมทางศาสนาคือลักษณะของความเกียจคร้านและความอ่อนแอ แนวคิดนี้ส่งผลต่อการไม่ยอมประนีประนอมใดๆ กับความเชื่อที่แตกต่างจากตนหรือลัทธิศาสนาอื่น

โดยธรรมชาติพื้นฐานทางเทววิทยาของลัทธิโปรเตสแตนต์ที่กล่าวมานี้มีส่วนกำหนดลักษณะของลัทธิโปรเตสแตนต์สองประการที่สำคัญคือ ดังนี้เจอร์ลด์ บราวเออร์ ได้กล่าวถึง คือ การศึกษาทดลองอย่างเสรีและค้นหาปรากฏการณ์อันลึกลับที่เป็นรูปธรรมของเจตจำนงและสัจจะของพระเจ้าที่สมบูรณ์ กับความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงหรือขจัดสิ่งที่เกินเลยไปจากความจริงและปรัชญาชีวิต อันเป็นความรู้จากพระคริสตธรรมคัมภีร์ และประมวลกฎความเชื่อของการสารภาพบาปพื้นฐานให้ประจักษ์ชัดซึ่งการค้นหาความจริงและปรัชญาชีวิตจากพระเจ้ามากยิ่งขึ้นก็จะทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาบางอย่าง เช่น เรื่องของเสรีภาพทางศาสนา ความเป็นประชาธิปไตย ปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่นอกคริสตจักร ปัญหาการขยายดินแดนและการอพยพของผู้คน จึงเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาการเผชิญหน้าดังกล่าว โดยเฉพาะมิชชันนารีที่มักเป็นห่วงคน

นอกคริสตจักรเป็นเป้าหมายสำคัญ ซึ่งจะแสดงออกถึงธรรมชาติของลัทธิโปรเตสแตนต์ คือความเชื่อในเรื่องการรอดจากพระเจ้าและการไม่มีชั้นดีธรรมทางศาสนาในวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนชัดเจนจากการศึกษาของประสิทธิ์ พงศ์อุดม (2533) พบว่า อุดมการณ์ทางศาสนาและสังคมของมิชชันนารียุคร่วมสมัยที่สืบเนื่องกับแนวคิดเรื่องธรรมชาติพื้นฐานของลัทธิโปรเตสแตนต์และการหล่อหลอมจากสังคมอเมริกันในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 มีแนวคิดหลักที่สำคัญซึ่งจะเป็นทั้งแรงกระตุ้นและเป็นอุดมการณ์ในการปฏิบัติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีอิทธิพลต่อความพยายามในการปฏิบัติงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาและการถ่ายทอดวิทยาการจากตะวันตกสู่สังคมไทยอย่างเด่นชัด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) จิตสำนึกทางศาสนา

ในช่วงของการตื่นตัวทางจิตวิญญาณครั้งที่ 2 ได้ปลุกจิตสำนึกของหนุ่มสาวอเมริกันให้เข้าร่วมกระบวนการมิชชันนารีที่มีการจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรเพื่อปฏิบัติพันธกิจด้านการประกาศเผยแผ่คริสต์ศาสนาอย่างกว้างขวาง จิตสำนึกนี้มีรากฐานจากแนวคิดทางเทววิทยา เรื่องพระเจ้าเป็นผู้ยกโทษความผิดบาปของมนุษย์ (ทรงไถ่บาป) และชาวอเมริกันเชื่อว่าพระเจ้าทรงเลือกชาวอเมริกันให้เป็นผู้มีบทบาทในทางปฏิบัติตามแผนการของพระองค์และยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งของพระเยซูคริสต์ ดังปรากฏอยู่ในพระธรรมมัทธิว บทที่ 28 ข้อ 16-20 ความว่า

“...พระเยซูจึงเสด็จเข้ามาใกล้แล้วตรัสกับเขาว่า ‘ฤทธานุภาพทั้งสิ้น ในสวรรค์ก็ดี ในแผ่นดินโลกก็ดี ทรงมอบไว้แก่เราแล้ว เหตุฉะนั้นเจ้าทั้งหลายจงออกไปสั่งสอนชนทุกชาติให้เป็นสาวกของเรา ให้รับบัพติสมาในพระนามแห่งพระบิดา พระบุตรและพระวิญญาณบริสุทธิ์ สอนเขาให้ถือรักษาสิ่งสารพัดซึ่งเราได้สั่งพวกเจ้าไว้นี้แหละเราจะอยู่กับเจ้าทั้งหลายเสมอไปจนกว่าจะสิ้นยุค...’”

พระมหาบัญชาเป็นพันธกิจอันสำคัญของมิชชันนารีอเมริกันที่ต้องปฏิบัติให้เป็นจริง Hutchison (1987) ได้วิเคราะห์และเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า แนวคิดนี้สัมพันธ์กับอุดมคติของพวกพิวริตันในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 23 เรื่อง “ธรรมจาริกสู่ถิ่นที่รกร้างว่างเปล่า” (Errand into the Wilderness) หมายถึง บริเวณล้อมรอบคริสตจักรได้ละเลยหรือหลีกเลี่ยงการเลี้ยงดูและอารักขาแต่ทว่าจะเป็นแหล่งประดิษฐานของคริสตจักร ที่นำไปสู่ความสำเร็จของพระเยซูคริสต์ที่แผ่คลุมไปทั่วโลก และอีกนัยหนึ่งคือความสนใจที่จะให้ความปลอดภัยหรือปรับปรุงผู้อื่นให้ดีขึ้นจึงถือว่าเป็นพันธกิจที่ต้องปฏิบัติอย่างแข็งขันกับผู้ที่ไม่เห็นห่างจากคริสตจักรและพวกนอกรีต

นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้ว ประสบการณ์ในประวัติศาสตร์อเมริกันยังมีผลต่อความเชื่อเรื่อง “ประชาชนที่ถูกเลือก” (chosen people) ให้เป็นเครื่องมือสำคัญของการไถ่บาป (redemption) ที่แผ่คลุมไปทั่วโลกและยึดถือบทบาทของตนเองในฐานะเป็นชนชาติอิสราเอลใหม่ในการนำมนุษยชาติเข้าไปสู่ดินแดนแห่งพันธสัญญาใหม่ (new promised land) การค้นพบดินแดนอเมริกาและการขยายดินแดนตะวันตกเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงการเปิดเผยจากพระเจ้า โดยหลักความเชื่อเช่นนี้จะปรากฏกระแสความคิดประวัติศาสตร์อเมริกันที่สำคัญคือ Manifest Destiny หรือความเชื่อเรื่องการขยายดินแดนที่เป็นการทรงนำโดยพระเจ้า แนวคิดนี้ต่อมาได้รับการอธิบายในฐานะเป็นเทววิทยารัฐนิยม (nationalistic theology) และมีรายละเอียดดังที่ทิวีสัน (Tuveson, 1968) ได้วิเคราะห์แนวคิดนี้กับอุดมคติเรื่องยุคทองของคริสเตียน (millennialism) ซึ่งตกทอดมาสู่สังคมอเมริกันในทางปฏิบัติจากกระแสความคิดที่สืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์จนเป็นแนวคิดหลักที่แสดงออกทั้งทางการเมืองและสังคม ซึ่งเป็นการอธิบายแนวคิดนี้กับจิตสำนึกทางศาสนาในสังคมอเมริกันอย่างชัดเจน โดยมีมิชชันนารีโปรเตสแตนต์จะแสดงความกระตือรือร้นในการประกาศข่าวประเสริฐเนื่องจากจิตสำนึกในอุดมคติดังกล่าวอย่างได้ชัด

จากการจดบันทึกหรืองานเขียนของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาเมืองไทยในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ได้แสดงถึงจิตสำนึกดังกล่าวนี้เป็นประเด็นสำคัญอันดับแรก เช่น ทอมลินและกุตสลาฟ ซึ่งเป็นมิชชันนารีสองคนแรกของนิกายโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาทั้งสองคนเป็นผลผลิตของการตื่นตัวของขบวนการมิชชันนารีในยุโรปที่ได้รับการสนับสนุนจากสมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน (Latourette, 1941a) กุตสลาฟมีทัศนคติต่อเมืองจีนซึ่งเป็นเป้าหมายแรกที่เขาสงสัยในการปฏิบัติงานมิชชันนารีว่า “หากจีนยอมรับเอาคริสต์ศาสนา (โปรเตสแตนต์) จะทำให้สังคมเมืองจีนดีขึ้นและได้รับผลอันประเสริฐที่มีอาจประเมินได้” (Gutzlaff, 1833) และเขายังกล่าวถึงกรณีของเมืองไทยว่า “ข่าวประเสริฐของคริสต์ศาสนาคงจะมีชัยชนะเหนือศาสนาที่ผิดๆ ของไทย” ซึ่งการเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนา กุตสลาฟยังเชื่อว่าเป็นการตอกย้ำความเชื่อเรื่องการเสื่อมสลายของพระพุทธศาสนาห้าพันปีที่เป็นคติความเชื่อในสังคมไทยในขณะนั้น เช่นเดียวกับศาสนาจารย์เดวิด เอเบิล ที่ได้เข้ามาในช่วงเวลาเดียวกัน มีทัศนคติว่ายุคร่วมสมัยของตนเป็นสมัยที่มีการดำเนินตามพระมหาบัญชาของพระเจ้าให้ก้าวหน้าบรรลุเป้าหมาย จะเห็นได้จากการจัดตั้งองค์กรมิชชันนารีทั้งในยุโรปและในสหรัฐอเมริกา ทั้งมีความกระตือรือร้นในการแผ่ขยายคริสต์ศาสนาให้กว้างขวางออกไป เช่นเขากล่าวถึงกรุงเทพฯ ว่า “เป็นสถานที่ใหม่อันสำคัญที่พวกเราต้องการยึดไว้เป็นที่ประดิษฐานศาสนาอันข้อซึ่งจะพุดจากกันด้วยเรื่องจะตั้งเมืองไทยเป็นแหล่งแห่งศาสนานั้น จะต้องจัดการเสียในเวลาเร็วที่สุด...” อีกทั้งคำยืนยันของนายแพทย์บริดเลย์ที่ทรงตอบพระเสาวนีย์ของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีนาถเมื่อครั้งได้รับอนุญาตให้เข้าเฝ้าครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 เดือน

มกราคม พ.ศ. 2378 ว่าที่ตนยอมละทิ้งความสุขสบายในสหรัฐอเมริกาเดินทางมายังประเทศไทย “... มาโดยหวังจะนำคำสอนของพระเยซูคริสต์มาเผยแพร่แก่สัตว์โลกทั่วไป...” (บริดล, 2508) และ ตัวอย่างจากอุดมคติของศาสนาจารย์ ดาเนียล แมคกิลวารี บุตรเขยของนายแพทย์บริดลีย์และเป็น मिชชันนารีคนสำคัญที่ได้บุกเบิกการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเขตล้านนา (พ.ศ. 2410-2454) โดยมี เป้าหมายเช่นเดียวกับมิชชันนารียุคร่วมสมัยทั่วไป และการเดินทางเพื่อตั้งหลักแหล่งการประกาศ คริสต์ศาสนาที่เชียงใหม่ ยังแสดงให้เห็นถึงแนวคิดการขยายอาณาจักรของพระเจ้าให้กว้างขวาง ออกไปด้วย ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นมรดกของการขยายเขตแดนสู่ชายแดนตะวันตกในดินแดนอเมริกา (Swanson, 1984)

2) แนวคิดเรื่องทวิภาคนิยม (dualism)

เป็นแนวคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติและชีวิตของมนุษย์ที่แบ่งออกเป็น สองฝ่าย คือฝ่ายดีกับฝ่ายร้าย ซึ่งลัทธิทวิภาคนิยมในแนวคิดของคริสต์ศาสนานั้นถึงสภาวะทางจิต วิญญาณของมนุษย์ที่แบ่งแยกเป็นความดีกับความชั่วร้าย จะไม่มีสภาพความเป็นกลางระหว่างสองสิ่ง นี้ แนวคิดนี้นับว่าเป็นแก่นอุดมการณ์ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เห็นเด่นชัดดังปรากฏในการ แสดงออกทางด้านบทบาทและพฤติกรรมของมิชชันนารีในการแผ่ขยายคริสต์ศาสนาไปยังดินแดน ต่างๆทั่วโลก ซึ่งได้อธิพลอย่างแรงกล้าและเด่นชัดดังกล่าวโดยตรง ลัทธิทวิภาคนิยมเป็นกระแส ความคิดหลักของคริสต์ศาสนาที่ได้รับอิทธิพลสืบทอดจากแนวคิดทางศาสนาและประวัติศาสตร์ของ เปอร์เซีย ซึ่งมองประวัติศาสตร์ว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างเทพเจ้าฝ่ายดีกับเทพเจ้าฝ่ายชั่วร้าย จนถึงที่สุด แล้วเทพเจ้าฝ่ายดีจะเป็นผู้ได้รับชัยชนะ หลังจากนั้นจะมีการรื้อฟื้นสภาพเดิมกลับขึ้นมาใหม่ (การฟื้น จากความตาย) การพิพากษาตัดสินแต่ละบุคคลและการลงโทษฝ่ายที่ชั่วร้ายเมื่อแนวคิดนี้ตกมาถึง มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในพุทธศตวรรษที่ 24 ได้กลายเป็นมโนทัศน์ของการมองความจริงโดยทั่วไป ว่าถูกแบ่งออกเป็นสองปริมาตรที่ไม่สามารถผสมผสานกันได้ และมิชชันนารีเชื่อว่าตนเองเป็น ปริมาตรแห่งความถูกต้อง ขณะที่ผู้คนที่แตกต่างจากความเชื่อศรัทธาของตนตกอยู่ในปริมาตรของ ฝ่ายมารซาตาน ซึ่งแนวคิดนี้ยังถูกแปลความหมายในเชิงปฏิบัติโดยอิทธิพลของนักประกาศคริสต์ ศาสนานุรักษ์นิยม นั่นคือมุ่งความสนใจหรือต้องการเปลี่ยนศรัทธาทางศาสนาของผู้ที่ยังไม่รู้จักระ เจ้าให้มานับถือพระเจ้าเช่นเดียวกับตนเอง (Swanson, 1989) ดังนั้นเป้าหมายของมิชชันนารีจึง ต้องการชักจูงคนกลับใจ (covert) เข้าหาพระเจ้า นัยยะของแนวคิดนี้ยังแสดงถึงการมองชนนอกรีตว่า เป็นฝ่ายที่หลงไปสู่ความชั่วร้ายและตนจะเป็นผู้ทำให้ชนนอกรีตกลับมาหาพระเจ้าอีกครั้งหนึ่ง

การตระหนักถึงแนวคิดทวิภาคนิยม จะทำให้เข้าใจความพยายามของ มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นสังคมที่นับถือคริสต์ศาสนา และการ วิพากษ์วิจารณ์สังคมไทยโดยถือว่าเป็นความชั่วร้ายในทัศนคติของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามิชชันนารีจะ

วิจารณ์สังคมไทยในแง่ลบโดยเฉพาะความเชื่อศรัทธาเดิมที่เชื่อถือกันอยู่ในสังคมไทย อันเป็นความเชื่อที่หล่อหลอมวัฒนธรรมทุกด้าน และจะทำให้เข้าใจถึงการนำความรู้ใหม่เข้าสู่สังคมไทยเพื่อสันคลอนความเชื่อศรัทธาเดิมโดยวิธีการต่างๆ ซึ่งมีชนนารีไม่สามารถแยกออกจากมโนทัศน์ทางศาสนาได้

การแสดงออกถึงแนวคิดเรื่องลัทธิทวิภาคนิยมดังปรากฏในงานบันทึกของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ช่วงสมัยนี้ มีลักษณะค่อนข้างก้าวร้าวรุนแรงไม่น้อย ซึ่งไม่ใช่ทัศนคติที่มีต่อสังคมพุทธศาสนาของไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นทัศนคติด้านลบที่มีต่อพวกบาทหลวงและชุมชนคาทอลิกด้วย เช่น เอบีล (Abeel, 1836) ได้กล่าวถึงชุมชนโปรเตสแตนต์ในเมืองไทยว่ายังติดยึดในเรื่องไสยศาสตร์หรือการบูชารูปเคารพเช่นเดียวกับชนนกริตที่อยู่รอบข้าง ซึ่งทำให้เกิดโรดภูมิหรือความเชื่อถือของคริสต์ศาสนาขาดความเชื่อถือ ศาสนาจารย์เจสซี แคสเวล ได้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบระหว่างคาทอลิกกับพระพุทธรูปศาสนาว่า เป็นแนวความเชื่อชาตานเช่นเดียวกันดังปรากฏในจดหมายรายวันฉบับหนึ่งที่แสดงถึงทัศนคตินี้อย่างชัดเจน โดยย้ำให้เห็นว่า “... หากลัทธิโรมันคาทอลิกแสดงปัญญาและความสามารถอันเลวร้ายของตนเองในโลกตะวันออกฉันใด ก็เป็นที่แน่นอนว่าพระพุทธรูปศาสนาก็ได้แสดงลักษณะเช่นเดียวกันในโลกตะวันออก...” การวิจารณ์อย่างรุนแรงเช่นนี้ก็เนื่องมาจากแคสเวลมีแนวคิดหลักอย่างหนึ่งว่าชาตานกำลังปฏิบัติงานของมันเองอยู่ทั่วทุกมุมโลก

นอกจากนี้แล้วการแปลความหมายของลัทธิทวิภาคนิยมของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในเชิงปฏิบัติจะมองสังคมนกริตว่าเป็นพวกไม่มีพระเจ้า (Heathen) ซึ่งหมายถึงพวกที่ไม่อาจพบกับทางรอดและไม่มีความจริงทางอารยธรรม ที่ยังเป็นพวกที่หลงใหลในรูปเคารพ ดังนั้นแนวคิดของมิชชันนารีระยะเริ่มแรกที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยรัชกาลที่ 3 และ 4 จึงสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในรายงานของศูนย์มิชชันและรายงานส่วนตัวของมิชชันนารี เช่น รายงานของคณะอเมริกันบอร์ดีในเดือนมกราคม พ.ศ. 2385 ที่สะท้อนให้เห็นว่าความหวังของคณะนี้คือต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในทุกๆ ด้านโดยการทำลายรูปเคารพและหลักปฏิบัติของสังคมเดิมลง (Pongudom, 1979)

3) อุดมคติเรื่องอาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God)

เป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญยิ่งที่ปรากฏในพระคริสตธรรมคัมภีร์และแนวคิดนี้ได้รับการอธิบายอย่างชัดเจนในงานเขียนของเซนต์ออกัสตินเรื่อง City of God ซึ่งเป็นปรัชญาประวัติศาสตร์ของคริสต์ศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการตีความทางประวัติศาสตร์ในแนวเทพลีทิต (Theory of Providence) โดยเชื่อว่าแผนการหรือวิถีแห่งประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่พระเจ้าได้กำหนดไว้แล้วและมนุษย์ย่อมดำเนินชีวิตจะไปตามแผนการนั้นโดยไม่รู้ตัว เซนต์ออกัสตินได้สร้างความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติอยู่ระหว่างการทรงสร้างอาดัมมนุษย์คนแรกจนถึงวันสุดท้ายของโลกนี้ และได้แบ่งระยะเวลาออกเป็นยุคต่างๆ (รวม 8 ยุค) โดยสามยุคหลังจะเกี่ยวข้องกับอุดมคติเรื่อง

“อาณาจักรของพระเจ้า” ของคริสเตียน นั่นคือยุคทองของคริสต์ศาสนา การพิพากษาครั้งสุดท้ายและการเข้าสู่ช่วงสมัยแห่งนิรันดร์กาลประวัติศาสตร์ของคริสตจักรในยุโรปตามแนวคิดนี้จะมีอิทธิพลต่อการตีความทางประวัติศาสตร์ช่วงหลังต่อมาโดยเฉพาะการปฏิรูปศาสนา (reformation) ที่ฝ่ายโปรเตสแตนต์เชื่อว่าตนเองเป็นผู้รื้อฟื้นคริสตจักรให้ออกจากยุคมืดและมีบทบาทนำไปสู่ยุคทองของคริสต์ศาสนาโดยเป็นผู้เอาชนะมารซาตาน การปฏิรูปศาสนายังเป็นสิ่งจำเป็นว่าการบูชาไสยศาสตร์ ความอยุติธรรมและความยากจนจะสิ้นสุดลงในยุคนี้ พร้อมทั้งการเริ่มต้นของการบรรลุเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ อิทธิพลดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อคริสตจักรโปรเตสแตนต์ในสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ยุคสมัยของการค้นพบดินแดนแห่งนี้ที่สอดคล้องกับแนวประวัติศาสตร์ที่เชื่อในเรื่องการเปิดเผยของพระเจ้า (Apocalyptic Theory) (Tuveson, 1968)

สิ่งที่ยืนยันถึงความเชื่อที่เข้มข้นทางศาสนาเกี่ยวกับอุดมคติเรื่องอาณาจักรของพระเจ้าในสังคมอเมริกันคือการถ่ายทอดทางการศึกษา ซึ่งคริสตจักรของโปรเตสแตนต์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดตั้งและขยายสถานศึกษาขึ้นต้นออกไปอย่างกว้างขวาง และในช่วงสมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 24 คริสตจักรโปรเตสแตนต์ยังมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาโดยการจัดตั้งวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย อาจกล่าวได้ว่าในยุคสมัยอาณานิคม การศึกษาในสังคมอเมริกันระดับอุดมศึกษาเกือบทั้งหมดเป็นสถาบันการศึกษาของคริสตจักรอย่างแท้จริง และยังคงขยายไปยังรัฐและปริมณฑลที่รับผิดชอบด้วย จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2403 มีวิทยาลัยถึง 166 แห่งที่ได้รับการจัดตั้งโดยมิชชันนารีโปรเตสแตนต์คณะต่างๆ และจะเห็นได้ว่ากระบวนการฟื้นฟูทางศาสนาเกิดขึ้นในช่วงสมัยนี้ได้กระทบต่อสถาบันการศึกษา และสถาบันการศึกษาเองยังเป็นแหล่งแพร่กระจายแนวคิดและนำการเคลื่อนไหวนี้ด้วย (Latourette, 1941a) ซึ่งการศึกษาจะเป็นภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งในการปลูกฝังอุดมคติทางศาสนาในสังคมอเมริกันช่วงทศวรรษแรกๆ ของการเป็นประเทศและแพร่ขยายความเลื่อมใสศรัทธาต่อนิกายโปรเตสแตนต์อย่างกว้างขวางออกไป โดยเป็นความเข้าใจและเป็นจิตสำนึกต่อบทบาทพิเศษเฉพาะของประเทศใหม่นี้ว่าตนควรมีบทบาททั้งในกระแสประวัติศาสตร์มนุษยชาติและประวัติศาสตร์ของพระเจ้า ซึ่งหากตนปรารถนาที่จะสร้างอาณาจักรของพระเจ้าบนแผ่นดินโลกก็จะต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อปลูกฝังและนำแนวคิดดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย

ดังนั้น อุดมคติเรื่องแผ่นดินพระเจ้าจึงเป็นอุดมการณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องกระทำให้เป็นจริง ดังจะเห็นได้จากความสนใจของกระบวนการมิชชันนารีในระยะแรกๆ มุ่งเน้นพันธกิจในมาตุภูมิ (home mission) มากกว่าการกระทำ พันธกิจต่างประเทศ (foreign mission) นั่นคือความพยายามที่จะทำให้ศาสนาและอารยธรรมแพร่กระจายสู่ดินแดนชายแดนตะวันตก ซึ่งถือว่ายังป่าเถื่อนและขาดศีลธรรม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอุดมการณ์เรื่องนี้และใช้เป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลாதองสังคมในหมู่ชนเผ่าอินเดียนแดง ความกระตือรือร้นต่อพันธกิจดังกล่าว

นี้ในแง่หนึ่งนับเป็นความพยายามสร้างแผ่นดินของพระเจ้าให้เกิดขึ้นตลอดดินแดนอเมริกาและจากการศึกษาของแมน พงศ์อุดม เกี่ยวกับแนวคิดทางเทววิทยาของมิชชันนารีในเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า

“...การตระหนักถึงเรื่องประชากรที่ถูกเลือกและเทววิทยาเรื่องยุคทองของคริสต์ศาสนาอย่างแรงกล้า พร้อมทั้งบรรยากาศของการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกในซีกโลกตะวันออกทำให้มิชชันนารีที่เข้ามาในเมืองไทยเกือบทั้งหมดเป็นมิชชันนารีอเมริกัน ไม่ได้มุ่งหวังเพียงการเปลี่ยนคนไทยให้เป็นคริสเตียนเท่านั้น แต่ปรารถนาที่จะเปลี่ยนชาติไทยไปสู่ระบบสังคมและการเมืองแบบอเมริกันด้วย หรืออย่างน้อยก็ปกป้องไม่ให้เป็นอาณานิคมของชนชาติอื่น ทั้งผู้นำทางศาสนาและการเมืองของสหรัฐอเมริกาต่างมีความคิดว่า อเมริกาคืออิสราเอลใหม่ ที่มีบทบาทเตรียมโลกทั้งโลกให้พร้อมสำหรับแผ่นดินพระเจ้า และรูปแบบของแผ่นดินพระเจ้านั้นคืออเมริกา อีกทั้งอเมริกาเป็นฮีบราฮามที่จะเป็นเหตุให้ประชาชาติได้รับพระพร ซึ่งในแง่นี้ทุกประเทศต้องปรับรูปแบบของสังคมทุกๆ ด้านให้เหมือนของอเมริกา...”

(Pongudom, 1979)

หากพิจารณาถึงแนวคิดและบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทยช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 และ 4 ส่วนหนึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงอุดมคติดังกล่าวอย่างชัดเจน เช่น การอุทิศตนในการปฏิบัติพันธกิจเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีที่เดินทางมายังเมืองไทย และต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ แต่ยังคงมุ่งหวังที่จะให้การปฏิบัติงานของตนบรรลุเป้าหมายอย่างไม่ย่อท้อ และความคิดที่ผลักดันให้มิชชันนารีแสดงความมุ่งมั่นเช่นนี้คือความต้องการที่จะสร้างอาณาจักรของพระเจ้าให้แพร่ขยายออกไปทั่วโลก รูปแบบที่จะแสดงถึงแนวโน้มที่จะเกิดแผ่นดินของพระเจ้าในทัศนคติของมิชชันนารี ได้แก่การรับวัฒนธรรมตะวันตกในหมู่ของคนนอกกริต ดังปรากฏในบันทึกของนายแพทย์บริดเลย์ เมื่อได้ไปเยี่ยมเจ้าฟ้าน้อย (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) และพบว่าเจ้าฟ้าพระองค์นี้ทรงมีธรรมเนียมแบบตะวันตกทั้งในด้านการวางพระองค์และการตกแต่งพระราชวัง นายแพทย์บริดเลย์ได้แปรความหมายจากสิ่งที่ตนได้พบเห็นครั้งนั้นว่า

“... มีความจริงอันสำคัญยิ่งสองประการที่จะกล่าวถึงพระองค์ (เจ้าฟ้าน้อย) คือความนิยมชมชอบภาษาอังกฤษอย่างมาก และอิทธิพลของพระองค์ในอาณาจักรบางทีคงเป็นการเตรียมการภายใต้การทรงนำของพระเจ้าสำหรับการเสด็จขึ้นครองราชบัลลังก์ของสยามหรือสำหรับเป็นองค์อุปถัมภ์คริสตจักรของพระคริสต์เจ้า...”

หรือจากการบันทึกของเอมีลี รอยซ์ บรัดเลย์ ซึ่งกล่าวถึงการแต่งกาย โดยทั่วไปของสตรีไทยในทศวรรษเช่นเดียวกับนักเขียนชาวตะวันตกที่ให้ภาพไว้ในสมัยนั้นคือการใช้ผ้า คาดหน้าอกเพียงผืนเดียว ซึ่งนางบรัดเลย์มีความหวังในไม่ช้าว่าสตรีไทยคงจะได้รับการสวมทับด้วยผ้าคลุมแห่งความชอบธรรมของพระเจ้า นับเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวคิดในการเตรียมพร้อมที่จะยอมรับ แผ่นดินของพระเจ้า และเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชักนำให้สตรีในราชสำนักแต่ง กายและไว้ผมแบบตะวันตกได้เป็นสิ่งที่ทำให้มิชชันนารีโล่งใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลง ที่มีชื่อนารีเชื่อว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่เป้าหมายตามอุดมคติดังกล่าว (Lord, 1968)

4) ปรัชญาสามัญสำนึก (commonsense philosophy)

เป็นแนวคิดสำคัญที่มีอิทธิพลต่อมิชชันนารีของคณะเพรสไบทีเรียนสำนัก เก่า (Old School Presbyterian) ซึ่งเป็นมิชชันนารีส่วนใหญ่ที่เข้ามาปฏิบัติงานในสังคมไทยในช่วง รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ทั้งยังมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีร่วมสมัยทั่วไป ด้วย ปรัชญาสามัญสำนึกมีอิทธิพลต่อผู้นำทางภูมิปัญญาของวิทยาลัยศาสนศาสตร์พริન્ซ์ตัน (Princeton Seminary) ซึ่งต่อมาได้เรียกแนวคิดนี้ว่า เทววิทยาพริન્ซ์ตัน (Princeton Theology) โดยเกิดขึ้นในช่วงของการตื่นตัวทางวิญญาณครั้งที่ 2 และมีอิทธิพลในแนวคิดการประกาศคริสต์ ศาสนาหรือการชักนำชนนอกรีตให้หันกลับมานับถือคริสต์ศาสนาอย่างมากจนกระทั่งถึงยุคสงคราม กลางเมือง (civil war) (Swanson, 1989)

แนวคิดของปรัชญาสามัญสำนึกที่มีชื่อนารีโปรเตสแตนต์เชื่อถือเป็น หลักการซึ่งได้นำมาปฏิบัติกับชนนอกรีต คือความเข้าใจว่ามวลมนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติและอาศัยอยู่ ในความเป็นจริงเหมือนกัน พวกเขาทุกคนต้องกระทำการในอันที่จะให้การสงวนรักษาผู้ที่หลงหายไป โดยต้องพิสูจน์ถึงความผิดพลาดทางความรู้ของผู้หลงผิดและนำออกมาจากสภาพแวดล้อมที่นอกรีตที่ ทำให้เกิดความต่ำช้า วิธีการพิสูจน์ความคิดที่หลงผิดไปนั้นจะใช้วิธีอนุมาน (inductive method) โน้มน้าวให้ผู้มีความคิดหลงผิดไปได้ประจักษ์ถึงความจริงหรือข้อสรุปทางปรัชญาของมิชชันนารี โปรเตสแตนต์ ทั้งในหลักคิดปรัชญาสก็อตแลนด์ ต่างให้ความสำคัญต่อวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหรือมี ความเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่นกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติอย่างมาก พวกเขาเพรสไบทีเรียนโดยทั่วไปจะ มองการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวิทยาศาสตร์กับเทววิทยา นั่นคือ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติจะแสดงข้อเท็จจริงจากการใช้เหตุผลแบบอนุมานที่ครอบคลุมและสร้างความ จริงขึ้นมา พวกนี้ถือว่าความถูกต้องทางวิทยาศาสตร์ทำให้เข้าใจถึงความจริงและชี้ให้เห็นถึงการทรง สร้างจักรวาลเป็นลำดับ ทศนคติดังกล่าวนี้จะชี้ให้เห็นว่าการศึกษาวิทยาศาสตร์เป็นภารกิจที่นำบูชา เลื่อมใสยิ่ง

ดังนั้น ในทางปฏิบัติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทยจึงมักอ้างถึงความจริงแบบวิทยาศาสตร์โดยการอนุมานโน้มน้าวให้ผู้คนเข้าใจโยงไปถึงความจริงสูงสุดของพระเจ้า เช่น การใช้วิธีการแพทย์และใช้ยารักษาโรคแบบตะวันตกซึ่งเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาหรือความสามารถที่พระเจ้าทรงประทานให้ชาวตะวันตกย่อมเป็นความจริงและมีคุณวิเศษ ดังที่นายแพทย์บริดเลย์ได้ใช้กับคนไข้ที่มาขอรับยาเมื่อเริ่มแรกที่ท่านมาถึงเมืองไทย โดยให้คนไข้อธิษฐานและอ่านพระคัมภีร์ก่อนที่จะให้ยารักษาโรคเพื่อเป็นการชกแจงให้เห็นถึงฤทธิ์เดชของพระเจ้าว่าศักดิ์สิทธิ์ เมื่อสวดมนต์แล้วกินยาจะทำให้หายดี และต่อไปจะได้มีความเชื่อในพระเจ้ามากๆ วิธีการเช่นนี้มีมิชชันนารียังคงใช้อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงต้นรัชกาลที่ 5 และถือว่าเป็นการทำลายความเชื่อเดิมและชี้ให้เห็นความจริงใหม่ ซึ่งมิชชันนารีเชื่อว่าเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ที่หลงผิดสามารถกลับสู่ความจริงสูงสุดโดยพยายามติดตามและสนทนาเรื่องนี้เป็นอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนั้นแล้ว ยังพบว่า มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ได้ใช้ความรู้และการอนุมานแบบวิทยาศาสตร์เพื่อโน้มน้าวให้ผู้คนในสังคมไทยมองถึงความจริงสูงสุด เช่นการกล่าวถึงความรู้อื่นๆ ดังปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุ Bangkok Recorder ปี พ.ศ. 2387-2388 ได้แก่ ตำราไฟฟ้า ตำรากลมอากาศ วิชาเคมี เป็นต้น แม้ว่าการเสนอความรู้ให้นายแพทย์บริดเลย์จะไม่ได้กล่าวถึงเป้าหมายสูงสุดโดยตรง แต่ภายหลังจากที่นายแพทย์เรโนลด์ เฮาส์เข้ามายังเมืองไทยในอีกสองปีต่อมา (พ.ศ. 2390) ได้แสดงวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ให้เจ้านาย ขุนนางและพระสงฆ์ได้ชม โดยเฉพาะการทดลองทางเคมีและการแสดงสุนทรพจน์บรรยายความรู้เกี่ยวกับเรื่องเดียวกับที่ปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุฯ ความมุ่งหวังของนายแพทย์เฮาส์ คือ เป็นการเปิดโลกใหม่ให้คนนอกรีตได้รู้จักและเชื่อว่าทั้งนายแพทย์เฮาส์และแคสเวลต่างก็เห็นดีดีกับการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อลบล้างความเชื่อเดิมของสังคมไทยลง โดยได้ใช้วิธีการนี้กับชนชั้นผู้ปกครองและสามัญชนที่มีความมุ่งหวังอันเดียวกันคือ

“...หวังใจว่าจะปลุกดวงจิตต์ของเขาให้ตื่นขึ้น จนเขาจะเคยนึกคิดในใจ และจะประกาศแก่เขา ข้อสำคัญใหญ่ซึ่งจะเปนพยานว่า พระองค์ผู้ทรงสร้างพระชนม์อยู่และประกอบด้วยสติปัญญา คือปลมความจริง ซึ่งผู้คนทั้งปวงผู้ถือพระพุทศศาสนาได้ปฏิเสธว่าไม่จริง...”

(เฟลตัส ยอร์ช ฮอวส์, 2471)

สรุปได้ว่า อุดมการณ์ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาปฏิบัติพันธกิจเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสังคมไทย มีแนวคิดหลักที่สำคัญและเกี่ยวเนื่องอย่างแนบแน่นดังได้แสดงรายละเอียดไว้ข้างต้น การปฏิบัติของมิชชันนารีไม่อาจแยกให้เห็นอย่างชัดเจนว่าได้รับอิทธิพลแนวคิดใดแนวคิด

หนึ่งโดยเฉพาะ และจากการศึกษาวิธีการเผยแพร่คริสต์ศาสนา รวมทั้งการถ่ายทอดวิทยาการ ตะวันตกของมิชชันนารีสู่สังคมไทย จะสามารถมองเห็นหรือเข้าใจถึงเหตุผลและเป้าหมายของ มิชชันนารีในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีวิธีการที่มิชชันนารีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ของตนที่ตั้งอยู่บนแนวคิดหลัก 4 ประการ คือ จิตสำนึกทางศาสนา ลัทธิทวิภาคนิยม อุดมคติเรื่อง แผ่นดินของพระเจ้า และปรัชญาสามัญสำนึก

5.3 ทศนคติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีต่อสังคมไทย

บทบาทและพันธกิจของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาปฏิบัติงานในสังคมไทยมี แรงผลักดันจากอุดมการณ์หรือคติธรรมทางศาสนาอย่างแรงกล้า โดยความปรารถนาที่จะต้องการ เปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้หันไปนับถือคริสต์ศาสนา และจะเห็นได้ชัดว่ามิชชันนารีไม่ได้แยกเรื่องของ ศาสนาออกจากอารยธรรม ดังนั้นการนำคริสต์ศาสนาเข้าสู่สังคมไทย มิชชันนารีย่อมนำอารยธรรมที่มี แบบอย่างจากประเทศของตนด้วย (Vidler, 1974) และจากการนำสิ่งที่ดีกว่าสู่สังคมไทยตามแนวทาง และอุดมคติของตน การเข้าใจในทศนคติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีต่อสังคมไทยจะทำให้มีความ เข้าใจแนวคิดเรื่องการพัฒนามนุษย์ของมิชชันนารีได้อย่างชัดเจนขึ้น โดยศึกษาจากทศนคติของ มิชชันนารี 2 ด้าน คือ ทศนคติที่มีต่อศาสนา และทศนคติที่มีต่อสังคม

ทศคติที่มีต่อศาสนา จากการศึกษางานเขียนหรือบันทึกของมิชชันนารี โปรเตสแตนต์ได้แสดงถึงทศนคติที่มีต่อพุทธศาสนาทั้งด้านการวิพากษ์คำสอนและความเป็นไปของ สถาบันพุทธศาสนาในสังคมไทยในขณะนั้น โดยใช้แนวคิดของคริสต์ศาสนาเป็นบรรทัดฐาน ดังนั้นใน แ่งคำสอนของพุทธศาสนาจึงเป็นคำสอนที่ผิดเพราะเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า เป็นคำสอนที่เป็นของ มนุษย์ การปฏิบัติตามคำสอนหรือความเชื่อของพุทธศาสนาไม่อาจจะนำไปสู่ความรอดได้ ไม่มี ความหวังสำหรับมนุษย์ นายแพทย์บริดเลย์เคยกล่าวถึงคำสอนของพระพุทธรศาสนาว่า เป็นระบบ อเทวนิยมที่ไปปดมดเท็จอย่างแท้จริง และพระคัมภีร์ของศาสนาก็ประกอบไปด้วยคำสอนที่ขัดแย้งกับ วิทยาศาสตร์ (Pongudom, 1979) ขณะที่บูแอลกล่าวถึงนิพพานว่าเป็นความมืดมน เป็นหลักคำสอน ที่เย็นชาและเมินเฉย พุทธศาสนาไม่มีคุณค่าใดเมื่อเปรียบเทียบกับคริสต์ศาสนา ดังที่เขาเขียน จดหมายถึงคณะกรรมการเพรสไบทีเรียนในเดือนกันยายน พ.ศ. 2386 (ค.ศ. 1843) ความว่า

“...ไม่มีอะไรในพุทธศาสนาชักเพียงหนึ่งในพันส่วนที่น่าสนใจ ดังเช่นที่มีใน เรื่องไม้กางเขนของพระเยซูคริสต์ ขณะที่พุทธศาสนาเป็นระบบอเทวนิยมที่ไร้ชีวิตและ เย็นชา คริสต์ศาสนานั้นได้ให้ชีวิตชีวา และมีหลักคำสอนที่ปลูกเร้าจิตวิญญาณของ

การไถ่บาป พุทธศาสนานั้น ไปปดมดเท็จ ส่วนคริสตศาสนาเป็นสัจจะความจริงอย่าง
แน่แท้...”

(Buell, 1843)

ศาสตราจารย์สติเฟน แมตตูน ได้ย้าทัศนคติต่อพุทธศาสนาในลักษณะเดียวกันนี้
เช่นกัน โดยให้ข้อสังเกตว่าพุทธศาสนาเป็นระบบของการทำบุญกุศล แต่ก็ไม่มีใครสักคนที่จะรับความ
รอดจากระบบเช่นนี้ (Matton, 1853) ทัศนคติคำสอนด้วยหลักการของพุทธศาสนาของมิชชันนารีดัง
ยกตัวอย่างนี้ นอกจากจะเป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวแล้ว ยังเป็นการแสดงทัศนคติที่โน้มน้าว
สาธารณชนในสหรัฐอเมริกาให้เชื่อตามเช่นนั้นด้วย โดยการนำเสนอในวารสารขององค์กรมิชชันนารี
และหนังสือที่ใช้ในชั้นเรียนโรงเรียนวันอาทิตย์โดยตรง เช่น หนังสือ Present and Preservative
Missions in Siam มีข้อความที่กล่าวถึงความไร้ศีลธรรมของพระสงฆ์ในเมืองไทย พระพุทธศาสนาที่มี
แต่ความโง่เขลาเหลวไหล และการมีทัศนคติคำสอนของพระพุทธานุชาในหมู่มิชชันนารีสมัยนี้เป็น
การปฏิเสธหลักการของพระพุทธานุชาอย่างสิ้นเชิง เพราะอิทธิพลอุดมการณ์ ลักษณะอนุรักษนิยม
ของมิชชันนารีซึ่งมีความเชื่อว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าเกิดมาจากมนุษย์จึงไม่ใช่ความจริง ขณะที่
มิชชันนารีมีความเชื่อว่าพระคัมภีร์ไบเบิลเป็นความจริงที่เกิดจากการดลใจจากพระเจ้าให้ผู้เขียน
บันทึกไว้ คำสอนในพระคัมภีร์ไบเบิลไม่มีข้อผิดพลาด (บริดเล, 1844a)

ดังแนวคิดของมิชชันนารีที่เข้ามาในสังคมไทยมีลักษณะเช่นเดียวกันกับชาติตะวันตก
ยุคและอาณานิคมด้วยมีความรู้สึกเหนือกว่า (superiority) ทางอารยธรรมอย่างแรงกล้าและหาก
เข้าใจในลักษณะแนวคิดเชิงนามธรรมของคริสต์ศาสนาที่สำคัญประการหนึ่ง คือแนวคิดเรื่องทหารของ
พระเจ้า (Hutchison, 1987; Swanson, 1989) ที่จะทำลายศัตรูตั้งที่ปรากฏสืบเนื่องจากแนวคิดลัทธิ
ทวิภาคนิยม พุทธศาสนาจึงเป็นศัตรูของคริสต์ศาสนาทุกด้านที่จะต้องถูกลบล้างหรือทำร้ายอ่อนลง
เพื่อขยายจักรวรรดิของคริสต์ศาสนาให้กว้างขวางออกไป

หากพิจารณาถึงแหล่งความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ใน
สมัยนี้จะพบว่าแหล่งความรู้หลักคือไตรภูมิพระร่วง หรือไตรภูมิโลกวินิจยยกถา ดังจะเห็นได้จากการ
อ้างถึงหนังสือศักดิ์สิทธิ์ที่มิชชันนารีกล่าวถึงเป็นของพุทธศาสนาและการอธิบายความรู้ที่ตรงกับสาระ
ในไตรภูมิพระร่วงอย่างเด่นชัด บูแอลได้เขียนรายงานถึงคณะกรรมการมิชชันเมื่อเขาได้ไปปฏิบัติงาน
ในเมืองไทยมาแล้ว 2 ปี ได้กล่าวถึงระบบการคิดแบบพุทธศาสนาเน้นเรื่องจักรวาลวิทยาว่าตนเองรู้จัก
หนังสือศักดิ์สิทธิ์เล่มหนึ่งเขียนด้วยภาษาบาลี และเชื่อว่ายังไม่เคยมีมิชชันนารีหรือนักเดินทางใน
ดินแดนตะวันตกคนใดอ้างถึง บูแอลได้อธิบายหลักคำสอนและจักรวาลวิทยาจากไตรภูมิอย่างละเอียด
ความตั้งใจในการเขียนครั้งนี้คือเพื่อให้ผู้อ่านหนังสือจดหมายเหตุของมิชชันนารีได้รู้ได้เห็นความเชื่อ

แบบพุทธศาสนา และบูแอลพยายามเทียบเคียงระบบสัญลักษณ์ที่ปรากฏในความเชื่อในไตรภูมิกับความเชื่อความเข้าใจของคริสต์ศาสนา อย่างเช่น คำว่าเทวดาที่มีมิชชันนารีนำมาใช้ในความหมายของ Angels หรือบางครั้งใช้ทูตสวรรค์ในความหมายของ Heavenly Messengers และได้มีความเห็นต่อความรู้เรื่องระบบจักรวาลของพระพุทธรศาสนาว่าเป็นความรู้ที่ผิด การศึกษาเรื่องนี้เข้าใจว่า บูแอลพยายามชี้ให้เห็นถึงระบบความคิดของคนไทยเพื่อนำระบบความคิดใหม่ที่แตกต่างมาถ่ายทอดอย่างมีเหตุผล ซึ่งท่านยอมรับว่ามีมิชชันนารีไม่อาจถ่ายทอดความคิดอย่างแท้จริงชัดเจนในพระคัมภีร์ไบเบิลสู่ประชาชน และยังคงต้องระมัดระวังในการใช้คำจากพระคัมภีร์ที่พ้องกับความหมายในพุทธศาสนาด้วย (Buell, 1843)

อาจกล่าวได้ว่า มิชชันนารีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นให้ความสำคัญและสนใจต่อไตรภูมิพระร่วงในลักษณะเป็นแก่นคำสอนของพระพุทธรศาสนา แม้แต่บาทหลวงปาลเลกัวซ์ มิชชันนารีโรมันคาทอลิก ยังได้นำเสนอเรื่องวิเคราะห์ระบบพุทธศาสตร์ตามคัมภีร์พระธรรมสยาม โดยยกเอาความรู้ที่ปรากฏในไตรภูมิมาอธิบายเช่นกัน ดังนั้นทัศนคติต่อพุทธศาสนาของมิชชันนารีเอาคำสอนที่ปรากฏในไตรภูมิมาเป็นตัวบทของการวิพากษ์วิจารณ์และถือเป็นคำสอนที่ผิดจากความจริง ไม่มีเหตุผล ขณะที่การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในสมัยช่วงที่มิชชันนารีเข้ามานั้นเริ่มเสื่อมคลายการยึดถือความรู้ที่ปรากฏในไตรภูมิลงบ้างแล้ว และยังมี การเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาที่เป็นเหตุผลมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้มิชชันนารียังมีทัศนคติต่อสภาพของพระพุทธรศาสนาเมื่ออายุครบห้าพันปีด้วย ขณะเดียวกันได้มีการอธิบายแนวคิดบางส่วนที่ยอมรับความเข้มแข็งของพระพุทธรศาสนาที่ซิมลิกอยู่ในสังคมได้ อย่างไรก็ตามมิชชันนารีค่อนข้างจะยึดถือทัศนคติแรกอย่างมั่นคงและมักจะมองการเคลื่อนไหวของสถาบันพุทธศาสนาในสังคมไทยสมัยนั้นว่ากำลังมีแนวโน้มเสื่อมถอยลง โดยจะมีคริสต์ศาสนาและอารยธรรมตะวันตกเข้ามาแทนที่ ทัศนคติดังกล่าวปรากฏอย่างเด่นชัดและแรงกล้าในความคิดของมิชชันนารีสมัยแรกๆ และยังปรากฏในช่วงระยะกว่าหนึ่งศตวรรษหลังจากต่อมาด้วย (Pongudom, 1979)

การเคลื่อนไหวของสถาบันพุทธศาสนาในสังคมไทยตามทัศนคติของมิชชันนารีนั้น มักจะเป็นการตีความตามทฤษฎีของตนเพียงด้านเดียว เช่น เหตุการณ์สี่กษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ 3 หรือการมองพฤติกรรมของพระสงฆ์ในทางเสื่อมเสีย ไม่เคร่งครัดต่อศีลธรรมและวินัยว่าเป็นสัญญาณของการเสื่อมสูญของพระพุทธรศาสนาและจะต้องพ่ายแพ้คริสต์ศาสนา กุตสตาฟ (Gutzlaff, 1833) เคยกล่าวถึงความเชื่อของคนไทยเรื่องพุทธศาสนา 5,000 ปี ในสภาพทั่วไปเห็นว่า ทุกหนทุกแห่งมีแต่ความชั่วร้าย พวกพระสงฆ์อสังขีพัวพันกับความสกปรกโสภณและอนาจาร และเข้าใจว่ามาตรฐานและศีลธรรมตามคำสอนของศาสนากำลังถูกยกเลิกไป บูแอลกล่าวถึงการหลบหนีการเกณฑ์ไพร่พลของ

ชายฉกรรจ์โดยการบวชเป็นพระสงฆ์และมีการสึกพระสงฆ์ที่ไม่รู้ธรรมวินัยออกมาเป็นทหาร ทั้งยังกล่าวถึงสภาพสังคมพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วไป โดยเชื่อว่า

“...พระเจ้ากำลังชี้นำต่อประชาชนเหล่านี้ และเตรียมพวกเขาด้วย พวกมิชชันนารี ผู้รับใช้ของพระองค์ เพื่อช่วยให้เขาหลุดพ้นจากการบังคับขู่เข็ญของซาตาน และเผด็จการที่แข็งกร้าวของความหลงใหลบูชาเจวีด...”

(Buell, 1843)

ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการเคลื่อนไหวสำคัญในสถาบันพุทธศาสนา คือการจัดตั้งธรรมยุติกนิกายโดยพระวชิรญาณภิกขุ (เจ้าฟ้ามงกุฎ) แม้ว่าการตั้งคณะนิกายใหม่นี้จะเกิดขึ้นจากผู้นำที่ส่งความคิดทางพระพุทธศาสนาแบบเหตุผลนิยม สัจนิยมและมนุษยนิยมมาตั้งแต่อ่อนผนวช หรือได้รับอิทธิพลแนวคิดจากการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาภายหลังก็ตาม (ศรีสุพร ช่วยสกุล, 2530) แต่ในทัศนคติของมิชชันนารีได้มองการเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ว่าเป็นการสั่นคลอนสถานภาพของศาสนาพุทธในสังคมไทยโดยเฉพาะแคสเวลล์ ผู้มีความสัมพันธ์สนิทสนมกับพระวชิรญาณภิกขุ ได้เทียบเคียงแนวคิดของการเกิดธรรมยุติกนิกายกับการปฏิรูปศาสนาของโปรเตสแตนต์ในยุโรปว่าเป็นกระบวนการที่จะหลุดพ้นจากความเชื่อมหายของพุทธศาสนาขณะนั้นแต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นพระประสงค์ของพระเจ้าที่ทรงปกป้องชาติให้พ้นจากความพยายามของผู้ที่เป็นคนบาป ซึ่งแคสเวลล์ (Caswell, 1984) มีความเชื่อตามแนวคิดของตนว่ากระบวนการธรรมยุติกนิกายเป็นกระบวนการของพวกเขาใหม่ที่ยอมรับวิทยาการจากตะวันตกได้ง่าย ซึ่งย่อมจะถูกกล่อมเกลากับวิทยาการจากตะวันตกและวิทยาการใหม่และเข้าใกล้ความจริงของคริสต์ศาสนามากขึ้น

ทัศนคติที่มีต่อสังคมไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทัศนคติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์เป็นความเข้าใจโดยมองผ่านกรอบทางความคิดของศาสนา ขณะเดียวกันมิชชันนารีเป็นผลผลิตของสังคมตะวันตก ทัศนคติที่มีต่อสังคมไทยจึงมีความรู้สึกเหนือกว่าทางอารยธรรมและแสนยานุภาพด้วย ซึ่งโดยทั่วไปของชาวตะวันตกที่มีต่อสังคมในซีกโลกตะวันออกด้วยการรับรู้ได้จากบันทึกงานเขียนของพวกมิชชันนารี นักผจญภัยหรือนักการทูตในสมัยนั้น (Terwiel, 1989)

อย่างไรก็ดี ทัศนคติของมิชชันนารีที่มีต่อสังคมไทยได้สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะให้สังคมไทยเป็นไปตามอุดมการณ์ของตนเอง การวิพากษ์วิจารณ์สังคมในสมัยแรกและในระยะหลังต่อมาจะเป็นทั้งความพยายามให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นไปโดยเงื่อนไขเพื่อรับรองกับคริสต์ศาสนา และขณะเดียวกันจะเป็นการวิจารณ์ในเชิงเสนอการปฏิรูปสังคม โดยเฉพาะการวิจารณ์และโต้ตอบความคิดเห็นระหว่างผู้นำทางภูมิปัญญาของไทยกับมิชชันนารีใน

หนังสือพิมพ์ของนายแพทย์บริดเลย์เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแสดงทัศนคติโดยการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นดังปรากฏในจดหมายและบันทึกของมิชชันนารี หรือหนังสือกิจจานุกิจของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ จากบันทึกและงานเขียนของมิชชันนารีโดยทั่วไปต่างมีความเข้าใจต่อสังคมไทย ที่ตรงกันว่าสังคมไทยเป็นสังคมเปิดและให้เสรีภาพในการเผยแพร่คริสต์ศาสนา โดยไม่มีการขัดขวาง อย่างรุนแรงอีกทั้งยังแสดงความเป็นมิตรความรู้สึกลอยมารับต่อสิ่งที่มิชชันนารีนำเข้ามา เช่น ใบปลิวคำ สอนทางศาสนา หนังสือ ยารักษาโรคในหมู่ขุนนางและสามัญชน ทำให้มิชชันนารีมีความหวังต่อการ ปฏิบัติพันธกิจในสังคมไทยว่าคงเป็นไปได้โดยสะดวกและสามารถเผยแพร่ขยายแนวคิดของคริสต์ ศาสนาได้โดยง่าย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เชื่อว่าเป็นอิทธิพลจากความเชื่ออย่างแรงกล้าต่ออุดมการณ์ และศรัทธาทางศาสนาของมิชชันนารี อีกทั้งเป็นเหตุผลของมิชชันนารีที่เรียกร้องการขอการสนับสนุน จากองค์กรมิชชันและคริสตจักรในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่เห็นได้ชัดตลอดยุคสมัย ของความพยายามสถาปนาคริสต์ศาสนาไปสู่สังคมไทยในระยะหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 (พุทธศตวรรษ ที่ 24) แต่อย่างไรก็ตามมิชชันนารีเองยังยอมรับว่าตนรู้สึกท้อแท้กับความพยายามสอดแทรกความเชื่อ ศรัทธาในคริสต์ศาสนาท่ามกลางสังคมที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมของพุทธศาสนาที่เข้มแข็งของสังคมไทย ในเวลาเดียวกัน (Augustus, 1972; Pongudom, 1979) แต่อย่างไรก็ตามการปลุกเร้าของมิชชันนารี โปรเตสแตนต์แสดงทัศนคติต่อสังคมไทยในแนวทางที่เชื่อว่าจะเกิดผลดี มีผลต่อการได้รับการ สนับสนุนงานภารกิจไม่ใช่ของคณะต่างๆ ให้มาปฏิบัติหน้าที่ต่อไปในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและ จริงจัง ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการรณรงค์หาทุนสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์มิชชันในเมืองไทยของ นายแพทย์บริดเลย์ โดยได้ดำเนินการกิจการเผยแพร่คริสต์ศาสนาอย่างต่อเนื่อง หรือการดำเนินงาน ของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนจนมีการขยายขอบเขตการปฏิบัติงานออกไปในสังคมไทยอย่าง กว้างขวาง

นอกจากนี้แล้วมิชชันนารียังให้ความสนใจต่อสังคมไทยในลักษณะของความเป็นพหุ สังคมที่ประกอบด้วยชนชาติหลายเชื้อชาติ เช่น จีน มอญ ลาว เขมร ญวนและพม่า ซึ่งมีส่วนที่ทำให้ มิชชันนารีมีความมุ่งมั่นในการเผยแพร่ศาสนาโดยเฉพาะกลุ่มเชื้อสายด้วยโดยพิจารณาความเป็นไปได้ ในกลุ่มเชื้อสายต่างๆ เช่น กุตสลาฟ (Gutzlaff, 1833) ได้กล่าวถึงลักษณะของชาวจีนในสังคมไทยว่า เป็นพวกที่ไม่มีศรัทธาต่อศาสนาของตนอย่างแน่นอน พวกนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับเอา ศาสนาวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เนื่องจากมุ่งผลประโยชน์ที่จะได้รับด้วยและเป็นกลุ่มที่มีความมั่งคั่งสูง สามารถแทรกตัวเข้าไปในระบบการเมืองและกุมอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้นไปเรื่อยๆ และยังคงกล่าวถึงชาวมอญว่า เป็นเกษตรกรกลุ่มใหญ่ที่มีความขยันขันแข็งเช่นเดียวกัน มีความศรัทธา ต่อศาสนาเช่นเดียวกับคนไทย การอธิบายลักษณะเชื้อชาติของกุตสลาฟก็เพื่อชี้แนะให้องค์กรศาสนา หรือคริสเตียนในตะวันตกมองเห็นถึงความเป็นไปได้ของการปฏิบัติงานต่อกลุ่มเชื้อชาติที่มีความพร้อม

จะรับคำสอนของคริสต์ศาสนา ดังที่มีข้อเรียกร้องของเขาว่า “มีประชาชาติน้อยนักที่จะได้เตรียมพร้อมอย่างดี สำหรับการรับพระกิตติคุณเช่นนี้ แต่อนิจจาประชาชาติน้อยนินคก็ได้รับความสนใจเพียงเล็กน้อยจากผู้ใญ่บุญชาวยุโรป...” (Gutzlaff, 1833)

ในบันทึกและจดหมายของมิชชันนารีสมัยแรกที่ได้เดินทางออกไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาตามชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลใกล้เคียง ให้ความสนใจต่อการจำแนกกลุ่มเชื้อชาติที่ตัวเองพบเห็นทั้งโดยการไถ่ถามและเรียนรู้จากความแตกต่างของชุมชนทางวัฒนธรรม ซึ่งความสนใจดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมในสังคมไทยขณะนั้น การมีทัศนคติต่อสังคมแบบพหุสังคมเช่นนี้ยังไม่อาจศึกษาได้อย่างเด่นชัดว่ามีมิชชันนารีมีวัตถุประสงค์โดยตรงเช่นไร แต่เชื่อว่าคงเป็นการจำแนกเพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของชาติเชื้อชาติและระดับการมีศรัทธาต่อศาสนาที่ตนจะสามารถเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปสู่ชนชาติต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Buell, 1843) แต่อย่างไรก็ตามมิชชันนารีเองไม่ได้สามารถแยกกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อช่วยชาติต่างๆ เฉพาะกลุ่มได้ ดังนั้นบทบาทของมิชชันนารีในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าเป็นผู้เคลื่อนไหวให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ผ่านการเผยแผ่หลายแพรวหลายของภาษาไทยที่มิชชันนารีพิมพ์ออกแจกจ่ายพร้อมทั้งการรับรู้ความเปลี่ยนแปลงที่มาจากสังคมตะวันตกในช่วงเวลาเดียวกันกับชนชั้นผู้ปกครองของไทยที่มีอยู่ในศูนย์กลางของอำนาจการเมืองการปกครองด้วย บทบาทเช่นนี้นับเป็นการสร้างสิ่งที่เรียกว่าความเป็นเอกภาพของวัฒนธรรมและสังคมไทยโดยการสร้างเอกภาพด้านภาษาอีกทั้งการนำเสนอคริสต์ศาสนาในสมัยนี้ และเป็นการกระตุ้นสังคมให้ตระหนักถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงยิ่งซึ่งมีความสอดคล้องกับการกระทำของรัฐที่พยายามสถาปนาพุทธศาสนาให้เป็นอุดมการณ์ของการปกครองในสมัยนั้นด้วย (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533)

ทัศนคติของมิชชันนารีต่อสังคมไทยอีกประการหนึ่งคือเรื่องความชั่วร้ายในสังคมไทย เช่น เรื่องชายไทยมีภรรยาหลายคน การพนัน การผลิตและเสพสุรา เป็นต้น เอเบิลได้กล่าวถึงการมีภรรยาหลายคนว่าเป็นความนิยมตามยุคสมัยซึ่งขึ้นอยู่กับความปรารถนาและความมั่งคั่งของฝ่ายชาย ซึ่งเขามีทัศนคติแต่แรกว่าเป็นความชั่วร้ายที่ก่อให้เกิดความทุกข์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะสามีอาจขายภรรยาเมื่อตนเองไม่ต้องการหรือเพียงใช้หนี้การพนันและความชั่วร้ายจากการพนันอันเป็นบ่อเกิดของอาชญากรรมทำให้คนขาดความสุขและสิ้นหวัง (Abeel, 1836) และนายแพทย์บริดเลย์ได้กล่าวถึงความชั่วร้ายในสังคมไทยอีกอย่างหนึ่งคือการผลิตและเสพสุรา โดยได้เสนอความคิดเห็นไว้ในหนังสือจดหมายเหตุและสถิติของการกลั่นสุราและโทษที่เกิดจากการสนับสนุนสิ่งชั่วร้ายนี้ ทั้งนี้ได้เสนอทางออกที่เชื่อว่าทำให้เกิดความสุข ความถูกต้องทางศีลธรรมของสังคม และตอบแทนเศรษฐกิจที่มากกว่า (บริดเลย์, 1844b)

ทัศนคติเรื่องความเชื่อภายในสังคมไทยของมิชชันนารีมีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของมิชชันนารีในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยเป็นสังคมคริสเตียน หรือการยอมรับให้เป็นสมาชิกของคริสตจักร จากการบันทึกของคริสตจักรที่จัดตั้งขึ้นในสมัยนั้นคือ คริสตจักรที่ 1 สำหรับคริสตจักรที่เพชรบุรี มักการตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกของคริสตจักรชาวไทย หากพบว่ายังมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับรูปเคารพและความชั่วร้ายที่กล่าวถึงก็จะถูกเพิกถอนสิทธิการเป็นสมาชิกของคริสตจักร ดังนั้นทัศนคติต่อสังคมไทยส่วนนี้ของมิชชันนารีนอกจากจะเป็นการเสนอความคิดต่อผู้ปกครองและสามัญชนแล้ว มิชชันนารียังถือมาตรฐานในจริยธรรมคริสเตียนอย่างเคร่งครัดอีกด้วย

ทัศนคติต่อสังคมไทยอีกประการหนึ่งคือการเพ่งเล็งต่อระบบของสังคมโดยเฉพาะการเกณฑ์แรงงานไทยและทาส เอบีลมีทัศนคติและความเข้าใจต่อระบบสังคมไทยว่า สยามเป็นดินแดนของทาส มีเพียงพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่อยู่เหนือระบบนี้ ความเป็นทาสที่เห็นได้อย่างชัดเจนประการหนึ่งคือการเกณฑ์แรงงานอันเป็นธรรมเนียมที่เป็นการบีบบังคับกดขี่คนยากจน เป็นสิ่งที่ชั่วร้ายที่ปรากฏโดยทั่วไป เพราะในช่วงฤดูที่ถูกเกณฑ์แรงงานจากมูลนายนั้นพวกไพร่แทบจะไม่ได้รับผลตอบแทนสำหรับการยังชีพของตน หรือไม่ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกเกณฑ์แรงงานเพื่องานพิเศษ หรือจากทัศนคติของเอบีลมีความเข้าใจของมิชชันนารีต่อระบบทาสของสังคมไทยจากแนวคิดทางศาสนาของคณะอเมริกันบอร์ตอย่างชัดเจน และมีข้อสังเกตว่าไม่ใช่มิชชันนารีโปรเตสแตนต์รุ่นแรกๆ จะให้ภาพของพวกทาสในสังคมไทยที่ถูกกระทำอย่างรุนแรงจากมูลนาย โดยเฉพาะพวกเชลยศึก (Abeel, 1836)

คำอธิบายถึงทาสเชลยศึกของชาวลาวเหล่านี้ เอบีลอธิบายว่าเป็นทาสที่ได้รับการกดขี่ข่มเหงมากกว่าทาสอื่นๆ ในสมัยเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ไร้มนุษยธรรมอย่างยิ่ง ดังกล่าวไว้ว่า

“...หากท่านเข้าไปในพระราชวังหรือคฤหาสน์ของผู้มีอำนาจ ก็จะได้เห็นประจักษ์พยานอันน่ารันทดว่า ทั้งหญิงและชายทุกวัยต่างถูกพันธนาการด้วยโซ่ตรวน จนดูประหนึ่งว่าเสียงลากโซ่ตรวนของพวกทาสเป็นดนตรีและรีนุของเจ้านายที่เหยียดหยามนั้น...”

(Lord, 1968)

มิชชันนารีที่แสดงทัศนคติเรื่องทาสในสังคมไทยอย่างชัดเจนอีกคนหนึ่งคือนายแพทย์บริดเลย์ได้เสนอแนวคิดในหนังสือจดหมายเหตุในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ยังไม่มีหลักฐานอย่างแน่ชัดว่าก่อนเกิดสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา นายแพทย์บริดเลย์ได้วิจารณ์เรื่องทาสในสังคมอย่างไรบ้าง แต่เข้าใจว่าท่านคงยอมรับสถานภาพและระบบทาสที่มีอยู่ดังปรากฏเหตุการณ์ภายหลังที่ท่านเข้า

ไปอยู่ภายใต้สังกัดของสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน ซึ่งมีเพื่อนร่วมงานของท่านที่มีแนวคิดต่อต้านการมีทาสในสังคมไทยเช่นเดียวกับการต่อต้านทาสในสังคมสหรัฐอเมริกา (Lord, 1968) จะเห็นได้ว่าทัศนคติการวิจารณ์เรื่องทาสของหมอบรัดเลย์ได้พยายามชี้ถึงคำสอนหรือแนวคิดของคริสต์ศาสนาเป็นที่มาของความเมตตาและความเสมอภาคของมนุษย์

กล่าวโดยสรุป ทัศนคติของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีต่อสังคมไทยเป็นทัศนคติที่ตั้งอยู่บนอุดมการณ์ทางศาสนาอย่างแรงกล้าด้วยแนวคิดความเหนือกว่าทางอารยธรรม ซึ่งไม่ได้แยกเรื่องของศาสนาออกจากอารยธรรม การนำคริสต์ศาสนาเข้าสู่สังคมไทยนั้น มิชชันนารีได้นำอารยธรรมแบบตะวันตกเข้ามาด้วย มิชชันนารีมองว่าคำสอนของพุทธศาสนาเป็นคำสอนผิดเพราะเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า เป็นคำสอนที่เป็นของมนุษย์ ไม่อาจจะนำไปสู่ความรอดได้ และเป็นคำสอนที่ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ มิชชันนารีจึงค่อนข้างมีทัศนคติที่รุนแรงต่อพุทธศาสนาและมักเห็นว่าการเคลื่อนไหวของพุทธศาสนาในสังคมไทยกำลังมีแนวโน้มเสื่อมถอยลงโดยจะมีคริสต์ศาสนาและอารยธรรมตะวันตกเข้ามาแทนที่ โดยการวิพากษ์วิจารณ์สังคม อีกทั้งพยายามให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อรองรับกับคริสต์ศาสนา และมิชชันนารียังให้ความสนใจต่อสังคมไทยในลักษณะของความเปราะบางที่ประกอบด้วยชนชาติหลายเชื้อชาติ จึงทำให้มิชชันนารีมีความมุ่งมั่นในการเผยแพร่ศาสนาโดยเฉพาะกลุ่มเชื้อสายเพราะมิชชันนารีมองว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่มีศรัทธาต่อศาสนาของตนอย่างแน่นอน พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงและยอมรับเอาศาสนาคริสต์ได้โดยง่ายกว่าคนไทย อีกทั้งมิชชันนารียังมีทัศนคติของต่อสังคมไทยในเรื่องชายไทยมีภรรยาหลายคน การพนัน การบูชารูปเคารพ การผลิตและเสพสุรา ที่มองว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีดี และการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องทาสที่พยายามชี้ให้เห็นถึงคำสอนหรือแนวคิดของคริสต์ศาสนาด้วยความเสมอภาคของมนุษย์

5.4 มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับการถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย

มิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเปิดโลกวิทยาการสมัยใหม่แก่ชนชั้นนำของไทย ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ศาสนาจารย์ ดร. แदन บีช บรัดเลย์ หรือที่คนไทยรู้จักในนามหมอบรัดเลย์ หรือหมอปัดเล และศาสนาจารย์ เจสซี แคสเวล ซึ่งเป็นพระอาจารย์ถวายการสอนภาษาอังกฤษแก่เจ้าฟ้ามงกุฎ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ขณะทรงผนวช โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาจารย์แคสเวลเป็นผู้ที่มีความสนใจในวิทยาศาสตร์ และมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี จึงเป็นที่สนพระทัยของเจ้าฟ้ามงกุฎโดยทรงเชิญชวนให้ศาสนาจารย์แคสเวลเข้าไปจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบที่วัดบวรนิเวศฯ การจัดการเรียนการสอนของศาสนาจารย์แคสเวล นอกจากจะมีเจ้าฟ้ามงกุฎแล้ว ยังมีพระลูกวัดกับคนหนุ่มอีกประมาณ 12-13 คน ศาสนาจารย์แคสเวลใช้เวลาสอนแบบชั้นเรียนประมาณ 18 เดือน (วิลเลียม แอล บรัดเลย์, 2529) ต่อมา

ศาสตราจารย์แคสเวลได้ถวายการสอนแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎจนกระทั่งถึงแก่กรรมเมื่อ ค.ศ. 2392 (ค.ศ. 1849)

เมื่อ พ.ศ. 2385 (ค.ศ. 1842) เมื่ออังกฤษสามารถเอาชนะจีนได้ในสงครามฝิ่น จึงถือเป็นการเริ่มเปลี่ยนกระแสนิโพลของโลกจากแนวตะวันออกไปสู่ตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้ทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความสำคัญ เกิดความจำเป็นในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษทั้งในหมู่ชนชั้นนำและสามัญชนที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป จะเห็นว่า นอกจากมิชชันนารีจะถ่ายทอดความรู้ภาษาอังกฤษแก่ชนชั้นนำผู้ที่มีหัวก้าวหน้าและสนใจแล้ว ยังมีการถ่ายทอดความรู้ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานแก่คนทั่วไปด้วย ดังปรากฏในงานเขียนของศาสตราจารย์บริดเลย์ ใน “หนังสือจดหมายเหตุฯ” ที่เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาไทยฉบับแรกตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2387 (ค.ศ. 1844) ได้บันทึกไว้ว่า “อนึ่ง ลางที่จะแต่งคำสอนสำหรับคนซึ่งปรารถนาจะเรียนคำอังกฤษ” และศาสตราจารย์บริดเลย์ได้แนะนำภาษาอังกฤษเบื้องต้นแบบสั้นๆ ไว้ใน “หนังสือจดหมายเหตุฯ” ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. 2388 (ค.ศ. 1845) รวมทั้งได้แทรกความรู้ภาษาอังกฤษใน “หนังสือประถม ก กา แจกลูกอักษร” รวมทั้งยังมีการจัดพิมพ์ “หนังสือหัตถ์พูดอังกฤษอีกสองเล่ม (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533) ซึ่งจะเห็นได้ว่า หนังสือแบบเรียนภาษาอังกฤษของมิชชันนารีเป็นที่นิยมใช้สอนทั่วไป โดยมีการจัดพิมพ์ซ้ำค่อนข้างมาก และภาษาอังกฤษกลายเป็นความรู้ที่มีคุณค่าต่อการทำงานหรือการติดต่อค้าขาย ดังปรากฏในบันทึกอัตชีวประวัติศาสตราจารย์ยวัญ เตียงหยก ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคเดียวกับมิชชันนารีในสมัยรัชกาลที่ 4 อีกทั้งยังเป็นนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนของมิชชันนารี ได้แสดงความสำคัญของภาษาอังกฤษสำหรับเป็นหนทางประกอบอาชีพ โดยการติดต่อกับฝรั่งหรือทำงานของบริษัทฝรั่งว่า มีโรงสีข้าวของบริษัทบอร์เนียวที่ตั้งขึ้นในเวลานั้นต้องการ “คนที่รู้ภาษาอังกฤษเป็นนางงาน ถึงรู้มามากก็เอา” (ยวัญ เตียงหยก, 1928) และปรากฏข้อมูลจากหลักฐานเดียวกันนี้ว่า มีหนุ่มจีนไหหลำซึ่งเคยเรียนภาษาอังกฤษจากมิชชันนารีได้ทำงานเป็นหัวหน้างานในโรงสีข้าวนี้ด้วย

นอกเหนือจากการริเริ่มการสอนความรู้ดังกล่าวแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการนำความรู้หรือวิทยาศาสตร์การแพทย์มาถ่ายทอดในสังคมไทยโดยการทดลองทางวิทยาศาสตร์และการพิมพ์ตำราด้านการแพทย์ เช่น ศาสตราจารย์ ดร. ชามูเอล อาร์ เฮาส์ หรือนายแพทย์เฮาส์ได้ทดลองวิทยาศาสตร์การแพทย์ให้แก่เจ้านาย ขุนนางและแม้กระทั่งลูกจ้างในบ้านของมิชชันนารีได้ชม ในขณะที่นายแพทย์บริดเลย์ได้จัดพิมพ์ความรู้ทางการแพทย์ ได้แก่ ตำราการปลูกทรพิษ (treatise on inoculating for small pox) ตำราการปลูกฝี (treatise on vaccination) คัมภีร์ศรภรักษา ทั้งยังจัดพิมพ์ความรู้ทางการแพทย์ใน “หนังสือจดหมายเหตุฯ” ที่ออกเมื่อปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 4 ด้วย (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533)

ความรู้ด้านเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลพื้นฐานเป็นวิทยาการของตะวันตกที่มิชชันนารีได้นำเข้ามาสู่สังคมไทยด้วย ได้แก่ เครื่องพิมพ์ภาษาไทยที่นำเข้ามาโดยนายแพทย์บริดเลย์ ใน พ.ศ. 2378 (ค.ศ. 1835) ในปีแรกที่นำเข้านั้นยังไม่มีเครื่องพิมพ์ใดๆ จนกระทั่งอีกกว่าหนึ่งปีต่อมาจึงได้เริ่มการพิมพ์ขึ้น ความสนใจด้านเทคโนโลยีของชนชั้นนำปรากฏชัดเจนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ดังจะเห็นได้จากการที่ทางราชการได้ให้นายแพทย์บริดเลย์ตีพิมพ์ประกาศห้ามสูบบุหรี่ใน พ.ศ. 2382 (ค.ศ. 1839) จำนวน 9,000 ฉบับ ในขณะที่พระวชิรญาณภิกขุทรงสนพระทัยด้านการพิมพ์โดยได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในวัดบวรนิเวศ และเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) เป็นอีกท่านหนึ่งที่สนใจเทคโนโลยีด้านการพิมพ์โดยท่านได้ขอยืมเครื่องพิมพ์เก่าที่เป็นเครื่องพิมพ์ไม้จากมิชชันนารีไปศึกษาเพื่อทำเลียนแบบได้สำเร็จผลจนเป็นที่น่าพอใจ (ศิลาชัย ชาญเฉลิม, 2479) นอกจากนี้ยังมีหลักฐานที่แสดงถึงการแพร่หลายด้านเทคโนโลยีทางการพิมพ์อีก เนื่องจากโรงพิมพ์ของมิชชันนารีไม่ยอมรับพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ ท่านจึงได้ให้บ่าวไพร่แกะตัวพิมพ์หินขึ้นพิมพ์ด้วยตนเอง (เสถียรโกเศศ, 2510)

เครื่องจักรกลขั้นพื้นฐานที่มิชชันนารีนำเข้ามาอีกอย่างหนึ่งคือจักรเย็บผ้า เป็นที่กล่าวกันว่าเจ้านายไทยพระองค์แรกที่ใช้จักรเย็บผ้าได้คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท และต่อมามีการแพร่หลายของจักรเย็บผ้าโดยใช้เป็นอุปกรณ์การสอนเย็บผ้าในโรงเรียนของมิชชันนารีที่เพชรบุรี ซึ่งเป็นที่กล่าวขานกันในสมัยนั้นว่าเป็นเมืองแห่งจักรเย็บผ้า นอกจากการนำเครื่องจักรกลที่เป็นเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามาแพร่หลายแล้ว มิชชันนารียังนำความรู้ด้านเทคโนโลยีเข้ามาถ่ายทอดด้วยโดยการจัดบรรยาย การนำเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ มาแสดงให้ชม และยังพิมพ์ความรู้ลงในหนังสือจดหมายเหตุ เช่น เรื่องตำราไฟฟ้า ทางรถไฟ การทำหุ่นระเบิดใต้น้ำ (Colt's submarine battery) เครื่องรับส่งโทรเลข (electro-magneto telegraph) เป็นต้น อีกทั้งมิชชันนารียังเป็นแหล่งความรู้ทางเทคโนโลยีที่ชนชั้นผู้ปกครองอาศัยประโยชน์ได้ เช่น เจ้าฟ้าน้อย (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) ก่อนที่จะได้พบและรู้จักกับนายแพทย์เฮาส์ ทรงส่งมหาดเล็กไปขอยืมหนังสือต่างๆ จากนายแพทย์เฮาส์ อาทิ วิชาเคมี วิชาไฟฟ้า วิชาถ่ายรูป วิชาพิมพ์ภาพ รวมทั้งวิชาอื่นๆ และปรากฏว่าความสำเร็จทางด้านเทคโนโลยีหลายด้านของพระองค์ได้รับการช่วยเหลือจากมิชชันนารี ดังจะเห็นได้ใน พ.ศ. 2387 (ค.ศ. 1855) เจ้าฟ้าน้อยทรงตั้งห้างเครื่องจักรกลแห่งแรกในสยาม โดยความช่วยเหลือของ เจ. เอช. แชนดเลอร์ และเข้าใจว่าจากการถ่ายทอดความรู้ของแชนดเลอร์ ทำให้พระองค์ทรงประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำได้ใน พ.ศ. 2389 (ค.ศ. 1846) และทรงสร้างเรือกลไฟที่สามารถแล่นทวนน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาได้อย่างปราดเปรียวใน พ.ศ. 2391 (ค.ศ. 1848) นับว่าเป็นความสำเร็จที่เป็นข่าวเชิดชูพระเกียรติยศในต่างประเทศ (Cowan, January 1967)

สรุปได้ว่า มิชชันนารีโปรเตสแตนต์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาจารย์บริดเลย์ และศาสนาจารย์แคสเวล ที่ได้มีโอกาสถวายงานให้แก่พระมหากษัตริย์และชนชั้นนำของสังคมไทย ทั้งเรื่องของวิทยาการตะวันตก การ

รักษาพยาบาล และวิชาภาษาอังกฤษ ประกอบกับการที่อังกฤษสามารถเอาชนะจีนได้ในสงครามฝิ่น ทำให้การปรับปรุงบ้านเมืองและรับวิทยาการตะวันตกมีความสำคัญมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีการนำความรู้สมัยใหม่หรือวิทยาศาสตร์การแพทย์มาถ่ายทอดในสังคมไทย ได้แก่ การทดลองทางวิทยาศาสตร์ การจัดตั้งโรงพิมพ์ การรักษาพยาบาลด้วยวิธีแบบตะวันตก การนำความรู้ด้านเทคโนโลยี และเครื่องจักรกลเข้ามาสู่สังคมไทยนี้ ชนชั้นผู้ปกครองได้อาศัยประโยชน์และนำไปพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญทัดเทียมตะวันตก

5.5 การจัดการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทย

การจัดการศึกษาแบบตะวันตกในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยคณะมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก ชาวฝรั่งเศส สังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ที่ได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2203 (ค.ศ. 1660) และได้รับพระบรมราชานุญาตจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้เข้ามาเผยแผ่ศาสนา และได้ทรงพระราชทานที่ดินแก่คณะบาทหลวง ซึ่งตั้งอยู่ริมน้ำติดกับที่ของพวกญวน เรียกว่า บ้านปลาเห็ด (banplahet) อีกทั้งยังพระราชทานสิ่งของสำหรับการสร้างวัด คณะบาทหลวงได้สร้างวัด สร้างบ้าน และสร้างโรงเรียนสามเณรขึ้นใน พ.ศ. 2208 (ค.ศ. 1665) ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนแบบตะวันตกและเป็นโรงเรียนเอกชนคาทอลิกแห่งแรกในประเทศไทย โดยใช้ชื่อว่า วิทยาลัยทั่วไป (General College) สร้างขึ้นโดยมุขนายก ปีแอร์ ลังแบร์ต เดอ ลา มอตต์ (Bishop Pierre Lambert de la Motte) เป็นโรงเรียนสามัญสำหรับเด็กชายเพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนในการเตรียมตัวสำหรับการเป็นบาทหลวงเพื่องานเผยแผ่ศาสนา มีชื่อตามพงศาวดารว่า โรงเรียนสามเณร (สุพรรณิ กาญจนรัชฎี, 2507) ด้วยเหตุเพราะเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กที่เตรียมตัวเข้าบ้านเณร (สามเณรลัย) และโรงเรียนดังกล่าวยังเปิดรับเด็กสามัญทั่วไปด้วยตั้งแต่อายุสิบขวบเศษขึ้นไปเพื่อเรียนวิชาที่เหมือนกับในประเทศฝรั่งเศสทั้งวิชาการและวิชาศาสนา รวมทั้งวิทยาศาสตร์ ปรัชญา และเทววิทยา (เอกชัย ชินโคตร, 2551) ถือเป็นจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและเป็นต้นแบบการศึกษาในระบบของประเทศไทย (วุฒิชัย มูลศิลป์ และลดาวัลย์ พวงนิล, 2532) สมเด็จพระนารายณ์มหาราชส่งบุตรหลานของข้าราชการจำนวน 10 คน เข้ามารับการศึกษานี้ในโรงเรียนแห่งนี้ ดังปรากฏในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 31 เล่ม 18 (2468) ระบุว่า

“...พระเจ้าแผ่นดินสยามจึงได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าให้ส่งคนไทยไปเล่าเรียนบ้านบาทหลวง 10 คน และพระราชทานพระราชนุญาตให้คณะบาทหลวง

เทศนาสั่งสอนได้ตามพอใจและจะไปไหนมาไหนได้ทุกแห่ง เว้นแต่ในพระราชวังเท่านั้น....”

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งวิทยาลัยคอนสแตนตินีเยนที่ลพบุรี โดยเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ เดิมชื่อ คอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Phaulkon) เสนาบดีชาวกรีก ผู้มีอำนาจและอิทธิพลในราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์เป็นผู้อุปถัมภ์

การจัดการศึกษาของคณะมิชชันนารีโรมันคาทอลิกได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส.พลาเยนน้อย (2532) ระบุว่า มุขนายกแห่งเบริธ (Berythe) หรือมุขนายก ปีแอร์ ลังแบร์ต เดอ ลา มอตต์ ได้สร้างโรงเรียนสามเณรขึ้น เข้าใจว่าตั้งอยู่ที่เกาะมหาพราหมณ์ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อมามีนักเรียนต่างชาติเข้ามาเรียนภาษามากกว่า 700 คน นอกจากนี้แล้วยังมีการจัดการศึกษาสำหรับสตรีเพื่อผลิตนักบวชหญิงหรือสำนักชีขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ. 2215 (ค.ศ. 1672) โดยมีบาทหลวงช่วยเหลือบาทหลวงในเขตงานและเลือกผู้มีความสามารถสูงในการเป็นครูสำหรับสอนสตรีด้วย นับว่ามิชชันนารีคาทอลิกได้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับชายและหญิงขึ้นในประเทศสยามเป็นครั้งแรก แต่หลังรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์การปฏิบัติงานของบาทหลวงโรมันคาทอลิกในสยามไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนทั้งองค์กรภายในและภายนอกเนื่องจากมีความขัดแย้งกับราชสำนักกรุงศรีอยุธยา และมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางด้านศาสนาและการเมืองในยุโรป อย่างไรก็ตามสามเณรลาติและสำนักชียังคงตั้งอยู่จนถึง พ.ศ. 2309 (ค.ศ. 1766) ซึ่งอยู่ในช่วงที่กรุงศรีอยุธยากำลังมีสงครามครั้งใหญ่กับพม่าก่อนการเสียกรุงครั้งที่ 2 ต่อมาภายหลังสามเณรลาติได้ย้ายไปที่ฮอนดัทซึ่งตั้งอยู่ทางใต้ของเวียดนาม ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงเข้ามาตั้งสามเณรลาติอีกครั้งที่เมืองจันทบุรีและบางกอก

ในระยะเริ่มต้นของการศึกษาแบบตะวันตกในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าอยู่ภายใต้การดำเนินการของคณะบาทหลวงโรมันคาทอลิก โดยยังไม่ได้จัดการเรียนการสอนวิชาสามัญเป็นหลัก แต่จะมุ่งเน้นในการเตรียมตัวเพื่อการเป็นบาทหลวงและการเผยแผ่ศาสนาเป็นสำคัญ ภาษาลาตินและวิทยาการทางศาสนาที่สอนในสถาบันมีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในเวลานั้นค่อนข้างน้อย แต่อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในระยะเริ่มแรกนี้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นเฉพาะ และผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นคนต่างชาติที่เตรียมตัวสำหรับการทำงานกับชุมชน ต่างชาติ หรือในค่ายคริสตังต่างชาติในอยุธยา (ปรีชา จินตเสริวงค์, 2531)

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีคณะมิชชันนารีของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ศาสนา ในขณะนั้นมิชชันนารีพบว่ามีเจ้านายและขุนนางบางส่วนสนใจในวิทยาการตะวันตกอย่างมาก เช่น เจ้าฟ้าจุฑามณี (เจ้าฟ้าน้อย ต่อมาภายหลังคือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) ที่ทรงสนพระทัยในวิทยาการต่างๆ ของยุโรปและทรงเป็นผู้

ใฝ่หาความรู้ทุกอย่างเท่าที่จะทรงทำได้ เจ้าฟ้ามงกุฎ (เจ้าฟ้าใหญ่ ต่อมาภายหลังคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ขณะที่ยังทรงผนวชอยู่นั้นมีความสนพระทัยในการเรียนรู้วิทยาการตะวันตกอย่างมาก เช่น ทรงศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ จากพระสังฆราชปัลเลอกัวซ์ (Jean-Baptiste Pallegoix) มิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก และจากมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ นอกจากนี้ก็ยังมีขุนนางในตระกูลขุนนาคที่ให้ความสนใจกับวิทยาการของตะวันตก บุคคลสำคัญที่มิชชันนารีกล่าวถึงอย่างมากคือหลวงนายสิทธิ์ (ช่วง ขุนนาค ภายหลังเป็นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์) ท่านมีความสามารถถึงขั้นต่อเรือกลไฟแบบยุโรปได้

การเข้ามาของคณะมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้นำความรู้ วิทยาการและศาสตร์ต่างๆ ของชาติตะวันตกเข้าสู่สังคมไทย เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นศาสตร์บริสุทธิ์และศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ วิชาเคมี สรีรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ เป็นต้น และความรู้ด้านศิลปะศาสตร์ ได้แก่ ปรัชญา ศิลปะ ศาสนา ภาษาวรรณคดี โดยมิชชันนารีได้เสนอความรู้เหล่านี้ผ่านระบบการศึกษา ทั้งที่เป็นรูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ ซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากกลุ่มเจ้านายและขุนนาง รวมทั้งสามัญชนทั่วไป ด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คณะมิชชันนารีโปรเตสแตนต์มีความคิดในการจัดกิจกรรมที่สามารถถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์ของตนสู่สังคมไทยอย่างเป็นรูปแบบ นั่นคือการจัดตั้งสถาบันการศึกษาสอนความรู้ทั้งในระดับสามัญและอุดมศึกษาแบบตะวันตก (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

เมื่อมิชชันนารีเข้ามาจัดการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทย มีรากเหง้าแบบอย่างที่สำคัญมาจากการปฏิบัติพันธกิจของพระเยซูคริสต์ที่ได้สอนประชาชนในเรื่องการดำเนินชีวิตที่เชื่อ มั่น ศรัทธาในพระเจ้า สอนให้เตรียมพร้อมสำหรับการสร้างแผ่นดินของพระเจ้าในโลกนี้ และให้กลับใจจากการประพฤตินทางชั่วร้าย ซึ่งแน่นอนว่า แก่นแท้ของการสอนหรือการให้การศึกษาคือเรื่องศาสนาที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวของสังคมชาวฮิวในสมัยโบราณ และมิชชันนารีที่เข้ามาจัดการศึกษาในสยามก็ผ่านประสบการณ์ของระบบการศึกษาที่จัดตั้งโดยคริสตจักรหรือองค์การศาสนา ดังนั้น โดยเนื้อแท้ของการจัดการศึกษาของมิชชันนารีในสังคมไทยจึงมีรากฐานมาจากศาสนาหรือประสบการณ์จากคริสตจักร

สุพรรณิ กาญจนรัชติ (2507) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของมิชชันนารีตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลงานการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของมิชชันนารีโดยตรงโดยนักวิชาการไทยเล่มแรก ความสนใจของสุพรรณิอยู่ในกระแสแนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยไปสู่ความทันสมัย (modernization) โดยเน้นการศึกษาถึงปัจจัยภายนอกของมิชชันนารีที่เข้ามา มีบทบาทในสังคมไทยขณะที่เริ่มมีการรากฐานตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป้าหมายสำคัญของการศึกษาค้นคว้าคือ มุ่งศึกษาหารายละเอียดของบทบาทของมิชชันนารีในแง่ที่เป็นผลหรือมีส่วนให้เกิดการ

เคลื่อนไหวหรือความคลี่คลายใหม่ๆ อันเป็นหนทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ผลจากการศึกษาพบว่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 มีมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาเป็นจำนวนมากไม่น้อยกว่า 286 คน แต่ไม่มีหลักฐานหรือปรากฏพฤติกรรมอันใดที่จะเป็นเครื่องยืนยันว่าพวกมิชชันนารีอเมริกันมีวัตถุประสงค์และการดำเนินงานอื่นที่หวังผลนอกเหนือไปจากการประกาศศาสนา วิธีการเผยแพร่ศาสนาไม่มีผลเสียหายประการใด แต่ในทางตรงกันข้ามบทบาทของมิชชันนารีกลับสร้างผลดีทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านต่างๆ นาประการ

สะอาด ไชยวัฒน์ (2519) ได้ศึกษาเปรียบเทียบงานธรรมทูตของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ซึ่งเป็นงานเขียนเรื่องแรกที่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของมิชชันนารีทั้งสองนิกายโดยอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อประเมินความเหมาะสมในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาสู่สังคมไทยและมีวัตถุประสงค์สำคัญคือการแสวงหาแนวทางในการ “วิสาสะ” ระหว่างสองนิกาย

Pongudom (1979) ได้ศึกษาเรื่อง “Apologetic and Missionary Proclamation” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสาระและวิธีการเผยแพร่ทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ศาสนาออกไปสู่ชนต่างวัฒนธรรมของนักเผยแพร่สมัยเริ่มแรกในประวัติศาสตร์คริสตจักรกับการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย อีกทั้งยังศึกษาเทียบเคียงกับการเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุไปสู่สังคมชาวพุทธเองด้วย ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่ผิดพลาดของมิชชันนารีที่มีต่อสภาพความเป็นอยู่และแนวคิดของสังคมไทยมาตั้งแต่ต้น ทั้งยังละเลยการศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เป็นแก่นชีวิตของคนในสังคมถึงแม้ว่ามิชชันนารีจะใช้วิธีการเสนอความเจริญแบบตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยเพื่อโน้มน้าวให้คนหันมานับถือศาสนาคริสต์ แต่ก็ไม่บังเกิดตามวัตถุประสงค์ ความสนใจของผู้รับสิ่งใหม่จากตะวันตกอยู่ในลักษณะที่ว่า “ผู้ต้องการพระพรที่เป็นอารยธรรมคริสเตียน โดยปราศจากการรับพระกิตติคุณ” หมายถึงสนใจแต่เพียงวิทยาการและความเจริญแบบตะวันตกเท่านั้น

กฤษณา รังสิยานันท์ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลกระทบที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2371-2500 ผลจากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรศาสนากับการพัฒนาประเทศ อีกทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงานของคณะมิชชันนารี แนวทางการศึกษาได้ยึดแนวทางเดียวกับการศึกษาของสุพรรณิ กาญจนรัชชิตี แต่ได้ขยายกรอบเวลาในการศึกษาถึงสมัยการปล่อยวางบทบาทการเป็นผู้นำของมิชชันนารีในองค์กรของโปรเตสแตนต์อย่างแท้จริงในปี พ.ศ. 2550

สุนิตย์ แสงขำ (2527) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ในการจัดการศึกษาภาคเอกชนในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2367- พ.ศ. 2475 ผลจากการศึกษาได้กำหนดกรอบการศึกษาเฉพาะบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในการจัดการศึกษาภาคเอกชนถึงแม้ว่าขอบเขตการศึกษาจะแคบลงกว่างานวิจัยชิ้นก่อนหน้า แต่ยังคงนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ

บทบาทของมิชชันนารีในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยโดยเป็นผู้เข้ามาจัดการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาที่เป็นผลให้ผู้นำในสังคมไทยเกิดความตื่นตัว ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและยึดถือเป็นแบบอย่างในการนำเสนอการศึกษาแบบใหม่แก่ประชาชน

พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา (2529) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2394) ผลการศึกษาแสดงถึงปฏิกิริยาของคนไทยในการเผชิญหน้ากับการเผยแพร่วิทยาการตะวันตก ปฏิกิริยากับการเผยแพร่วิทยาการตะวันตก ปฏิกิริยาจากผู้นำของรัฐและชนชั้นนำหัวก้าวหน้า ซึ่งการวิเคราะห์ส่วนนี้กล่าวได้ว่าค่อนข้างลึกซึ้ง สมบูรณ์รอบด้าน แต่อย่างไรก็ดี ความเข้าใจเกี่ยวกับมิชชันนารียังคงไม่แตกต่างกันไปจากความเข้าใจที่มีอยู่เดิม และยังมีความเข้าใจที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในการกระทำต่างๆ ในสมัยนั้นว่า “จะมุ่งช่วยเหลือคนต่างชาติให้พ้นจากความทุกข์ยากทางวัฒนธรรม ได้แก่ทาง เศรษฐกิจ ทางสาธารณสุข การกตัญญูทางการเมือง ควบคู่ไปกับความหลุดพ้นทางวิญญาณด้วย”

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม (2533) ได้ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย: ศึกษาบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ระหว่างปี พ.ศ. 2371-2411 ซึ่งเป็นการศึกษาให้รู้มูลเหตุของแนวคิดและบทบาทของการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ และการวิเคราะห์ปฏิกิริยาระหว่างตัวแทนของแนวคิดและวัฒนธรรมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 3-4 งานวิจัยได้เสนอแนวคิดและอุดมการณ์ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่ได้เข้ามาประกาศศาสนาคริสต์ในประเทศไทย และวิวัฒนาการและบทบาทของการศึกษาโปรเตสแตนต์ในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างละเอียด

เคียว อุค ลี (2539) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่อง การเผยแพร่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่าง ค.ศ.1511-1990 ซึ่งเป็นการศึกษาผลการเผยแพร่ศาสนาคริสต์มิชชันนารีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของมิชชันนารีและลักษณะ ของการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วิวัฒน์ แพร่สิริ (2543) ได้ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย ผลจากการศึกษาพบว่า วิวัฒนาการของการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 1513 (พ.ศ. 2056) สมัยอยุธยา ก่อนการศึกษาโปรเตสแตนต์ 315 ปี โดยมิชชันนารีคาทอลิกได้จัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนาแก่คนไทย หลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนเป็นแบบยุโรป ยึดปรัชญาการศึกษาและคำสอนเป็นหลักการจัดการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมพระสงฆ์พื้นเมืองเป็นหลัก และเป็นเครื่องมืออบรมสอนศาสนาคริสต์แก่ผู้ที่สนใจ จัดแบ่งเป็น 4 ยุคคือ ยุคก่อนการก่อตั้ง ยุคก่อตั้ง ยุครุ่งเรืองเฟื่องฟู และยุคเสื่อม สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ มิชชันนารีได้จัดการศึกษาต่อเนื่องจากสมัยอยุธยามีพัฒนาการศึกษาในรูปแบบใหม่ เน้นบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และการจัดการศึกษาแบบทันสมัย เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา

และพัฒนาสังคมไทย แบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 5 ยุค คือ ยุคก่อนการฟื้นฟู ยุคฟื้นฟู ยุคคืนชีพ ยุคผู้หว่าน และยุคแตกหน่อ ต่อถึง สิ่งที่น่าสนใจคือการศึกษาคาทอลิกเป็นการศึกษาที่ยึดปรัชญา การศึกษาคาทอลิกและคำสอนศาสนาเป็นหลักในการจัดการศึกษา เป็นต้นแบบการศึกษาในระบบ และมีกระบวนการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการจัดการศึกษา

อุ๋นใจ ปฎิมาประกร (2549) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในการ จัดการศึกษาสตรีไทย กรณีศึกษาโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2417-2500 โดยมุ่งศึกษา เรื่องบทบาทของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัฒนา วิทยาลัย ผลจากการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสอน เด็กผู้หญิงโดยตรงในกรุงเทพฯ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาแผนใหม่ตามแบบตะวันตกครั้งแรก และเป็นการวางรากฐานการศึกษาแก่สตรีตามแบบตะวันตกในสังคมไทย

พวรรณตรี แซ่อัง (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์วัฒนธรรมด้านการศึกษาของ มิชชันนารีคณะเพรสไบทีเรียน ในเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2416-2484 ซึ่งเป็นการศึกษายุทธศาสตร์ในการ ทำงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาและสร้างสังคมคริสเตียนของมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนผ่านการ จัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นศึกษาในโรงเรียนคาราวีวิทยาลัยและโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ผลจาก การศึกษาพบว่า โรงเรียนของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกลมเกลียวทางสังคม เพื่อให้คนในท้องถิ่นให้มีความเป็นคริสเตียนอย่างเต็มตัว ใช้ตรรกวิทยาแบบตะวันตกในการสอนให้ม ีความเข้าใจในคำสอนของคริสต์ศาสนาอย่างลึกซึ้ง และภายหลัง พ.ศ. 2464 (ค.ศ. 1921) พบว่า ได้ ยอมรับการเผยแผ่การปกครองของรัฐสยามและวัฒนธรรมจากกรุงเทพฯ และให้ความร่วมมือกับรัฐ ในการสร้างพลเมืองที่ดีให้กับรัฐสยาม ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์สำคัญของมิชชันนารี หลังสงครามโลกครั้งที่สอง คือ โรงเรียนของมิชชันนารีเป็นที่กลมเกลียวเยาวชนให้มีความรู้ในด้าน วิชาการ ทักษะในการประกอบอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถอยู่ในสังคมท่ามกลางความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทั้งทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี โลกทัศน์ และค่านิยมสมัยใหม่

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม (2550) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในการ สร้างชุมชนชาวคริสต์ในล้านนาระหว่าง พ.ศ. 2410-2476 โดยการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ให้เห็น ถึงกระบวนการสร้างชุมชนชาวคริสต์ของมิชชันนารีอเมริกันในบริบทการปรับเปลี่ยนทางสังคมของ ล้านนา ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างชุมชนชาวคริสต์ของมิชชันนารีอเมริกันซึ่งตั้งอยู่บน พื้นฐานแนวความคิดและอุดมการณ์ของศาสนา โดยการใช้อยุทธวิธีและการปฏิบัติทางการแพทย์และ การจัดการศึกษาแบบตะวันตก พร้อมกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการเผยแผ่คริสต์ศาสนาทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการก่อรูปชุมชนชาวคริสต์ให้โลกทัศน์และการปฏิบัติในรอบ ความคิด และอุดมการณ์ทางศาสนาของมิชชันนารีอเมริกันอย่างชัดเจน ชุมชนชาวคริสต์ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้เข้า

มาสู่ทางเลือกในศาสนาใหม่นี้ ต้องดิ้นรน ต่อสู้ และปรับตัวท่ามกลางสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จนสามารถดำรงความเป็นชุมชนทั้งทางกายภาพที่มีพื้นที่ขอบเขตแน่นอน และชุมชนทางจิตวิญญาณที่มีระบบความคิดและโครงสร้างขององค์กรทางศาสนาที่เป็นกลไกยึดเหนี่ยวให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นสังคมที่มีโลกทัศน์และวิธีการดำรงชีวิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้แล้ว กระบวนการสร้างชุมชนชาวคริสต์ของมิชชันนารีอเมริกันส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติกับผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำและผู้ส่งผ่านความรู้ เทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่แพร่กระจายสู่ชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของเมืองอย่างกว้างขวาง จึงได้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยของล้านนา ที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ในหมู่คนระดับชาวบ้าน ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ที่เป็นอิทธิพลจากรัฐบาลกรุงเทพฯ

กาญจนา เกียรติกานนท์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการบทบาทมิชชันนารีต่อการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์บทบาทของมิชชันนารีต่อการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา และศึกษาผลกระทบของบทบาทมิชชันนารีต่อการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเสนอแนวโน้มในการจัดการศึกษา ผลจากการศึกษาพบว่า มิชชันนารีมีแนวคิดในวิธีการถ่ายทอดวิทยาการทางตะวันตก โดยนำหลักทางการแพทย์ของมิชชันนารีถ่ายทอดสู่สังคมไทยบนพื้นฐานของอุดมการณ์และแรงผลักดันทางศาสนา ที่มีจุดเด่นในการจัดการศึกษาที่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไร แต่มุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพให้มีคุณธรรมตามแบบพระเยซูคริสต์ โดยการปลูกฝังคุณลักษณะคริสเตียนที่เป็นสิ่งสำคัญในการหล่อหลอมคนให้เป็นคนดีพร้อมของสังคม หลักสูตรพยาบาลศาสตร์จึงมีการจัดการเรียนการสอนร่วมกับกิจกรรมทางศาสนาโดยบรรจุอยู่ในรายวิชาการศึกษาทั่วไป ซึ่งวิธีการสอนดังกล่าวถือเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ไทยโดยบทบาทของมิชชันนารี ผลการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้พบว่า ปรัชญาและอุดมการณ์หลักของมิชชันนารีคือ ความเชื่อและความศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นแรงผลักดันและสร้างสรรค์พันธกิจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในด้านการจัดการเรียนการสอนเน้นในเรื่องการปลูกฝังคุณลักษณะคริสเตียน (Christian spirit) ซึ่งเป็นจุดเด่นด้านการสอนคุณธรรมจริยธรรม ที่มีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม

สิรินันท์ ศรีวีระสกุล (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยการกำหนดคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนและพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่ดีของนักเรียนมี 4 ด้านคือ ด้านลักษณะเฉพาะตน (the self) ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (relationships) ด้านสังคม (society) และด้านสิ่งแวดล้อม (the environment) และได้นำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี 6

ยุคศาสตร์ คือ 1. ยุคศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในงานพันธกิจคริสเตียนศึกษาของโรงเรียน 2. ยุคศาสตร์การระดมสรรพกำลังของบุคลากร 3. ยุคศาสตร์การสร้างพลังขับเคลื่อนโดยนักเรียน 4. ยุคศาสตร์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 5. ยุคศาสตร์การยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ และ 6. ยุคศาสตร์การประสานพลังครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอก

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ โดยอาศัยกรอบองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ องค์ความรู้เกี่ยวกับพันธกิจของพระเยซูคริสต์ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย ดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์

ตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์ได้แบ่งองค์ประกอบของมนุษย์เป็น 3 ส่วน หมายถึงมนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วนที่แยกออกจากกัน คือ ร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ กายคือส่วนที่เป็นวัตถุ จิตใจคือความเป็นสัตว์ และจิตวิญญาณคือความมีสติปัญญา

แนวคิดเรื่องมนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วน ตั้งอยู่บนพระคริสตธรรมคัมภีร์ในพระธรรมปฐมกาลบทที่ 2 ข้อที่ 7 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า พระเจ้าทรงปั้นมนุษย์จากผงคลีดินระบายลมปราณภาษาฮีบรูแปลว่าลมปราณแห่งชีวิต เข้าทางจมูกมนุษย์ จึงเป็นผู้ที่มีชีวิต โดยอาจารย์เปาโล ผู้เขียนพระคัมภีร์ในภาคพันธสัญญาใหม่ ได้อธิบายว่ามนุษย์มี 3 ส่วน คือ ร่างกาย จิตใจ และวิญญาณ ตามพระคัมภีร์ในพระธรรม 1 เธสะโลนิกา บทที่ 5 ข้อ 23 (เฮ็นรี แคลเรนซ์ ทีเช่น, 2540)

มนุษย์จึงประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ร่างกาย (body) เป็นส่วนของวัตถุทั้งหมดเป็นที่บรรจุของจิตใจและจิตวิญญาณ เชื่อมโยงจากประสาทสัมผัสทางกาย หู ตา จมูก ปาก ผิวหนัง แล้วแปลงเป็นสัญญาณไฟฟ้าเข้าสู่สมองและไขสันหลัง แล้วถูกตีความด้วยจิตใจ

2. จิตใจ (mind) เป็นจิตพื้นฐานของการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความ ต้องการพื้นฐาน ความรู้สึกขั้นต่ำ อารมณ์ขั้นต่ำ สัญชาติญาณ การรับรู้และการเรียนรู้ขั้นต่ำ ความจำ สติปัญญาและการใช้เหตุผลขั้นต่ำ

3. จิตวิญญาณ (spirit) เป็นจิตด้านที่ลึกซึ้งและสูงส่งกว่าจิตใจ ได้แก่ ความต้องการขั้นสูงขั้น เช่น ความรัก การยอมรับ ความต้องการขั้นสูง และการรับรู้ขั้นสูงขั้น การคิดที่ซับซ้อนขั้น การเรียนรู้ขั้นสูง การใช้เหตุผลขั้นสูง จิตใต้สำนึก จินตนาการ จริยธรรม อุดมการณ์ อุดมคติชีวิต จิตวิญญาณยังเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความหมายและคุณค่าชีวิต การแสวงหาพระเจ้าและการเชื่อมโยงกับพระเจ้า (หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์) วิญญาณและชีวิตหลังความตาย (ซิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์, 2542) โดย

มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักคริสต์ศาสนศาสตร์ คือชีวิตของพระเยซูคริสต์ ดังความตามที่ปรากฏในพระคริสตธรรมคัมภีร์ในพระธรรมลูกา บทที่ 2 ข้อ 52 ความว่า

“...พระเยซูก็ได้เจริญขึ้นในด้านสติปัญญา ในด้านร่างกาย และเป็นที่ยอมรับ
จำเพาะพระเจ้า และต่อหน้าคนทั้งปวงด้วย...”

ตามหลักการหลักคริสต์ศาสนศาสตร์ พระเยซูคริสต์ทรงเป็นพระเจ้าแท้ และมนุษย์
แท่นั้นหมายถึงการที่พระองค์ทรงสภาพทั้งความเป็นพระเจ้าที่มีฤทธิ์อำนาจและทรงสภาพเป็นมนุษย์
ที่มีเลือด เนื้อ และความรู้สึก จากพระคัมภีร์ตอนนี้ได้สะท้อนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกัน 4
ประการ คือ 1) ด้านสติปัญญา 2) ด้านร่างกาย 3) ด้านจิตใจ และ 4) ด้านจิตวิญญาณ (สมาคมพระ
คริสตธรรมไทย, 2543)

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับพันธกิจของพระเยซูคริสต์

พันธกิจที่พระองค์ทรงกระทำตลอดระยะเวลาในการทำพันธกิจมี 3 ประการ คือ
พันธกิจการสอน พันธกิจการรักษา และพันธกิจการประกาศ ดังข้อความที่บันทึกไว้ในพระคริสตธรรม
คัมภีร์ พระธรรมมัทธิว บทที่ 4 ข้อที่ 23 ความว่า

“...พระเยซูได้เสด็จไปทั่วแคว้นกาลิลี ทรงสั่งสอนในธรรมศาลาของเขา ทรง
ประกาศข่าวประเสริฐแห่งอาณาจักร และทรงรักษาโรคภัยไข้เจ็บทุกอย่างของ
ชาวเมืองให้หาย...” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยพันธกิจทั้ง 3 ประการนั้นมีความหมายดังนี้

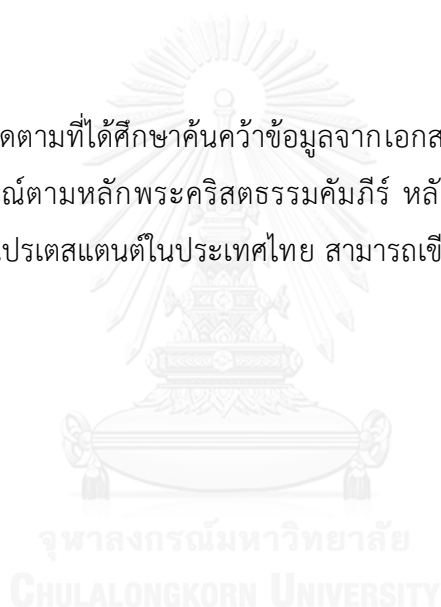
1. พันธกิจการสอน (teaching) คือ การที่พระองค์ทรงสั่งสอนประชาชนให้มีความรู้
ความเข้าใจในเรื่องของพระคัมภีร์
2. พันธกิจการรักษา (healing) คือ การที่พระองค์ทรงรักษาคนเจ็บป่วยให้หายเป็น
ปกติ มีชีวิตฝ่ายร่างกายที่ดีขึ้น
3. พันธกิจการประกาศ (preaching) คือ การที่พระองค์ทรงเดินทางไปในที่ต่าง ๆ
เพื่อประกาศถึงเรื่องราวแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้าและให้คนกลับใจใหม่ (สมาคมพระคริสตธรรมไทย,
2543)

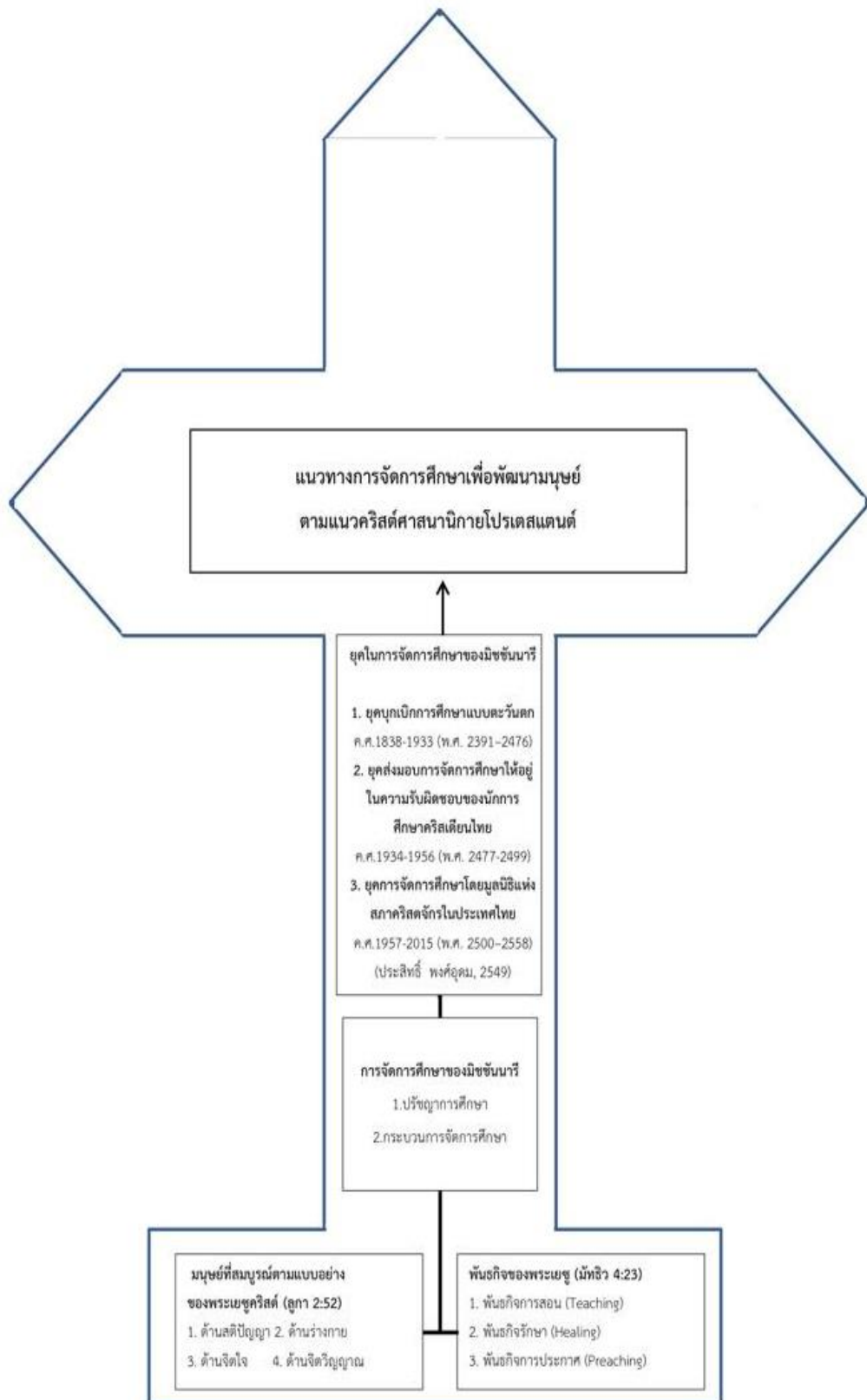
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย

จากประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาและการก่อตั้งโรงเรียนของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้แบ่งยุคการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศไทยออกเป็น 3 ยุค คือ (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

1. ยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก พ.ศ. 2391-2476 (ค.ศ. 1838-1933)
2. ยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบของนักการศึกษาคริสเตียนไทย พ.ศ. 2477-2499 (ค.ศ. 1934-1956)
3. ยุคการจัดการศึกษาโดยมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2500-2558 (ค.ศ. 1957-2015)

จากกรอบแนวคิดตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพระคริสตธรรมคัมภีร์ หลักคริสต์ศาสนศาสตร์ และการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย สามารถเขียนสรุปเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์ และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์เรื่องการพัฒนาคน

โดยใช้การศึกษาเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสยามไทย วิวัฒนาการของการศึกษาโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย และแนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์

1.1 เอกสารสำคัญ ได้แก่ Historical Sketch of Protestant Missions in Siam 1828-1928, A Haft Century Among the Siamese and the Lao, History of Protestant Work in Thailand 1828-1958, Foreign Missionary Journal, The Laos News, Report of Survey Evaluation Twenty-Five Church-Related Schools, Report of the Evaluation of Seventeen Schools of the Church of Christ in Thailand, รายงานประเมินผลการศึกษาโรงเรียนคริสตจักรในประเทศไทยเพรสบีทีเรียนมิชชันและดิสไซเปิลส์ออฟไคร์สต์มิชชัน, จดหมายเหตุเรื่องมิชชันนารีอเมริกันมาประเทศสยาม, 175 ปี พันธกิจคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย (ค.ศ.1828-2003), สยามแต่ปางก่อน, คริสเตียนกับการศึกษาของไทย, รายงานพันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย, หนังสืออนุสรณ์โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ฯลฯ

1.2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ หอจดหมายเหตุมหาวิทยลัยพายัพ, หอสมุดสำนักงานพันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย, หอสมุดสภาคริสตจักรในประเทศไทย, หอจดหมายเหตุและหอประวัติศาสตร์สถาบันการศึกษาต่างๆ ในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, หอสมุดแห่งชาติ, ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งข้อมูลจากแหล่งข้อมูลออนไลน์

1.3 การคัดเลือกเอกสาร พิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (external criticism) และเกณฑ์การพิจารณาภายใน (internal criticism) ของพรทิพย์ อันทิวโรทัย (2545) ดังนี้

1. เกณฑ์การพิจารณาภายนอกพิจารณา 5 เรื่อง คือ

1.1 แหล่งที่มาของเอกสารเป็นแหล่งปฐมภูมิและเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้หรือไม่

1.2 ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสาร ใครเป็นผู้เขียน

1.3 ความน่าเชื่อถือของเอกสารหลักฐาน เป็นเอกสารต้นฉบับ ฉบับคัดลอกหรือฉบับปรับปรุง ถ้าเป็นฉบับคัดลอกหรือฉบับแก้ไขได้ มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นหรือไม่ และสามารถสืบค้นหาแหล่งอ้างอิงได้หรือไม่

1.4 ช่วงเวลาที่เอกสารนั้นได้เผยแพร่

1.5 วัตถุประสงค์ของการเขียนและเนื้อหาของเอกสาร

2. เกณฑ์การพิจารณาภายในพิจารณา 4 เรื่อง คือ

2.1 ผู้เขียนเอกสารนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความสามารถในสิ่งที่เขียนหรือไม่

2.2 ผู้เขียนเอกสารนั้นมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้หรือไม่ เช่น เขียนจากบันทึกหรือเขียนจากความทรงจำ

2.3 ในเอกสารนั้นมีความตั้งใจที่จะบิดเบือนความจริง หรือมีความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนหรือไม่

2.4 เอกสารฉบับนั้นสื่อความชัดเจนหรือไม่ และข้อความในเอกสารนั้นมีความหมายอย่างไร

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภทข้อมูล (typological analyst) การเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic Induction) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

2. การวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลการถ่ายทอดแนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์เรื่องการพัฒนาบุษย์ของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 พื้นที่ที่ศึกษา เป็นโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 5 แห่ง ซึ่งคัดเลือกจากโรงเรียนที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด เรียงตามประวัติการก่อตั้งของโรงเรียน ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายชื่อโรงเรียนที่ศึกษา เรียงตามประวัติการก่อตั้ง

ที่	ชื่อโรงเรียน	พ.ศ. ที่ก่อตั้ง	ค.ศ. ที่ก่อตั้ง	จังหวัด
1	กรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย	พ.ศ. 2395	ค.ศ. 1852	กรุงเทพมหานคร
2	อรุณประดิษฐ	พ.ศ. 2408	ค.ศ. 1865	เพชรบุรี
3	วัฒนาวิทยาลัย	พ.ศ. 2417	ค.ศ. 1874	กรุงเทพมหานคร
4	ดาราวิทยาลัย	พ.ศ. 2421	ค.ศ. 1878	เชียงใหม่
5.	ปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย	พ.ศ. 2430	ค.ศ. 1887	เชียงใหม่

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 วิธี คือ

2.2.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบรรยากาศการจัดการเรียนการสอน การเข้าห้องนมัสการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่พัฒนาความเป็นมนุษย์ของนักเรียน

2.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในรายละเอียดให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดแนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ในด้านปรัชญาการจัดการศึกษาและกระบวนการจัดการศึกษาในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 โรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูล มี 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้บริหาร	จำนวน	21 คน
2. กลุ่มครู	จำนวน	10 คน
3. กลุ่มนักเรียน	จำนวน	14 คน
4. กลุ่มผู้ปกครอง	จำนวน	12 คน
5. กลุ่มศิษย์เก่า	จำนวน	11 คน
	รวมทั้งสิ้น	68 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ชุด มีประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ปัจจุบันโรงเรียนมีหลักการ ปรัชญาและแนวทางอย่างไรในการพัฒนามนุษย์
2. ปัจจุบันโรงเรียนมีกระบวนการพัฒนามนุษย์ในแต่ละด้านอย่างไร
3. ปัจจุบันโรงเรียนมีเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์ให้มีบุคลิกลักษณะแบบใด
4. ในอนาคตโรงเรียนควรมีทิศทางในการจัดการศึกษาอย่างไร

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจำแนกประเภทข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความมีตารางประกอบ

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

ดำเนินการดังนี้

3.1 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มายกร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

3.2 ตรวจสอบร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุม 4 อาคารสำนักงานสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีจำนวน 9 คน ดังนี้

1. ผู้ปกครอง สุรพงศ์ มิตรกุล	เลขาธิการสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. ศาสนาจารย์ ดร. สิ้นธุ์ คิมหะจันท์	ประธานคณะกรรมการพันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย
3. ผู้ปกครอง ดร.สิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
4. ผู้ปกครอง ดร.บรรจง ชมภูวงศ์	รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย
5. อาจารย์ สมาน ไชยสถาน	ผู้อำนวยการหน่วยงานบุคลากรสภาคริสตจักรในประเทศไทย
6. ศาสนาจารย์ สุรกิจ กมลรัตน์	ผู้อำนวยการสำนักกลางนักเรียนคริสเตียนสภาคริสตจักรในประเทศไทย
7. ศาสนาจารย์ ชำนาญ แสงฉาย	ศิษยาภิบาลคริสตจักรราชเทวีกรุงเทพ
8. ศาสนาจารย์ ประสาทพงษ์ ปั่นสวย	ศิษยาภิบาลคริสตจักรที่สองสามย่าน
9. ศาสนาจารย์ ยุทธภักดิ์ พิณีจ	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษาสถาบันกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม 1 ชุด โดยเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข ประเด็นคำถามที่สำคัญ ได้แก่

1. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

2. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจะสามารถนำแนวคิดเรื่องการพัฒนาคนุชย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์มาใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างไร

3.3 ปรับปรุงร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ฉบับสมบูรณ์ต่อไป

บทที่ 4

ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์กับการจัดการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทย

4.1 ยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก พ.ศ. 2391-2476 (ค.ศ. 1838-1933)

การจัดการศึกษาแบบตะวันตกโดยคณะมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2391 (ค.ศ. 1838) มิชชันนารีคณะอเมริกันแบ็บติสต์เป็นคณะแรกที่ได้จัดตั้งระบบโรงเรียนขึ้น โดยได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวจีน ต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวไทย จากรายงานพบว่าได้มีการสอนภาษาจีนในโรงเรียนจีน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เลขคณิต ภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ และความรู้วิทยาศาสตร์แบบตะวันตก (Khoi, 1972) ในปีเดียวกันนี้มีมิชชันนารีคณะอเมริกันแบ็บติสต์ได้ก่อตั้งคริสตจักรโปรเตสแตนต์ขึ้นแห่งแรกในสยาม มีรายงานว่าทุกวันอาทิตย์มีชาวสยามเข้าร่วมนมัสการประมาณ 30-50 คน โดยพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ภาษาสยามมีการแปลเกือบเสร็จสมบูรณ์แล้ว สถานที่เทศนาต่างๆ นั้นอยู่ห่างจากศูนย์กลางและมีโรงเรียนประจำขนาดเล็ก (a small boarding school) ในแต่ละแห่งตั้งขึ้นเพื่อดูแลเด็กๆ จำนวนหนึ่งตั้งแต่แรกเริ่ม ศาสนาจารย์ วิลเลียม ดิน ตั้งห้องเรียนขนาดย่อมเพื่อฝึกฝนผู้ช่วย โดยมีวิชาศึกษาพระคัมภีร์กับฝึกงานปฏิบัติ (McFarland, 1928)

ใน พ.ศ. 2386 (ค.ศ. 1843) ศาสนาจารย์ วิลเลียม ดิน มิชชันนารีคณะอเมริกันแบ็บติสต์ ได้ย้ายไปเปิดศูนย์พันธกิจที่ฮ่องกงและได้เปิดคริสตจักรแห่งแรกที่นั่น ต่อมาอาณาจักรสยามได้เป็นที่ฝึกหัดสอนศาสนาคนอื่นๆ ที่กลายเป็นผู้บุกเบิกงานเมื่อจักรวรรดิจีนเปิดประเทศให้กับศาสนาคริสต์และยังคงเป็นโรงเรียนฝึกสอนศาสนา (a Christian training-school) ให้กับจีน

ใน พ.ศ. 2388 (ค.ศ. 1845) ศาสนาจารย์เจสซี แคลสเวล มิชชันนารีคณะอเมริกันบอร์โดพคอมมิชชันเนอร์ฟอเรนจ์มิชชัน ได้รับการเชิญจากเจ้าฟ้ามงกุฎ (ต่อมาเป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ขณะทรงผนวชและเป็นเจ้าอาวาสของวัดบวรนิเวศวิหารซึ่งอยู่ในเขตกำแพงเมือง โดยเจ้าฟ้ามงกุฎได้เชิญศาสนาจารย์แคลสเวลเพื่อให้เป็นพระอาจารย์ส่วนพระองค์ เจ้าฟ้ามงกุฎทรงกระตือรือร้นที่จะศึกษาและมีความขยันขันแข็งเป็นที่สุด ซึ่งศาสนาจารย์แคลสเวลถวายนการสอนทั้งวิชาภาษาอังกฤษและวิชาการอื่นๆ อีกทั้งเจ้าฟ้ามงกุฎได้เปิดโอกาสให้ใช้ห้องหนึ่งในบริเวณวัดหลังจากถวายนการสอนแล้วเป็นสถานที่สอนศาสนาและแจกจ่ายหนังสือ (McFarland, 1928) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของศาสนาจารย์แคลสเวลได้กำหนดวันเรียนเป็นสัปดาห์ละ 4 วัน และมีคาบเรียนแต่ละวันอย่างชัดเจน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาในรูปแบบ (formal education) แต่เมื่อพิจารณาตามความหมายของการจัดการศึกษาในรูปแบบปัจจุบันแล้ว การจัดการเรียนการสอนของศาสนาจารย์แคลสเวลยังไม่ใช่การจัดการศึกษาที่เป็นรูปแบบทั้งหมด เนื่องจากยังไม่มี

การจัดการเรียนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งวิธีการสอนและคาบสอนไม่ได้มีความแตกต่างจากจารีตของไทย แต่เดิมที่จัดในวัดหลวงหรือวัดสำคัญมากนัก แต่จะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือวิชาที่สอนเป็น วิชาอ่านเขียนภาษาอังกฤษ ซึ่งในบันทึกของมิชชันนารีไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าได้สอนวิชาอื่นๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษหรือไม่ เพราะจุดประสงค์ของเจ้าฟ้ามงกุฎคือทรงมีพระประสงค์ให้คน หนุ่มสาวในกลุ่มของพระองค์ได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อจะเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าถึงความรู้ วิทยาการของตะวันตกที่กว้างขวางและรู้เท่าทันชาติตะวันตก (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549) นับว่า ศาสนาจารย์แคสเวลล์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถวายเป็นการถวายการสอนให้กับเจ้าฟ้ามงกุฎจนทำให้พระองค์มี พระปรีชาสามารถในด้านภาษาอังกฤษและวิทยาศาสตร์อย่างดีเลิศ ดังที่เสรี พงศ์พิศ (2525) กล่าวว่า

“...ส่วนศาสนาจารย์แคสเวลล์นั้น มีบทบาทสำคัญยิ่งในการก่อตั้งรากฐาน คริสตจักรในเมืองไทยและโดยส่วนตัวท่านเป็นที่โปรดปรานของเจ้าฟ้าใหญ่เพราะได้ สอนภาษาอังกฤษให้ เมื่อพระองค์ได้ครองราชย์เป็นพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างอเมริกากับไทยเป็นไปโดยไม่ยากนัก นอกจากนั้นศาสนาจารย์ แคสเวลล์ยังได้สอนวิทยาศาสตร์ให้แก่พระองค์ท่านอีกด้วย วิชาการนี้พระองค์ทรง โปรดปรานมาก โดยเฉพาะเรื่องดวงดาวหรือวิชาดาราศาสตร์ จนกระทั่งพระองค์ทรง สามารถกำหนดวันที่จะเกิดสุริยุปราคาได้อย่างแม่นยำ นับว่ามิชชันนารีอเมริกันได้มี ส่วนสำคัญในการนำวิชาการใหม่ๆ จากตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย...”

ใน พ.ศ. 2389 (ค.ศ. 1846) มีรายงานของมิชชันนารีคณะอเมริกันบอร์ดา (A.B.C.F.M.) ที่ แสดงว่ามีโรงเรียนจีน (Chinese day school) จำนวน 4 แห่ง มีนักเรียนประมาณ 40 คน แต่ไม่มี รายงานหรือหลักฐานที่แน่ชัดว่าโรงเรียนดังกล่าวนี้เป็นโรงเรียนของคณะใดและดำเนินการอย่างไรใน เวลาต่อมา (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

ใน พ.ศ. 2391 (ค.ศ. 1848) หม่อมแมตตุน มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน เริ่มทำ การสอนกับเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจำนวนไม่กี่คน ต่อมาภายหลังจึงมีการตั้งโรงเรียนขึ้น ณ หมู่บ้าน ชาวมอญ (Peguan village) ใกล้บริเวณที่ตั้งของศูนย์มิชชัน ในเวลาต่อมาโรงเรียนนี้ได้ย้ายเข้ามาอยู่ ในบริเวณที่ทำการของมิชชัน เด็กๆ แต่ละคนจะได้รับเงินหนึ่งเฟื้องต่อวันสำหรับการมาโรงเรียน มี ช่วงเวลาหนึ่งโรงเรียนนี้มีนักเรียนถึง 27 คน (McFarland, 1928)

ใน พ.ศ. 2393 (ค.ศ. 1850) หมอสอนศาสนาคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้รับเด็กพื้นเมือง จำนวน 3-4 คนมาดูแลที่บ้านของตนเพื่อสอนคริสเตียนศึกษา (Christian education) จนกระทั่งใน พ.ศ. 2396 (ค.ศ. 1853) มีเด็กอยู่ถึง 20 คน และกลายเป็นนักเรียนประจำกลุ่มแรก (McFarland, 1928)

ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2934 (ค.ศ. 1851) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ขุนนางชั้นผู้ใหญ่จึงเชิญเจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จลาผนวชจากวัดบวรนิเวศวิหาร แล้วเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2934 (ค.ศ. 1851) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะขึ้นครองราชย์มีพระชนมายุ 47 พรรษา โดยพระองค์ทรงผนวชถึง 26 ปี ในระหว่างที่ทรงผนวชอยู่นั้นพระองค์ทรงศึกษาภาษาอังกฤษและสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว อีกทั้งยังสนพระทัยงานด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์ ในการแสวงหาความรู้ดังกล่าวทำให้พระองค์มีความคุ้นเคยกับหมอสอนศาสนาอเมริกันที่ได้เข้าไปถวายการสอนในวัดบวรนิเวศวิหาร บรรดาหมอสอนศาสนาเหล่านี้มีความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง การขึ้นครองราชย์สมบัติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของคณะมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ รวมไปถึงราชอาณาจักรที่ทรงปกครอง นับเป็นเวลาหลายปีที่ทรงเป็นมิตรกับพวกหมอสอนศาสนา และการขึ้นครองราชย์เปิดโอกาสให้พระองค์ดำเนินนโยบายตามที่ทรงมุ่งหวังเอาไว้ และการตอบแทนบรรดาสหายมิชชันนารีที่ได้ถวายการสอนวิชาการต่างๆ จนพระองค์มีความเชี่ยวชาญ ในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2934 (ค.ศ. 1851) มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้รับอนุมัติให้เช่าที่ดินใกล้วัดแจ้งเพื่อสร้างที่พักที่นั่น และในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2934 (ค.ศ. 1851) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริแก่คณะมิชชันนารีอเมริกันทั้งสามคณะให้ส่งหมอสอนศาสนาสตรีสามคนเพื่อเข้ามาสอนภาษาอังกฤษให้แก่สตรีในพระบรมหาราชวัง โดยตกลงกันว่าสตรีทั้งสามคนประกอบด้วยแหม่มบริดเลย์ แหม่มแมตตูน และแหม่มโจนส์ จะผลัดเปลี่ยนกันสอนคนละสองวันต่อสัปดาห์

เริ่มแรกมีผู้เรียนประมาณ 25-30 คน ครูมิชชันนารีได้สอนอยู่ประมาณ 3 ปี ต้องยุติลงเนื่องจากถูกห้ามไม่ให้เข้าไปสอนอย่างกะทันหันโดยมิชชันนารีไม่ทราบสาเหตุในการห้ามครั้งนี้ค่อนข้างแน่ชัด แต่เข้าใจว่าเป็นเรื่องของความหวาดระแวงต่อมิชชันนารีว่าจะชักนำผู้เรียนในราชสำนักให้เปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนา หรือใส่ความคิดแบบตะวันตกแก่สตรีชาววังให้ละทิ้งคติและจารีตเดิม และขณะนั้นมีบทความในหนังสือพิมพ์สิงคโปร์ได้วิพากษ์วิจารณ์พระราชจริยวัตรของรัชกาลที่ 4 ซึ่งเข้าว่าเป็นฝีมือของมิชชันนารี อย่างไรก็ตามก็ตีจากการสืบความของนายแพทย์เฮาส์ พบว่า การวิพากษ์วิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเป็นฝีมือของชาวต่างชาติบางคนที่เคืองแค้นการกระทำของไทยร่วมกับข้าราชการฝ่ายในบางคนที่ไม่พอใจรัชกาลที่ 4 ได้ให้ข้อมูลเสื่อมเสียกับหนังสือพิมพ์สาเหตุอีกส่วนหนึ่งอาจมาจากเหล่านางสนมและนางกำนัลในราชสำนักไม่มีเวลาหรือไม่ได้ให้ความสนใจในการเรียนอย่างจริงจัง เพราะภายหลังมีผู้ตั้งใจเรียนจริงๆ เพียง 2-3 คนเท่านั้น (McFarland, 1928; พิษณุ อรรถภิญญา, 2547b)

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงบทบาทของมิชชันนารีสตรีที่ได้เข้าไปจัดการเรียนการสอนนางสนมและนางกำนัลในพระบรมหาราชวังครั้งนี้ โดยพอจะนับได้ว่าเป็นโรงเรียนสตรีแห่งแรกในประเทศไทย

เพราะมีจำนวนนักเรียนถึง 30 คน และมีครูช่วยกันสอนถึง 3 คน และเป็นโรงเรียนหลวงมิใช่โรงเรียนราษฎร เพราะพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงโปรดให้ก่อตั้งขึ้นมา และนับว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ได้เริ่มการศึกษาภาษาอังกฤษกัน (เสถียร ศกุนตลา, 2514)

ใน พ.ศ. 2408 (ค.ศ. 1865) มิชชันนารีคณะอเมริกันแบปติสต์และคณะอเมริกันบอร์ดา ได้ริเริ่มการจัดการศึกษาที่เรียกว่า “ยูนิเวอซิตี” โดยนายแพทย์ชาโมเอล สมิต (หมอสมิท) ได้จัดตั้งยูนิเวอซิตีที่บางคอแหลม มีการประกาศเชิญชวนคนหนุ่มสาวให้เข้ารับการศึกษ และหมอบรัดเลย์ได้เตรียมในการจัดตั้งยูนิเวอซิตีเช่นกัน แนวคิดในการจัดตั้งสถาบันดังกล่าวนี้เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมความรู้และวิทยาการต่างๆ สำหรับสอนคนให้รู้เท่าทันเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมและบ้านเมืองโดยผ่านความรู้และภาษาของตะวันตก ดังปรากฏความคิดเรื่องยูนิเวอซิตีของหมอบรัดเลย์ในหนังสือจดหมายเหตุฯ พ.ศ. 2408 (ค.ศ. 1865) กล่าวถึงเป้าหมายในการจัดตั้งไว้ว่า

“... ที่สำนักนี้ครูสั่งสอนศิลปศาสตร์วิชาความรู้ และให้หัดพูดแปลภาษาต่างๆ แต่ภาษาที่กำลังใช้อยู่ในกาลทุกวันนี้เป็นสำคัญ มีภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และ ภาษาเยอรมัน เป็นต้น...”

(พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2529)

ความคิดในการจัดตั้งยูนิเวอซิตีนับเป็นเรื่องใหม่และสร้างความหวาดหวั่นต่อผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมืองของไทยไม่น้อย ดังที่มีการโต้แย้งในเรื่องการจัดตั้งยูนิเวอซิตีระหว่างมิชชันนารีกับผู้นำของไทยขณะนั้นปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุ โดยผู้นำของไทยเห็นว่าการจัดตั้งสถานศึกษาเช่นนี้จะเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนให้คนในสังคมไทยมีความคิดวิปลาศและละทิ้งความเชื่อคำสอนของพระพุทธศาสนา ด้วยเกรงว่าหากมีการเรียนการสอนที่สถานศึกษาดังกล่าว ครูบาอาจารย์ที่เป็นฝรั่งจะไม่สอนความรู้อย่างเดียวแต่จะสอนการศาสนา ชักนำคนไปเป็นคริสเตียนด้วย อาจทำให้พระพุทธศาสนาหมดไปเร็ว (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533) จึงส่งผลให้ความพยายามในการจัดตั้งยูนิเวอซิตีได้เลือนหายไปเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชั้นปกครองของไทยในเวลานั้น

การจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการหรือการศึกษาในระบบของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันเป็นผลมาจากการริเริ่มของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการกล่าวถึงบทบาทในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีคณะนี้แยกออกเป็นสองส่วนตามเขตการปฏิบัติงาน คือการจัดการศึกษาในมิชชันสยามและการจัดการศึกษาในมิชชันลาว

4.1.1 การจัดการศึกษาในมิชชันสยาม

ศูนย์พันธกิจกรุงเทพฯ

ภายหลังการเข้ามาของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนชุดที่สองซึ่งสามารถตั้งมิชชันได้อย่างมั่นคงขึ้นใน พ.ศ. 2390 (ค.ศ. 1847) ได้มีเจตนารมณ์ในด้านการจัดการศึกษาอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมิชชันนารีมองเห็นว่า ระบบการศึกษาแบบเดิมของไทยเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และเข้าถึงวิทยาการที่แท้จริง ทั้งยังเป็นสิ่งที่ขัดขวางในการที่จะเข้าใจถึงสัจธรรมของคริสต์ศาสนา และมีชนบางกลุ่มที่มีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย เช่น พวกลาวที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นเชลยจำนวนมากในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งมีวิถีชีวิตในการถ่ายทอดการศึกษาเฉพาะของตน ทำให้มิชชันนารีมีความปรารถนาที่จะจัดการศึกษากับชนกลุ่มนี้เพื่อดึงดูดให้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาแบบมิชชันนารีแทนการศึกษาในวัด ขณะเดียวกันก็ให้ความสนใจกับสตรีที่อยู่นอกระบบการศึกษาตามแบบจารีตของไทยให้เป็นผู้สามารถอ่านออกเขียนได้ผ่านการเรียนในโรงเรียนของมิชชันนารี พร้อมทั้งการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้แบบตะวันตกและจริยธรรมคริสเตียน (House, 1864)

มิชชันนารีของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้จัดตั้งโรงเรียนเริ่มแรกเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2395 (ค.ศ. 1852) เป็นลักษณะโรงเรียนกินนอนหรือโรงเรียนประจำ (boarding school) ขึ้นโดยหม่อมแมตตุน ภรรยาของศาสนาจารย์สติเฟน แมตตุน ได้รวบรวมเด็กๆ ทั้งหญิงและชายที่อยู่ใกล้ที่พักของมิชชันนารีใกล้กับวัดแจ้งมาให้อ่านเขียนเรียนหนังสือ และในวันที่ 30 กันยายน คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนเด็กชายเรียกว่า “The Boy’s School at Bangkok” มีนายแพทย์เฮาส์ (หมอเหา) เป็นผู้อำนวยการ และซินแสกีเอ็ง ก๊วยเซียน เป็นหัวหน้าครูผู้สอน มีนักเรียน 27 คน เป็นลูกคนจีนทั้งหมด โดยใช้ภาษาจีนในการสอน และใน 4-5 เดือนต่อมา โรงเรียนของหม่อมแมตตุนได้รวมเข้ากับโรงเรียนมิชชันนารี (McFarland, 1928)

ใน พ.ศ. 2400 (ค.ศ. 1857) มีการย้ายศูนย์มิชชันและโรงเรียนไปทีสำหรับโดยไม่มีนักเรียนหญิงตามไปเรียนด้วย โรงเรียนทีสำหรับมีชื่อว่า “Samray Boy’s School” จากนั้นใน พ.ศ. 2403 (ค.ศ. 1860) ซินแสกีเอ็ง ก๊วยเซียน ถึงแก่กรรม ครูเซียวซึ่งเป็นครูชาวไทยได้เป็นหัวหน้าครู และมีครูจีน คริสเตียนชาวไทยคนแรกของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเป็นครูในโรงเรียนด้วย การเรียนการสอนยังดำเนินการเรื่อยมาและได้เปลี่ยนการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย (พิชณุ อรรถภิญญ์, 2547a)

ใน พ.ศ. 2441 (ค.ศ. 1888) ศาสนาจารย์จอห์น เอ เอकिन ได้จัดตั้งโรงเรียน “Christian High School” ขึ้นเป็นโรงเรียนมัธยมสำหรับเด็กชาย ที่บริเวณตำบลกุฎีจีน ฝั่งธนบุรี

ปีต่อมามีการรวมโรงเรียนของมิชชันนารีที่สำหรับเข้ากับโรงเรียนของศาสนาจารย์เอกิน โดยมีศาสนาจารย์เอกินเป็นผู้อำนวยการ และได้ใช้ชื่อว่า “Bangkok Christian High School”

ใน พ.ศ. 2443 (ค.ศ. 1900) ศาสนาจารย์เอกินจึงได้เสนอให้ขยับขยายโรงเรียนไปยังสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งทางมิชชันนารีได้ตกลงซื้อที่ดินของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ที่ถนนประมวญ ตำบลสีลม ฝั่งพระนคร ในราคา 17,500 บาท โดยทุนในการซื้อที่ดินได้รับการช่วยเหลือจากมิตรสหายในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งได้จากเงินพระราชทานส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและจากเจ้านายเชื้อพระวงศ์ ได้มีการสร้างอาคารเรียนขึ้นใน พ.ศ. 2444 (ค.ศ. 1901) โดยก่อสร้างแล้วเสร็จ ใน พ.ศ. 2447 (ค.ศ. 1904) จึงได้มีการย้ายโรงเรียนมายังที่แห่งใหม่โดยยังคงใช้ชื่อว่า “Bangkok Christian High School” ส่วนโรงเรียนเดิมก็ยังคงเปิดกิจการอยู่

ใน พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) มิชชันคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้เตรียมโครงการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยโดยใช้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยเป็นฐาน ได้มีการจัดซื้อที่ดินที่ตำบลบ้านกล้วย (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งอาคารและสำนักงานท้องฟ้าจำลอง) เพื่อเตรียมไว้สำหรับจัดตั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งรู้จักกันในนาม “โครงการบ้านกล้วย” (Ban Klouy Project)

โรงเรียน “Bangkok Christian High School” เจริญก้าวหน้ามากขึ้นจนถึงปีพ.ศ. 2456 (ค.ศ. 1913) ทางมิชชันจึงได้ยกระดับเป็นวิทยาลัย (college) โดยเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย” (Bangkok Christian College) (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับสตรี ใน พ.ศ. 2413 (ค.ศ. 1870) สตรีในคริสตจักรต่างๆ มีความกระตือรือร้นที่จะให้สตรีมีการศึกษา ได้มีการซื้อที่ดินผืนใหม่ซึ่งตั้งอยู่ประมาณ 5 ไมล์เหนือสำหรับ บริเวณใกล้เคียงกับวังหลัง ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของพระบรมราชวังบวรสถานพิมุข กรมพระราชวังหลัง โดยมีศาสนาจารย์จอร์จ มิชชันนารีพักอยู่ที่นั่น แต่ด้วยปัญหาสุขภาพของภรรยาทำให้ครอบครัวนี้ต้องเดินทางกลับประเทศ (พิชณู อรรถภิญโญ, 2547b) โดยมีมิชชันนารีมีความพยายามในการซื้อพื้นที่ดังกล่าวเป็นเวลากว่า 4 ปี ในขณะที่แฮมมเฮาส์ลาฟฟ์พอนในสหรัฐอเมริกา ท่านก็ได้เรียไรเงินทุนเพื่อสร้างอาคารให้เสร็จสมบูรณ์สำหรับวิทยาลัยสตรี (female seminary) ต่อมาใน พ.ศ. 2414 (ค.ศ. 1871) แฮมมแคร์ริงตันได้รับอนุมัติจากศูนย์พันธกิจให้รวบรวมเด็กหญิงกลุ่มเล็กๆของท่านเพื่อสอนการเรือน (industrial instruction) (McFarland, 1928)

ใน พ.ศ. 2417 (ค.ศ. 1874) จึงสามารถจัดตั้งโรงเรียนสตรีได้เป็นผลสำเร็จรู้จักกันในนาม “โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง” (Wang Lang School for Girls) โดยมีนางแฮเรียต เอ็ม เฮาส์ (ภรรยา นายแพทย์เฮาส์) ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาสำหรับสตรีที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้รับผิดชอบ จากงานเขียนของนางเอ็ดน่า ซาราห์ โคล์ กล่าวว่า โรงเรียนวังหลังนี้ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2417 (ค.ศ. 1874) มีนักเรียนประมาณ 10 หรือ 15 คน เป็นลูกของคนทำงานกับมิชชันนารี เป็นโรงเรียนประจำสำหรับเด็กหญิงแห่งแรกในสยาม ในระยะเริ่มแรกพบว่ามีอุปสรรคอยู่

สองประการคือ ความเป็นอยู่ที่แออัดคับแคบและโอกาสขยายตัวได้น้อย แต่อย่างไรก็ตาม แหม่มเฮาส์เป็นที่วางใจและเป็นที่รักใคร่ในหมู่คนสยามกับลูกหลานของครอบครัวชนชั้นสูงสุดที่ถูกส่งมาศึกษาที่บ้าน (Cole, 1928)

ใน พ.ศ. 2429 (ค.ศ. 1886) เมื่อแหม่มโคล์ได้เข้ามารับผิดชอบโรงเรียนได้ปรับปรุงโรงเรียนหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาจากเดิมที่เป็นแบบให้เปล่ามาเป็นการศึกษาที่ผู้ปกครองต้องรับผิดชอบค่าธรรมเนียม ค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอยู่กินประจำ ต่อมาโรงเรียนนี้กลายเป็นที่นิยมมากขึ้น ไม่อาจขยายสถานที่เพื่อรองรับนักเรียนที่จะมีเพิ่มมากขึ้นได้ แหม่มโคล์จึงได้ริเริ่มโครงการจัดสร้างโรงเรียนในสถานที่แห่งใหม่ โดยได้ซื้อที่นาจำนวน 25 ไร่ที่ทุ่งบางกะปิ

ใน พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) มิซซันนารีได้ตั้งชื่อโรงเรียนนี้ว่า Harriet M. House School (McFarland, 1928) เพื่อเป็นเกียรติแก่แหม่มเฮาส์ที่ได้อุทิศตนในการจัดการศึกษาสำหรับสตรีจนกลายเป็นที่ยอมรับของเจ้านายและชนชั้นสูงของไทย ยินยอมส่งบุตรธิดาเข้ามารับการศึกษารวมถึงโรงเรียน อันเป็นตัวอย่างและการเริ่มต้นกระตุ้นให้สามัญชนเห็นดีเห็นงามกับการศึกษาแบบใหม่นี้ด้วย

ใน ค.ศ. 1905 (พ.ศ. 2448) นางสาวอรุณ (คุณหญิงอรุณ เมธาธิปติ) บุตรีของนายเทียนสัง ประทีปเสน ไปเรียนต่อวิชาอนุบาลที่ Normal Training College of Connecticut ตามแบบของ Froebel อีกสามปีต่อมา ได้กลับมาตั้งต้นสอนอยู่ในโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง โรงเรียนนี้จึงเป็นโรงเรียนแรกที่มีการสอนวิชาอนุบาล และคุณหญิงอรุณเป็นหญิงคนแรกที่ได้สอนวิชาอนุบาลในประเทศไทย

ใน พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) สมัยนั้นยังเป็นที่บุกเบิกใหม่และนับว่าห่างไกลจากศูนย์กลางของพระนครไม่น้อย ใน พ.ศ. 2463 (ค.ศ. 1920) พระนางเจ้าสว่างวัฒนา¹ พระราชทานเงิน 1,000 บาทให้แก่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี² พระราชทาน 20 ชั่งให้แก่โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง และต่อมาพระราชทานเพิ่ม 2,000 บาท ต่อมาได้มีการย้ายแผนกนักเรียนประจำไปยังทุ่งบางกะปิเมื่อต้น พ.ศ. 2464 (ค.ศ. 1921) และเปิดภาคเรียนครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคมในปีเดียวกัน โรงเรียนแห่งใหม่นี้มีชื่อว่า “วัฒนาวิทยาลัย” (Wattana Wittiya Academy) ซึ่งมี

¹ พระนางเจ้าสว่างวัฒนา หรือสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เป็นพระเจ้าลูกเธอองค์ที่ 60 ในรัชกาลที่ 4 กับเจ้าจอมมารดาเปี่ยม และรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นพระภรรยาเจ้า

² พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี หรือสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เป็นพระเจ้าลูกเธอองค์ที่ 66 ในรัชกาลที่ 4 กับเจ้าจอมมารดาเปี่ยม และรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นพระภรรยาเจ้า

ความหมายแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าในการจัดการศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาอันเป็นการพัฒนาสืบต่อเนื่องจากโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง (พิชญ อรรถกัญญา, 2004)

ขณะที่โรงเรียนเดิมยังคงเปิดสอนแบบไปกลับจนราว พ.ศ. 2466-2467 (ค.ศ. 1923-1924) เจ้าฟ้ามหิดลราชกุมาร กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระราชบิดา) ได้ทรงซื้อที่ดินของโรงเรียนเพื่อจัดตั้งหอพักนักเรียนฝึกหัดพยาบาลของโรงพยาบาลศิริราช (McFarland, 1928) จากความเป็นผู้นำและมองเห็นการณ์ไกลของหม่อมโคลีในการจัดการศึกษาของสตรี ทำให้โรงเรียนสตรีของมิชชันนารีเข้มแข็งจนเป็นที่ยอมรับอย่างมาก นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนกุลสตรีวังหลังให้เจริญขึ้นและเป็นผู้ที่ก่อร่างสร้างโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยให้มีความเจริญจวบจนปัจจุบัน

ใน พ.ศ. 2461 (ค.ศ. 1918) ได้มีนักธุรกิจชาวแคว้นต่างกลุ่มหนึ่งที่มีความประสงค์ที่จะให้โรงเรียนคริสเตียนสอนภาษาจีนกวางตุ้งสำหรับเด็กจีนในกรุงเทพฯ ขึ้น จึงได้ปรึกษาและขอความร่วมมือจากศาสตราจารย์อาร์ โอ แพรงคลิน ซึ่งเป็นมิชชันนารีและเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนในขณะนั้น และอาจารย์ เกรแฮม ฟูลเลอร์ ซึ่งเป็นมิชชันนารีที่ทำงานกับคนจีนในประเทศไทยในเวลานั้นอีกท่านหนึ่ง ในที่สุดก็ได้ตกลงซื้อที่ดินและเปิดโรงเรียนจีนกวางตุ้งชายขึ้น และได้กลายเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2462 (ค.ศ. 1919) นักธุรกิจกลุ่มนี้ได้ตั้งกรรมการอำนวยการโรงเรียนขึ้นและได้เปิดโรงเรียนจีนกวางตุ้งสำหรับนักเรียนหญิงโดยเฉพาะ ชื่อโรงเรียน “ฉุนจันซีหลับ” มี 4 ห้อง เรียนอยู่ในสถานที่ซึ่งเป็นบ้านของศาสตราจารย์เกรแฮม ฟูลเลอร์ ในเวลานั้น ซึ่งสถานที่นี้เคยเป็นโรงพิมพ์แรกของนายแพทย์บริดเลย์ โดยมีศาสตราจารย์เกรแฮม ฟูลเลอร์ เป็นผู้จัดการ และมี Mrs. Hoh Seung เป็นครูใหญ่ (พันธกิจการศึกษา, 2546)

ใน พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) นายแพทย์ยอร์จ บี แมคฟาร์แลนด์ (พระอภิวินิจฉัย) ได้ซื้อที่ดินและโรงเรียนเก่าแห่งหนึ่งที่สะพานสว่าง ตำบลหัวลำโพง อูทิศแก่มารดา คือนางเจน เฮย์ แมคฟาร์แลนด์ และได้จัดตั้งโรงเรียนใช้ชื่อว่า “โรงเรียนเยนเฮย์เม็มโมเรียล” (Jane Hay's Memorial School) เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับความมุ่งมั่นในการอุทิศตนเพื่อการศึกษาของผู้เป็นมารดา และต่อมาได้โอนโรงเรียนให้กับมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนรับผิดชอบเป็นเจ้าของ (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

ศูนย์พันธกิจเพชรบุรี

ใน พ.ศ. 2404 (ค.ศ. 1861) มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้ขยายงานออกไปยังส่วนภูมิภาค โดยมีศาสตราจารย์ เอส. จี. แมคฟาร์แลนด์กับภรรยา และศาสตราจารย์ ดาเนียล แมคคิลวารีกับภรรยาที่ได้ร่วมกันเปิดศูนย์พันธกิจที่เพชรบุรี (Petchaburi station) ซึ่งเป็นศูนย์แห่งแรกนอกกรุงเทพฯ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีอย่างดียิ่ง ซึ่งต่อมาท่านดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศของสยาม และได้รับพระราชทินนามว่า “เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี”

ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2408 (ค.ศ. 1865) โรงเรียนราษฎรสตรีแห่งแรกในประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นโดยศาสตราจารย์แมคฟาร์แลนด์ และนางเจน เฮย์ แมคฟาร์แลนด์ ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนเย็บปักถักร้อยสำหรับสตรีและเด็กหญิง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรฝั่งตะวันตก ข้างวัดไชยสุรินทร์ มีชื่อเรียกว่า “โรงเรียนสตรีฝึกหัดทำการ” หรือ “โรงเรียนการช่างสตรี” (Industrial School) และยังสามารถนำจักรเย็บผ้าเข้ามาใช้ครั้งแรกในโรงเรียนการฝีมือครั้งนี้ นอกจากการสอนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าแล้วยังมีการสอนวิชาทำครัว การอ่านเขียน การสอนวิชาเลข สุขศึกษา และสอนพระคริสตธรรมคัมภีร์ (โรงเรียนอรุณประดิษฐ, 2557) นางแมคฟาร์แลนด์มีความรู้สึกหุดหู่ที่มองเห็นความขาดแคลนด้านหนังสือ และการสอนสตรีและเด็กผู้หญิงช้ากว่าและพัฒนายากกว่า แม้แต่ในระดับขั้นพื้นฐานของชุมชนฝ่ายหญิง การเชิญชวนให้พวกเขาไปยังที่ทำการของมิชชันเพื่อเข้าเรียนกลับถูกมองข้าม พวกเขาทุกคนมีงานบ้าน มีร้านและงานในทุ่งนา ดังนั้นการศึกษาจึงไม่ดึงดูดใจพวกเขา ในที่สุดท่านก็วางแผนด้วยการจ่ายชดเชยเวลาที่พวกเขาเข้ามาเข้าโรงเรียน และด้วยวิธีนี้ท่านจึงมีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่ท่านนำมาเรียนร่วมกันเพื่อสอนและฝึกหัดงานฝีมือ และเย็บเสื้อก็ด้วยตัวเอง โดยมีกระดุมติดอยู่ด้านหน้า รูปแบบของเสื้อดังกล่าวขยายออกไปยังส่วนอื่นๆ ของประเทศอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งเพชรบุรีเป็นที่รู้จักกันในนามของ “เมืองแห่งจักรเย็บผ้า” (sewing machine town)

ใน พ.ศ. 2421 (ค.ศ. 1878) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพร้อมที่จะจัดตั้งโรงเรียนรัฐบาลขึ้น พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ ศาสตราจารย์แมคฟาร์แลนด์ ผู้บุกเบิกและวางรากฐานพันธกิจสถานีมิชชันเพชรบุรีมาถึง 17 ปี เป็นคนจัดการเกี่ยวกับเรื่องนี้ในการจัดตั้งโรงเรียนชายสำหรับเชื้อพระวงศ์และขุนนาง เริ่มที่สวนอนันต์ซึ่งตั้งอยู่บนคลองมอญทางตะวันตกของแม่น้ำในบางกอก หลังจากปรึกษาหารือกับคณะมิชชันแล้ว ทุกคนมีความเห็นว่าจะไม่ควรมองข้ามโอกาสดังกล่าว ศาสตราจารย์ เอส. จี. แมคฟาร์แลนด์และภรรยาจึงขอลอนตัวออกจากงานมิชชันและโอนศูนย์พันธกิจเพชรบุรีให้บุคคลอื่นรับผิดชอบแทน (McFarland, 1928)

ใน พ.ศ. 2425 (ค.ศ. 1882) ศาสนาจารย์แมคฟาร์แลนด์ได้ขอเงินจากคณะกรรมการเพรสไบทีเรียนมิชชันในสหรัฐอเมริกา (The Presbyterian Mission Board of America) มาสร้างโรงเรียนอาชีวศึกษาของชาวคริสต์ (Christian vocational school) เป็นตึก 2 ชั้น ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนการศึกษา ได้พระราชทานเงินส่วนพระองค์ 1,000 บาท สมทบทุนสร้างโรงเรียนแห่งนี้ด้วย ศาสนาจารย์แมคฟาร์แลนด์ได้ออกแบบและก่อสร้างตึกเรียนแล้วเสร็จ เรียกชื่อโรงเรียนนี้ว่า “เฮาเวอร์ต เมมเมอเรียลสกูล” (Howard Memorial School) เพื่อเป็นที่ระลึกถึงศาสนาจารย์วิลเลียม เอ. เฮาเวอร์ต ศิษยาภิบาลของคริสตจักรที่ได้บริจาคเงินเป็นคนแรกและมีชื่อภาษาไทยว่า “โรงเรียนอรุณสตรี” ครูฝรั่งคนแรกคือแฮมมแมคฟาร์แลนด์ และครูคนไทยคนแรกคือนางเสมอ สุภาพันธุ์

ใน พ.ศ. 2474 (ค.ศ. 1931) โรงเรียนสตรีได้ขยายไปอยู่ใกล้คริสตจักรศรีพิมลธรรม โดยการนำของมิสซิส แอนนา รูธเธอร์ฟอร์ด ดิคคีย์ จึงได้เปลี่ยนชื่อภาษาอังกฤษว่า “รูธเธอร์ฟอร์ด ดิคคีย์ เมมเมอเรียลสกูล” (Rutherford Dickey Memorial School) และยังคงใช้ชื่อภาษาไทยว่า “โรงเรียนอรุณสตรี” โดยมีศาสนาจารย์อาร์ ดับเบิล ยูโกสต์ ได้เป็นผู้บริหารโรงเรียนชายและส่วนโรงเรียนสตรีนั้นมี มิสเบอร์ซา เอ็ม เมอร์เซอร์ เป็นผู้บริหาร (โรงเรียนอรุณประดิษฐ, 2557)

ศูนย์พันธกิจราชบุรี

มิชชันสยามได้ก่อตั้งศูนย์พันธกิจราชบุรีขึ้นใน พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานตึก 2 ชั้นให้ศาสนาจารย์ อี. พี. ดันแลป เพื่อใช้ในการทำพันธกิจ มิชชันนารีที่มาประจำครอบครัวแรกคือนายแพทย์เจมส์ ทอมป์สัน และภรรยา ทั้งสองเป็นผู้เริ่มงานทุกๆ ด้านทั้งทางการแพทย์ โรงเรียนและการเผยแพร่ศาสนา โรงเรียนเปิดสอนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ใน พ.ศ. 2437 (ค.ศ. 1894) ทางราชการต้องการสร้างบ้านพักข้าหลวงและศาลากลางจังหวัด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินผืนใหม่เป็นตึก 3 ชั้น บริเวณตลาดมิชชัน และมิชชันนารีได้เปิดโรงเรียนและโรงพยาบาล งานที่ได้ผลดีที่สุดคืองานด้านการศึกษา ปรากฏว่ามีนักเรียนชายและหญิงจำนวนหนึ่งที่เริ่มศึกษาในโรงเรียนไปกลับนี้ แล้วจึงไปศึกษาต่อในบางกอกจนเป็นคริสเตียนที่มีผู้คนรู้จัก (McFarland, 1928) โดยเจ้าพระยาสุริวงค์ซึ่งเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนและโรงพยาบาลอย่างดี คณะมิชชันนารีจึงขออนุญาตนำพระนามมาตั้งเป็นชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนสุริวงค์” (พันธกิจการศึกษา, 2546)

ศูนย์พันธกิจพิษณุโลก

ใน พ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1897) มิชชันสยามได้ขยายงานขึ้นไปทางเหนือโดยการนำของ ศาสนาจารย์บุญญวัฒน์ บุญอิตกับครอบครัว และนายแพทย์วอลเทอร์ บี. ทอย. กับครอบครัว ได้ฝ่าฟันอุปสรรคด้วยการเดินทางด้วยเรืออย่างยากลำบากถึง 250 ไมล์จากกรุงเทพฯ เพื่อเปิดศูนย์แห่งใหม่ทางเหนือ หลังจากที่ใช้เวลาเสาะหาสถานที่เพื่อตั้งรกรากให้มั่นคง ในที่สุดได้เลือกพิษณุโลกเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์พันธกิจแห่งใหม่ ซึ่งศูนย์พันธกิจพิษณุโลกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของมิชชันสยามเมื่อ พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1899) ศาสนาจารย์บุญอิตได้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในทันทีเมื่อเดินทางมาถึงพิษณุโลก โรงเรียนแห่งนี้เป็นที่เชื่อถือของชุมชนนับตั้งแต่เริ่มต้นใน พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1898) มีบันทึกว่า มีนักเรียนชาย 40 คน ในครั้งที่โรงเรียนย้ายไปสถานที่ใหม่ทางตะวันตกของแม่น้ำ ศาสนาจารย์บุญอิตได้ขอทุนจากชุมชนเพื่อสร้างอาคารหลังหนึ่ง ท่านได้เงินกว่า 4,000 บาท ด้วยเงินจำนวนนี้ท่านได้สร้างอาคารไม้สักสองชั้นขนาดใช้เป็นห้องเรียนและหอนอนซึ่งเป็นอาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียน โดยได้ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนผดุงราชกุล” ในขณะที่ศาสนาจารย์บุญอิตกำลังสร้างโรงเรียนชาย นางกิม ฮ็อก ภรรยาของท่านซึ่งจบจากโรงเรียนแฮร์เรียต เอ็ม เฮาส์ ได้สอนนักเรียนหญิงกลุ่มหนึ่งโดยใช้บ้านของท่านเองเป็นห้องเรียน หลังจากทีศาสนาจารย์บุญอิตและนางกิม ฮ็อกได้ย้ายกลับไปกรุงเทพฯ ก็ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับงานที่ท่านเคยทำอยู่จนกระทั่งใน พ.ศ. 2456 (ค.ศ. 1913) มิสซิสคาร์ล เจ. เซลล์แมน เข้ามารับตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนและได้วางรากฐานได้อย่างมั่นคงที่สุด จนกระทั่งใน พ.ศ. 2463 (ค.ศ. 1920) มีนักเรียนหญิงจำนวนมาก จึงแยกที่เรียนเป็นสองแห่งโดยให้นักเรียนหญิงเรียนที่เดิม ได้ตั้งชื่อโรงเรียนหญิงว่า “โรงเรียนผดุงนารี” และนักเรียนชายย้ายไปเรียนที่ใหม่คือบริเวณวัดวิหารทอง (McFarland, 1928; พันธกิจการศึกษา, 2546)

ศูนย์พันธกิจนครศรีธรรมราช

เดือนเมษายน พ.ศ. 2436 (ค.ศ. 1893) ศาสนาจารย์ จอห์น เอ. เอकिन และศาสนาจารย์ ซี. อี. เอ็คเคิลส์ ได้เดินทางด้วยเรือกลไฟขนาดเล็กไปยังนครศรีธรรมราชตามการแต่งตั้งของคณะมิชชันให้ไปเยือนแถบฝั่งตะวันตก เพื่อรายงานเกี่ยวกับสถานที่เหมาะสมสำหรับการก่อตั้งศูนย์คริสตจักร ซึ่งทั้งสองได้รับการต้อนรับอย่างดีจากข้าหลวงและพักอยู่ที่นั่นสัปดาห์ ในวันอาทิตย์มีการประชุมนมัสการพระเจ้าที่บ้านนายเกิด คริสเตียนชาวนครศรีธรรมราชที่ได้รับบัพติศมาที่เพชรบุรี โดยศาสนาจารย์ อี. พี. ดันแลป ได้เดินทางไปนครศรีธรรมราชหลายครั้งเพื่อดำเนินการเรื่องศูนย์พันธกิจจนกระทั่ง พ.ศ. 2438 (ค.ศ. 1895) รัฐบาลสยามอนุมัติให้ทางมิชชันเช่าที่ดินซึ่งต่อมาเรียกว่า “เขตตะวันตก” สำหรับใช้เป็นที่พักของมิชชันนารี อาคารโบสถ์กับโรงเรียนชาย ในฤดูใบไม้ร่วง พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1899) คณะมิชชันได้แต่งตั้งให้ศาสนาจารย์ชาร์ลส์ อี. เอ็คเคิลส์ กับ กาย ฮามิลตัน ทำหน้าที่ในการเปิดศูนย์พันธกิจที่นี่ได้อย่างเป็นทางการ พ.ศ. 2443 (ค.ศ. 1900) และหลังจากเปิดศูนย์พันธกิจได้ประมาณหนึ่งปี ใน พ.ศ. 2444 (ค.ศ. 1901) ได้เปิดโรงเรียนขนาดเล็กสำหรับนักเรียนชาย

ขึ้น ชื่อว่า “โรงเรียนอเมริกัน” โรงเรียนแห่งนี้สอนอยู่สองปีโดยไม่รับเงินสนับสนุนจากคณะกรรมการมิชชันนารี หลังจากนั้นต้องปิดกิจการไปสองปีเนื่องจากไม่มีครูสอน ใน พ.ศ. 2447 (ค.ศ. 1904) ได้เปิดโรงเรียนหญิงขนาดเล็กขึ้นตรงระเบียงบ้าน แต่ต้องปิดกิจการไปเพราะไม่มีครูสอนเช่นกัน ต่อมา ศาสนาจารย์ อาร์. ดับบลิว. โปสต์ ได้เข้ามารับผิดชอบงานของศูนย์พันธกิจและเปิดโรงเรียนชายขึ้นอีกครั้งใน พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) และใน พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) มิสแอล. เจ. คูเปอร์ได้เข้ารับหน้าที่แทนและมีการเปิดรับนักเรียนหญิงเข้ามาเรียนด้วย มีนักเรียนประมาณ 15 คน จนกระทั่งใน พ.ศ. 2458 (ค.ศ. 1915) ได้ย้ายนักเรียนหญิงไปสถานที่แห่งใหม่ที่เขตเหนือซึ่งเช่ามาจากรัฐบาลและตั้งชื่อว่า “โรงเรียนศึกษากุมารี” โดยมีสมิธเลอร์เป็นครูใหญ่ และมิสเฮเลนแมกเคกก็ได้รับหน้าที่ต่อมา ส่วนโรงเรียนชายยังคงอยู่ที่เดิม โดยเรียกชื่อว่า “โรงเรียนอเมริกัน” (American School for Boys) (McFarland, 1928; พันธกิจการศึกษา, 2546)

ศูนย์พันธกิจตรัง

ศูนย์พันธกิจตรังก่อตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2453 (ค.ศ. 1910) เป็นผลจากการวางโครงสร้างรถไฟที่มีเส้นทางมาถึงกันตังทำให้เกิดศูนย์พันธกิจแห่งนี้ขึ้น โดยศาสนาจารย์ อี. พี. ดันแลป และภรรยาได้เป็นผู้บุกเบิกศูนย์พันธกิจตรัง ในระยะเริ่มแรกมีการใช้กระท่อมเป็นโรงพยาบาลและที่พักของมิชชันนารี ศาสนาจารย์ดันแลปได้ทำงานอย่างมุ่งมั่น นอกจากนั้นพระยารัษฎาได้ขอให้ท่านไปตรวจโรงเรียนวัดทั้งหมดของตรังด้วย หลังจากมีการก่อตั้งศูนย์พันธกิจไปได้ห้าปี ไม่มีผู้ใดทำงานด้านการศึกษาเลย จากรายงานพบว่า ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2456 (ค.ศ. 1913) มีเด็กหญิงประมาณ 6 คนจะมารวมตัวกันอยู่ที่โรงพยาบาลครึ่งวัน โดยมีสตรีคริสเตียนคนหนึ่งซึ่งเคยศึกษาที่โรงเรียนแฮร์เรียต เอ็ม. เฮาส์ ในบางกอกอยู่หนึ่งปี ได้สอนเด็กเหล่านี้ทุกวัน ต่อมาใน พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) มิสอาร์. โอ. เอกัน เดินทางมาตรังเพื่อทำงานด้านการศึกษา ในเวลานั้นที่ไม่มีโรงเรียนหรือของใช้หรือแม้แต่เด็กนักเรียน ในขณะที่การศึกษาไม่เป็นที่ต้องการแบบเดียวกับที่บางกอกเมื่อ 50 ปีก่อน ในขั้นแรกมีความพยายามที่จะทำเฉพาะถิ่นแต่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ดังนั้นอาคารโบสถ์หลังคามุงจากหลังเก่าจึงกลายเป็นโรงเรียน ใช้เวลากว่าหกปีครึ่งโรงเรียนจึงมีรากฐานที่มั่นคงพอสมควร ต่อมาโรงเรียนก็ได้ปิดกิจการลงเพราะไม่มีครูใหญ่ และได้เปิดขึ้นอีกครั้งในเดือนเมษายน พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) พร้อมกับคณะครูที่ดีเยี่ยม ผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จครั้งนี้คือมิสซิสวอชเตอร์ ผู้มุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาในสยาม โดยตั้งชื่อโรงเรียนหญิงแห่งนี้ว่า “โรงเรียนอนุกุลสตรีทับเที่ยง” ต่อมาใน พ.ศ. 2466 (ค.ศ. 1923) มิสเอกันเดินทางกลับจากการลาพักและได้เรียไรเงินสำหรับการสร้างอาคารหลังใหม่ที่มีหอนอน ห้องเรียน หอประชุมอยู่รวมกันภายในตัวอาคาร และโรงเรียนแห่งนี้ได้รับความเชื่อถือจากรัฐบาลโดยได้สนับสนุนนักเรียนหญิง 13 คนที่ทางรัฐบาลเลือกสรรและสนับสนุนทางการเงินเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนี้สามปีเพื่อเตรียมไปสอนตามอำเภอต่างๆ

ที่พวกเขาจะมีภูมิลำเนาอยู่ และต่อมาใน พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) คณะธรรมกิจคริสตจักรทรงได้จัดตั้งโรงเรียนชายขึ้นตั้งชื่อว่า “โรงเรียนยิวราษฏร์” (McFarland, 1928)

คณะคริสตจักรของพระคริสต์แห่งอังกฤษ

ใน พ.ศ. 2446 (ค.ศ. 1903) คณะคริสตจักรของพระคริสต์ (Churches of Christ) ของประเทศอังกฤษได้เข้ามาปฏิบัติงานในสยามและได้จัดตั้งโรงเรียนของมิชชันนารีคณะคริสตจักรของพระคริสต์แห่งอังกฤษ ที่จังหวัดนครปฐม โดยศาสตราจารย์ฮัดสันและนายแพทย์คลาร์ค ได้จัดตั้งโรงเรียนครั้งแรกที่ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ใน พ.ศ. 2446 (ค.ศ. 1903) เป็นที่รู้จักของชาวบ้านในเวลานั้นว่า “โรงเรียนฝรั่งดงตาล” และต่อมาภายหลังได้มีการย้ายศูนย์มิชชันมาที่จังหวัดนครปฐมในพ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) และย้ายโรงเรียนมาตั้งที่เมืองนครปฐม เปิดโรงเรียนที่อาคารของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เปิดรับนักเรียนทั้งชายและหญิง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) นับเป็นโรงเรียนเอกชนและเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาแห่งแรกของจังหวัดนี้ ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนบำรุงวิทยา” เปิดทำการเรียนการสอนเพียงปีเดียวก็ได้ย้ายนักเรียนไปยังอาคารเรียนแห่งใหม่ที่เขตตำบลบ่อพลับและตั้งเป็น “โรงเรียนสตรีวิทยา”

4.1.2 การจัดการศึกษาในมิชชันลาว

ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่

มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนขยายการปฏิบัติงานไปจังหวัดเชียงใหม่โดยการนำของศาสตราจารย์ดาเนียล แมคคิลวารีและแหม่มโซเฟีย ภรรยา ในต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867) ได้จัดตั้ง “มิชชันลาว” โดยได้เริ่มดำเนินงานด้านการศึกษาสำหรับสตรีเป็นอันดับแรกโดยใน พ.ศ. 2418 (ค.ศ. 1878) แหม่มโซเฟียได้รวบรวมเด็กหญิงในละแวกใกล้เคียงบ้านพักมา เริ่มต้นสอนวิชาภาษาไทย การเย็บปักถักร้อย พระคัมภีร์ และการดูแลบ้านเรือน โดยในระยะแรกไม่ได้สอนเป็นประจำหรือมีหลักสูตรชัดเจน ในพ.ศ. 2422 (ค.ศ. 1879) มิสแมรี แคมป์เบลล์ และมิสเอ็ดน่า ซาราห์ โคลล์ ได้เข้ามาทำงานให้กับศูนย์พันธกิจเชียงใหม่ และจัดตั้งโรงเรียนหญิงอย่างมั่นคงขึ้น มีชื่อว่า “โรงเรียนสตรีอเมริกัน” (American Girls School) จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2428 (ค.ศ. 1885) นางสาวโคลล์ย้ายไปรับผิดชอบที่โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง นางสาวอิสเบลลา กริฟฟิน ครูมิชชันนารี เป็นผู้รับผิดชอบต่อมา

เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) พระราชชายา เจ้าดารารัศมีเสด็จเยี่ยมโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนในขณะนั้นได้ทูลขอพระราชทานชื่อของโรงเรียน พระราชชายา

เจ้าดารารัศมี³ ได้ทรงมีโทรเลขปรึกษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ทรงมีพระราชโทรเลขตอบกลับในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909) ให้เรียกชื่อโรงเรียนผู้หญิงว่า “โรงเรียนพระราชชายา” ตามชื่อตำแหน่งพระอิสริยยศของเจ้าดารารัศมีซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีเดียวกันนี้ ซึ่งมีตำแหน่งพระราชชายาเพียงพระองค์เดียว โรงเรียนพระราชชายาได้รับความนิยม มีความเจริญและขยายตัวมากขึ้น จึงได้ขยายออกมাজัดตั้งขึ้นใหม่ ณ บริเวณตำบลหนองเส้ง (ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง) ใน พ.ศ. 2466 (ค.ศ. 1923) และตั้งชื่อว่า “โรงเรียนดาราวิทยาลัย” ตามที่ได้รับประทานนามจากเจ้าดารารัศมี ส่วนโรงเรียนพระราชชายายังคงเปิดการเรียนการสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เฉพาะนักเรียนไป-กลับ รู้จักในนาม “ดาราใต้” ขณะที่โรงเรียนดาราวิทยาลัย รู้จักในนาม “ดาราเหนือ” มีนางสาวจุลีย์ แสพท์ เป็นผู้จัดการ และครูไผ่คำ พันธุ์พงศ์ เป็นอาจารย์ใหญ่ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2476 (ค.ศ. 1933) โรงเรียนพระราชชายาจึงได้เข้าเป็นสาขาหนึ่งของโรงเรียนดาราวิทยาลัย (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549; พันธกิจการศึกษา, 2546)

สำหรับโรงเรียนชายของมิชชันได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1887) โดย ศาสนาจารย์เดวิด จี คอลลินส์ เป็นผู้รับผิดชอบ เรียกว่า “Chiangmai Boy’s School” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “โรงเรียนชายวังสิงห์คำ” ตามทำเลที่ตั้งซึ่งอยู่บริเวณวังสิงห์คำทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง โรงเรียนแห่งนี้เริ่มต้นจากการอ่านหนังสือและเรียนวิชาเลขคำนวณแบบง่ายๆ มีครูคนเมืองรุ่นแรกประกอบด้วย ครูไอ้ะ ครูบุญทา ครูแดง ครูน้อยพรหม เป็นต้น การเรียนการสอนใช้ภาษาถิ่นมาเป็นหลัก ต่อมาใน พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1899) ศาสนาจารย์คอลลินส์ออกไปรับผิดชอบโรงพิมพ์ของคณะมิชชัน ศาสนาจารย์วิลเลียม แฮริส ได้เป็นผู้รับผิดชอบแทนและได้พัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากสถานที่เดิมคับแคบ ศาสนาจารย์แฮริสจึงขยับขยายสถานที่ตั้งโรงเรียนมายังตำบลวัดเกต ฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิงใน พ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) นับเป็นการบุกเบิกพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงให้เป็นประโยชน์สำหรับการจัดการศึกษา และขยายชุมชนจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงมายังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงในยุคแรกๆ การจัดตั้งสถานที่เรียนแห่งใหม่นี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จทรงวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) และพระราชทานนามว่า “The Prince Royal’s College” โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย (โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย, 2531)

³ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงเป็นพระธิดาองค์ที่ 11 ของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ฯ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7 ประสูติจากแม่เจ้าทิพเกสร โดยใน พ.ศ. 2429 พระเจ้าอินทวิชยานนท์ฯ ได้ถวายพระธิดาเจ้าดารารัศมีเข้ารับราชการฝ่ายในเป็นเจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

มิชชันนารียังได้มีการเปิด “โรงเรียนฝึกอบรมทางศาสนศาสตร์” (Theology Training School) ใน พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889) ภายใต้ความรับผิดชอบของศาสนาจารย์วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ นับเป็นโรงเรียนอาชีพพิเศษแห่งแรกของมิชชันลาว ที่เตรียมคริสเตียนคนพื้นเมืองเพื่อช่วยในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและปฏิบัติงานคริสตจักร ใน พ.ศ. 2434 (ค.ศ. 1891) มิชชันนารีได้ขยายงานไปยังจังหวัดลำพูน ยังไม่ได้ตั้งโรงเรียนสามัญแต่มีโรงเรียนฝึกอบรมเพื่อเป็นนักบวชหรือศาสนาจารย์ (Theological Training School) ซึ่งย้ายมาจากจังหวัดเชียงใหม่ตามศาสนาจารย์ วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ มิชชันนารีที่ไปรับผิดชอบศูนย์มิชชันลำพูน และต่อมาภายหลังครอบครัวศาสนาจารย์จอห์น เอฟ. ฟรีแมน ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่คริสตจักรเบธเอล (บ้านแป้น) จังหวัดลำพูน นับเป็นโรงเรียนของคริสตจักรชนบทแห่งแรกของมิชชันอเมริกันเพรสไบทีเรียน แต่โรงเรียนฝึกอบรมทางศาสนศาสตร์แห่งนี้ยังไม่ค่อยมั่นคงนักและภายหลังได้หยุดไประยะหนึ่ง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912) จึงเริ่มดำเนินการอีกครั้งที่ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่ พร้อมกับได้สร้างอาคารเรียนที่ใหญ่โตมั่นคงนับเป็นสถาบันผลิตผู้นำคริสตจักรที่สำคัญยิ่งในล้านนาและคริสตจักรในประเทศไทย และมิชชันนารีได้ริเริ่มที่จะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังอีกครั้งในมิชชันลาว โดยมีโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยลาว (Lao University) ที่ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่

ต่อมาถึง พ.ศ. 2459 (ค.ศ. 1916) นายแพทย์คอร์ทได้จัดตั้ง “โรงเรียนฝึกหัดแพทย์” ขึ้น ซึ่งถือเป็นการศึกษาระดับสูงกว่าโรงเรียนชั้นพื้นฐาน หรือเป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน โดยมีนักศึกษาแพทย์รุ่นแรกและรุ่นเดียวคือ นายแพทย์จินดา สิงหนตร นายแพทย์หม่อง ประดิษฐ์วรรณ นายแพทย์สว่าง สิงหนตร และนายแพทย์ศรีมูล พิณคำ ทั้งสี่ท่านได้สำเร็จการศึกษาและผ่านการสอบใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันขึ้นหนึ่งจากศิริราชพยาบาล นอกจากการตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์แล้ว นายแพทย์คอร์ทได้จัดตั้ง “โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์” ขึ้นใน พ.ศ. 2466 (ค.ศ. 1923) เพื่อเตรียมบุคลากรพยาบาลสำหรับโรงพยาบาลสมัยใหม่ นับเป็นโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์แห่งที่สามในประเทศไทยและเป็นแห่งแรกในภูมิภาค (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

ศูนย์พันธกิจลำปาง

ใน พ.ศ. 2438 (ค.ศ. 1885) มิชชันนารีกลุ่มแรกไปประจำอยู่ที่ลำปางโดยมีสิ่งจูงใจที่นำไปสู่การเริ่มงานมาจากพระราชกฤษฎีกาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานที่ดินผืนหนึ่งเพื่อจัดตั้งศูนย์พันธกิจและยังพระราชทานเงิน 2,000 รูปี เพื่อสร้างศูนย์และโรงพยาบาล โดยมีศาสนาจารย์ เอส. พีเฟิลส์ และภรรยาเป็นมิชชันนารีกลุ่มแรกๆ ที่ไปประจำอยู่ที่นั่น จนกระทั่ง พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1889) มีมิชชันนารีมาอยู่ประจำที่ศูนย์แห่งนี้ 6 คน จึงได้ตั้งศูนย์พันธกิจลำปางอย่างเป็นทางการและได้จัดตั้งโรงเรียนหญิงขึ้นโดย มิสซิส เคท ฟลิสัน ได้รวบรวมเด็กหญิงที่อยู่

ละแวกใกล้เคียงบ้านพักมิชชันนารีเข้ามาเรียนหนังสือและได้ก่อตั้งเป็น “โรงเรียนสตรีอเมริกัน” เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889)

ต่อมาได้ขยายโรงเรียนให้ใหญ่โตขึ้นโดยมิสซิสพลีสันได้หาทุนก่อสร้างอาคารเรียนจนเสร็จสมบูรณ์ก่อนที่ท่านจะถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2448 (ค.ศ. 1905) โรงเรียนสำหรับเด็กหญิงที่ลำปางได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นในช่วงที่มีสซิส ลูซี่ สตาร์ลิ่ง เข้ามารับผิดชอบเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนระหว่าง พ.ศ. 2467-2484 (ค.ศ. 1924-1941) โรงเรียนนี้กลายเป็นโรงเรียนที่ใหญ่ที่สุดและพัฒนาที่สุดในบรรดาโรงเรียนของศูนย์พันธกิจนอกเขตกรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อใน พ.ศ. 2470 (ค.ศ. 1927) สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ เสด็จเยี่ยมโรงเรียนสตรีอเมริกันที่จังหวัดลำปางและได้โปรดประทานชื่อโรงเรียนว่า “วิชานารี” จึงมีการตั้งชื่อนี้จนมาถึงเวลาปัจจุบัน (McFarland, 1928; ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

สำหรับการศึกษาของเด็กชายในศูนย์พันธกิจลำปางมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นใน พ.ศ. 2434 (ค.ศ. 1891) โดยนายแพทย์ชามูเอล พิเพิลส์ ได้จัดหาสถานที่เพื่อสร้างโรงเรียน เข้าใจว่ามีการตั้งเป็นโรงเรียนชายขึ้นในปีนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเป็นโรงเรียนเกษตรกรรม เมื่อศาสนาจารย์ ฮิวจ์ เทเลอร์ ได้รับผิดชอบดำเนินการต่อมา จนถึง พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) ได้มีการสร้างอาคารเรียนหลังใหม่และใช้ชื่อว่า “โรงเรียนเคนเนตแมคเคนซี” เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับนักเรียนวันอาทิตย์ (Sunday school) คนหนึ่งของตระกูลแมคเคนซีในคริสตจักรแห่งหนึ่งที่สหรัฐอเมริกา โรงเรียนแห่งนี้มีการพัฒนาแผนกอาชีพะทั้งด้านการเกษตรและโรงฟอกหนังด้วย มีหลักฐานกล่าวว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 พ.ศ. 2456-2461 (ค.ศ. 1914-1918) โรงเรียนเป็นที่ผลิตเข็มขัดและรองเท้าที่สำคัญแห่งหนึ่งสำหรับทหารเพื่อใช้ในกองทัพไทย นอกจากนี้ เป็นที่เข้าใจว่า การผลิตรองเท้าจากโรงฟอกหนังได้สนองต่อการรณรงค์ในการกำจัดโรคพยาธิปากขอและสร้างสุขอนามัยสำหรับราษฎรของรัฐสยามในสมัยนั้นด้วย (Herbert, 1918)

ศูนย์พันธกิจแพร่

พ.ศ. 2436 (ค.ศ. 1893) มิชชันนารีได้ก่อตั้งศูนย์พันธกิจแพร่ขึ้น โดย ศาสนาจารย์พิเพิลส์ได้จัดการซื้อที่ดินผืนหนึ่งเพื่อใช้เป็นที่ตั้งของมิชชัน และนายแพทย์วิลเลียม บริกส์ เป็นมิชชันนารีคนแรกทีไปประจำอยู่ที่นั่น มีรายงานในปีต่อมาว่า มิชชันนารีได้ตั้งโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชายขึ้นด้วยแต่ยังไม่ค่อยมั่นคงนัก เนื่องจากมีการผลิตเปลี่ยนมิชชันนารีมารับผิดชอบที่ศูนย์มิชชันนี้บ่อยครั้ง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2456 (ค.ศ. 1913) มิชชันนารีลาวได้ย้ายที่ทำการของศูนย์มิชชันจากบ้านเขตนวันมาอยู่ที่บ้านทุ่ง มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้น ณ ที่แห่งนี้ ขณะนั้นมีนักเรียนชาย 44 คน นักเรียนหญิง 42 คน ครูชาย 1 คน ครูหญิง 1 คน และมีนายอาเธอร์ แมคมูลลิน เป็นมิชชันนารีรับผิดชอบโรงเรียนชาย นางมากาเรต กิลลีส และนางมาเบล คอร์ท รับผิดชอบโรงเรียนหญิงและมีมิชชันนารีอีกหลายคนได้ผลิตเปลี่ยนมารับผิดชอบในช่วงเวลาสั้นๆ จนถึง พ.ศ. 2466 (ค.ศ. 1923) จึง

ได้มีการรวมโรงเรียนชายและโรงเรียนหญิงเป็นโรงเรียนเดียวกันเรียกว่า “โรงเรียนเจริญราษฎร์” (McFarland, 1928; ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

ศูนย์พันธกิจน่าน

พ.ศ. 2438 (ค.ศ. 1895) มิชชันนารีได้ก่อตั้งศูนย์พันธกิจน่านขึ้น โดยศาสนาจารย์พีเพิลส์และภรรยาเป็นผู้ก่อตั้ง น่านเป็นที่รู้จักในแวดวงมิชชันครั้งแรกเนื่องจากศาสนาจารย์แมคคิลวารีได้เดินทางไปเยือนมณฑลนี้ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2433 (ค.ศ. 1890) จากบันทึกของศาสนาจารย์แมคคิลวารีกล่าวว่าได้รับการต้อนรับอย่างไมตรีจิตจากเจ้าผู้ครองนครน่าน มิชชันนารีได้ริเริ่มการศึกษาแบบตะวันตกโดยนำเด็กมาเรียนหนังสือตั้งแต่ระยะแรกเริ่มที่มีการตั้งศูนย์พันธกิจ จากรายงานของมิชชันพบว่า โรงเรียนชายและหญิงที่น่านผลิตคนได้ดีเยี่ยมและมีประสิทธิภาพให้กับศูนย์แห่งนี้และที่อื่นๆ ของมิชชัน โดยเฉพาะเชียงรายและแพร่ที่ได้รับประโยชน์จากโรงเรียนของศูนย์พันธกิจน่าน โรงเรียนได้เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) เรียกว่า “Boys Christian High School of Nan” มีทั้งนักเรียนประจำ (boarding school) และไปกลับ ครั้นถึงพ.ศ. 2453 (ค.ศ. 1910) ได้เปิดชั้นสอนนักเรียนหญิงครั้งแรกและได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนในปีต่อมา โดยมีซิสเตอร์ สตาร์ทลิง เป็นผู้รับผิดชอบ และโรงเรียนในศูนย์มิชชันแห่งนี้มีการพัฒนาอาคารเรียนให้มั่นคงขึ้น โดยใน พ.ศ. 2456 (ค.ศ. 1913) เริ่มสร้างอาคารเรียนชายอย่างถาวรด้วยทุนสนับสนุนจากคริสตจักรลินคอล์น มลรัฐเนบราสกา สหรัฐอเมริกา และใน พ.ศ. 2459 (ค.ศ. 1916) ได้เปิดใช้อาคารเรียนชายหลังใหม่อย่างเป็นทางการ ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนลินคอล์นอะเคเดมี่” ตามชื่อของคริสตจักรผู้ให้การสนับสนุน ทรัพย์ ช่วงเดือนเดียวกันมีการสร้างอาคารเรียนหญิงที่บ้านดอนแก้วสำเร็จใน พ.ศ. 2460 (ค.ศ. 1917) ได้ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนรังษีเกษม” ตามพระนามของสมเด็จพระองค์เจ้าภาณุรังษี ที่เสด็จเยี่ยมกิจการของมิชชันนารีจังหวัดน่านในเวลานั้น (McFarland, 1928; ประวัติศาสตร์, 2538)

ศูนย์พันธกิจเชียงราย

ศูนย์พันธกิจเชียงรายเป็นศูนย์สุดท้ายในเขตล้านนาของมิชชันลาว ได้ก่อตั้งศูนย์พันธกิจอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1897) โดยศาสนาจารย์ดับบลิว. คลิฟตัน ดอตต์ และนายแพทย์ซี. เอช. แคนแมนเป็นผู้ก่อตั้ง พันธกิจที่นี้ริเริ่มการสอนมาตั้งแต่ที่อำเภอเชียงแสนโดยครอบครัวของหนานสุวรรณ ที่ย้ายมาจากชุมชนคริสเตียนบ้านแม่ดอกแดงมาอยู่ที่อำเภอเชียงแสนเมื่อ พ.ศ. 2423 (ค.ศ. 1879) ได้สอนหนังสือที่บ้านของตน และเข้าใจว่ามีการจัดตั้งโรงเรียนที่อำเภอเชียงแสนราว พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1888) โดยให้การสอนหนังสืออยู่ในความรับผิดชอบของครุหนานตา เริ่มแรกนั้นมีผู้ใหญ่ 8 คน เด็ก 16 คน เรียนเป็นภาษาพื้นเมืองและภาษาอังกฤษ ตั้งชื่อโรงเรียนว่า “Boy’s School Chiengrai” สถานที่ทำการเรียนการสอนเป็นบ้านหลังเล็กๆ ฝาขัดแตะ มุงด้วยหญ้าคา ต่อมาการจัดตั้งโรงเรียนอย่างมั่นคงที่เชียงราย น่าจะเกิดขึ้นพร้อมกับการจัดตั้งศูนย์มิชชันจังหวัดเชียงรายใน พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1897) เป็นโรงเรียนที่ใช้ภาษาพื้นเมืองล้านนา ต่อมาใน พ.ศ. 2450

(ค.ศ. 1907) ได้ย้ายโรงเรียนไปตั้งบริเวณโรงพยาบาลโอเวอร์บรู๊ค เปิดสอนทั้งภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองล้านนา หลังจากนั้นจึงได้ย้ายมาตั้งที่ถนนอุตรกิจในปัจจุบัน

เมื่อนายแพทย์วิลเลียม เอ. บริกส์ เป็นมิชชันนารีที่ศูนย์เชียงใหม่ ท่านได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้ช่วยพัฒนาการศึกษาให้มั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากกลับจากสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) ท่านยังได้สร้างอาคารเรียนสำหรับเด็กหญิงและหาทุนสร้างอาคารสำหรับเด็กชายด้วย มีการสร้างอาคารเรียนที่เรียกว่าตึกดำ เพราะได้ใช้น้ำมันดิบสีดำจากบ่อน้ำมันอำเภอฝางมาทาตัวอาคาร หลังจากนั้นนายแพทย์บริกส์เสียชีวิตใน พ.ศ. 2461 (ค.ศ. 1918) มีการเปลี่ยนชื่อโรงเรียนชายเป็น “โรงเรียนบริกส์อนุสรณ์” ในปีต่อมาเพื่อเป็นการระลึกถึงนายแพทย์บริกส์ มิชชันนารีคนสำคัญผู้ผลักดันให้โรงเรียนเจริญขึ้น ต่อมาใน พ.ศ. 2463 (ค.ศ. 1920) โรงเรียนนี้ได้เลิกใช้ภาษาพื้นเมืองในการสอนและได้ใช้หลักสูตรกระทรวงธรรมการ ครั้นถึง พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนเชียงใหม่วิทยาคม” และในช่วง พ.ศ. 2457-2460 (ค.ศ. 1914-1917) ได้มีการตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กหญิงที่ศูนย์พันธุกิจเชียงใหม่เรียกว่า “โรงเรียนสตรีวิชาคาร” (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549; พันธุกิจการศึกษา, 2546)

4.1.3 การจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในช่วงการปฏิรูปการศึกษา

ในสังคมไทย

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2411-2453 (ค.ศ. 1868-1910) ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปราชการ การปฏิรูปการปกครองและการบริหารบ้านเมือง รวมทั้งการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของราชอาณาจักร (national state) ของประเทศไทย ซึ่งมีนักวิชาการได้ศึกษาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่นำมาสู่การปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปประเทศชาติบ้านเมืองโดยแท้ การปฏิรูปด้านต่างๆ ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งการปกครอง สังคม กฎหมาย รวมถึงการศึกษา จึงเป็นที่มาของระบบโรงเรียนที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกและพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ในการปฏิรูปการศึกษานั้นมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการปฏิรูปดังนี้

1. การคุกคามของจักรวรรดิตะวันตก

การคุกคามของจักรวรรดิตะวันตกในเอเชียอาคเนย์เริ่มจริงจังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่ออังกฤษกับฮอลันดาทำสนธิสัญญาเพื่อขจัดข้อพิพาทและแบ่งเขตอิทธิพลเอเชียอาคเนย์ในปี พ.ศ. 2367 สำหรับการคุกคามที่มีต่อไทยนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่ฝรั่งเศสพยายามที่จะเป็นผู้คุ้มครองเขมรที่เป็นประเทศราชของไทยในปลายรัชกาลที่ 4 ท้ายที่สุดต้องสูญเสียเขมรไปตามสนธิสัญญา พ.ศ. 2410

2. อิทธิพลของชาวตะวันตก

ภายหลังการทำสนธิสัญญาเบอร์นี้อย่างอังกฤษ ใน พ.ศ. 2369 มีชาวตะวันตกที่เข้ามาในระยะแรกนั้นเกือบทั้งหมดเป็นพวกเผยแพร่ศาสนา แต่การเข้ามาของมิชชันนารีชาวตะวันตกนั้นได้นำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาด้วย โดยการตั้งโรงเรียน โรงพิมพ์ หรือการรักษาโรคแบบสมัยใหม่ ผลกระทบจากการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์แม้ว่าผลจากการเผยแพร่ศาสนาอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในการชักจูงคนไทยให้เข้ารับมากนัก ซึ่งส่วนใหญ่คนที่เข้ารับจะเป็นคนจีน แต่ก็มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสนใจในการเรียนรู้ภาษาและวิทยาการแบบตะวันตก มิชชันนารียังมีแนวคิดในการจัดการศึกษาที่สูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง คือการจัดตั้ง “ยูนิเวอร์ซิตี” ที่ได้แสดงทัศนะดังกล่าวทั้งนายแพทย์บริดเลย์ นายแพทย์เฮาส์ และศาสนาจารย์แมคฟาร์แลนด์ ดังตัวอย่าง ใน พ.ศ. 2420 (ค.ศ. 1877) ศาสนาจารย์แมคฟาร์แลนด์ได้เขียนจดหมายเปิดผนึกเสนอแผนการในการตั้งวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ สำหรับให้การศึกษาแก่นักสาวของไทย (Wyatt, 1965) ซึ่งแผนการดังกล่าวนี้เป็นที่สนพระทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวอย่างมาก และในที่สุดได้โปรดเกล้าฯ ให้แมคฟาร์แลนด์เข้ามารับผิดชอบในการดำเนินการจัดการศึกษาโรงเรียนสวนอนันต์ที่วังนันทอุทยาน ซึ่งเปิดในเดือนมกราคม พ.ศ. 2421 (ค.ศ. 1878) โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้ข้อกำชับอย่างเด็ดขาดว่าห้ามมีการสอนศาสนา ดังความว่า

“...การสอนนั้นห้ามมิให้สอนศาสนาคริสเตียนเป็นอันขาด ให้สอนแต่ธรรมนิยมการหนังสือ และให้ฝึกหัดลายมือให้ใช้เป็นเสมียนได้ วิชาคิดเลขและวิชาช่างที่เป็นประโยชน์และธรรมเนียมต่างๆ ที่จะเป็นคุณแก่แผ่นดิน...”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. การศึกษาในระบบโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษา และทอดพระเนตรจากต่างประเทศ

การเสด็จประพาสต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นส่งผลอย่างมากต่อวงการการศึกษาของไทย ดังจะเห็นได้จากหลังการเสด็จกลับจากสิงคโปร์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ส่งนักเรียนไปเรียนที่สิงคโปร์จำนวน 14 คน

การเสด็จประพาสยุโรปเมื่อ พ.ศ. 2440 ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นทางการ พระองค์รับสั่งให้เอกอัครราชทูตไทยประจำอังกฤษและฝรั่งเศสศึกษาแบบแผนการจัดการศึกษาของประเทศทั้งสอง แล้วให้รายงานเข้ามายังกรุงเทพฯ ซึ่งจากแผนการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาในประเทศในวงกว้าง

4. ความขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เข้ามารับราชการ

ความขาดแคลนด้านนี้เป็นผลมาจากการปฏิรูปประเทศหลายด้าน แต่เมื่อดำเนินงานไปกลับพบว่ามีความต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถในการเข้ามารับผิดชอบราชการให้ดำเนินลู่วงไปได้ด้วยดีมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525)

จากการศึกษาของประสิทธิ์ พงศ์อุตม (2549) พบว่ามาจากปัจจัยหลายประการดังนี้

1. ประสบการณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงได้รับการศึกษาแบบตะวันตก
2. ประสบการณ์เรื่องการศึกษาจากการเสด็จประพาสและการศึกษาดูงานต่างประเทศ
3. แรงกระตุ้นจากการจัดและพัฒนาการศึกษาของชาวตะวันตกในประเทศไทย
4. ความจำเป็นในด้านความมั่นคงปลอดภัยของบ้านเมือง
5. การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน
6. การเลิกทาสและยกเลิกระบบไพร่

เป้าหมายของการจัดการศึกษาในสมัยเริ่มแรกได้มุ่งเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนเข้ารับราชการ ต่อมาได้มุ่งให้เกิดความเป็นอันเดียวกันไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและภูมิภาคด้วยการใช้ระบบการศึกษาแบบใหม่สร้างสำนึกความเป็นพลเมืองไทย และเตรียมราษฎรรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

พ.ศ. 2414 (ค.ศ. 1871) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดการศึกษาที่เป็นระบบโรงเรียนแบบปัจจุบัน โดยจัดตั้งโรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวัง มีจุดมุ่งหมายให้กุลบุตรมีความรู้ความสามารถพอจะรับราชการได้ จากนั้นจึงได้ขยายการศึกษาออกไปโดยการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรสามัญชนขึ้น ซึ่งโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นนี้แตกต่างจากโรงเรียนแบบโบราณ การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนหลวงที่มีการขยายการศึกษาจากในวังออกสู่ประชาชน พ.ศ. 2427 (ค.ศ. 1884) หลังจากนั้นการจัดตั้งโรงเรียนจากวังสู่วัดได้ขยายตัวมากขึ้นจนถึง พ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1887) จึงมีการจัดตั้งกรมศึกษาธิการ และต่อมาใน พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) ได้จัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการเพื่อรับผิดชอบในการจัดการศึกษาสำหรับราษฎรไทยอย่างเป็นระบบ

ในบริบทการจัดการศึกษาในสมัยใหม่ของไทยจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาของมิชชันนารีเริ่มได้รับการควบคุมมาตรฐานความรู้และการเรียนการสอน ดังปรากฏในข้อมูลว่า เมื่อมีการจัดตั้งกรมศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1887) นั้น เป็นช่วงที่ประจวบกับมีนักเรียนของโรงเรียนกุลสตรีวังหลังสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนจำนวน 4 คน ซึ่งได้มีการจัดสอบไล่ให้

นักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนเป็นครั้งแรก โดยศาสตราจารย์ชาวมูลเอล จี แมคพาร์แลนด์ (อดีตมิชชันนารีของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน) ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสุนันทาลัยของรัฐบาลมาเป็นผู้สอบไล่ของโรงเรียน และสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพซึ่งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการศึกษา ทรงเป็นประธานในการสอบครั้งนี้ด้วย การให้ความสำคัญและควบคุมคุณภาพเช่นนี้ก็เพื่อหวังว่าผู้สำเร็จการศึกษาจะมีภูมิความรู้ที่จะออกไปสอนหนังสือต่อไปได้

การจัดการศึกษาของรัฐและการมีนโยบายควบคุมคุณภาพของการศึกษาที่เกิดขึ้นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อแนวทางการจัดการศึกษาของมิชชันนารีอยู่ไม่น้อย และมีผลอย่างชัดเจนต่อการจัดการศึกษาในท้องถิ่น เช่น นโยบายให้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นสื่อในการเรียนการสอนทำให้โรงเรียนมิชชันนารีในภาคเหนือ (ล้านนา) ได้เปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยกลางตามนโยบายของรัฐบาลและโรงเรียนต้องใช้หลักสูตรและตำราของรัฐบาลด้วย แต่อย่างไรก็ดีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นนอกจากจะเป็นการทำตามระบบของรัฐบาลแล้ว ยังเป็นเพราะมิชชันนารีขาดกำลังในการพัฒนาหลักสูตรระดับสูงที่เป็นภาษาท้องถิ่น อีกทั้งยังมีการผลิตตำราที่เป็นภาษาไทยมากขึ้น รวมทั้งกระแสความต้องการในการเรียนภาษาไทยกลางมีสูงขึ้น มิชชันนารีจึงต้องหันมาใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ จนในที่สุดได้ยกเลิกการใช้ภาษาล้านนาเป็นสื่อการเรียนการสอนและให้เปลี่ยนมาเป็นภาษาไทยกลางในการสอนแทน (สร้อยศรี อ่องสกุล, 2525)

เมื่อพิจารณาในอีกแง่หนึ่ง จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของมิชชันนารีเช่นเดียวกัน เนื่องจากรัฐบาลสนับสนุนภารกิจด้านการศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้สังคมไทยมีค่านิยมด้านการศึกษาสูงขึ้น ประกอบกับในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ได้ทรงเลิกทาสและต่อมาได้มีการยกเลิกระบบการเกณฑ์แรงงานหรือระบบไพร่ ทำให้การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและโรงเรียนมิชชันนารีได้สร้างฐานชื่อเสียงดีมาโดยตลอดจึงได้รับความนิยมมากขึ้นด้วย

ภายหลังรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของมิชชันนารีที่เคยจัดการศึกษาอย่างเป็นอิสระมาช้านานกว่า 50 ปี นั่นคือการที่รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรกซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 (ค.ศ. 1918) เพื่อเป็นการควบคุมโรงเรียนราษฎร์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดการศึกษา โดยมีกฎเกณฑ์ในการบริหารโรงเรียนและมาตรฐานด้านการจัดการศึกษา หลังจากนั้นมีการออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 (ค.ศ. 1921) นับว่าเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นบังคับฉบับแรกของไทย และภายหลังยังมีการออกนโยบายการศึกษาแห่งชาติ การออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2479 (ค.ศ. 1936) และในพ.ศ. 2496 (ค.ศ. 1953) ได้ทรงประกาศพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับที่ 3 เพื่อควบคุมการดำเนินการของโรงเรียนเอกชน

ให้รัดกุมป้องกันปัญหาการแทรกซึมแพร่หลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ผ่านมาจากโรงเรียนจีน ซึ่งในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) ได้กำหนดให้ผู้ขอจัดตั้งโรงเรียน ผู้จัดการ และครูใหญ่ต้องมีสัญชาติไทย ทำให้โรงเรียนของมิชชันและสภาคริสตจักรในประเทศไทยต้องเข้าไปอยู่ภายใต้กฎระเบียบและการดูแลของทางราชการ ต้องดำเนินการตามมาตรฐานมากขึ้น โดยต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาเทียบเท่ากับโรงเรียนของรัฐบาล

ดังนั้น แนวการจัดการศึกษาของมิชชันนารีหลังจากนั้นต่อมา พบว่า ขาดเอกลักษณ์ไม่แตกต่างไปจากการศึกษาในโรงเรียนของรัฐบาลมากนัก เนื่องจากมีหลักการและกรอบของการศึกษาแห่งชาติเป็นตัวกำหนด อย่างไรก็ตามก็ตราบที่จากประสบการณ์ในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีที่มาก่อน และจากการมีอุดมการณ์และปรัชญาในการจัดการศึกษาอย่างแน่วแน่ ทำให้โรงเรียนของมิชชันยังคงมีบทบาทสำคัญในการช่วยจัดการศึกษาแบ่งเบาภาระในส่วนที่รัฐไม่สามารถจัดได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง และมีบทบาทสนองตอบความต้องการของผู้ปกครอง เช่น การเป็นโรงเรียนที่มีความโดดเด่นในระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม และมีความสามารถในด้านภาษาอังกฤษ เป็นสถานศึกษาใกล้บ้านหรือเป็นผู้นำความรู้วิทยาการใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอน (วิษระ สิ้นสุประมา, 2533)

4.1.4 มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับการอุดมศึกษาในสังคมไทย

มิชชันนารีมีแนวคิดในการจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศสยามเริ่มแรกจากนายแพทย์บริดเลย์ มิชชันนารีชาวอเมริกันของคณะ American Board of Commissions for Foreign Missions ได้เสนอแนะเรื่องนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2408 (ค.ศ. 1865) ให้ทางราชการจัดตั้งสถานศึกษาให้ความรู้ด้านศิลปวิทยาการต่างๆ ที่เรียกว่า “ยูนิเวอร์ซิตี” ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ “บางกอกรีคอร์เดอร์” (หนังสือจดหมายเหตุ) และในช่วงเวลาเดียวกันมีมิชชันนารีอีกท่านหนึ่งคือนายแพทย์ชามูเอล สมิธ (หมอสมิธ) ของคณะแบปติสต์มิชชันได้จัดสอนวิชาการต่างๆ ณ บ้านของท่านที่บางคอแหลม มีการลงโฆษณาให้คนไปสมัครเรียนที่ “บางคอแหลมยูนิเวอร์ซิตี” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามิชชันนารีได้เห็นความสำคัญต่อการจัดตั้งสถาบันระดับอุดมศึกษามาก่อนที่ทางราชการของสยามประเทศจะตื่นตัวเรื่องนี้ในภายหลัง แต่อย่างไรก็ตามความตั้งใจของนายแพทย์บริดเลย์ที่จะจัดตั้งยูนิเวอร์ซิตียังไม่เป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำในขณะนั้น

เมื่อถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงของการเริ่มกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเป็นแบบสมัยใหม่ตามอย่างอารยประเทศ โดยเริ่มแรกทรงให้มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงภาษาไทยและภาษาอังกฤษขึ้นในพระบรมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. 2414 (ค.ศ. 1871) แต่โรงเรียนหลวงภาษาอังกฤษดำเนินการได้ไม่นานก็ได้ยุติลง ต่อมาใน พ.ศ. 2420 (ค.ศ. 1877) ศาสนาจารย์ชามูเอล จี. แมคฟาร์แลนด์ มิชชันนารีที่จังหวัดเพชรบุรี ได้เสนอการจัดตั้ง “วิทยาลัยที่

กรุงเทพฯ สำหรับให้การศึกษาแก่เด็กหนุ่มสาวของไทย” ซึ่งได้รับความสนพระทัยจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงโปรดให้ศาสตราจารย์แมคฟาร์แลนด์รับผิดชอบในการดำเนินการตั้งโรงเรียนสวนอนันต์ที่วังนันทอุทยาน โดยได้เปิดโรงเรียนในเดือนมกราคม พ.ศ. 2421 (ค.ศ. 1878) เน้นด้านการเขียน อ่าน วิชาเลข การช่าง และธรรมเนียมต่างๆที่จะเป็นประโยชน์แก่แผ่นดินในยุคสมัยนั้น (ศึกษาธิการ, 2556) ซึ่งถือว่าเป็นการตั้งโรงเรียนหลวงภาษาอังกฤษขึ้นใหม่

ศาสตราจารย์แมคฟาร์แลนด์ นับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดระบบโรงเรียนและการวางหลักสูตรสำหรับโรงเรียนรัฐบาลเป็นครั้งแรก รวมทั้งกรอบวัดคุณภาพ (สอบไล่) โดยนอกจากท่านรับราชการเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนสวนอนันต์แล้ว ภายหลังได้รับราชการที่กองแปลตำราและแต่งตำราเรียน ซึ่งถือเป็นงานที่สำคัญยิ่งในสมัยนั้น จนถึง พ.ศ. 2438 (ค.ศ. 1895) จึงขอกราบบังคมทูลลาออก รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้โปรดเกล้าให้มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรเป็นครั้งแรกที่วัดมหรธรรพาราม เมื่อพ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) และในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปรับปรุงสองครั้งคือใน พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) และ พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1898) และเมื่อถึง พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1898) ได้มีการประกาศใช้โครงการศึกษาสำหรับชาติขึ้นครั้งแรก ซึ่งตามโครงการศึกษาสำหรับชาตินี้ได้แบ่งการศึกษาสามัญออกเป็นสี่ระดับคือ มูลศึกษา ประถมศึกษา การมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โดยระดับสูงสุดคือระดับอุดมศึกษายังมีการจัดในสมัยนั้น (เพ็ญจันทร์ ทพประเสริฐ, 2542)

อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้มีการตั้งโรงเรียนสอนวิชาแพทย์ (ภายหลังคือโรงเรียนราชแพทยาลัย) พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889) ซึ่งจัดเป็นการศึกษาจัดเป็นการศึกษาพิเศษ (ดวงเดือน พิศาลบุตร มปป.) โดย นายแพทย์ออร์จ บีแมคฟาร์แลนด์ บุตรชายของศาสตราจารย์ชามูเอล แมคฟาร์แลนด์ ได้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางหลักสูตรและแปลหลักสูตรทางการแพทย์เป็นตำราสำหรับการเรียนการสอนด้วย ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงโปรดเกล้าให้มีการจัดการอุดมศึกษาขึ้นซึ่งภายหลังโรงเรียนการแพทย์ได้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

เมื่อถึงช่วงเวลาเดียวกันนั้นจะเห็นได้ว่ามิชชันนารีมีส่วนในการขยายการศึกษาออกไปตามภูมิภาคต่างๆ และได้มีการยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น ดังปรากฏโรงเรียนที่สำคัญในขณะนั้น เช่น โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โรงเรียนอรุณประดิษฐ โรงเรียนดาราวิทยาลัย และโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย การพัฒนาการศึกษาของมิชชันนารีไม่ได้หยุดอยู่เพียงระดับมัธยมศึกษาอันเป็นการศึกษาสูงสุดของโรงเรียน แต่เมื่อเห็นว่ถึงเวลาหนึ่งและมีความพร้อมก็ควรจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา เพื่อขยายพันธกิจการศึกษาเพื่อที่จะรองรับในการสร้างคนจากสถาบันการศึกษาของคริสเตียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

การเคลื่อนไหวเพื่อจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคริสเตียนในประเทศไทยปรากฏขึ้นอีกครั้งในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) โดยมีมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนส่วนภาคสยามได้เตรียมโครงการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยโดยใช้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยเป็นฐาน ได้มีการจัดซื้อที่ดินที่ตำบลบ้านกล้วย (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งอาคารและสำนักงานท้องฟ้าจำลอง) เพื่อเตรียมไว้สำหรับจัดตั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งรู้จักกันในนาม “โครงการบ้านกล้วย” (Ban Klouy Project) แต่โครงการนี้ไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้ ทั้งนี้เข้าใจว่าเป็นปัญหาภายในมิชชันและอุปสรรคจากรัฐบาลที่ยังไม่เปิดช่องทางให้มีการจัดตั้งการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาโดยภาคเอกชน และต่อมาใน พ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912) มิชชันนารีของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนจึงได้ริเริ่มที่จะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังอีกครั้งในมิชชันลาว โดยมีโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยลาว (Lao University) ที่ศูนย์มิชชันเชียงใหม่ (เฮอร์เบิร์ต สวอนสัน, 2526)

แต่โครงการนี้ยังไม่สามารถดำเนินการจนเป็นจริงได้เช่นกัน ถึงกระนั้นก็ได้ในปีเดียวกันนี้มิชชันลาวก็ได้จัดตั้งวิทยาลัยศาสนศาสตร์ (Theological Seminary) ที่มุ่งให้เป็นสถาบันการศึกษาทางศาสนาชั้นสูงแบบสถาบันศาสนศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา และใน พ.ศ. 2459 (ค.ศ. 1916) มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์ในมิชชันลาว ต่อมาพ.ศ. 2466 (ค.ศ. 1923) มิชชันลาวก็ได้จัดตั้งโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์แมคคอร์มิค อันเป็นการศึกษาวิชาชีพพิเศษที่รับผู้จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาเข้าเรียน ซึ่งก็ไม่สามารถที่จะพัฒนาเป็นสถาบันอุดมศึกษาได้ ขณะที่มิชชันพยายามหาทางจัดตั้งมหาวิทยาลัยของคริสเตียนในประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยได้มีการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาครั้งแรกโดยมีการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2459 (ค.ศ. 1916) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่วิวัฒนาการมาจากสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนหรือโรงเรียนมหาดเล็กที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1899) การสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนับเป็นการขยายการศึกษาสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงทั่วไป ไม่ใช่มุ่งเน้นผลิตคนสำหรับราชการ ตามเป้าหมายของโรงเรียนมหาดเล็กเหมือนเมื่อแรกการก่อตั้ง และถือว่าการจัดการอุดมศึกษาอย่างแท้จริงโดยในเบื้องต้นมีการจัดการศึกษาใน 4 คณะประกอบด้วย คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ กับคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

เจตนารมณ์และจิตวิญญาณในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของมิชชันนารี แม้ว่าจะไม่ประสบผลเป็นรูปร่าง แต่ความพยายามนี้ก็ไม่ได้เลือนหายไป โดยต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มิชชันนารีและผู้นำคริสเตียนไทยได้รื้อฟื้นเรื่องนี้ขึ้นมาอีกครั้ง โดยการเตรียมการโดยทุนของมิชชันนารีที่ย้ายมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) ห้ามไม่ให้มีการเผยแพร่ศาสนา มิชชันนารีจึงได้เตรียมการ

จัดตั้งมหาวิทยาลัยของคริสเตียนในประเทศไทยอีกครั้ง โดยมีแผนจัดตั้งขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้คือ ดร.เคนเนธ อี แวลส์ ผู้จัดการโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย แต่รัฐบาลไทยในขณะนั้นยังไม่อนุญาตให้มีการเปิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพราะเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องการแทรกแซงของลัทธิการเมืองจากต่างประเทศที่ปกครองโดยลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยของมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนยังไม่ปรากฏเป็นจริง (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

จากการศึกษายุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก พ.ศ. 2391 - 2476 (ค.ศ. 1838 - 1933) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป้าประสงค์

พบว่า มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ทุกคณะได้ยึดพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์ในการประกาศพระกิตติคุณและดำเนินพันธกิจตามพันธกิจของพระเยซูคริสต์ 3 พันธกิจคือ พันธกิจด้านการประกาศพระกิตติคุณ ด้วยการจัดตั้งคริสตจักร พันธกิจด้านการรักษาพยาบาล ด้วยการจัดตั้งสถานพยาบาล และพันธกิจการศึกษาดูแลด้วยการจัดตั้งโรงเรียน โดยมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนซึ่งเป็นคณะหลักที่ได้ดำเนินพันธกิจในประเทศไทย ได้จัดตั้งสถานมิชชัน 2 สถานคือ มิชชันสยามครอบคลุมพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ และมิชชันลาวครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งภายในสถานมิชชันมีศูนย์พันธกิจตามหัวเมืองต่างๆ และได้จัดตั้งคริสตจักร โรงพยาบาล และโรงเรียนในทุกศูนย์พันธกิจ โดยมีเป้าประสงค์สูงสุดในการจัดตั้งพันธกิจต่างๆ เพื่อการประกาศและเผยแผ่ข่าวประเสริฐของพระเยซูคริสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียน มิชชันนารีได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการประกาศพระกิตติคุณและการจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้นำให้กับคริสตจักรในการทำพันธกิจในศูนย์มิชชันต่างๆ ที่มิชชันนารีได้บุกเบิกและวางรากฐานไว้

2. หลักการ

พบว่า จุดเริ่มต้นของทุกโรงเรียนมิชชันนารีเริ่มต้นจากการที่มิชชันนารีรวบรวมเด็กทั้งชายและหญิงในละแวกบ้านของมิชชันนารีเพื่อเข้ามารับการศึกษาแบบตะวันตก โดยในระยะเริ่มแรกนั้นต้องประสบกับปัญหาการชักจูงคนให้เข้ามาเรียนเนื่องจากเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคย คนในสังคมไทยยังไม่มีค่านิยมทางการศึกษาแบบเป็นระบบ และส่วนใหญ่เกรงว่าโรงเรียนของมิชชันนารีจะชักจูงบุตรหลานของตนออกไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งนับว่าเป็นข้อกังวลใหญ่หลวงในขณะนั้น การหาผู้เรียนจึงต้องใช้วิธีหลากหลายอย่าง เช่น การจ้างให้มาเรียน การนำเด็กมาเลี้ยงหรือนำลูกหลานคนรับใช้ในบ้านมิชชันนารีส่งเข้าเป็นนักเรียนหรือการไถ่ตัวเด็กจากครอบครัวที่เป็นทาสส่งเข้ามาเรียน ซึ่งการเรียนการสอนในเริ่มแรกคือการสอนให้อ่านออกเขียนได้เพื่อที่จะสามารถอ่านพระคัมภีร์ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนของมิชชันนารีมีการเรียนการสอนทั้งชายและหญิง และการเริ่มต้นของโรงเรียนหญิงก่อนโรงเรียนชายในหลายศูนย์พันธกิจ เช่น เพชรบุรี เชียงใหม่ ลำปาง เป็นต้น ด้วย

มิชชันนารีมีความมุ่งหวังในการยกระดับการศึกษาของสตรีให้มีความเท่าเทียมกับชายซึ่งมีการศึกษาอยู่ที่วัดอยู่แล้วแต่สำหรับสตรีไม่ได้รับการศึกษา มิชชันนารีจัดการศึกษาดังกล่าวขึ้นเพื่อความเสมอภาคเท่าเทียม ด้วยเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นพระฉายาของพระเจ้า

3. กระบวนการ

พบว่า เมื่อมิชชันนารีสามารถจัดตั้งโรงเรียนได้อย่างมั่นคง โรงเรียนของมิชชันนารีส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนกินนอน หรือโรงเรียนประจำโดยการให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องของพระคัมภีร์ มีการร้องเพลง การอธิษฐาน และการนมัสการ มิชชันนารีใช้กระบวนการดังกล่าวในการสร้างสังคมแบบคริสต์ศาสนาเพื่อให้นักเรียนได้ซึมซาบวิถีของคริสเตียน ด้วยมีความมุ่งหวังในการที่จะให้นักเรียนมาเป็นคริสเตียน และมิชชันนารีจัดการศึกษาที่ครบในทุกมิติทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนามาก่อน การสอนวิชาการ มีการสอนวิชาภาษาอังกฤษ วิชาเลข วิชาวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีการสอนวิชาการเรือน วิชาเย็บปักถักร้อย วิชาเกษตรกรรม วิชาการช่าง นอกจากการจัดตั้งโรงเรียนประจำในศูนย์มิชชันแล้ว ยังได้จัดตั้งโรงเรียนประจำคริสตจักรด้วย ที่ต้องการให้คริสตจักรท้องถิ่นรับผิดชอบจัดตั้งโรงเรียนระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา ขณะที่ที่ศูนย์กลางของศูนย์มิชชันรับผิดชอบโรงเรียนระดับมัธยมกับเตรียมอุดมศึกษา โดยมิชชันนารีมีเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรียนของมิชชันให้พัฒนาไปถึงระดับมหาวิทยาลัยแต่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะไม่ได้รับการอนุญาตจากรัฐบาล

4. ผลจากการจัดการศึกษา

พบว่า ใน พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1923) มิชชันนารีได้รายงานจำนวนโรงเรียนประจำศูนย์มิชชันและประจำคริสตจักรท้องถิ่นทั่วประเทศไทย รวมจำนวน 59 โรงเรียน อยู่ในเขตมิชชันสยาม 36 โรงเรียน เขตมิชชันลาว 23 โรงเรียน จำนวน 1,596 คน ซึ่งผลจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันมีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดการศึกษาของไทย ถือได้ว่ามิชชันนารีโปรเตสแตนต์เป็นผู้บุกเบิกและวางรากฐานอันสำคัญของการศึกษาของไทย และมิชชันนารีมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติ นอกจากนั้นยังเป็นแรงกระตุ้นให้รัฐบาลจัดการศึกษาในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย อีกทั้งบุคคลลักษณะของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปจากโรงเรียนมิชชันจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ได้ออกไปเป็นผู้นำในคริสตจักร เป็นผู้นำกลุ่มคริสเตียนในพื้นที่ต่างๆ เป็นครูในโรงเรียนมิชชันในศูนย์พันธกิจต่างๆ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างดีเยี่ยม และนอกจากเป็นผู้นำในคริสตจักรแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในชุมชน สังคม และระดับชาติ ซึ่งเป็นผลจากการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์

สามารถสรุปเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารีและการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตกได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทยการทำพันธกิจของมิชชันนารี
และการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
2367	1824	รัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว		
2371	1828		มิชชันนารีนิกาย โปรเตสแตนต์คู่แรก เดินทางมาถึงประเทศ สยาม	
2379	1836		นำการพิมพ์มายังสยาม ครั้งแรกโดยนายแพทย์ บริดเลย์	
2380	1837	เริ่มต้นยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก		
2380	1837		ก่อตั้งคริสตจักร โปรเตสแตนต์แห่งแรกใน สยามและแห่งแรกใน เอเชีย	
2381	1838		ชาวจีนคนแรกชื่อ บั้งตี้ ได้รับบัพติสมา	มิชชันนารีคณะ อเมริกันแบปติสต์จัดตั้ง โรงเรียนสำหรับชาวจีน และต่อมาได้จัดตั้ง โรงเรียนสำหรับชาวไทย
			นายแพทย์บริดเลย์ ประสบความสำเร็จในการ ปลูกฝีป้องกันฝีดาษ	ศาสตราจารย์ วิลเลียม ดิน ตั้งโรงเรียนประจำขนาด เล็ก เพื่อดูแลเด็กๆจำนวน หนึ่ง และฝึกฝนผู้ช่วยโดย มีวิชาศึกษาพระคัมภีร์กับ ฝึกงานปฏิบัติ
2387	1844		นายแพทย์บริดเลย์ตีพิมพ์ “บางกอกรีคอร์เดอร์”	

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
			เป็นหนังสือพิมพ์ ภาษาไทยฉบับแรก	
2388	1845	ศาสนาจารย์ เจสซี คาสเวลล์ ได้รับการ เชิญจากเจ้าฟ้า มงกุฎ ขณะทรง ผนวชและเป็นเจ้า อาวาสของวัดบวร นิเวศในการเข้าไป สอนภาษาอังกฤษ		
2389	1846			คณะอเมริกันบอร์ตฯ (A.B.C.F.M.) รายงานว่ามี โรงเรียนจีน (Chinese day school) 4 แห่ง มีนักเรียนประมาณ 40 คน
2391	1848			แหม่มแมตตูน ตั้ง โรงเรียน ณ หมู่บ้านชาว มอญ เด็กๆแต่ละคนจะ ได้รับเงินหนึ่งเฟื้องต่อวัน สำหรับการมาโรงเรียน
2394	1851	รัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว		
2394	1851	พระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงมี พระราชดำริแก่ คณะ มิชชันอเมริกันส่ง		

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
		หมอสอนศาสนา สตรีสามคนเพื่อเข้า มาสอน ภาษาอังกฤษให้กับ สตรีในพระบรมหา ราชวัง		
2395	1852		 <p>จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย CHULALONGKORN UNIVERSITY</p>	วันที่ 13 กันยายน แหม่มแมตตูนได้จัดตั้ง โรงเรียนประจำที่หมู่บ้าน มอญใกล้ๆศูนย์มิชชันเมื่อ
				วันที่ 30 กันยายน คณะ อเมริกันเพรสไบทีเรียนได้ จัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอน เด็กชายเรียกว่า “The Boy’s School at Bangkok” มีนายแพทย์ ชาмуเอล เฮาส์เป็น ผู้อำนวยการ และใน 4 เดือนต่อมาโรงเรียนของ แหม่มแมตตูนได้รวมเข้า กับโรงเรียนมิชชันนารี
2403	1860		ชาวไทยคนแรกชื่อ นายชิน ได้รับบัพติศมา	
2404	1861		มิชชันคณะเพรสไบที เรียนได้ขยายงานออกไป ยังส่วนภูมิภาคโดยตั้ง ศูนย์พันธกิจเพชรบุรีเป็น ที่แรก	

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
2408	1865			มิชชันนารีคณะแบปติสต์ และคณะอเมริกันบอร์ด ได้ริเริ่มการจัดการศึกษา ที่เรียกว่า “ยูนิเวอซิตี” ได้จัดตั้งยูนิเวอซิตีที่บาง คอแหลม แหลมแม่คฟาร์แลนด์ตั้ง “โรงเรียนสตรีฝึกหัดทำ การ” หรือ “โรงเรียนการ ช่างสตรี” (Industrial School) ณ ศูนย์พันธกิจ เพชรบุรี
2410	1867		คณะอเมริกันเพรสไบที เรียนขยายการปฏิบัติงาน ไปยังเชียงใหม่ ในต้น เดือนเมษายนและได้ จัดตั้ง “มิชชันลาว”	
2411	1868	รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว		
2414	1871	พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวได้ทรง โปรดเกล้าฯ ให้ จัดการศึกษาที่เป็น ระบบโรงเรียนแบบ ปัจจุบันโดยจัดตั้ง โรงเรียนหลวงใน พระบรมมหาราชวัง		
2417	1874			จัดการศึกษาแบบ

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				ตะวันตกสำหรับสตรีโดย จัดตั้ง “โรงเรียนกุลสตรี วังหลัง” มีนางแฮเรียต เอ็มเฮาส์เป็นผู้รับผิดชอบ
2418	1875			นางโซเฟีย บรัดเลย์ ได้ เริ่มต้นสอนแก่เด็กหญิงที่ อาศัยอยู่ในบ้าน ณ ศูนย์ พันธกิจเชียงใหม่
2421	1878	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการ เรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา		
2421	1878	ศาสนาจารย์แมค ฟาร์แลนด์ถอนตัว ออกจากคณะมิชชัน และเริ่มงานด้าน การศึกษาให้รัฐบาล สยาม		
2422	1879			นางสาวแมรี แคมป์เบลล์ และนางสาวเอ็ดน่า ซา ราห์ โคล์ได้เข้ามา รับผิดชอบจัดตั้ง “โรงเรียนสตรีอเมริกัน” ณ ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่
2425	1882			ศาสนาจารย์แมคฟาร์ แลนด์ ขอเงินจากอเมริกา มาสร้างโรงเรียน อาชีวศึกษา ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนเฮาเวอร์ต เมม เมอเรียลสกูล” ภาษาไทย

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				ว่า “โรงเรียนอรุณสตรี” ณ ศูนย์พันธกิจเพชรบุรี
2428	1885		ตั้งศูนย์พันธกิจลำปาง	
2430	1887			ศาสตราจารย์เดวิด จี คอลลินส์ ตั้งโรงเรียนชาย “Chiangmai Boy’s School” โรงเรียนชายวัง สิงห์คำ ณ ศูนย์พันธกิจ เชียงใหม่
2430	1887	การจัดตั้งกรม ศึกษาธิการ		
2441	1888			ศาสตราจารย์จอห์น เอ เอกิน ได้จัดตั้งโรงเรียน “Bangkok Christian High School” ที่บริเวณ ตำบลกุฎีจีน ฝั่งธนบุรี
2432	1889		ตั้งศูนย์พันธกิจราชบุรี	จัดตั้งโรงเรียน “โรงเรียน สุริยวงศ์” ณ ศูนย์มิชชัน ราชบุรี
				เปิดโรงเรียนฝึกอบรม ทางศาสนศาสตร์ (Theology Training School) โดยศาสนา จารย์วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ เป็นผู้รับผิดชอบ ณ ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่
				นางสาวเคท ฟลิสัน ตั้ง “โรงเรียนสตรีอเมริกัน”

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				ณ ศูนย์มิชชันล่ำปาง
2434	1891			เริ่มการศึกษาสำหรับเด็กชายตั้งเป็นโรงเรียนชายขึ้นเพื่อที่จะเป็นโรงเรียนเกษตรกรรม ณ ศูนย์มิชชันล่ำปาง
2435	1892			โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง เปลี่ยนชื่อเป็น “Harriet M. House School”
2435	1892	มีการจัดตั้ง กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบใน การจัดการศึกษา สำหรับราษฎรไทย อย่างเป็นระบบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงได้ โปรดเกล้าให้มีการ จัดตั้งโรงเรียนหลวง สำหรับราษฎรเป็น ครั้งแรก ที่วัด มหารณพาราม		
2436	1893		ตั้งศูนย์พันธกิจแพร่	จัดตั้งโรงเรียนหญิงและ โรงเรียนชาย ณ ศูนย์พันธ กิจแพร่
2437	1894		ตั้งศูนย์พันธกิจน่าน	
2438	1895			ริเริ่มการศึกษาแบบ

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				ตะวันตกโดยนำเด็กมา เรียนหนังสือตั้งแต่ระยะ แรกเริ่มที่มีการตั้งศูนย์ พันธกิจนาน
2411	1898		ตั้งศูนย์พันธกิจพิชณโลก	จัดตั้งโรงเรียนหญิงชื่อว่า “โรงเรียนผดุงนารี” และ โรงเรียนชายชื่อว่า “โรงเรียนผดุงราษฎร์” ณ ศูนย์พันธกิจพิชณโลก
2432	1898	ได้มีการประกาศใช้ โครงการศึกษา สำหรับชาติขึ้นครั้ง แรก ซึ่งตาม โครงการศึกษา สำหรับชาตินี้ได้แบ่ง การศึกษาสามัญ ออกเป็นสี่ระดับคือ มูลศึกษา ประถมศึกษา การ มัธยมศึกษา และ อุดมศึกษา โดย ระดับสูงสุดคือ ระดับอุดมศึกษา ยังมีการจัดในสมัยนั้น		
2443	1900		ณ ศูนย์พันธกิจ นครศรีธรรมราช	
2444	1901			จัดตั้งโรงเรียนชาย “American School for

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				Boy” ณ ศูนย์พันธกิจ นครศรีธรรมราช
2446	1903		คณะคริสตจักรของพระ คริสต์ (Churches of Christ) ของอังกฤษ เข้า มาปฏิบัติงานในสยาม	
2447	1904			โรงเรียน Bangkok Christian High School ย้ายมายังที่แห่งใหม่ที่ ถนนประมวญ
2449	1906			พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ ครั้งยังทรงดำรงพระราช อิสริยยศเป็นสยาม มกุฎราชกุมาร เสด็จทรง วางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 2 มกราคม พระราชทาน นามว่า “The Prince Royal’s College” โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์ วิทยาลัย
				คณะคริสตจักรของพระ คริสต์ จัดตั้งโรงเรียนชาย และหญิง ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนบำรุงวิทยา" ณ จังหวัดนครปฐม
2450	1907			โรงเรียนชาย ณ ศูนย์พันธ กิจลำปางตั้งชื่อว่า

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				<p>“โรงเรียนเคนเน็ตแมคเคนซี”</p> <p>มิชชันนารีเตรียมโครงการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยโดยใช้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยเป็นฐาน ในนาม “โครงการบ้านกล้วย” (Ban Klouy yproject)</p> <p>ตั้งชื่อโรงเรียนชาวยุโรปว่า “โรงเรียนลินคอล์นอะแคเดมี่” (Lincoln Academy) ณ ศูนย์พันธกิจน่าน</p> <p>โรงเรียนบำรุงวิทยา แยกโรงเรียนหญิงและตั้งชื่อว่า “โรงเรียนสตรีวิทยา” ณ จังหวัดนครปฐม</p>
2352	1909			<p>พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามโรงเรียนสตรีอเมริกัน ณ ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่ ว่า “โรงเรียนพระราชชายา”</p>
2453	1910	รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว		
2453	1910			โรงเรียนผดุงราษฎร์

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				แยกที่เรียนเป็น 2 แห่ง ตั้งโรงเรียนหญิงว่า “โรงเรียนผดุงนารี” ณ ศูนย์พันธกิจพิษณุโลก
2456	1913			ยกระดับโรงเรียนเป็น โรงเรียนกรุงเทพคริส เตียนวิทยาลัย (Bangkok Christian College)
2457	1914			สงครามโลกครั้งที่ 1 สยามได้เข้าร่วมสงคราม โรงเรียนวังหลังเปิดร้าน ขายน้ำชา เพื่อหารายได้ ส่งไปบรรเทาทุกข์ ให้ สภากาชาดฝรั่งเศส โรงเรียนเคนเน็ตแม็คเคน ซี ณ ศูนย์พันธกิจลำปาง เป็นที่ผลิตเข็มขัดและ รองเท้าที่สำคัญแหล่งหนึ่ง สำหรับทหารเพื่อใช้ใน กองทัพไทย ตั้งชื่อโรงเรียนชายว่า “โรงเรียนบริกส์อนุสรณ์” และตั้งโรงเรียนสตรีว่า “โรงเรียนสตรีวิชาคาร” ณ ศูนย์พันธกิจเชียงราย
2458	1915			จัดตั้งโรงเรียนหญิงตั้งชื่อ ว่า “ศึกษาภุมารี” ณ ศูนย์พันธกิจ

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				นครศรีธรรมราช
2459	1916	รัฐบาลไทยได้มีการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาครั้งแรกโดยมีการสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่วิวัฒนาการมาจากสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนหรือโรงเรียนมหาดเล็ก		นายแพทย์คอร์ท จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์ ณ ศูนย์พันธกิจเชียงใหม่ ตั้งชื่อโรงเรียนชayaว่า “แรนกิน เมมเมอเรียลสกูล” มีชื่อภาษาไทยว่า “โรงเรียนประติษฐวิทยา” ณ ศูนย์พันธกิจเพชรบุรี
2460	1917			ตั้งชื่อโรงเรียนหญิงว่า “โรงเรียนรังษีเกษม” ตามพระนามของสมเด็จพระองค์เจ้าภาณุรังษี ณ ศูนย์พันธกิจน่าน
2461	1918	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรกซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม		ตั้งโรงเรียนคริสเตียนชายสอนภาษาจีนกวางตุ้งซึ่งได้เข้าเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
2462	1919			ตั้งโรงเรียนคริสเตียนหญิง สอนภาษาจีนกวางตุ้งตั้ง ชื่อว่า “ฉุ่นจันซีหลับ”
2464	1921			แหม่มโคลล์สร้างโรงเรียน ในสถานที่แห่งใหม่ ณ ทุ่งบางกะปิ เปิดภาคเรียน ครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคม โดยโรงเรียนแห่งใหม่นี้ตั้ง ชื่อว่า “วัฒนาวิทยาลัย” (Wattana Wittiya Academy)
2464	1921	ออก พระราชบัญญัติ ประถมศึกษา เป็น พระราชบัญญัติ การศึกษาขั้นบังคับ ฉบับแรกของไทย		
2465	1922			นายแพทย์ยอร์จ บี แมค ฟาร์แลนด์ (พระอาจ วิทยาคม) ตั้งโรงเรียนใช้ ชื่อว่า “โรงเรียนเยนเฮส์ เม็มโมเรียล” (Jane Hay’s Memorial School)
2465	1922			มิชชันนารีสถานีมิชชันไป ยังจังหวัดตรัง ได้จัดตั้ง โรงเรียนอนุกุล สตรีทับ เที่ยง

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
2466	1923			โรงเรียนพระราชยาชายาได้ขยายออกมาจัดตั้งขึ้นใหม่ ณ บริเวณตำบลหนองเส็ง และตั้งชื่อว่า “โรงเรียนดาราวิทยาลัย” ตามที่ได้รับประทานนามจากเจ้าดารารัศมี
				นายแพทย์คอร์ทได้จัดตั้ง “โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์” ขึ้น เพื่อเตรียมบุคลากรพยาบาลสำหรับโรงพยาบาลสมัยใหม่ นับเป็นโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์แห่งที่สามในประเทศไทยและเป็นแห่งแรกในภูมิภาค
				มีการรวมโรงเรียนชายและโรงเรียนหญิงเป็นโรงเรียนเดียวกันเรียกว่า “โรงเรียนเจริญราษฎร์ ณ ศูนย์พันธกิจแพร่
2468	1925	รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว		
2470	1927		งานฉลองร้อยปีโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย ที่วังสราญรมย์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7	สมเด็จพระยามหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ เสด็จเยี่ยมโรงเรียนสตรีอเมริกันที่จังหวัดลำปาง และได้โปรดประทานชื่อ

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของมิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษาโดยมิชชันนารี
				โรงเรียนว่า “วิชานารี”
2474	1931			โรงเรียนสตรีได้เปลี่ยนชื่อภาษาอังกฤษว่า “รูธเธอร์ฟอร์ด ดิคคีย์ เมมเมอเรียลสกูล” (Ruthferford dickey Memorial School) ตั้งชื่อไทยว่า “โรงเรียนอรุณสตรี” ณ ศูนย์พันธกิจเพชรบุรี
2475	1932	เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข		
2476	1933	สิ้นสุดยุคบุกเบิกการศึกษาตะวันตก		

4.2 ยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบของนักการศึกษาคริสเตียนไทย พ.ศ. 2477-2499 (ค.ศ. 1934 -1956)

4.2.1 การจัดการศึกษาภายหลังการจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2477-2488 (ค.ศ. 1934-1945)

ใน พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) มีการจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อรับมอบพันธกิจจากมิชชันนารี ผู้นำคริสเตียนไทยได้เข้ามารับผิดชอบในพันธกิจของคริสตจักรมากขึ้น ส่วนพันธกิจ โรงเรียนและโรงพยาบาลยังคงอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของมิชชันนารี ซึ่งมิชชันนารีได้สนับสนุนให้คริสตจักรในการจัดตั้งโรงเรียนในคริสตจักรท้องถิ่นเพื่อเตรียมส่งนักเรียนเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนของมิชชันดังข้อมูลใน พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1923) พบว่ามีจำนวนโรงเรียนประจำศูนย์มิชชันและประจำคริสตจักรท้องถิ่นทั่วประเทศไทย รวมจำนวน 59 โรงเรียน อยู่ในเขตมิชชันสยาม 36 โรงเรียน เขตมิชชันลาว 23 โรงเรียน แต่เมื่อถึง พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) เหลือเพียง 31 โรง และส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือคือ 21 โรง ขณะที่จำนวนนักเรียนเมื่อ พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1923) มีจำนวนนักเรียน 1,596 คน แต่ถึง พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) เพิ่มขึ้นเป็น 1,819 คน (Educational Statistic, 1923, 1940)

ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนประจำคริสตจักรเริ่มลดจำนวนลงจากการเข้มงวดในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ที่ต้องมีครูใหญ่เป็นคนไทยและได้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวของคริสตจักรท้องถิ่นไม่สามารถจะดำเนินการตามพระราชบัญญัตินั้นได้ ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่ของมิชชันนารีมีความพร้อมทั้งบุคลากรและการบริหารจัดการให้เป็นไปตามตามพระราชบัญญัติจึงสามารถจัดการศึกษาจนมีความมั่นคงได้

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบจากการใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับที่รัฐได้จัดการศึกษาแก่ราษฎรอย่างกว้างขวางส่งผลให้โรงเรียนของมิชชันประสบปัญหาเรื่องของนักเรียนที่จะเข้ามาเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามขณะที่จำนวนโรงเรียนของมิชชันและของคริสตจักรลดลงแต่จำนวนนักเรียนกลับเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนในศุนย์มิชชันเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมในโรงเรียนของมิชชันนารีและโรงเรียนของคริสตจักรบางแห่งเพิ่มมากขึ้น (ประสิทธิ์พงศ์อุดม, 2547)

ในการจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีนโยบายหลักที่สำคัญคือ การเลี้ยงตนเองปกครองตนเอง และประกาศด้วยตนเอง นโยบายดังกล่าวนี้มีผลต่อการเตรียมบุคลากรคริสเตียนที่จะมารับผิดชอบด้านการศึกษามากยิ่งขึ้น ในงานเขียนของศาสตราจารย์เคนเนธ อี แวลล์ (2501) กล่าววาระหว่าง พ.ศ. 2473-2484 (ค.ศ. 1930-1941) โรงเรียนในเครือมิชชันเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมากแม้จะเผชิญกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งเกิดขึ้นทั่วโลก ในขณะเดียวกันครุมิชชันนารีได้เริ่มลดจำนวนลงโดยมีคริสเตียนชาวไทยเข้ามารับหน้าที่แทนมิชชันนารี เช่น ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ศาสตราจารย์แวลล์ ผู้จัดการโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัยได้ส่งครูหมวก ไชยลังการณไปศึกษาวิชาครูที่ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อกลับมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่ของโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัยในเวลาต่อมา ครูจอมใจ อินทะพันธ์ จากโรงเรียนดาราวิทยาลัย ได้รับทุนไปศึกษาวิชาครูที่ฟิลิปปินส์ และกลับมาได้รับการแต่งตั้งเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนดาราวิทยาลัยเป็นต้น

ในช่วงเวลาดังกล่าวมีคริสเตียนไทยที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหาร เช่น อาจารย์อายะดา กิรินกุล เป็นผู้อำนวยการชาวไทยคนแรกของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ครูโต๊ะ พูลวิริยะ เป็นครูใหญ่โรงเรียนแคนเนตแมคเคนซี ครูสิงห์แก้ว ดิตันนา เป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนมิชชันแนร์ ครูดวงสี ดิตันนา เป็นครูใหญ่โรงเรียนลินกัลนอะคาเดมี ครูอมร ดวงเนตร เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ซึ่งได้จัดการศึกษาเป็นโรงเรียนแบบสหศึกษาภายหลังที่มิชชันนารีผู้รับผิดชอบเดินทางกลับประเทศไปแล้วไม่มีมิชชันนารีรับผิดชอบแทน ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่กล้าเสี่ยงในสมัยนั้น ครูจันทร์ ทองพิพัฒน์ เป็นครูใหญ่โรงเรียนชายที่จังหวัดเพชรบุรี และโรงเรียนของมิชชันที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีครูคริสเตียนเข้ามาเป็นผู้บริหาร เช่น ครูสังัด สุกุลกัน เป็นผู้ำนวยการโรงเรียนหญิง และครูปลอด ผนนคร เป็นผู้ำนวยการโรงเรียนชาย และที่ศุนย์มิชชันตรังมีครูบุญช่วย ปัญญาสิงห์ เป็นครูใหญ่

โรงเรียนหญิงและภายหลัง พ.ศ. 2480 (ค.ศ. 1937) ครูгимจง เยื่อนแย้ม ได้รับผิดชอบในเวลาต่อมา นอกจากนี้ศาสนาจารย์สุข พงษ์น้อย ศิษยาภิบาลประจำคริสตจักรตรังได้เปิดโรงเรียนชายที่บ้านของมิชชันนารีด้วย

นอกจากการส่งมอบการศึกษาให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของคนไทยและการส่งผู้นำคริสเตียนไทยไปศึกษาต่อในต่างประเทศแล้ว โรงเรียนของมิชชันนารีโดยส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนาในระดับมัธยมศึกษามากขึ้น และมีบางโรงเรียนที่อยู่นอกกรุงเทพมหานคร ได้จัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 เช่น โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนแรกนอกกรุงเทพมหานครที่ได้จัดการศึกษาชั้นสูงดังกล่าว การพัฒนาในการจัดการศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษา นี้เพื่อที่จะรองรับกับผลผลิตจากการศึกษาชั้นบังคับ (ประถมศึกษา) โดยคณะมิชชันนารีเล็งเห็นว่าการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของมิชชันนารีสามารถทำได้ดีกว่าการจัดการศึกษาของรัฐบาล และเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงที่รัฐบาลยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ในขณะนั้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีการจัดตั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษาตามคริสตจักรชนบทหลายแห่ง ดังที่ศาสนาจารย์จอห์น เอส ฮอลาเดย์ ได้รายงานเมื่อ พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) ว่า เฉพาะในเขตเชียงใหม่มีโรงเรียนลักษณะนี้ถึง 18 แห่ง โดยมีจำนวนนักเรียนกว่า 600 คน ต่อมาภายหลังที่รัฐบาลได้ออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาใน พ.ศ. 2479 (ค.ศ. 1936) กำหนดให้ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาต้องสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 และกฎอื่นๆ ทำให้โรงเรียนของคริสตจักรมีจำนวนลดจำนวนลง (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

ในขณะที่การจัดการศึกษาของรัฐบาลและของมิชชันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ก็ประสบกับปัญหาเรื่องของปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่เป็นครู ซึ่งโรงเรียนของมิชชันมีบทบาทสำคัญในการเตรียมครูที่มีคุณภาพ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2463-2483 (ค.ศ. 1920-1940) โรงเรียนของมิชชันนารีขนาดใหญ่ที่กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่ได้จัดอบรมครูเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและโรงเรียนดาราวิทยาลัยยังได้จัดตั้งแผนกฝึกหัดครูขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นการปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนของโรงเรียนของมิชชันให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการผลิตครูออกไปสอนในโรงเรียนเอกชน และโรงเรียนของรัฐบาลที่มีการขยายตัวมากขึ้นตามนโยบายของรัฐในระยะ 10 ปีภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2485 (ค.ศ. 1932-1942) โดยในขณะนั้นได้เน้นการขยายการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษา) ให้ได้มากที่สุดและให้การจัดการศึกษาแก่ประชาชนเพื่อทำหน้าที่พลเมืองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ ด้วยการจัดการศึกษาให้สมดุลทั้ง ด้านจริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา (เพ็ญจันทร์ ทัพประเสริฐ, 2542)

ในด้านการบริหารโรงเรียนของมิชชันนารีได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการของโรงเรียนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านการศึกษา โดยมีผู้นำคริสเตียนไทยเป็นประธานและกรรมการ ซึ่งจากข้อมูลใน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) พบว่าคณะกรรมการอำนวยการของโรงเรียนมิช

ชั้นแต่ละแห่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำคริสเตียนไทย และหลายแห่งมีมิชชันนารีร่วมเป็นกรรมการเพียง 1-2 คนเท่านั้น

ในด้านการจัดการศึกษาของมิชชันนารีภายหลังจากการจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) พบว่า มีโรงเรียนจำนวน 39 แห่ง และมีนักเรียน 5,564 คน ผู้ร่วมงานศิษยาภิบาล และครูไทย (ไม่แยกประเภท) จำนวน 437 คน ในขณะที่มีสมาชิกสมบรูณ์ของคริสตจักร 8,600 คน (แวลส์, 2501) ซึ่งจะเห็นได้ว่าในช่วงของการจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) เป็นต้นมา ได้มีการขยายโรงเรียนในคริสตจักรชนบทเพิ่มมากขึ้น ขณะที่โรงเรียนในศูนย์ของมิชชันลดลงเนื่องจากการยุติการสอน เช่น โรงเรียนชายที่สำหรับ ได้ยุติการสอนไปใน พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) หรือโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชายของมิชชันได้รวมเป็นโรงเรียนเดียวกัน โดยการเรียนการสอนแบบสหศึกษา ใน พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) โรงเรียนผดุงนารี และโรงเรียนผดุงราษฎร์ ณ จังหวัดพิษณุโลกได้รวมโรงเรียนเป็น “โรงเรียนผดุงราษฎร์” โรงเรียนสตรีวิชาการและโรงเรียนบริกส์อนุสรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ได้รวมเป็น “โรงเรียนคริสเตียนวิทยาคม” และใน พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) คณะธรรมกิจคริสตจักรตั้งโรงเรียนชาย ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนยุวราษฎร์” (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

4.2.2 การจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2488-2500 (ค.ศ. 1945-1957)

ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) เกิดสงครามโลกครั้งที่สองในประเทศไทย เมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกทางฝั่งทะเลของภาคใต้ของประเทศไทย ได้มีการสู้รบของทหารไทยเพื่อต่อต้านการรุกรานของกองทัพญี่ปุ่น แต่ในเวลาต่อมารัฐบาลของนายกรัฐมนตรียอมพลบ. พิบูลสงคราม ได้ยินยอมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น จนกระทั่งในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 (ค.ศ. 1942) รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นชาติศัตรูกับญี่ปุ่น มีผลทำให้มิชชันนารีอเมริกันที่เหลืออยู่ในขณะนั้นต้องหาทางหลบหนีออกจากประเทศไทยโดยเร็ว แต่ยังมีมิชชันนารีอเมริกันบางส่วนถูกจับไปคุมขังและถูกกักกันโดยรัฐบาลไทยด้วย

คณะมิชชันนารีในภาคเหนือได้ลี้ภัยผ่านประเทศพม่า และบางส่วนได้เดินทางไปประเทศอินเดีย ขณะที่บางส่วนเดินทางกลับไปสหรัฐอเมริกา และได้มีมิชชันนารีบางคนต้องเสียชีวิตลง เช่น นายฮิวจ์ แมคเคน (บุตรชายของนายแพทย์เจมส์ ดับบิว แมคเคน) ผู้อำนวยการสถานพยาบาลผู้ป่วยโรคเรื้อรังแมคเคน เชียงใหม่ ส่วนคณะมิชชันนารีที่กรุงเทพฯ และเขตงานทางภาคใต้ไม่สามารถหลบหนีภัยสงครามได้ทัน เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นบุกถึงกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็ว ซึ่งวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) มิชชันนารีถูกควบคุมตัวในค่ายกักกันเชลยศึกที่

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง โดยรัฐบาลให้เหตุผลในการกักกันว่า เพื่อความปลอดภัยของชาวต่างประเทศที่เป็นคู่กรณีสงครามกับญี่ปุ่น ในช่วงนั้นได้มีชาวอเมริกันบางคนที่ไม่ถูกนำตัวไปสู่ค่ายกักกัน เช่น นายแพทย์ยอร์จ บี แมคฟาร์แลนด์ (พระอภิวินัย) และนางเบอร์ธา เบลาคี แมคฟาร์แลนด์ เนื่องจากเป็นผู้ที่กระทำคุณประโยชน์ต่อรัฐบาลไทยอย่างมาก และท่านได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางของไทยแต่ถึงกระนั้นก็ตามท่านก็ได้ถูกกักบริเวณในเขตบ้านพัก

นับตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่สองโรงเรียนของมิชชันนารีทุกแห่งรวมทั้งโรงเรียนของรัฐบาลได้ถูกปิดลง และใช้สถานที่ที่เป็นประโยชน์ทางการทหาร เช่น ที่กรุงเทพมหานคร โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย (ขณะนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์เล็ก ไทยง) ถูกดัดแปลงใช้เป็นโรงพยาบาลทหาร โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย (ขณะนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์อายะดา กิริกุล) ถูกทหารญี่ปุ่นยึดครองเป็นค่ายพัก แต่ยังคงดำเนินจัดการเรียนการสอนอยู่โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องย้ายสถานที่เรียนไปหลายที่หลายแห่ง เนื่องจากต้องเผชิญกับการโจมตีทางอากาศที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป สภาพการเรียนการสอนไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่นและเพื่อความอยู่รอดของโรงเรียน ผู้บริหาร ชาวไทยต่างเสียสละโดยลดเงินเดือนของตนเองและครูผู้ร่วมชะตากรรมได้ยินยอมพร้อมใจด้วย (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

ในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนของมิชชันนารีทั้งหมดถูกยึดโดยรัฐบาลเพื่อใช้เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆของทางรัฐบาลและการทหาร ทุกโรงเรียนต้องปิดทำการเรียนการสอน และได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนตามรัฐนิยม เช่น โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยถูกยึดและใช้ในราชการของกองทัพญี่ปุ่น โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย นายทหารญี่ปุ่นมาแจ้งให้ทุกคนออกจากโรงเรียน ขณะนั้นมีนักเรียนเหลืออยู่ 26 คน มิสคิลแพททริค อาจารย์ใหญ่ในขณะนั้น มอบให้ น.ส.อายะดา กิริกุล เป็นผู้อำนวยการ น.ส.ประพิศ กุวานนท์ เป็นครูใหญ่และผู้จัดการ กองทัพญี่ปุ่นใช้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยเป็นโรงพยาบาลทหาร โรงเรียนดาราวิทยาลัย คณะมิชชันนารีซึ่งเป็นพลเมืองคู่สงครามต้องอพยพออกนอกประเทศ คณะกรรมการควบคุมและจัดการทรัพย์สินของของคนต่างด้าว ได้ขายโรงเรียนดาราวิทยาลัยให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อสงครามโลกยุติประเทศญี่ปุ่นและเยอรมันเป็นฝ่ายแพ้ คณะมิชชันนารีได้ดำเนินการขอทรัพย์สินและกิจการทั้งหมดคืนจากรัฐบาลไทย โรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัยได้ถูกยึดไปเป็นของรัฐบาล โดยได้ใช้สถานที่ในการเปิดการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเรียกว่าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคพายัพ โรงเรียนอเมริกัน ณ จังหวัดนครศรีธรรมราชเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนศรีธรรมราชวิทยา" โรงเรียนลินคอล์นอะแคเดมี ณ จังหวัดน่านรัฐบาลได้ยึดโรงเรียนไปดำเนินกิจการและเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนราษฎร์ประสิทธิ์วิทยาคม" โรงเรียนคริสเตียนวิทยาคม ณ จังหวัดเชียงราย เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น "โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม" (พันธกิจการศึกษา, 2546)

การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สร้างความเสียหายต่อการจัดการศึกษาของคริสเตียนไม่น้อย และเกิดการชะงักงันด้านการจัดการศึกษาของชาติทั้งระบบ และเมื่อสงครามสิ้นสุดลงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรื้อฟื้นเรื่องการจัดการศึกษาขึ้นใหม่ ขณะที่มิชชันนารีอเมริกันต้องกลับไปยังประเทศของตน ก็ได้มีการเตรียมการที่จะกลับมาปฏิบัติงานในประเทศไทยตั้งแต่อีก่อนสงครามยุติ ได้มีปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ทำให้มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนต้องกลับมาดำเนินพันธกิจในประเทศไทย คือการรับมือบทรพยภัยสินค้ายาจากรัฐบาลและช่อมแซมทรพยภัยสินที่ได้รับ ความเสียหาย รวมทั้งวางแผนเพื่อโอนความรับผิดชอบงานทั้งหมดให้กับสภาคริสตจักรในประเทศไทยตามแนวนโยบายของการผลักดันพันธกิจต่างๆให้อยู่ในความรับผิดชอบของคริสตชนไทย

มิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้การกลับเข้ามาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในการปฏิบัติพันธกิจที่จะนำมาสู่การช่วยโอนความรับผิดชอบงานไปให้องค์กรคริสตจักรไทยมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในปลาย พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) ได้มีการประชุมวางแผนงาน (planning conference) ของมิชชันที่มีเป้าหมายเพื่อแสวงหาแนวทาง และวางแผนปฏิบัติงานระหว่างคณะมิชชันและสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยให้มีการจัดตั้งคณะมิชชันขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง และจัดให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาาร่วมเกี่ยวกับงานด้านการแพทย์ การศึกษา การประกาศ และคริสเตียนบรรณศาสตร์ โดยให้มีผู้แทนเป็นมิชชันนารี 3 คน และชาวไทย 3 คน ร่วมอยู่ในแต่ละคณะ อีกทั้งยังให้จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาาร่วมซึ่งประกอบด้วยกรรมการอำนวยการของคณะมิชชันและสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อวางแผนงานและปรึกษาาร่วมกัน

ในการพัฒนาพันธกิจเพื่อให้คริสตจักรไทยเข้ามารับผิดชอบอย่างแท้จริงนั้น ได้มีแผนการปฏิบัติโครงการระยะ 5 ปี เป็นสองระยะคือ ในระยะแรก พ.ศ. 2491-2495 (ค.ศ. 1948-1952) และระยะที่สอง พ.ศ. 2496-2500 (ค.ศ. 1953-1957) สำหรับโครงสร้างในงานพันธกิจที่เปลี่ยนแปลงนี้มีรูปแบบที่สำคัญคือ การจัดตั้งมิชชันขึ้นใหม่และมีการจัดตั้งสัมพันธอนุกรรมการ ซึ่งมีผู้แทนชาวไทยและคณะมิชชันนารีจำนวนเท่ากันเป็นคณะกรรมการอยู่ภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย (Joint Advisory Council) จำนวน 8 คณะ โดยคณะสัมพันธอนุกรรมการฝ่ายการศึกษาเป็นกรรมการชุดหนึ่งในจำนวนนี้ และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในสถาบันของคริสตจักรหรือมิชชันในการรับผิดชอบในการดำเนินงานของสถาบันโดยเน้นคนไทยเข้ามารับผิดชอบเป็นหลัก

ภายหลังที่ศาสนาจารย์เคนเนธ อี แวลส์ เป็นผู้แทนมิชชันในการเข้ามารับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่คืนจากรัฐบาลแล้วก็ได้ระดมสรรพกำลังในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียนที่เสียหายอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ทันต่อการเปิดภาคเรียนในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) และช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ได้มีการตื่นตัวด้านการพัฒนาการศึกษามากขึ้น และโรงเรียนของมิชชันได้รับความนิยมนำขึ้นเนื่องจากความเชื่อถือในเกียรติภูมิของโรงเรียนมิชชันและความเป็นโรงเรียน

อเมริกัน ที่เป็นผู้นำมาหาอำนาจฝ่ายชนะสงคราม จึงได้มีผู้มาสมัครเรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่และมีชื่อเสียง แต่โรงเรียนไม่สามารถรับนักเรียนได้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้มีการรื้อฟื้นให้จัดตั้งโรงเรียนประจำคริสตจักรขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

การพัฒนาด้านสถาบันการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยพบว่า ในระยะ 10 ปี หลังสงคราม คณะมิชชันได้ทุ่มเทงบประมาณสำหรับการศึกษาอย่างมาก ซึ่งจากการสำรวจโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทยเมื่อพ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 33 แห่ง จัดตั้งโดยคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน 17 แห่ง คณะดีไซเปิลส์ 3 แห่ง คริสตจักรชนบท 10 แห่ง โดยเป็นคริสตจักร 3 แห่ง ได้จัดให้มีงบประมาณสนับสนุนในด้านนี้ประมาณ 150,000-325,000 ดอลลาร์สหรัฐ และได้มีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น โดยเมื่อ พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) มีนักเรียนประมาณ 7,200 คน ถึง พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ได้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 15,000 คน (ประสิทธิ์พงศ์อุดม, 2549)

นอกจากนั้นยังมีโรงเรียนต่างๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่จากคณะมิชชันนารีและคริสตจักรท้องถิ่น ดังนี้ ใน พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) นายแพทย์เพอร์ซี คลาร์ค และภรรยา มิชชันนารีคณะคริสตจักรของพระคริสต์แห่งอังกฤษ แต่เดิมโรงเรียนเปิดสอนภาษาจีน ชื่อ “ป่วยปูน” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “ป่วยกวง” และเปลี่ยนมาเป็น “โรงเรียนสว่างวิทยา” ณ จังหวัดนครปฐม

ใน พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) คณะธรรมิกิจคริสตจักรสืบทอดธรรมได้จัดตั้งโรงเรียนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ขึ้น เปิดทำการสอนในระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้ชื่อว่า “โรงเรียนสืบทอดธรรม”

ใน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ศาสนาจารย์ทองคำ พันธุ์พงศ์ ประธานคริสตจักรภาคที่ 1 ร่วมกับผู้ปกครองเมือง จานิต คณะกรรมการธรรมกิจคริสตจักรที่ 1 ผาง ได้บริจาคที่ดินส่วนตัวจำนวน 1 ไร่ กับ 2 งาน เป็นที่ตั้งโรงเรียนในบ้านสบมาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ให้ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนรังษีวิทยา” แต่งตั้งให้ผู้ปกครองดวงแสง แสงบุญเรือง เป็นเจ้าของโรงเรียน นายจู้ เข็มเล็ก เป็นผู้จัดการและมี นางจันทร์คา รัตนบุตร เป็นครูใหญ่ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3

ใน พ.ศ. 2496 (ค.ศ. 1953) มิชชันนารีคณะดีไซเปิลส์ซึ่งเข้ามารับผิดชอบพันธกิจที่จังหวัดนครปฐมแทนมิชชันคณะคริสตจักรของพระคริสต์แห่งอังกฤษ ได้ขยายงานเผยแผ่พระคริสต์ศาสนาไปยังตำบลสามง่าม อ.ดอนตูม จ.นครปฐม และได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้น ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนสหบำรุงวิทยา” และในปีเดียวกันคณะมิชชันนารีได้สลายตัวจากประเทศไทย กิจการของโรงเรียนโรงเรียนเซียงรายวิทยาคม ณ จังหวัดเซียงรายโอนขึ้นกับมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยเลขาธิการสภาคริสตจักรในประเทศไทยลงนามเป็นเจ้าของ

ใน พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) โรงเรียนผุ่่นจันซี้หลับได้ตั้งชื่อภาษาไทยอย่างเป็นทางการว่า “โรงเรียนสัจจศึกษา” (พันธกิจการศึกษา, 2546)

การจัดการศึกษาของมิชชันและสภาคริสตจักรในประเทศไทยดำเนินการต่อมาภายใต้แนวทางการถ่ายโอนมาให้สภาคริสตจักรในประเทศไทยรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ได้มีการแต่งตั้ง ศาสนาจารย์ชินแคลร์ ทอมป์สัน เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนของมิชชัน ระหว่าง พ.ศ.2493-2499 (ค.ศ. 1950-1956) เพื่อการถ่ายโอนดังกล่าว และขณะนั้นยังมีอาจารย์เกื้อ ศาลิกบุตร เป็นศึกษานิเทศก์ และภายหลังคือกองการศึกษาในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย ใน พ.ศ.2500 (ค.ศ. 1957) คณะมิชชันอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้ส่งมอบงานพันธกิจให้อยู่ภายใต้อำนาจการบริหารของสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้งหมด เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) ได้มีพิธีการหลอมรวม (integration) ของคณะมิชชันอเมริกันเพรสไบทีเรียนกับสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและส่งมอบพันธกิจให้สภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อดำเนินงานต่างๆให้อยู่ภายใต้ อำนาจของสภาคริสตจักรในประเทศไทยและคณะมิชชันนารีได้เปลี่ยนฐานะเป็นภารดรผู้ร่วมงาน (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

4.2.3 รายงานประเมินผลการศึกษาโรงเรียนคริสตจักรในประเทศไทยเพรสบีทีเรียนมิชชันและดิสไซเปิลส์ออฟไคร์สต์มิชชัน

เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) กองการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้สำรวจโรงเรียนเครือมิชชัน โรงเรียนคริสตจักร และโรงเรียนของและดิสไซเปิลส์ออฟไคร์สต์มิชชัน โดยศาสนาจารย์ชินแคลร์ ทอมป์สัน เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนของมิชชันเป็นผู้รับผิดชอบในการสำรวจ และรายงานให้คณะกรรมการประเมินผลรับทราบเมื่อเดือนพฤศจิกายน ให้ชื่อเรื่องว่า “ Preliminary statement on educational evaluation” จากรายงานดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

จากรายงานพบว่า โรงเรียนอยู่ในสภาพที่เสื่อมสภาพ ถึงแม้ว่าความเป็นจริงโรงเรียนมิชชันมีจำนวนนักเรียนเยอะขึ้น การเงินดีขึ้น แต่การเสื่อมสภาพในที่นี้หมายถึงการจัดการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเพื่อเพาะบ่มผู้นำคริสเตียน ซึ่งในอดีตทำได้ดีกว่าปัจจุบัน เพราะพบว่าในเวลานี้โรงเรียนเกือบเลิกเป็นศูนย์เพาะบ่มผู้นำคริสเตียนไปแล้ว การประกาศศาสนาในโรงเรียนอยู่ในขั้นไม่พอใช้ ซึ่งสามารถสรุปอุปสรรคของโรงเรียนและเหตุผลโดยสังเขปได้ดังนี้

ปัญหาข้อที่ 1 โรงเรียนคับแคบแออัด เพราะเรารับนักเรียนมากเกินไป

สาเหตุ

- 1) จำนวนพลเมืองในประเทศไทยทั่วไปมีจำนวนมากขึ้นตั้งแต่หลังสงคราม จึงมีการเข้าโรงเรียนอย่างล้นหลาม เพราะโรงเรียนไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ให้พอกับจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้น
- 2) พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นบังคับเข้มงวดมากขึ้น (ประเด็นนี้ไม่เกี่ยวกับโรงเรียนมิชชัน)
- 3) ประชาชนมีความปรารถนาให้บุตรหลานมีการศึกษามากขึ้น
- 4) ตามหัวเมืองต่างๆ โรงเรียนเครือมิชชันมีชื่อเสียงดีเพราะตั้งมานานและเป็นที่เชื่อถือของประชาชน
- 5) การรับนักเรียนจำนวนมากขึ้นเป็นความปรารถนาของฝ่ายธุรการโรงเรียนเพื่อเพิ่มรายได้ของโรงเรียน การอุดหนุนจากรัฐบาล เพื่อให้เงินเดือนครูสูงขึ้น และคิดเห็นว่า ถ้าโรงเรียนมีนักเรียนมากจะเป็นโรงเรียนใหญ่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของประชาชน
- 6) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องเรียนซ้ำชั้นบางที่สองหรือสามปีชั้นนี้ จึงมีนักเรียนเพิ่มขึ้นมากเพราะ รับนักเรียนอายุน้อยก่อนเด็กพร้อมที่จะเรียน จำนวนนักเรียนห้องละ 45 คนมีจำนวนเยอะเกินไปสำหรับเด็กวัยเริ่มเรียนและเกินความสามารถของครูทุกคน และยังพบว่า ครูใหม่ขาดประสิทธิภาพในการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพราะยังขาดประสบการณ์ในการดูแลนักเรียน เป็นต้น
- 7) แผนกประถมโดยทั่วไปอ่อนแอเรื่องการสอนและบรรยากาศในการเรียน เป็นเพราะนักเรียนแต่ละห้องมีจำนวนเยอะเกินไป ห้องเรียนมืด ติ๊กเก่า ไม่มีที่เก็บหนังสือหรือวัสดุ ไม่มีอุปกรณ์ เพราะบรรยากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ และสูญเสียโอกาสอันดีในการให้การศึกษาแก่เด็กในวัยที่อยากรู้อยากเห็น
- 8) จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น เพราะนักเรียนประถมโรงเรียนนั้นเลื่อนชั้นขึ้นมา จึงต้องขยายห้องเรียนมากขึ้น
- 9) โรงเรียนมิชชันบางแห่งจำเป็นต้องรับนักเรียนจากโรงเรียนประชาบาลใกล้เคียง ซึ่งไม่สามารถเข้าโรงเรียนรัฐบาลได้ก็มาเข้าโรงเรียนมิชชัน
- 10) ในบางแห่งกระทรวงศึกษาธิการขอให้เปิดชั้นมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นจึงต้องมีห้องเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ผลลัพธ์

ระเบียบวินัยเสื่อม ขาดความเคารพยำเกรง การเรียนอ่อน การที่จำนวนนักเรียนทวีขึ้น สองเท่าเช่นนี้มีผลสะท้อนร้ายแรง ในโรงเรียนชายระเบียบวินัยการปกครองเสื่อมอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องมารยาทและความเคารพนับถือครู ห้องเรียนสกปรก สนามมีขยะเกลื่อน

เรื่องความประพฤติของนักเรียนมีความคิดเห็นว่ามีอิทธิพลจากสมัยสงคราม
เข้าครอบงำจิตใจของนักเรียนปรัชญาภายหลังสงคราม รวยเร็ว ภาพยนตร์ตะวันตกปราศจากศีลธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณีชาวตะวันตกเช่นนี้กระทบกระเทือนต่อสังคมไทยมาก

โรงเรียนคริสเตียนเห็นถูกต้องแล้วสมควรแล้วที่จะรับภาระช่วยต่อต้าน
ความเสื่อมนี้ ช่วยกันจากความชั่วร้าย เพื่อตัดแปลงแก้ไขอุปนิสัยนักเรียนให้กลับเป็นพลเมืองที่ดี แต่มี
เครื่องมือคือครูจำกัดและทำงานได้เพียงในขอบเขตจำกัดเช่นนี้

เรื่องระเบียบวินัยอ่อนในโรงเรียนหลายแห่งต้องดูจำนวนนักเรียนมากและ
เป็นความจริงที่ครูที่มีอยู่ไม่สามารถปกครองจำนวนนักเรียนใหม่ให้เข้ากับระเบียบที่ดีได้ ชื่อเสียงของ
โรงเรียนในเครือมิชชั่นที่ดีที่สุดเมื่อห้องเรียนมีจำนวน 20 ถึง 25 คนและจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนมี
200 ถึง 475 ครูมีเวลาสอนตรวจสอบทำงานนักเรียน เตรียมการสอนและช่วยนักเรียนเมื่อมีอุปสรรค
ต่างๆเกิดขึ้น ฉะนั้นนักเรียนจึงเชื่อใจไม่ตรีจิตต่อครู และหันมานับถือคริสต์ศาสนากันมาก

ข้อเสนอแนะ

ควรจำกัดจำนวนนักเรียนชั้นละ 40 คนตั้งแต่ปีการศึกษาหน้าเป็นต้นไป
และประกาศให้ทราบว่าจะลดเหลือ 355 ในปีต่อไป โรงเรียนใดไม่ทำตามหมายความว่าไม่รับเงิน
ช่วยเหลือจากมิชชั่นทางการเงินและอุปกรณ์

ปัญหาข้อที่ 2 วุฒิการศึกษาของครุต่ำ

สาเหตุ

1) บางคนเป็นครุมาแต่ก่อนตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการขึ้นทะเบียนเป็นครุโดย
ไม่มีวุฒิสองเหมือนปัจจุบันนี้ บางคนก็เป็นครุดีถึงแม้จะเรียนไม่ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่อๆไปจำนวนครุ
เหล่านี้จะลดน้อยลง

2) เพราะจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ผู้จัดการ ครูใหญ่บางคนจึง
จ้างใครมาสอนก็ได้โดย โดยไม่คำนึงถึงความสามารถและวุฒิ

3) ครูใหญ่บางคนมีนโยบายส่วนตัวจ้างครูให้เงินเดือนถูกที่สุดเพื่อประหยัด
รายจ่ายและเลือกวุฒิที่สุดต่ำที่สุดกฎหมายวางไว้คือมัธยมศึกษาปีที่ 6

4) โดยมากนักจับนักเรียนคริสเตียนทันทีเมื่อจบหลักสูตรมาเป็นครุแทนที่
จะไปเรียนต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครู หรือไปจ้างคนอื่นที่มีวุฒิครุแทนไปก่อน

5) ครูคริสเตียนที่มีวุฒิมิจำนวนน้อย

6) ครุดีๆของเราหลายคนไม่ถูกกับครุใหญ่ผู้จัดการเพราะเรื่องนี้จึง

ลาออก

ข้อเสนอแนะ

- 1) ต้องยกย่องครูที่ดี ครูใหญ่บางคนจะต้องเปลี่ยนแปลงท่าทีความรู้สึกของตนต่อครูน้อยเมื่อมีเรื่องขัดขัดใจกันแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้นไม่ควรให้ครูน้อยลาออกทันที
- 2) ต้องจัดให้มีการประชุมครูและอบรมครูในโรงเรียน ตัวอย่างเช่นโรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัย ดร.แฮริสเรียกประชุมครูทุกวันเสาร์ ปรีกษาหาหรือหรือ เรื่องสภาพโรงเรียน ปัญหานักเรียน ระเบียบวินัยในชั้นต่างๆ และมีการสอนภาษาอังกฤษเป็นประจำให้คุณครูทำให้ครูสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) ส่งเสริมให้นักเรียนที่จบหลักสูตรให้เรียนวิชาครูต่อ ตัวอย่าง โรงเรียนอรุณประดิษฐ์เป็นตัวอย่างที่ดีที่มีการส่งเสริมครูในทุกวิถีทางเพื่อให้กลับมาเป็นครูของโรงเรียน ในความรู้ของครู โดยใช้ทุนของมิชชัน ทุนโรงเรียนราษฎร์ หรือใช้เงินของโรงเรียน
- 4) ต้องแนะนำครูน้อยให้ใช้ความคิดความอ่านพลิกแพลงในการสอนและเปิดโอกาสหรือหนทางให้เกิดความริเริ่ม

ปัญหาข้อที่ 3 โรงเรียนของเราไม่อยู่ในฐานะเป็นศูนย์ผลิตคนงานคริสเตียนและผู้นำ

เมื่อครูใหม่มีจำนวนมากอย่างนี้ จะตั้งมาตรฐาน ขนบธรรมเนียม หรือหลักปฏิบัติให้ดำรงคงอยู่เป็นของเป็นไปค่อนข้างยากเพราะครูใหม่ไม่ยอมทำตาม แต่กลับมีอิทธิพลเหนือครูเก่าและล้มเลิกธรรมเนียมเก่าเสรีจลัน เว้นแต่โรงเรียนสองสามแห่ง จุดประสงค์ของโรงเรียนมิชชันแต่เดิมนั้นจวนจะเลือนหายไปหมดเสียแล้ว เนื่องจากฝ่ายธุรการจัดโรงเรียนเป็นเครื่องจักรการศึกษาในปัจจุบันเป็นเป้าใหญ่แทนที่จะแสวงหาผู้นำแต่เริ่มแรก

ในวิธีปฏิบัติมักจะทำอย่างในทำนองเปิดโรงเรียนแล้วก็พอ มีโรงเรียน มีนักเรียน แสดงว่ามีหน้ามีตาแล้วน้อยคนมักจะเข้าใจเรื่องการสอนหรือจะสอนหรือไม่ก็รับนักเรียนตามระเบียบจะสอนตามตารางสอน ออกไปสุทธิตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้นเป็น

การเป็นศูนย์เพาะผู้นำเลือนหายไปจากโรงเรียน เพราะผู้นำคริสเตียนมีนักเรียนประมาณ 15,000 คนแต่โรงเรียนพระคริสตธรรมมีนักเรียน 11 คน มีโรงเรียนพยาบาลที่สามารถสอนได้ปีละ 100 คนแต่มีผู้สมัครจากโรงเรียนมิชชัน 20 คน นักเรียนทุนสภาในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยการศึกษามีเพียง 20 คน

ครูใหม่ๆจำนวนมากในโรงเรียนของเราไม่สันทัดในการสอน ไม่รู้จักวิธีปฏิบัติกับนักเรียนในฐานะเป็นบุตรของพระเจ้า ครูจะไม่สามารถแนะนำกลุ่มเกลาอุปนิสัยของนักเรียนแต่ละคนให้เป็นคนดีรอบคอบ ขาดความร้อนโดนที่จะประกาศพระเยซูคริสต์ในการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

การสอนพระคัมภีร์ในโรงเรียนของบางโรงเรียนต้องนับว่าเป็นแค่สอน การประชุมนมัสการ เป็นการประชุมเช่นเคยไม่สามารถหาชีวิตจิตใจหรือความร้อรร้อยอย่างใดได้ ไม่มีเลยทั้งครูและนักเรียน โดยส่วนใหญ่เห็นว่าการศาสนาเป็นภาระที่บังคับ ในบางแห่งจัดได้นำเปื้อและไม่น่าฟัง นักเรียนที่มาอยู่ในโรงเรียนนั้นนานๆเข้าก็จะฟังด้วยศาสนาจนเคยชิน มีกำลังต้านทานสังเกตว่าการฟื้นฟูในโรงเรียนบางแห่งมักมีนักเรียนใหม่ชั้นเตรียมอุดมหรือชั้นที่ 4 ซึ่งยินดีรับฟังและสมัคร เป็นสมาชิกคริสตชน แต่ดูเหมือนนักเรียนอยู่กับนานๆ ยิ่งเรียนพระคัมภีร์และยิงเทศนาที่สอนก็เลยยิ่งเฉยเมย จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการสอนในบางโรงเรียนจัดให้มีการสอนเป็นคัมภีร์มากขึ้น เป็นสิ่งที่ปล่อยปะละเลยไปไม่ได้

สรุปข้อบกพร่อง

- 1) จำนวนนักเรียนมากทำให้จำนวนคริสเตียนในจำนวนนักเรียนทั้งหมดมีสถิติตกต่ำลง นักเรียนคริสเตียนส่วนน้อยจะตัดสินใจหันเหและปวารณาตนในวงงานคริสเตียนยากขึ้น
- 2) ความจำเป็นบังคับให้ต้องหาครูเพิ่มให้พอกับชั้นเรียนแต่หาครูคริสเตียนไม่ได้ สถิติครูคริสเตียนลดน้อยลง
- 3) ในหลายแห่งครูคริสเตียนมีวุฒิต่ำ มีครูที่ไม่นับถือคริสต์ศาสนามีวุฒิสองกว่าซึ่งอิทธิพลต่อนักเรียนเมื่อหันมาเชื่อคริสต์ศาสนา
- 4) การสอนพระคัมภีร์และการประชุมนมัสการจัดไม่ดีเท่าที่ควร
- 5) ไม่นั่นเรื่องการเลือกอาชีพในวงงานคริสเตียนเพียงพอ กล่าวคือขาดความชักชวนให้เสียสละเพื่อทำบริการเพื่อผู้อื่นและถวายชีวิตเพื่อพระเยซูคริสต์

อาจกล่าวได้ว่าไม่มีใครเกิดมาเป็นคริสเตียน เด็กที่เกิดในครอบครัวคริสเตียนแต่จะต้องตัดสินใจนับถือคริสต์ศาสนา เช่นเดียวกับกับคนอื่นๆ การอบรมคริสเตียน เลี้ยงดูแบบคริสเตียนบรรยากาศแบบคริสเตียน ทั้งหมดล้วนเป็นบรรยากาศที่ควรนำเด็กให้ตัดสินใจในการเป็นคริสเตียน เมื่อดูสถิติของแต่ละโรงเรียนเป็นเครื่องวัดว่าโรงเรียนใดนั้นมีคุณภาพในการสอนศาสนา ดีเยี่ยมหรือจัดโปรแกรมศาสนาได้ดี

ข้อเสนอแนะ

- 1) สัปดาห์เน้นการสอนด้วยจิตวิญญาณหรือการฟื้นฟูในโรงเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งในการประกาศศาสนา เพราะเป็นโอกาสที่จะให้ผู้สนใจได้ถวายตัว นักเรียนคริสเตียนก็ต้องถวายตัวและปวารณาตนเช่นเดียวกับนักเรียนอื่นๆ ที่ไม่ใช่เป็นคริสเตียน ต้องประกาศตัวเป็นคริสตชนตามใจสมัคร ถ้าหากไม่มีการเฝ้าใจเช่นนี้นักเรียนคริสเตียนก็จะมีคามรับผิดชอบเพียงผิวเผินในการรับผิดชอบในวงงานคริสเตียนและถวายตัว

- 2) โครงการปักแผ่นที่จะรวบรวม ช่วยชวนอนุชนคริสเตียนได้ถวายตัว โครงการเช่นนี้ควรร่วมกับแผนกอนุชนสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งเริ่มจัดค่ายอนุชน คณะบริการ

เคลื่อนที่เมื่อเปิดโอกาสให้ทำงานเช่นนี้เขาก็จะค่อยค่อยรู้จักการทำงานเป็นจริงเป็นจัง เมื่อกลับไปโรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนด้วย

ปัญหาข้อที่ 4 การสอนวิชาการทั่วไปนับว่าต่ำมากโดยเฉพาะชั้นประถม

สาเหตุ

1) เนื่องด้วยการสอนสืบเนื่องมาจากโรงเรียนวัดมีการท่องจำและพร้อมกันยังไม่ถึงประเพณีนี้ครูไม่เคยเรียนวิชาครูหรือยังคงสอนแบบนี้

2) ในระหว่างสงครามหนังสือตำราขาดตลาดครูมีหนังสือเล่มเดียวจึงบอกตามคำบอกทุกตัวสอน ให้นักเรียนจดหรือบางทีเขียนข้อความรอบอย่างรักก็ตามนักเรียนเป็นผู้เขียนเขียนไปผิดๆ ถูกๆ วันนีถึงแม้ว่าจะมีหนังสือเวียนบ้านแล้วก็ยังใช้วิธีตรวจกันทั่วไปเพราะปัจจุบันนี้เป็นนักเรียนในสมัยสงครามและปีต่อมาจึงสอนตามอย่างที่ครูเขาสอนมาและไม่ได้มีวิธีการปรับปรุงการสอน

3) ตามที่กล่าวในปัญหาข้อที่ 2 โรงเรียนโดยมากครูไม่ได้เรียนวิชาครูอย่างพอใช้การได้ครูที่มีวุฒิต่ำ ประสบการณ์น้อยก็ทำให้การสอนขาดประสิทธิภาพไปด้วย

4) ครูส่วนมากไม่เตรียมการสอนล่วงหน้า

5) ครูใช้อุปกรณ์เสริมอย่างน้อย

6) ครูไม่เตรียมการสอนว่าใช้เวลาว่างอื่นทำงานส่วนตัวเพื่อหารายได้และการสอนพิเศษเพิ่มรายได้

7) ครูกว่า 90% ไม่มีการสอบเก็บคะแนน หรือสอบย่อย ครูจึงไม่ทราบว่านักเรียนอ่อนอย่างไรทั้งนี้เรื่องด้วยตัวครูคือครูเองไม่สามารถสอนอย่างไรและต้องทบทวนหรือเน้นที่ไหนกว่าจะทราบก็เป็น การสอบปลายภาคที่คะแนนเดียวเท่านั้นไม่พอที่จะชี้ให้เห็นว่านักเรียนเป็นอย่างไร

8) บางชั้นมีนักเรียนอายุมากหรือโตกว่าคนอื่นๆ นักเรียนโตมักเป็นปัญหาปกครองยาก ทำให้ครูสอนได้ไม่ดี

9) ครูใหญ่ไม่กี่คนที่นิเทศการสอนของครูน้อยตามโรงเรียนและ ครูใหญ่ควรคิดจะขอความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ ผลลัพธ์คือไม่มีใครช่วยแนะนำครูใหญ่ไม่ทราบว่าการสอนดีแล้วอย่างไร

ข้อเสนอแนะ

1) เงินเดือนครูถึงแม้ว่าจะรัฐบาลหรือมากกว่าก็ยังต่ำไม่พอที่จะจูงใจครูให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวครูจึงต้องหารายได้เสริมในระหว่างการทำงานเลี้ยงครอบครัวในการครองชีพของประเทศไทยปัจจุบันควรมีการเพิ่มค่าเล่าเรียนให้มาพอโดยไม่ต้องให้ครูหารายได้จากการสอนพิเศษ

- 2) กองทุนเงินสะสมโรงเรียนควรรับไปทำทันทีเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับโรงเรียนของตนเอง
- 3) ต้องการศึกษานิเทศก์อเมริกันเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษเป็นอย่างยิ่งในการทำงานเต็มเวลา
- 4) ควรปรับปรุงวิธีการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสือชุดใหม่
- 5) อบรมครู ควรจะจัดตามภูมิภาคเพื่อรวบรวมคุณครูทั้งหมดมาอบรมแทนที่จะมาที่ละสองสามโรงเรียน ควรอบรมเฉพาะวิชาไม่ใช่อบรมอะไรอย่างหรืออบรมรวมทั้งประเทศที่เคยทำมาแต่ก่อน
- 6) ต้องการศึกษานิเทศก์ไทยในวิชาต่างๆ
- 7) เสนอต่อกองคริสเตียนศึกษา ขอให้มีการนิเทศก์การสอนพระคัมภีร์และรวีวารศึกษาโรงเรียน
- 8) ครูใหญ่ควรเอาใจใส่ในวิธีการสอนใหม่ๆต่างๆที่ผู้ชำนาญการหรือศึกษานิเทศก์อธิบายให้แก่ครูเพื่อนำไปปรับปรุงการสอน
- 9) ครูใหญ่ควรมีเวลาในการพบปะนักเรียนเพื่อพูดคุยรับฟังสร้างสังคมโรงเรียนให้เป็นครอบครัวเดียวกัน

5 ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายธุรการและครูน้อยไม่สมกับเป็นโรงเรียนคริสเตียน ความสัมพันธ์ไม่สามารถจะเป็นมิตรต่อกันได้

สาเหตุ

- 1) ฝ่ายธุรการของโรงเรียนและผู้จัดการควรให้ความสำคัญในความคิดริเริ่มและความสามารถของครูน้อยให้กลมเกลียวเป็นการปรับปรุงงานของโรงเรียน ครูใหญ่หลายคนไม่เข้าใจจึงปฏิบัติไม่ได้
- 2) ครูใหญ่เกือบทั้งหมดไม่รู้จักว่าจะประชุมอย่างไร เวลาที่มีการประชุมครูอย่างเดียวคือประชุมเพื่อสั่งงาน ขาดทักษะในการเป็นผู้นำ ครูใหญ่เหล่านี้อาจจะเป็นคนสามารถเข้าในการทำงานแต่ไม่เป็นผู้นำในหมู่คณะ
- 3) ครูใหญ่บางคนมองข้ามครูน้อยที่น่าจะส่งเสริมให้เรียนต่อเพื่อกลับมาช่วยโรงเรียนให้ดีขึ้น
- 4) ฝ่ายธุรการสนใจในรายละเอียดบางอย่างที่ไม่สำคัญและควรจะปล่อยผ่านไปเพื่อให้งานสามารถเดินต่อไปได้แต่ก็ไม่ได้ทำ
- 5) บางโรงเรียนเกือบเป็นโรงเรียนนงศาคุณาญาติทำให้ครูซึ่งอยู่นอกวงศญาติของครูใหญ่รู้สึกว่าเขาเป็นบุคคลที่แยกอยู่ภายนอก

6 การเงินของโรงเรียนใช้จ่ายกันอย่างไม่ระมัดระวัง

สาเหตุ

- 1) การจ่ายเงินเดือนของฝ่ายธุรการสูงกว่าครูน้อย
- 2) แผนกประจำบางแห่งเป็นรายได้ส่วนตัวของครูใหญ่หรือผู้จัดการหรือพยามชวนนักเรียนไปพักอยู่บ้านคนอื่นเสียแทนที่จะอยู่ในโรงเรียน
- 3) โรงเรียนบางแห่งจะจ่ายใช้เงินไม่สมควรแทนที่จะซ่อมแซมปรับปรุงวัสดุเกี่ยวกับการศึกษาเช่นตกเลยอุปกรณ์การสอนและเครื่องเล่นในสนามและสามารถทำได้
- 4) ในการหาเงินบำรุงโรงเรียนใช้วิธีเรียไรงินหาเงินซึ่งไม่สมควร

7. การสอนคริสเตียนศึกษาและประกาศศาสนาในโรงเรียน

ความสนใจที่จะเพิ่มจำนวนครูและนักเรียนที่เป็นพิเศษให้มากขึ้นและต้องรีบทำก็อย่างจริงจังโดยรวดเร็วการสอนคริสเตียนศึกษานั้นไปขึ้นสูงสุดดูเหมือนว่าครูหลายคนต่างก็สอนไปตามความพอใจของแต่ละคนและปรากฏว่าเป็นการบรรยายในศาสนาที่ยิ่งกว่าการสอนโดยวิธีทำ แบบฝึกหัดประจำชั้นเรื่องนี้จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้นและยังไม่หายแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

- 1) ทุกโรงเรียนแต่งตั้งผู้อำนวยการสอนศาสนาขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประสานงานการสอนศาสนาทั้งโรงเรียนและต้องทำหน้าที่สอนศาสนาในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่และตรวจตราครูผู้สอนศาสนาคนอื่นตามหลักสูตรที่กำหนด
- 2) ในการสอนศาสนามีความรับผิดชอบเป็นผู้นำในพิธีการศาสนาคริสต์ ทำการเผยแพร่อบรมจริยธรรม ทำการเชื่อมโยงโครงการศาสนาของโรงเรียนกับคริสตจักรท้องถิ่น
- 3) ควรมีการพบปะครู 1 วันในตอนต้นปีการศึกษาเพื่อกำหนดโครงการและเตรียมงานศาสนาในโรงเรียน
- 4) เมื่อทุกโรงเรียนได้แต่งตั้งคณะดังกล่าวแล้วควรมีการประชุมใหญ่สำหรับผู้อำนวยการศาสนาผู้จัดการหรือครูใหญ่ทุกโรงเรียน มีความมุ่งหมายของการประชุมนี้รวมถึงเรื่องต่อไปนี้ด้วย 1.วางหลักสูตรการเรียนการสอนไปตามชั้นต่างๆ 2.วางแผนเรื่องกิจกรรมที่จะทำให้เหมือนกันทุกแห่ง 3.วางแผนการประกาศทั้งนักเรียนที่ไม่เป็นคริสเตียนด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงการติดตามผลในรายบุคคล 4.เชื่อมโยงโครงการศาสนกิจของโรงเรียนกับคริสตจักร ควรตั้งสมาคมผู้อำนวยการศาสนกิจเพื่อประชุมกันปีละ 2 ครั้ง
- 5) ควรมีการประกาศในทุกโรงเรียนปีละ 2 ครั้งที่ 2 ควรจะเตรียมให้เรียบร้อยโดยโรงเรียนเช่นเดียวกัน ใช้เวลาประชุมประกาศหรือ 2 หรือ 3 วัน ควรเชิญศิษยาภิบาลมาเทศนา ควรให้มีผู้ประกาศต่อนักเรียนและครูเก่งๆเข้ามาเทศนา (เกื้อ ศาลิคุปต์, 2504)

จากการศึกษาบุคคลส่งมอบการจัดการศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบของนักการศึกษาคริสเตียนไทย พ.ศ. 2477-2499 (ค.ศ. 1934-1956) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป้าประสงค์

พบว่า เป้าประสงค์ในการจัดการศึกษายังคงเป็นการสืบสานต่อเจตนารมณ์จากยุคบุกเบิกการศึกษาตะวันตกของมิชชันนารี คือ การประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ การนำคนมาเป็นคริสเตียน และผลิตผู้นำในการรับใช้คริสตจักร ซึ่งพบว่าในยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้คนไทยเป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านและส่งมอบงานจากการบริหารจัดการงานของมิชชันนารีสู่ผู้นำคริสเตียนไทย นักการศึกษาคริสเตียนไทย ซึ่งมีชื่อนานาียังคงมีบทบาทอยู่บ้างในการดำเนินการส่วนต่างๆ แต่พบว่าเป้าประสงค์เรื่องการเป็นที่สร้างผู้นำให้กับคริสตจักรนั้นมีบทบาทที่อ่อนลงไป โรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญและดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจังในช่วงสมัยนี้ปรากฏชัดในรายงานการสำรวจการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนได้มีการดำเนินการเรื่องการสร้างผู้นำให้กับคริสตจักรน้อยมากซึ่งอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเข้ามาควบคุมในการจัดการศึกษาของรัฐที่มีการออกพระราชบัญญัติต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันนารี

2. หลักการ

พบว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนในช่วงเวลาดังกล่าวได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสงครามโรงเรียนถูกยึดเป็นที่ทำการของราชการ เป็นที่ทำการของทหารญี่ปุ่น โดยโรงเรียนต้องปิดทำการเรียนการสอนไปชั่วขณะหนึ่งอีกทั้งยังต้องเปลี่ยนชื่อไปให้เป็นไปตามระบุนิยม ทำให้หลักการในการจัดการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวอาจสั่นคลอนไปจากแนวทางของมิชชันนารีที่วางไว้อยู่บ้าง ประกอบกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ที่มีผลกระทบต่อโรงเรียนมิชชันนารีในการจัดการศึกษาที่แต่เดิมที่มีรูปแบบและหลักการในการเน้นเรื่องของคริสต์ศาสนาต้องปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของส่วนกลางทั้งเรื่องของหลักสูตร กิจกรรม และข้อบังคับต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงนี้โรงเรียนมิชชันได้สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นโรงเรียนที่ได้เพาะบ่มมาตั้งแต่อดีต

3. กระบวนการ

พบว่า กระบวนการในการจัดการศึกษาในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงของการปรับปรุงโรงเรียนหลังจากสงครามโลกที่มีชื่อนานาไรได้กลับเข้ามาเพื่อดูแลเรื่องทรัพย์สินและปรับปรุงเรื่องอาคารสถานที่ การบริหารจัดการเพื่อให้โรงเรียนสามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้อีกครั้ง ซึ่งพบว่ากระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันในเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยหรือปรับปรุงคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดและโรงเรียนมิชชันได้ให้ความสำคัญและเน้นย้ำมาตลอด ในการต่อต้านสิ่งที่ไม่ได้ ปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนา ความมีระเบียบวินัย ในเรื่องวิชาการก็เป็นที่ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน มีความโดดเด่นเรื่องภาษาอังกฤษ ถึงแม้ว่าจากรายงานการสำรวจการศึกษาจะพบว่ามีควมแอในบางโรงเรียนเป็นผล

เพราะการขาดการสร้างผู้นำ การเตรียมผู้นำ และการเตรียมครูที่จะเข้ามาสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน

4. ผลจากการจัดการศึกษา

พบว่า ใน พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) มีนักเรียนประมาณ 7,200 คน ถึง พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ได้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 15,000 คน จะเห็นได้ว่ามีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นหลังสงครามโลกเป็นผลเพราะโรงเรียนอื่นๆทำการเปิดการสอนไม่ทัน ประกอบกับการมีชื่อเสียงของโรงเรียนมิชชันแต่สิ่งที่ตรงกันข้ามคือจำนวนโรงเรียนที่ลดจำนวนลงถึงแม้ว่าในช่วงยุคสมัยดังกล่าวจะมีหลายโรงเรียนที่เปิดใหม่ขึ้นมา เป็นเพราะโรงเรียนประจำคริสตจักรต้องปิดตัวลงไปจำนวนมากเหลือแต่โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนประจำศูนย์มิชชันเนื่องด้วยปัญหาคุณสมบัติของครูใหญ่ตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่มีการริเริ่มการจัดตั้งกองการศึกษา มีผู้อำนวยการโรงเรียนมิชชันมีการสำรวจโรงเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมและเตรียมความพร้อมในการรับช่วงต่อพันธกิจการศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบของผู้นำคริสเตียนและนักการศึกษาคริสเตียนไทย

สามารถสรุปเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารีและการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้คนไทย ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารีและการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้คนไทย

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของมิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษาโดยมิชชันนารี
2477	1934	เริ่มต้นยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้คนไทย		
2477	1934	รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล		
2477	1934		การจัดตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทย	รวมโรงเรียนผดุงนารีและโรงเรียนผดุงราษฎร์เป็นโรงเรียนสหศึกษาใช้ชื่อว่า “โรงเรียนผดุงราษฎร์” ณ จังหวัดพิษณุโลก
				รวมโรงเรียนบริกส์อนุสรณ์และโรงเรียนสตรีวิชาการ เป็นโรงเรียนสหศึกษาใช้ชื่อว่า

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				“โรงเรียนคริสเตียน วิทยาคม” ณ จังหวัดเชียงราย
				ศาสตราจารย์จอห์น เอส ฮอลาเตย์ ได้รายงานเมื่อ ว่า เฉพาะในเขตเชียงใหม่ มีโรงเรียนลักษณะนี้ (โรงเรียนประจำ คริสตจักร) ถึง 18 แห่ง โดยมีจำนวนนักเรียนกว่า 600 คน
2479	1936	ออก พระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ ฉบับที่ 2		
2482	1939			คณะกรรมการคริสตจักร ตรังได้จัดตั้ง “โรงเรียน ยุวราษฎร์” ณ จังหวัดตรัง
2483	1940			รายงานจำนวนโรงเรียน ประจำศูนย์มิชชันและ ประจำคริสตจักรท้องถิ่น ทั่วประเทศไทยเหลือ เพียง 31 โรงเรียน และส่วน ใหญ่อยู่ในภาคเหนือคือ 21 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียน 1,819 คน
2484	1941	เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง		
2484	1941			โรงเรียนกรุงเทพคริส

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				<p>เตียนวิทยาลัยถูกยึดและใช้ในราชการของกองทัพญี่ปุ่น</p> <p>โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ถูกใช้เป็นโรงพยาบาลทหาร</p> <p>โรงเรียนดาราวิทยาลัย ได้ขายให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>โรงเรียนปรีณส์รอยแยลส์วิทยาลัยได้ถูกยึดไปเป็นของรัฐบาล โดยได้ใช้สถานที่ในการเปิดการสอนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายเรียกว่าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคพายัพ</p> <p>โรงเรียนอเมริกัน ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนศรีธรรมราชวิทยา</p> <p>โรงเรียนลินกอล์นอะแคเดมี ณ จังหวัดน่านรัฐบาลได้ยึดโรงเรียนไปดำเนินกิจการและเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนราษฎร์ประสิทธิ์วิทยาคม</p> <p>โรงเรียนคริสเตียน</p>

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				วิทยาคม ณ จังหวัด เชียงราย เปลี่ยนชื่อ โรงเรียนเป็น “โรงเรียน เชียงรายวิทยาคม
2489	1946		มิชชันนารีอเมริกัน เพรสไบทีเรียนภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 มี การเปลี่ยนแปลงบทบาท ในการปฏิบัติพันธกิจที่จะ นำมาสู่การช่วยโอนความ รับผิดชอบงานไปให้ คริสตจักรไทยมากขึ้น	
2490	1947	รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช		
2409	1947			มิชชันนารีคณะคริสตจักร ของพระคริสต์แห่ง อังกฤษ แต่เดิมโรงเรียน เปิดสอนภาษาจีน ชื่อ ป่วยุ่น ต่อมาเปลี่ยนเป็น ป่วยวง และเปลี่ยนมา เป็น “โรงเรียนสว่าง วิทยา” ณ จังหวัด นครปฐม
2491	1948			คณะธรรมกิจคริสตจักร ฝางได้ก่อตั้ง “โรงเรียน รังษีวิทยา” ณ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2493	1950			มีการแต่งตั้งศาสนาจารย์ ชินแคลร์ ทอมป์สัน เป็น

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการศึกษา โดยมิชชันนารี
				ผู้อำนวยการโรงเรียนของ มิชชัน ระหว่างปี ค.ศ. 1950-1956 (พ.ศ.2493- 2499)
2496	1953			มิชชันนารีคณะดีไซเปิลส์ ซึ่งเข้ามารับผิดชอบพันธ กิจที่จังหวัดนครปฐมแทน มิชชันคณะคริสตจักรของ พระคริสตแห่งอังกฤษ ตั้ง “โรงเรียนสหบำรุงวิทยา”
2496	1953	ออก พระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ ฉบับที่ 3		
2497	1954			โรงเรียนภาษาจีนวางตั้ง ตั้งชื่อภาษาไทยอย่างเป็นทางการว่า “โรงเรียนสัจจ ศึกษา”
2498	1955			รายงานจากการสำรวจ โรงเรียนในสังกัดสภา คริสตจักรในประเทศไทย มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 33 แห่ง จัดตั้งโดยคณะ อเมริกันเพรสไบทีเรียน 17 แห่ง คณะดีไซเปิลส์ 3 แห่ง คริสตจักรชนบท 10 แห่ง
2499	1956	สิ้นสุดยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้คนไทย		

4.3 ยุคการจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2500 – 2557 (ค.ศ. 1957 – 2015)

4.3.1 การจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย

การจัดการศึกษาของมิชชันนารีแต่เดิมนั้นมีคณะกรรมการการศึกษา (education committee) ของมิชชันนารีซึ่งเป็นองค์กรที่รับผิดชอบพันธกิจด้านการศึกษาโดยประกอบด้วยมิชชันนารีทั้งหมด ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการจัดตั้งสัมพันธอนุกรรมการการศึกษาประกอบด้วยคณะกรรมการที่เป็นชาวไทยและคณะมิชชันนารีจำนวนเท่ากัน อยู่ภายใต้สภาคณะกรรมการที่ปรึกษาาร่วม (joint advisory council) โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนของมิชชันนารีในขณะนั้นคือศาสตราจารย์ ชินแคลร์ ทอมป์สัน ที่ได้พยายามจัดระบบโรงเรียนและให้มีการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนมิชชันนารี เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการถ่ายโอนให้พันธกิจการศึกษาให้กับสภาคริสตจักรในประเทศไทย และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อรับผิดชอบและให้คำปรึกษาในการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาที่เน้นให้มีคริสเตียนไทยเข้ามารับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

ใน พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้สลายตัวและได้จัดให้มีการจัดตั้งกองการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยขึ้นมารับผิดชอบพันธกิจด้านการศึกษา โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการกองการศึกษาประกอบด้วย อาจารย์เล็ก ไทยอง อาจารย์อารีย์ เสมประสาท และศาสตราจารย์เออร์เนส แอล ฟอกก์ รับผิดชอบดำเนินพันธกิจของโรงเรียนมิชชันนารีที่ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย และได้แต่งตั้งอาจารย์เกื้อ สาคิคุปต์ เป็นศึกษานิเทศก์ของกองการศึกษาจนกระทั่งเกษียณอายุใน พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) ซึ่งในช่วงเวลานั้นมิชชันนารีคณะดีไซเปิลส์ ที่จังหวัดนครปฐม ได้สลายตัวรวมเข้ากับสภาคริสตจักรในประเทศไทยเมื่อ ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) ทำให้โรงเรียนสังกัดของมิชชันนารีคณะดีไซเปิลส์ ได้เข้ามาอยู่ภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทยด้วย

การทำพันธกิจด้านการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยภายหลัง พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) นอกจากจะมีโรงเรียนของมิชชันนารีที่ถ่ายโอนมาอยู่ใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทยแล้ว ยังมีโรงเรียนของคริสตจักรท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้น ดังนี้

1. โรงเรียนสัจจพิทยา ณ กรุงเทพมหานคร
2. โรงเรียนรังสีวิทยา อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่
3. โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
4. โรงเรียนสืบเกียรติธรรม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
5. โรงเรียนสามัคคีคริสเตียนวิทยา จังหวัดชลบุรี
6. โรงเรียนอัครคริสเตียนวิทยา จังหวัดอุดรธานี

7. โรงเรียนสว่างวิทยา จังหวัดนครปฐม
8. โรงเรียนสหคริสเตียน จังหวัดกาญจนบุรี
9. โรงเรียนอัครคริสเตียนศึกษา จังหวัดอุดรธานี
10. โรงเรียนกุญแจคริสเตียนวิทยา จังหวัดชลบุรี
11. โรงเรียนปภรณ์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
12. โรงเรียนความหวังเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

การจัดตั้งกองการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย ในสมัยเริ่มแรกยังไม่มีสำนักงานของหน่วยงานอย่างมั่นคง และไม่มีตำแหน่งของผู้บริหารอย่างชัดเจน กระทั่งถึง พ.ศ. 2518 (ค.ศ.1975) จึงได้จัดตั้งสำนักงานพันธกิจการศึกษา และมีผู้บริหารสูงสุดในตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักพันธกิจการศึกษา ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนของมุขลินีแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยมีอาจารย์วิริยะ พูลวิริยะ เป็นผู้อำนวยการระหว่างปี ค.ศ. 1962-1966 คนที่สอง ดร.คอนรัต คิงส์ฮิลล์ (ค.ศ.1967-1974) และในช่วงกลางปี ค.ศ. 1970-1971 มีอาจารย์ เอฟ วิคเตอร์ แมคคานเนลแลน เป็นผู้รักษาการ

ใน พ.ศ. 2507 (ค.ศ.1964) สภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้จัดให้มีการสำรวจประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเครือมุขลินีแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยครั้งที่สอง เพื่อศึกษาข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาให้ทันสมัยและเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น (Wilson, 1964) ในการสำรวจครั้งนี้ได้เสนอให้มีการปรับปรุงโครงสร้างและการบริหารจัดการของกองการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทยโดยใน ค.ศ. 1967 (พ.ศ. 2510) ได้มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของกองการศึกษาซึ่งเป็นครั้งแรกที่ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับโรงเรียนในสังกัดมุขลินีแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยไว้ดังนี้คือ

“... โรงเรียนสภาคริสตจักรในประเทศไทย หมายถึง โรงเรียนที่ขึ้นตรงต่อกองการศึกษาและสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นเจ้าของตามกฎหมาย...”

โรงเรียนในเครือสภาคริสตจักรในประเทศไทย หมายถึง โรงเรียนที่สภาคริสตจักรในประเทศไทยหรือคริสตจักรเป็นผู้สนับสนุน โดยภาคหรือคริสตจักรได้จัดตั้งขึ้น ไม่ขึ้นตรงต่อกองการศึกษาและกรรมการดำเนินงานกองการศึกษา

ทั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโรงเรียนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นพยานถึงกิตติคุณแห่งความรักของพระเยซูคริสต์
2. เพื่อให้ปรัชญาชีวิตตามแบบคริสเตียนแก่นักเรียนทุกคน ให้เขาพัฒนาขึ้นในฝ่ายร่างกาย สติปัญญา สังคม และวิญญาณจิต เพื่อเขาจะได้เติบโตขึ้นและเป็นพลเมืองดีของชาติ

3. เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการให้การศึกษาแก่เยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกัตบุคคคนที่ดีเด่นในคุณค่า ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันขันแข็งในการทำงานและมีน้ำใจอันดีงาม (กองการศึกษา, 2509)

การกำหนดวัตถุประสงค์ดังกล่าวสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามแผนการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลัง พ.ศ. 2503 (ค.ศ.1960) ที่รัฐบาลได้จัดแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมีความมุ่งหมายให้มีการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและบุคคลที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครองประเทศ ซึ่งได้เน้นการจัดการศึกษาให้ครบในสี่ด้านคือ จริยศึกษา พลศึกษา พุทธพหุศึกษา และหัตถศึกษา (เพ็ญจันทร์ ทัพประเสริฐ, 2542) และเมื่อรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มประกาศชาติแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2508) ใน ค.ศ.1961 (พ.ศ.2504) และในการจัดทำแผนพัฒนาแห่งชาติและเศรษฐกิจต่อมาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาด้วยทุกครั้ง โดยรวมแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของเอกชนอยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาได้ดังกล่าวด้วย ดังปรากฏว่ารัฐบาลกำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์เพื่อสร้างคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (พิศาลบุตร, 2525)

การจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทยได้มีการจัดการที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้นโดยสมัยของ ดร.คอนรัด คิงส์ฮิลล์ ผู้อำนวยการโรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของกองการศึกษาสำหรับผู้บริหาร ครูและบุคลากร ในโรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่เรียกว่า กองทุนบำเหน็จ 69 เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และสร้างความมั่นใจสำหรับผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยเช่นเดียวกับบุคลากรของโรงเรียนรัฐบาล และในช่วงเวลานั้นรัฐบาลได้มีการแก้ไขแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติ อีกทั้งยังได้มีการออกพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 อนุญาตให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ นับเป็นโอกาสของสภาคริสตจักรในประเทศไทยในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นความมุ่งหวังตั้งใจของมิชชันนารีมาเป็นเวลานาน อันเป็นการพัฒนาการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ดร.คอนรัด คิงส์ฮิลล์ เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย

4.3.2 แนวทางการจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย

นับตั้งแต่มีการใช้แผนการศึกษาฉบับแรกเป็นต้นมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเด่นชัด ซึ่งในทางปฏิบัติเข้าใจว่ารัฐบาลได้ควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของเอกชนเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการศึกษาในทิศทางเดียวกันโดยผ่านกองโรงเรียนราษฎร์ ที่จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2476 (ค.ศ. 1972) สังกัดอยู่ในกรม

วิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ แต่ต่อมาในพ.ศ. 2515 (ค.ศ.1972) ได้พัฒนามาเป็นสำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชนซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการของโรงเรียนราษฎร์โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนราษฎร์ได้มาตรฐานทัดเทียมกับโรงเรียนรัฐบาล นอกจากนี้ยังได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาเอกชน รวมทั้งให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐบาลในแต่ละสมัยจนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน

จากการที่รัฐได้ให้ความสนใจและความสำคัญของการจัดการศึกษาของภาคเอกชน จึงเป็นโอกาสที่บรรดาบุคคลหรือองค์กรเอกชนที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาได้รวมตัวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งและมีสิทธิ์มีเสียงในการเสนอแนะข้อคิดเห็นต่างๆ ด้านการศึกษาต่อรัฐบาลโดยการจัดตั้งสมาคมที่สำคัญ อาทิ การจัดตั้งสมาคมสหพันธ์โรงเรียนราษฎร์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2492 (ค.ศ.1949) และต่อมาใน พ.ศ.2498 (ค.ศ. 1955) ได้จัดตั้งสมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย และใน พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) ได้มีการจัดตั้งสมาคมศึกษาสัมพันธ์ และเมื่อ พ.ศ. 2529 (ค.ศ. 1986) ได้มีการจัดตั้งสมาคมสมาพันธ์การศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย เป็นที่รวบรวมของสมาคม ชมรมและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเอกชน ทั้งนี้สมาคมต่างๆดังกล่าวล้วนมีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการศึกษาของรัฐบาลและการสร้างสวัสดิการ ความมั่นคงของบุคลากร สร้างความร่วมมือในกลุ่มโรงเรียนราษฎร์ และอื่นๆ (คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2535) โดยกองการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่กำกับดูแลโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้ร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมต่างๆนี้ด้วย

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเพื่อให้มีการจัดการศึกษาที่สนองต่อปัญหาในปัจจุบันและอนาคต โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องดำเนินการตามแผนการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้นเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1977) และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2525 (ค.ศ.1977-1982) ได้มีการกำหนดปรัชญาและคำขวัญของโรงเรียน ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกที่มีการกำหนดปรัชญาการศึกษาของไทยอย่างจริงจัง โรงเรียนสมัยนั้นต้องแสดงปรัชญาและคำขวัญประจำโรงเรียนที่แสดงแนวทางและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาแต่ละโรงเรียนด้วย

ตารางที่ 4 ปรัชญาและคำขวัญประจำโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

โรงเรียน	ปรัชญาและคำขวัญ
1. โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร	ปรัชญา : โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ตั้งอยู่บนรากฐานของคริสต์ศาสนา มุ่งมั่นที่จะฝึกอบรมนักเรียนให้พัฒนาทั้ง ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต อย่างมีสันติสุขในสังคม คติพจน์ : อย่าให้ความชั่วชนะเราได้ แต่จงชนะความชั่วด้วยความดี (โรม 12:21)
2. โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร	ปรัชญา : คุณธรรม นำ วิชาการ คำขวัญ : สัตย์ซื่อ มีวินัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาชาติ เทิดทูนศาสน์กษัตริย์
3. โรงเรียนปรีณสรอยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่	ปรัชญา : การศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัย คำขวัญ : คุณธรรมนำปัญญา พละนาถัยสมบูรณ ก่อกุศลสังคม คติพจน์ : P.R.C. Spirit are To Love, To care, To help, To sacrifice (รัก เอื้ออาทร แบ่งปัน ช่วยเหลือ อุทิศตน)
4. โรงเรียนดาราวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่	ปรัชญา : สุขภาพเลิศ ปัญญาล้ำ คุณธรรมเยี่ยม
5. โรงเรียนอรุณประดิษฐ จังหวัดเพชรบุรี	ปรัชญา : คุณธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพ คำขวัญ : สร้างศักดิ์ศรี มีวินัย ใฝ่การเรียนรู้ เพียรทำดี มีน้ำใจ
6. โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช	ปรัชญา : ความยำเกรงพระเจ้าเป็นบ่อเกิดของความรู้ คำขวัญ : ความรู้ คุณธรรม นำชีวิต
7. โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม จังหวัดเชียงราย	ปรัชญา : โดดเด่นคุณธรรม เลิศล้ำวิทยา กิจกรรมก้าวหน้า พัฒนาสังคม

โรงเรียน	ปรัชญาและคำขวัญ
	คำขวัญ : ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เพียรสู้กับงาน ขยันตลอดกาล ซื่อสัตย์ต่อองค์กร
8. โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง	ปรัชญา : การศึกษาคือการพัฒนาคน คำขวัญ : เรียนดี กีฬาเด่น เน้นคุณธรรม น้อมนำสังคม
9. โรงเรียนผดุงราษฎร์ จังหวัดพิษณุโลก	ปรัชญา : คุณธรรมนำวิชาการ คำขวัญ : เรียนดี มีวินัย ใฝ่ใจงาม เสริมสร้างสังคม
10. โรงเรียนรังสีวิทยา จังหวัดเชียงใหม่	ปรัชญา : การศึกษาเพื่อชีวิตที่ดี คำขวัญ : สุขภาพดี มีปัญญา ศรัทธามั่น หมั่นบริการ
11. โรงเรียนน่านคริสเตียนศึกษา จังหวัดน่าน	ปรัชญา : การศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต คำขวัญ : คุณธรรม คุณภาพ คุณค่า
12. โรงเรียนเจริญราษฎร์ จังหวัดแพร่	ปรัชญา : การศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต คำขวัญ : วิชาการเด่น เน้นคุณธรรม กิจกรรมเยี่ยม เปี่ยม มนุษยสัมพันธ์
13. โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน จังหวัดเชียงใหม่	ปรัชญา : การศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา คำขวัญ : คุณธรรมนำหน้า พัฒนาวิชาการ ส่งเสริมงาน กิจกรรม
14. โรงเรียนเคนเน็ตแมคเคนซี จังหวัดลำปาง	ปรัชญา : การศึกษาคือชีวิตที่ก้าวหน้า คำขวัญ : เรียนดี มีคุณธรรม กิจกรรมเด่น เน้นระเบียบ วินัย
15. โรงเรียนวิชชานารี จังหวัดลำปาง	ปรัชญา : การศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต คำขวัญ : เรียนดี มีคุณธรรม กิจกรรมเด่น เน้นระเบียบ วินัย
16. โรงเรียนบำรุงวิทยา จังหวัดนครปฐม	ปรัชญา : คุณธรรม นำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ สมบูรณ์
17. โรงเรียนสหบำรุงวิทยา จังหวัดนครปฐม	ปรัชญา : มีวินัย ใฝ่คุณธรรม นำวิชา พัฒนาสังคม คำขวัญ : เรียนดี วินัยดี กีฬาเด่น เน้นคุณธรรม
18. โรงเรียนอัครคริสเตียนวิทยา จังหวัดอุดรธานี	ปรัชญา : คุณธรรมเด่น เน้นวิชาการ คำขวัญ : เรียนดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม
19.โรงเรียนยอนเฮส์เม็มโมเรียล	ปรัชญา : การศึกษาดี มีคุณธรรม นำคุณภาพชีวิต

โรงเรียน	ปรัชญาและคำขวัญ
กรุงเทพมหานคร	คำขวัญ : คุณธรรมดี มีระเบียบวินัย ใฝ่วิชาการ
20. โรงเรียนสัจจพิทยา กรุงเทพมหานคร	ปรัชญา : การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต คำขวัญ : การศึกษาดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม
21. โรงเรียนสุริยวงศ์ จังหวัดราชบุรี	ปรัชญา : สร้างความรู้ คู่คุณธรรม นำความสุข คำขวัญ : คุณธรรมดี มีวิชา พัฒนาคุณภาพ
22. โรงเรียนสิบนทีธรรม จังหวัดเชียงใหม่	ปรัชญา : การศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คำขวัญ : เสริมชีวิตให้สมบูรณ์ เพิ่มพูนศักยภาพ
23. โรงเรียนสว่างวิทยา จังหวัดนครปฐม	ปรัชญา : ความรู้คู่คุณธรรม นำสู่คุณภาพชีวิตที่ดี คำขวัญ : เรียนดี มีมารยาท สร้างเสริมคุณธรรม
24. โรงเรียนสหคริสเตียนศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี	ปรัชญา : การศึกษาพัฒนาชีวิต คำขวัญ : เรียนดี มีคุณธรรม กิจกรรมนำหน้า พัฒนาชุมชน
25. โรงเรียนอัครคริสเตียนศึกษา จังหวัดอุดรธานี	ปรัชญา : คุณธรรมเด่น เน้นวิชาการ คำขวัญ : เรียนดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม คำขวัญ : ความรู้ คู่คุณธรรม นำชีวิต
26. โรงเรียนกุญแจคริสเตียน วิทยา	ปรัชญา : ความรู้ คู่คุณธรรม นำสังคม คำขวัญ : วิชาการดี วินัยเด่น เน้นคุณธรรม
27. โรงเรียนปรกรณ์พิทยา	ปรัชญา : ความยำเกรงพระเจ้าเป็นบ่อเกิดของความรู้ คำขวัญ : ประพฤติดี มีวินัย ใฝ่ศึกษา

เมื่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางในการจัดการศึกษาและมีระเบียบระเบียบกฎหมายเกณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับการจัดการศึกษาที่เป็นแผนระดับชาติ โรงเรียนของสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้ยึดถือรากฐานปรัชญาหรือแนวทางการจัดการศึกษาที่นำมาแต่เดิมให้เข้ากับแนวทางของรัฐด้วย นอกจากนี้ยังมีการกำหนดเป็นปรัชญาการจัดการศึกษาโดยรวม ดังที่กองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้กำหนดเป็นปรัชญาการศึกษาโรงเรียนไว้เมื่อ พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) ว่า

“...โรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งคริสต์ศาสนา มุ่งฝึกอบรมและให้การศึกษแก่เยาวชนโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และฐานะบุคคล โรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมุ่งมั่น

ที่จะสนองความต้องการของสังคมและพัฒนาบุคลากรทุกด้าน ให้ถึงความสมบูรณ์ด้วยการเป็น พลเมืองดี มีความรักชาติ ศรัทธาในศาสนาและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีศีลธรรม มีมนุษยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขนิสัย และสุขภาพ พลานามัยสมบูรณ์ มีจิตใจและอารมณ์มั่นคง มีความรอบรู้เป็นเลิศทางวิชาการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและประกอบอาชีพ มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตโดยสันติสุขในสังคม เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล และอุดมด้วยคุณธรรม มุ่งบำเพ็ญประโยชน์และอุทิศตัวเพื่อการดีทุกอย่าง...”

โดยในการศึกษาอบรมทั้งมวลที่โรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้ดำเนินการนั้นมีเป้าหมายสูงสุดคือ

“... เป็นการเตรียมกุลบุตรธิดาให้เผชิญสถานการณ์อนาคตด้วยการฝึกฝนตน ในปัจจุบันและการเข้าใจอดีต จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาอบรมของโรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นการศึกษาด้วยชีวิตและเพื่อชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบพระเยซูคริสต์...”

(สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2527)

ต่อมาในพ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) ได้มีการกำหนดปรัชญาการศึกษาที่ความกระชับมากยิ่งขึ้นแต่ยังคงเนื้อหาสาระสำคัญเช่นเดิมดังนี้

“...โรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งคริสต์ศาสนา มุ่งฝึกอบรมและให้การศึกษาแก่เยาวชนโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และฐานะของบุคคล โดยมุ่งที่จะสนองความต้องการของสังคมและพัฒนาบุคลากรทุกด้าน ให้ถึงความสมบูรณ์ด้วยการเป็นพลเมืองดี มีความรักชาติ ศรัทธาในศาสนาและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีศีลธรรม มีมนุษยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขนิสัยและสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มีจิตใจและอารมณ์มั่นคง มีความรอบรู้เป็นเลิศทางวิชาการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและประกอบอาชีพ มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตโดยสันติสุขในสังคม เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกลและอุดมด้วยคุณธรรม มุ่งบำเพ็ญประโยชน์ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อการดีทุกอย่างเป็นการศึกษาด้วยชีวิตและเพื่อชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบพระเยซูคริสต์..”

(สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2539)

และเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) ซึ่งเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและกองการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทยได้เปลี่ยนเป็น สำนักงานพันธกิจการศึกษา แต่ก็ยังมีคองแนวปรัชญาในการจัดการศึกษาเช่นเดิมที่กำหนดไว้เมื่อ พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) รวมทั้งใช้วัตถุประสงค์ของการตั้งโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นพยานแห่งความรักของพระเยซูคริสต์
2. เพื่อให้ปรัชญาชีวิตสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน
3. เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญขึ้นตามศักยภาพของตน ทั้งมีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นพลเมืองที่ดีรับใช้สังคมและประเทศชาติ
4. เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการจัดการศึกษา (พันธกิจการศึกษา, 2548)

จะเห็นได้ว่าการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนแต่ละสมัย มุ่งเน้นที่จะควบคุมดูแลโรงเรียนเอกชนให้เป็นไปด้วยดี และทำให้โรงเรียนเอกชนมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งจากการศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนในพ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) พบว่าโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่มีมาตรฐานต่ำกว่าโรงเรียนรัฐบาล นอกจากนี้รัฐได้สนับสนุนให้เอกชนเข้ามาจัดตั้งโรงเรียนจัดการศึกษา โดยจุดมุ่งหมายที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐ โรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจึงได้นำจุดมุ่งหมายนี้มากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ประการหนึ่งในการจัดตั้งโรงเรียน แต่ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาของเอกชนเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการศึกษาดังข้อความที่ว่า “...ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ และทุกประเภท การศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา...” (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) จึงนับว่าเป็นการปรับแนวคิดของรัฐมีผลต่อการปรับแนวคิดในการจัดการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งโดยความเป็นจริงไม่ใช่เป็นเพียงการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการจัดการศึกษาแต่เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4.3.3 ลักษณะการทำพันธกิจด้านการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย

1. มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้ระเบียบปฏิบัติ ใช้หลักสูตรการเรียนการสอนสอดคล้องกับเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการและคณะกรรมการการอุดมศึกษา

2. มีการจัดการศึกษาโดยระบบสถาบันไม่ใช่หลักสูตรตามกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาที่ได้รับการรับรองจากองค์กรหรือเครือข่ายทางการศึกษาขององค์กรศาสนาทั้งในและต่างประเทศ การจัดการศึกษาประเภทนี้ได้แก่ วิทยาลัยหรือโรงเรียนพระคริสตธรรม และศูนย์ฝึกอบรมในสังกัดคริสตจักรหรือคริสตจักรภาค โดยเน้นการศึกษาด้านคริสต์ศาสนศาสตร์ เพื่อเตรียมบุคลากรสำหรับงานศาสนาโดยตรง

3. การจัดศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน ได้มีคริสตจักรท้องถิ่นบางแห่งได้จัดตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กที่เป็นของตนเอง และบางแห่งจัดร่วมระหว่างคริสตจักรท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง

4. การจัดหอพักนักเรียนเป็นภารกิจร่วมของการจัดการศึกษาในระบบของโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งบางโรงเรียนยังคงมีระบบนักเรียนประจำสืบทอดมาจากอดีตกิจกรรมในหอพักนักเรียนมีลักษณะของการเรียนการสอนให้การอบรมเพิ่มเติมนอกหลักสูตร นอกจากนั้นยังมีหอพักนักเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับนักเรียนจากท้องถิ่นที่ห่างไกลที่เข้ามาเรียนในกรุงเทพมหานคร เป็นการจัดหอพักลักษณะพิเศษ เช่น สำนักกลางนักเรียนคริสเตียน และหอพักนักเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามองค์กรคริสตจักรกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่างๆภายในหอพักเป็นการเรียนการสอนทางจริยธรรม การเรียนรู้ประสบการณ์นอกห้องเรียน และการส่งเสริมทางวิชาการ

5. คริสเตียนศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทยในการสืบทอดชีวิตคริสเตียนและสร้างมวลสมาชิกรวมทั้งเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและเชื่อมั่นศรัทธาในคริสต์ศาสนาอย่างมั่นคง การจัดคริสเตียนศึกษาถือว่าเป็นพันธกิจหลักของสถาบันการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย

6. มีตำแหน่งผู้นำฝ่ายวิญญาณโดยเฉพาะคือ อนุศาสนิก ซึ่งต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาคริสต์ศาสนศาสตร์ทำหน้าที่เป็นเหมือนพระสงฆ์ประจำโรงเรียน มีหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบศาสนพิธี การจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมกับทุกคนในโรงเรียน

7. มีฝ่ายศาสนกิจที่จะคอยสอนเรื่องคริสต์จริยธรรม และเป็นที่พักทางจิตใจและจิตวิญญาณแก่นักเรียนและคุณครู รวมทั้งทำกิจกรรมร่วมกับคริสตจักร และกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน

8. มีชั้นเรียนคริสเตียนศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยหน่วยงานคริสเตียนบรรณศาสตร์เป็นผู้จัดทำหลักสูตรและคู่มือในการเรียนการสอนในวิชาคริสเตียนศึกษาซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับคริสต์จริยธรรม และคุณธรรมจริยธรรมโดยนักเรียนในทุกระดับชั้นจะต้องเรียนเป็นวิชาบังคับที่ไม่มีการประเมินเป็นเกรดแต่จะมีการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน

9. มีการเข้าห้องนมัสการพระเจ้า หรือเข้าโบสถ์ของนักเรียนอาทิตย์ละหนึ่งครั้งเพื่อร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้า รับฟังข้อคิด ศึกษาพระคัมภีร์ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในทุกระดับชั้น

10. มีสัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยในทุกโรงเรียนจะมีการจัดให้ 1 สัปดาห์เป็น สัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านสถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยพายัพ หรือหน่วยงาน อื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับชมละครคุณธรรมที่มีแง่คิดและเรื่องราวตามหลักคริสต์ศาสนาปีละ 1 ครั้ง

11. กิจกรรมของโรงเรียนทุกกิจกรรมเริ่มต้นด้วยการนมัสการพระเจ้า คือการร้อง เพลง การฟังพระคัมภีร์ การภาวนาอธิษฐาน

12. มีคณะกรรมการนักเรียนคริสเตียนและกลุ่มนักเรียนคริสเตียนในการจัด กิจกรรมคริสเตียน เช่น ค่าย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

13. มีบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ข้อพระคัมภีร์ที่สะท้อนความเป็นคริสเตียน และ ปลุกฝังคริสต์จริยธรรม

14. มีหน่วยงานของสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชน เช่น หน่วยงานอนุชน หน่วยงานสิทธิเด็ก เข้ามาจัดกิจกรรมที่เสริมทักษะต่างๆภายในโรงเรียน

4.3.4 บริบทและรูปแบบการบริหารจัดการพันธกิจการศึกษา

ในอดีตที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้จัดระบบการบริหาร พันธกิจด้านการศึกษาที่ได้รับมาจากมิชชันนารี โดยจัดตั้งหน่วยงาน (กองการศึกษา) ขึ้นมารับผิดชอบ และเป็นหน่วยประสานงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย และมี การจัดทำระเบียบข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติเพื่อความเป็นระบบอย่างเดียวกัน ซึ่งระเบียบข้อบังคับ แต่ละฉบับต้องสอดคล้องกับระเบียบและข้อบังคับของสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นหลัก และมี ข้อกำหนดกับระเบียบข้อบังคับที่ต้องดำเนินตามข้อกำหนดของรัฐบาลหรือตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546

การบริหารจัดการพันธกิจการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีโรงเรียนและ สถาบันอุดมศึกษาของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย อยู่ภายใต้คณะกรรมการพันธกิจ การศึกษา โดยมีสำนักงานพันธกิจการศึกษาเป็นผู้ประสานงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนและ สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดโดยมีคณะกรรมการพันธกิจการศึกษาเป็นฝ่ายกำกับดูแล

การบริหารจัดการโรงเรียนของคริสตจักรภาค และคริสตจักรท้องถิ่นที่อยู่นอกสังกัด สำนักงานพันธกิจการศึกษา ยังมีความรับผิดชอบต่อมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยโดยตรง โดยมีคณะกรรมการอำนวยการของโรงเรียนได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการคริสตจักรภาคหรือ คริสตจักรท้องถิ่นเป็นผู้กำกับดูแลการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่เป็น เอกเทศจากสำนักงานพันธกิจการศึกษา โดยคริสตจักรภาค คริสตจักรท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนโรงเรียน ในสังกัด แต่โรงเรียนดังกล่าวต้องขึ้นอยู่กับมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย (ในฐานะผู้รับ

ใบอนุญาตจัดตั้งหรือเป็นเจ้าของ) ตามระเบียบของทางราชการ นอกจากนี้แล้วยังมีโรงเรียนของคริสตจักรบางแห่งที่ขึ้นกับมูลนิธิของคริสตจักรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและการให้บริการของคริสตจักร

การบริหารจัดการโรงเรียนของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

1. คณะกรรมการอำนวยการสภาคริสตจักรในประเทศไทย คือคณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการบริหารงานของผู้บริหารสภาคริสตจักรในประเทศไทย ตามนโยบายที่ได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมสมัชชาสภาคริสตจักรในประเทศไทย

2. คณะกรรมการมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย คือนิติบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายที่คณะกรรมการอำนวยการสภาคริสตจักรในประเทศไทยแต่งตั้งให้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ของสภาคริสตจักรในประเทศไทย เช่น โรงเรียนและกิจการต่างๆของสภาคริสตจักรในประเทศไทยเพื่อประโยชน์ตามตราสารของมูลนิธิฯ ที่ขออนุญาตโดยกฎหมาย

3. คณะกรรมการพันธกิจการศึกษา คือ คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชนคริสเตียนและบุคคลทั่วไปให้ได้รับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นๆตามระเบียบและนโยบายของสภาคริสตจักรในประเทศไทย

4. คณะกรรมการอำนวยการโรงเรียน คือ คณะบุคคลที่โรงเรียนได้จัดตั้งขึ้นจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คนและไม่เกิน 15 คน โดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นผู้กำหนดขึ้น และหรือตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการที่กำหนดไว้

กิจกรรมและการเสริมสร้างจริยธรรมทางศาสนาในการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ มีจุดเด่นที่สำคัญประการหนึ่งคือการจัดกิจกรรมและการเสริมสร้างจริยธรรมของคริสต์ศาสนา โดยมีพันธกิจคริสเตียนศึกษาและศาสนกิจในโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา

พันธกิจคริสเตียนศึกษาและศาสนกิจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการจัดตั้งโรงเรียนและสถาบันการศึกษาของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ตั้งแต่แรกเริ่ม ทั้งนี้เพราะเป็นภารกิจอันสำคัญยิ่งที่ต้องจัดให้มีการศึกษาอบรมจริยธรรมตามแนวของศาสนาคริสต์ในสถาบันนั้นๆ ซึ่งตามโครงสร้างของโรงเรียนกำหนดให้มีอนุสาสก์ เป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินการด้านคริสเตียนศึกษาในสถาบันการศึกษาโดยตรง นับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างด้านจริยธรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ทั้งในท้องเรียน นอกห้องเรียน และกิจกรรมทั่วไปสำหรับบุคคลากรในสถาบันทุกระดับ (กองการศึกษา, 2539)

งานคริสเตียนศึกษาไม่ได้ทำเฉพาะกับผู้เรียนเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่และบุคลากรในสถาบันนั้นๆ ทั้งหมดซึ่งพันธกิจการศึกษาขั้นพื้นฐานของสภาคริสตจักรใน

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในด้านนี้โดยกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับพันธกิจคริสเตียนศึกษาโดยตรงคือ ผู้บริหารและบุคลากรมีคุณภาพและคุณธรรม มีชีวิต ที่เป็นพยานถึงความรักของพระคริสต์ มีขวัญและกำลังใจดีและได้จัดการกิจหลักที่จะสนองต่อวิสัยทัศน์ดังกล่าวโดย พัฒนาระบบพันธกิจคริสเตียนศึกษา ได้ตอบสนองต่อปรัชญาและนโยบายของโรงเรียนสังกัดสำนักงานพันธกิจการศึกษาในการจัดการศึกษาเพื่อเน้นคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนและเน้นกระบวนการจัดการศึกษาทุกด้านที่มุ่งสร้างผลสัมฤทธิ์สมดุล (balanced character) เช่น อุปนิสัย คุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิตให้กับนักเรียน ทั้งนี้ได้กำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร และบุคลากรทุกฝ่ายให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์วิชาชีพและมีชีวิตที่เป็นพยานถึงความรักของพระเยซูในสังคม และส่งเสริมให้มีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันถึงคุณลักษณะเด่นของนักเรียนที่ผ่านสถาบันการศึกษาของมูลนิธิให้มีมาตรฐานต่างๆเน้นให้คุณธรรม จริยธรรม มีความประพฤติดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ (พันธกิจคริสเตียนศึกษา, 2543)

ตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาแผนพันธกิจการศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างพ.ศ.2543-2545 ของโรงเรียนในสังกัดพันธกิจการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้กำหนดเป้าหมายที่จะให้มีการจัดการคริสเตียนศึกษาให้สัมฤทธิ์ผล และกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ประการหนึ่งคือเน้นพันธกิจคริสเตียนศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรและนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเหตุความจำเป็นพื้นฐานและเนื่องจากพันธกิจคริสเตียนศึกษาและศาสนกิจเป็นฝ่ายงานที่เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้นฝ่ายพันธกิจคริสเตียนศึกษา สำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจึงได้จัดทำแผนงานพันธกิจคริสเตียนศึกษาในโรงเรียนนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 เป็นต้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติกระบวนการคริสเตียนศึกษาสำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพันธกิจการศึกษา ที่สามารถสร้างคุณภาพชีวิตให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถดำเนินการตามความปรารถนาของมิชชันนารีที่ตั้งไว้คือการเป็นแหล่งประกาศศาสนาอย่างเต็มที่ แต่การจัดการศึกษาที่สืบต่อมาก็ได้มุ่งเน้นการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามแบบคริสต์ศาสนาเป็นหลัก โดยเป็นไปตามสภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา รวมทั้งปัจจัยด้านความพร้อมของสถาบันแต่ละแห่งที่ต้องการดำรงตนเองให้อยู่ได้ ต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการศึกษาไปบ้าง เช่น การยุบโรงเรียนในศูนย์กลางมิชชันเดิมที่เคยแยกโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชายเป็นโรงเรียนเดียวกัน ความจำเป็นต้อง

รับครูที่ไม่ใช่คริสเตียนมากกว่าครูคริสเตียน ทั้งนี้เพราะขาดบุคลากรคริสเตียนตามวุฒิทางการศึกษา และสาขาวิชาที่ต้องการ

กล่าวได้ว่า โรงเรียนและสถาบันการศึกษาของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่เป็นมรดกตกทอดจากมิชชันนารี และมีการตั้งขึ้นใหม่ในระยะหลัง จึงเป็นความภูมิใจและต้องมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เป็นโรงเรียนและสถาบันการศึกษาของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ที่ยังคงมีความสำคัญ เป็นสถานศึกษาชั้นนำและเป็นแบบอย่างในการจัดการศึกษาที่ทันสมัยในสังคมไทยอย่างยาวนาน โดยปณิธานอันสำคัญคือ การให้การศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานให้แก่กุลบุตร กุลธิดา การบริการชุมชน มุ่งมั่นพัฒนาพันธกิจการศึกษาให้ก้าวไกลและก้าวหน้า วิทยายการความรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย นำสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และปัญญา เน้นการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแบบพระคริสตธรรมคัมภีร์และยึดองค์พระเยซูคริสต์เจ้าเป็นศูนย์กลาง (bible-based and Christ-centered) กล่าวคือการยึดมั่นในปรัชญาและในแนวทางการจัดการศึกษาของมิชชันนารี (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2549)

จากการศึกษาการจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2500 – 2557 (ค.ศ. 1957 – 2015) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป้าประสงค์

พบว่า เมื่อมีการจัดตั้งพันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทยทำให้เป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้งที่เป็นที่สืบต่อมาจากการจัดตั้งของมิชชันนารีและการจัดตั้งขึ้นมาของคริสตจักรท้องถิ่นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งตั้งเป็นปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ของพันธกิจการศึกษาและแต่ละโรงเรียนที่มุ่งเน้นการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์เป็นเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษา ซึ่งเป้าหมายนี้ยังคงสืบต่อมาในทุกยุคทุกสมัยของโรงเรียนมิชชันนารีในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการประกาศพระกิตติคุณ แต่สิ่งที่ลดบทบาทลงไปของโรงเรียนคือการเป็นสถานที่ผลิตผู้นำสำหรับคริสตจักรที่หลายโรงเรียนไม่ได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าวซึ่งในอดีตการจัดตั้งโรงเรียนของมิชชันนารีมีเป้าประสงค์เพื่อการเตรียมผู้นำคริสเตียนสำหรับคริสตจักร ส่งผลให้ในเวลาปัจจุบันคริสตจักรไทยขาดผู้นำในด้านต่างๆ

2. หลักการ

พบว่า หลักการในการจัดการศึกษาของทุกโรงเรียนตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในพระคริสตธรรมคัมภีร์ และหลักข้อเชื่อของคริสต์ศาสนาที่โรงเรียนมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการมีองค์พระเยซูคริสต์เป็นองค์ต้นแบบในการจัดการศึกษา ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ธรรมเนียมปฏิบัติของโรงเรียนที่ให้ความสำคัญในการจัด

การศึกษาเพื่อพัฒนาอุปนิสัยและคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนา โรงเรียนยังคงสานต่อหลักการความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ในการจัดการศึกษาด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นพระฉายาของพระเจ้า นอกจากนี้พบว่าค้ำขวัญ ปรัชญาของโรงเรียนยังคงมุ่งในการพัฒนาคนดีที่ คุณธรรม คนเก่งมีความสามารถ และสามารถออกไปในการช่วยเหลือ รับผิดชอบ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. กระบวนการ

พบว่า มีการปรับปรุงเรื่องมาตรฐานการเรียนการสอนให้เข้ากับยุคสมัยและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา กฎหมาย และระเบียบบังคับต่างๆในการจัดการศึกษา ทั้งนี้รูปแบบการเรียนการสอนของโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ตามหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ และมีการเสริมในบางรายวิชาให้มีความเข้มข้นขึ้นเช่น วิชาภาษาอังกฤษ พบว่ากระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนทำครบในทุกมิติทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ ที่ไม่ได้มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อความเจริญงอกงามทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียวแต่โรงเรียนมุ่งเน้นในการพัฒนาด้านจิตใจและจิตวิญญาณผ่านกระบวนการเรียนการสอนคริสเตียนศึกษาจึงถือว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นแบบองค์รวมที่พัฒนาในทุกมิติของชีวิตมนุษย์

4. ผลจากการจัดการศึกษา

พบว่า ปัจจุบันโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีจำนวน 28 โรงเรียน 2 มหาวิทยาลัย กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศเป็นผลจากการวางรากฐานอันสำคัญของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่ได้เข้ามาทำพันธกิจในประเทศไทยและคนไทยได้เข้ามารับช่วงต่อในการทำพันธกิจดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกๆด้าน เป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งคุณภาพทางวิชาการ มาตรฐานการเรียนการสอน และที่สำคัญคือผลผลิตที่เป็นที่ประจักษ์ชัดในสังคมถึงคุณลักษณะของนักเรียนที่จบจากโรงเรียนมิชชันที่จะเป็นผู้นำ มีคุณธรรม มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความเสียสละ มีความรู้ ความสามารถที่ดี และสามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ได้รับการสร้างและปลูกฝังจากโรงเรียน

สามารถสรุปเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารีและการศึกษาโดยมิชชันนารีในยุคการจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทยได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในการศึกษาของไทย การทำพันธกิจของมิชชันนารี และการศึกษาโดยมิชชันนารียุคการจัดการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของมิชชันนารี	การจัดการจัดการศึกษาโดยมิชชันนารี
2477	1934	เริ่มต้นยุคการศึกษาภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทย		
2477	1934		คณะมิชชันอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้ส่งมอบงานพันธกิจให้อยู่ภายใต้อำนาจการบริหารของสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้งหมดได้มีพิธีการหลอมรวม (integration)	
2504	1961	แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2508)		
2505	1962		มิชชันนารีคณะดีไซเปิลส์ ที่จังหวัดนครปฐม ได้สลายตัวรวมเข้ากับสภาคริสตจักรในประเทศไทยเพื่อทำให้โรงเรียนสังกัดของมิชชันนารีคณะดีไซเปิลส์ ได้เข้ามาอยู่ภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทยด้วย	
2505	1962			คณะกรรมการคริสตจักรที่หนึ่งเชียงใหม่ จัดตั้ง “โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน”

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการ ศึกษา โดยมิชชันนารี
2506	1963		มิชชันนารีคณะแบปติสและ ดีสไซเปิล ร่วมเดินทาง สำรวจพื้นที่ เพื่อเปิด หน่วยงานมิชชันในเขต อำเภอทองผาภูมิและ กิ่ง อำเภอสังขละบุรี มิชชันเริ่ม เปิดงานที่สัง ขละบุรี โดยตั้งชื่อเรียกว่า "คริสเตียนมิชชันแม่น้ำแคว น้อย"	เปิดศูนย์เด็กเล็ก และ เปิดหอพักเพื่อรับเด็ก ในชุมชนมาอยู่ประจำ และให้เรียนภาษาไทย ณ กิ่งอำเภอสังขละบุรี
2507	1964			สภาคริสตจักรใน ประเทศไทย ได้จัดให้มี การสำรวจประเมินผล การจัดการศึกษาของ โรงเรียนในเครือมูลนิธิ แห่งสภาคริสตจักรใน ประเทศไทยครั้งที่สอง
2508	1965			ได้รับอนุญาตให้จัดตั้ง “โรงเรียนสหคริสเตียน ศึกษา” ณ กิ่งอำเภอ สังขละบุรี
2510	1967			รวมโรงเรียนศึกษา กุมารกับโรงเรียนศรี ธรรมราชวิทยาเป็น " โรงเรียนศรีธรรมราช ศึกษา" ณ จังหวัด นครศรีธรรมราช

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การจัดการจัดการ ศึกษา โดยมิชชันนารี
2511	1968			รวมโรงเรียนชายและ โรงเรียนหญิง เปิดสอน แบบสหศึกษาตั้งชื่อว่า “โรงเรียนน่านคริส เตียนศึกษา” ณ จังหวัดน่าน
2512	1969	รัฐบาลได้มีการ แก้ไขแผนพัฒนา การจัดการศึกษา ของชาติ อีกทั้งยังได้มีการ ออก พระราชบัญญัติ วิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 อนุญาต ให้เอกชนสามารถ จัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาได้		
2513	1970			คณะกรรมการคริสตจักร สามัคคีธรรมได้เริ่ม ก่อตั้งจากสถานเลี้ยง เด็กคริสตจักรสามัคคี ธรรม ณ จังหวัด อุดรธานี
2476	1972	รัฐบาลได้ควบคุม และส่งเสริมการจัด		

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการ ศึกษา โดยมิชชันนารี
		การศึกษาของ เอกชนเพื่อให้ เป็นไปตามแนว ทางการจัด การศึกษาในทิศทาง เดียวกันโดยผ่าน กองโรงเรียนราษฎร์		
2516	1973			โรงเรียนบำรุงวิทยา และสตรีบำรุงวิทยาได้ รวมกิจการจัดเป็น สหศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ใช้ชื่อว่า “โรงเรียน บำรุงวิทยา” ณ จังหวัดนครปฐม
2490	1974			โรงเรียนประติษฐวิทยา ได้ร่วมกับโรงเรียนอรุณ สตรี เป็นโรงเรียนแบบ สหศึกษา โดยตั้งชื่อว่า “โรงเรียนอรุณ ประติษฐ” คณะกรรมการคริสตจักร สามัคคีธรรมจัดตั้ง “โรงเรียนอัครคริส เตียนวิทยา” ณ จังหวัด อุดรธานี จัดตั้งวิทยาลัยพายัพ ณ จังหวัดเชียงใหม่ โดย

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการ ศึกษา โดยมิชชันนารี
				การรวมกันของ โรงเรียนพระคริสต์ ธรรมแมคกิลวารีและ โรงเรียนพยาบาลผดุง ครรภ์แมคคอร์มิค
2517	1974			คณะมัคนายก คริสตจักรหัวกุญแจขอ อนุญาตจัดตั้งโรงเรียน โดยรับโอนใบอนุญาต จัดตั้งโรงเรียนจาก “ โรงเรียนสันติรัตน์ผดุง วิทย์ ” และเปลี่ยนชื่อ เป็น “ โรงเรียนกุญแจ ริสเดียนวิทยา ”
2525	1982	มีการตรา พระราชบัญญัติ โรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525		
2526	1983			จัดตั้ง “วิทยาลัยคริส เตียน” เปิดดำเนินการ สอนปีการศึกษา 2527 ได้รับอนุญาตให้เปิด สอนหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต
2527	1984			ได้รับอนุมัติจาก ทบวงมหาวิทยาลัย ให้ เปลี่ยนประเภทจาก

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การศึกษาจัดการ ศึกษา โดยมิชชันนารี
				"วิทยาลัย" เป็น "มหาวิทยาลัยพายัพ" เป็น มหาวิทยาลัย เอกชนแห่งแรกใน ประเทศไทย
2544	2001			วิทยาลัยคริสเตียน ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยน สถานภาพเป็น "มหาวิทยาลัยคริส เตียน" ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม
2547	2004			คณะกรรมการ อำนวยการโรงเรียน อัครคริสเตียนวิทยาได้ ขออนุมัติจากสภา คริสตจักรฯ จัดตั้ง โรงเรียนอัครคริสเตียน วิทยาแห่งที่ 2 โดยใช้ชื่อว่า "โรงเรียน อัครคริสเตียนศึกษา"
2556	2013			โรงเรียนศรัทธมราช ศึกษา ได้รับการอนุมัติ จากมูลนิธิแห่งสภา คริสตจักรในประเทศไทยได้ดำเนินการจัดซื้อ "โรงเรียนปภรณ์ พิทยา"

พ.ศ.	ค.ศ.	การศึกษาของไทย	การทำพันธกิจของ มิชชันนารี	การจัดการจัดการ ศึกษา โดยมิชชันนารี
				จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทำการขยายกิจการ ทางการศึกษาของ โรงเรียนศรีธรรมราช ศึกษา

จากการศึกษาวิวัฒนาการในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ทั้ง 3 ยุคสามารถสรุปแนวคิดในการจัดการศึกษาโดยแยกแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1. เป้าประสงค์

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านเป้าหมาย

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักการศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> - ยึดพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์ในการประกาศพระกิตติคุณ - ดำเนินพันธกิจตามพันธกิจของพระเยซูคริสต์ - มีเป้าประสงค์สูงสุดคือการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ - การจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้นำให้กับคริสตจักร 	<ul style="list-style-type: none"> - สืบสานต่อเจตนารมณ์จากยุคบุกเบิกการศึกษาตะวันตก - มีเป้าประสงค์สูงสุดคือประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ - เป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารจัดการงานของมิชชันนารีสู่ผู้นำคนไทย - เป้าประสงค์เรื่องการเป็นที่สร้างผู้นำให้กับคริสตจักรนั้นมีบทบาทที่อ่อนลงไปและโรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีความชัดเจน - มุ่งเน้นการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์เป็นเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษา - บทบาทของโรงเรียนในการเป็นสถานที่การเป็นที่สร้างผู้นำให้กับคริสตจักรเลือนหายไป

จากการศึกษาพบว่า เป้าประสงค์สูงสุด ในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีมีความสอดคล้องกันทั้งสามยุคคือการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ที่มิชชันนารีมีเจตนารมณ์ชัดเจนในการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ตั้งแต่เริ่มบุกเบิกและวางรากฐานของโรงเรียน และชัดเจนยิ่งขึ้นในยุคที่สามที่มีการจัดตั้งพันธกิจการศึกษาที่มีการกำหนดเรื่องการประกาศพระกิตติคุณในปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจหลักของโรงเรียน แต่เป้าประสงค์รองที่มิชชันนารีตั้งไว้ในยุคแรกคือการเป็นที่สร้างผู้นำให้กับคริสตจักร เน้นการสร้างผู้นำคริสเตียนเพื่อฝึกฝนและออกไปเป็นผู้นำในคริสตจักร โรงเรียนประจำคริสตจักรท้องถิ่น ได้เสื่อมถอยลงและเลือนลางหายไปจากโรงเรียนในยุคที่สองและยุคที่สาม จากรายงานการสำรวจโรงเรียนพบว่าโรงเรียนมิชชันนารีไม่ได้ทำบทบาทนี้เท่าที่ควรจนทำให้ปัจจุบันพบว่าสภาคริสตจักรในประเทศไทยประสบปัญหาในการสร้างผู้นำเพื่อเข้ามารับช่วงพันธกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพันธกิจการศึกษา

2. หลักการ

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านหลักการ

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักรักศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> - จุดเริ่มต้นของทุกโรงเรียนมิชชันนารีเริ่มต้นจากการที่มิชชันนารีรวบรวมเด็กทั้งชายและหญิงละแวกบ้านของมิชชันนารีเพื่อเข้ามารับการศึกษาแบบตะวันตก - ต้องใช้การจูงใจเด็กเข้ามาเรียน เช่น การจ้างให้มาเรียน การนำเด็กมาเลี้ยงหรือนำลูกหลานคนรับใช้ในบ้าน - สอนให้อ่านออกเขียนได้เพื่อที่จะสามารถอ่านพระคัมภีร์ได้ - เริ่มต้นของโรงเรียนหญิง 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการศึกษาของโรงเรียนในช่วงเวลาดังกล่าวได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสงครามโรงเรียนถูกยึดเป็นที่ทำการของราชการ เป็นที่ทำการของทหารญี่ปุ่น - โรงเรียนต้องปิดทำการเรียนการสอนไปช่วงหนึ่งอีกทั้งยังต้องเปลี่ยนชื่อไปให้เป็นไปตามรัฐนิยม - หลักการในการจัดการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวอาจสั้นคลอนไปจากแนวทางของมิชชันนารีที่วางไว้อยู่บ้าง - การประกาศใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในพระคริสตธรรมคัมภีร์และหลักข้อเชื่อของคริสต์ศาสนาที่โรงเรียนมุ่งเน้นและให้ความสำคัญ - มืองค์พระเยซูคริสต์เป็นองค์ต้นแบบในการจัดการศึกษาผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน - ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอุปนิสัยและคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนา - สานต่อหลักการความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ใน

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักการศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
<p>ก่อนโรงเรียนชายในหลายศูนย์พันธกิจ การยกระดับการศึกษาของสตรีให้มีความเท่าเทียมกับชาย</p> <p>- ความเสมอภาคเท่าเทียมด้วยเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นพระฉายาของพระเจ้า</p>	<p>พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ที่มีผลกระทบอย่างมากต่อโรงเรียนในการจัดการศึกษาที่แต่เดิมที่มีรูปแบบและหลักการในการเน้นเรื่องของคริสต์ศาสนา</p> <p>-ปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของส่วนกลางทั้งเรื่องของหลักสูตร กิจกรรม และข้อบังคับต่างๆ</p> <p>- สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นโรงเรียนที่ได้เพาะบ่มมาตั้งแต่อดีต</p>	<p>การจัดการศึกษาด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน</p>

จากการศึกษาพบว่า หลักการในการจัดการศึกษาในแต่ละยุคมีความแตกต่างกันไม่มากนัก โดยพบประเด็นร่วมที่ปรากฏในทุกยุคคือ การจัดการศึกษาบนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ให้การการศึกษาเพื่อให้เด็กอ่านออกเขียนในยุครแรกได้ก็เพื่อการอ่านพระคริสตธรรมคัมภีร์เพื่อจะเข้าใจและยอมรับคริสต์ศาสนา โรงเรียนใช้หลักการดังกล่าวในการจัดการศึกษาโดยเน้นการศึกษาพระคัมภีร์ โรงเรียนมิชชันเป็นโรงเรียนที่ให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมด้วยการที่มิชชันนารีเริ่มจัดการศึกษาสำหรับสตรีซึ่งในสังคมไทยไม่ยอมรับหรือให้โอกาสสตรีในการรับการศึกษา แต่มิชชันนารีได้เปิดโรงเรียนสตรีก่อนโรงเรียนชายในหลายศูนย์พันธกิจด้วยมองเห็นถึงความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงในฐานะเป็นพระบุตรของพระเจ้า และโรงเรียนมิชชันรับนักเรียนในทุกฐานะทางสังคม ทุกศาสนา เพื่อให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา และโรงเรียนให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามครรลองคริสต์ศาสนาโดยมีต้นแบบในการจัดการศึกษาจากชีวิตและพันธกิจของพระเยซูคริสต์

3. กระบวนการจัดการศึกษา

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านกระบวนการจัดการศึกษา

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักการศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนของมิชชันนารีส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนกินนอน หรือโรงเรียนประจำ -มีการให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องของพระคัมภีร์ มีการร้องเพลง การอธิษฐาน และการนมัสการ -มีการสร้างสังคมแบบคริสต์ศาสนาเพื่อให้นักเรียนได้ซึมซาบวิถีของคริสเตียน - จัดการศึกษาที่ครบในทุกมิติทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนา ก่อน - การสอนวิชาการการสอนวิชาภาษาอังกฤษ วิชาเลข วิชาวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีการสอนวิชาการเรือน วิชาเย็บปักถักร้อย วิชาเกษตรกรรม วิชาการช่าง - จัดตั้งโรงเรียนประจำคริสตจักรด้วย - มีเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรียนของมิชชันให้พัฒนาไปถึงระดับมหาวิทยาลัยแต่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะ 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงของการปรับปรุงโรงเรียนหลังจากสงครามโลกในการปรับปรุงเรื่องอาคารสถานที่ การบริหารจัดการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้อีกครั้ง -โรงเรียนมิชชันเน้นเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยหรือปรับปรุงคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนา ความมีระเบียบวินัย - ในเรื่องวิชาการก็เป็นที่ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน มีความโดดเด่นเรื่องภาษาอังกฤษ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงเรื่องมาตรฐานการเรียนการสอนให้เข้ากับยุคสมัยและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา กฎหมาย และระเบียบบังคับต่างๆ - โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ตามหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการและมีการเสริมในบางรายวิชาให้มีความเข้มข้นขึ้น - จัดการศึกษาของโรงเรียนทำครบในทุกมิติทั้งร่างกายสติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ - มีพันธกิจคริสเตียนศึกษาในการเรียนคริสตจริยธรรม การนมัสการและมีอนุศาสนิกเป็นบุคลากรด้านศาสนา

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักการศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
ไม่ได้รับการอนุญาตจาก รัฐบาล		

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีในสมัยเริ่มแรกคือการจัดตั้งโรงเรียนประจำ boarding school ด้วยการสร้างสังคมแบบคริสต์ศาสนาเพื่อให้เด็กได้รับการกล่อมเกลาจิตใจ ซึมซาบวิถีชีวิตความเป็นคริสเตียน ซึ่งการอยู่หอพักช่วยขัดเกลาระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันของนักเรียน และเป็นที่ฝึกชีวิตของนักเรียนได้ดียิ่ง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นจุดเด่นของโรงเรียนมิชชันที่ดำเนินการมาตลอดแต่ในเวลาปัจจุบันจำนวนโรงเรียนที่ยังมีการสอนแบบประจำมีจำนวนน้อยลงจากอดีตไปมากเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้หลายโรงเรียนได้ถูกปิดแผนกนักเรียนประจำลง นอกจากนี้กระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันยังมุ่งเน้นในการเจริญเติบโตในทุกมิติของชีวิตทั้งร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ โดยเฉพาะด้านจิตวิญญาณที่มุ่งเน้นส่งเสริมเป็นพิเศษคือการจัดให้มีการนมัสการ การอ่านพระคัมภีร์ การเรียนคริสต์จริยธรรมซึ่งสะท้อนภาพว่ากระบวนการจัดการศึกษาของมิชชันนารีคือกระบวนการศึกษาที่ครบทุกมิติของชีวิตโดยเน้นความเจริญงอกงามในจิตวิญญาณ จิตใจเพื่อส่งเสริมการมีสติปัญญาและสุขภาพกายที่ดี

4. ผลจากการจัดการศึกษา

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านผลจากการจัดการศึกษา

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักการศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
- พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1923) จำนวนโรงเรียนประจำศูนย์ มิชชันและประจำคริสตจักร ท้องถิ่นทั่วประเทศไทย รวม จำนวน 59 โรงเรียน อยู่ใน เขตมิชชันสยาม 36 โรงเรียน เขตมิชชันลาว 23	- พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) มี นักเรียนประมาณ 7,200 คน ถึง พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ได้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 15,000 คน -โรงเรียนมิชชันมีชื่อเสียงเป็นที่ ยอมรับของสังคม	- ปัจจุบันโรงเรียนในสังกัด สภาคริสตจักรในประเทศไทย มีจำนวน 28 โรงเรียน 2 มหาวิทยาลัย กระจายอยู่ใน ทุกภูมิภาคของประเทศเป็น ผลจากการวางรากฐานอัน สำคัญของมิชชันนารี

ยุคบุกเบิกการศึกษา แบบตะวันตก	ยุคส่งมอบการจัดการศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ นักการศึกษาคริสเตียนไทย	ยุคการจัดการศึกษาภายใต้ สภาคริสตจักร ในประเทศไทย
<p>โรงเรียน จำนวน 1,596 คน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้บุกเบิกและวางรากฐานอันสำคัญของการศึกษาของไทย - บุคลิกลักษณะของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปจากโรงเรียนมิชชันจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ได้ออกไปเป็นผู้นำในคริสตจักร เป็นผู้นำกลุ่มคริสเตียนในพื้นที่ต่างๆ เป็นครูในโรงเรียนมิชชันในศูนย์พันธกิจต่างๆ - เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างดีเยี่ยม - เป็นผู้นำในชุมชน สังคม และระดับชาติ ซึ่งเป็นผลจากการจัดการศึกษาของมิชชันนารี 	<ul style="list-style-type: none"> - ในช่วงยุคสมัยดังกล่าวจะมีหลายโรงเรียนที่เปิดใหม่ขึ้นมาเป็นเพราะโรงเรียนประจำคริสตจักรต้องปิดตัวลงไปจำนวนมากเหลือแต่โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนประจำศูนย์มิชชัน - เนื่องจากปัญหาคุณสมบัติของครูใหญ่ตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่างๆ - จัดตั้งกองการศึกษา - มีผู้อำนวยการโรงเรียนมิชชัน - มีการสำรวจโรงเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสม - เตรียมความพร้อมในการรับช่วงต่อพันธกิจการศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบของผู้นำคริสเตียนและนักการศึกษาคริสเตียนไทย 	<p>โปรเตสแตนต์ที่</p> <ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกๆด้าน เป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งคุณภาพทางวิชาการ มาตรฐานการเรียนการสอน - คุณลักษณะของนักเรียนที่จบจากโรงเรียนมิชชันที่จะเป็นผู้นำ - มีคุณธรรม มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความเสียสละ - มีความรู้ ความสามารถที่ดี สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ได้รับการสร้างและปลูกฝังจากโรงเรียน

จากการศึกษาพบว่า ผลจากการจัดการศึกษาในด้านจำนวนของโรงเรียนพบว่าในยุคแรกพ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1923) มีโรงเรียน 59 โรงเรียน อยู่ในเขตมิชชันสยาม 36 โรงเรียน เขตมิชชันลาว 23 โรงเรียน จำนวน 1,596 คน ในยุคที่สอง พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ได้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 15,000 คน จำนวนโรงเรียนถูกปิดลงไปจำนวนมากเนื่องจากการออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในคริสตจักรท้องถิ่น และในปัจจุบันมี 28 โรงเรียน 2 มหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งโรงเรียนที่สานต่อมาจากโรงเรียนมิชชัน และโรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยคริสตจักรท้องถิ่น โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพวิชาการ การสอนคุณธรรม

จริยธรรมและผลผลิตที่มีคุณภาพของโรงเรียนที่มีความโดดเด่นในความเป็นผู้นำ ทั้งด้านคุณธรรม
ด้านวิชาการ และด้านบริการสังคม

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของมิชชันนารีมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ เป็นการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นท่ามกลางการเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งลักษณะหรือรูปแบบการจัดการศึกษาของมิชชันนารีนับเป็นการวางรากฐานของการศึกษาในระบบ (formal education) อย่างเป็นรูปธรรม การจัดการศึกษาของมิชชันนารีเมื่อเริ่มแรกมีลักษณะเฉพาะตัวทั้งในด้านแนวความคิด วิธีการเรียนการสอน การจัดหลักสูตร ต่อมาภายหลังจึงได้เข้าสู่ระบบของการจัดการศึกษาของชาติ ขณะที่โรงเรียนของมิชชันนารีเองได้มีผู้นำและครูคริสเตียนชาวไทยเข้ามาร่วมงานด้วย โดยมีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษามากขึ้น อันเป็นการเปลี่ยนแปลงมาสู่การถ่ายโอนความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของคริสเตียนไทย เป็นมรดกอันล้ำค่าที่มิชชันนารีได้มอบไว้ให้กับคนไทย

บทที่ 5

แนวคิดของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์

จากการศึกษาแนวคิดในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ทั้ง 3 ยุค พบว่าแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ตั้งอยู่บนอุดมคติทางความเชื่อและคำสอนของคริสต์ศาสนา มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการขจัดความไม่รู้ของคนไทย เพื่อให้หลุดพ้นจากความบาปและสิ่งชั่วร้าย มิชชันนารีเชื่อว่าหากทุกคนได้รับการศึกษาตามแนวคำสอนของคริสต์ศาสนา จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ในทุกมิติ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีผู้บุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทยมีการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนาผ่านการจัดการศึกษาใน 4 กระบวนการ คือ เป้าประสงค์ (purpose) หลักการ (principle) กระบวนการจัดการศึกษา (process) และบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) โดยแต่ละกระบวนการมีรายละเอียดดังนี้

5.1 เป้าประสงค์ (purpose)

จากการศึกษา พบว่า การเข้ามาของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ในสังคมไทยมีเป้าหมายอย่างชัดเจนคือการประกาศข่าวดีเรื่องของพระเยซูคริสต์แก่คนไทยเพื่อเป็นการตอบสนองต่อพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์ในพระธรรมมัทธิว บทที่ 29 ข้อ 19-20 ว่า

“...เหตุฉะนั้นเจ้าทั้งหลายจงออกไปสั่งสอนชนทุกชาติ ให้เป็นสาวกของเรา ให้รับบัพติศมาในพระนามแห่งพระบิดา พระบุตรและพระวิญญาณบริสุทธิ์ สอนเขาให้ถือรักษาสิ่งสารพัดซึ่งเราได้สั่งพวกเจ้าไว้ นี้แหละเราจะอยู่กับเจ้าทั้งหลายเสมอไป จนกว่าจะสิ้นยุค...”

พระมหาบัญชาดังกล่าวเป็นแรงกระตุ้นให้มิชชันนารีทุกยุคทุกสมัยเดินทางมาประเทศไทยเพื่อการประกาศข่าวดีเรื่องของพระเยซูคริสต์ การเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์มิได้เข้ามาเพื่อที่จะขยายอาณาจักรหรือเป็นเครื่องมือของลัทธิจักรวรรดินิยม แผ่นดินที่เขาต้องการไม่ใช่แผ่นดินโลกแต่เขามุ่งมั่นเพื่อที่จะสร้างแผ่นดินสวรรค์ในจิตใจของมนุษย์ มิชชันนารีได้สร้างโรงเรียนขึ้นเพราะเชื่อว่าการศึกษาเป็นความสว่างของชีวิตมนุษย์ และเป็นการปลดปล่อยมนุษย์ออกจากความมืดให้มีเสรีภาพอย่างมนุษย์ที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีในความสว่าง ซึ่งจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่สำคัญสูงสุดคือการนำคนให้มารู้จักกับพระเยซู (พิชญ อรรถมัญญ์, 2547a) ดังจะเห็นได้จากการอุทิศตนของ

มิชชันนารีคนสำคัญที่มีบทบาทในสังคมไทยคือนายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ได้กล่าวถึงเป้าประสงค์ในการทำงานอย่างชัดเจนในเช้าวันแรกที่เดินทางมาถึงสยามเมื่อ พ.ศ.2378 (ค.ศ. 1835) ว่า

"...ข้าพเจ้าไม่อาจหักห้ามความรู้สึกหุดหู่ได้ เมื่อตื่นขึ้นในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นและมองไปเห็นสิ่งต่างๆรอบตัว แต่พอระลึกได้ว่าการอุทิศตนเองให้กับงานเผยแผร์ศาสนา ข้าพเจ้ามิได้ทำไปเพื่อจะได้อภิรมย์กับความสุขทางโลก แต่เพื่อจะกระทำความดีต่อเพื่อนมนุษย์เป็นการเทิดพระเกียรติพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าต่างหาก จึงกลับรู้สึกสดชื่นมีกำลังใจที่จะอดทนทำงานอันประเสริฐที่ตั้งใจไว้แล้วว่าจะมาทำ ณ สยามแห่งนี้..."

(วิลเลียม แอล บรัดเลย์, 2529)

ในรายงานของมิชชันนารีสยามเมื่อ พ.ศ. 2471 (ค.ศ. 1928) ได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนว่าหลักการของโรงเรียนมิชชันนารี คือดำรงอยู่เพื่อการประกาศเรื่องพระเยซูคริสต์และสร้างคริสเตียนที่ชาญฉลาดมีปัญญาทั้งยังมองความสำคัญของโรงเรียนประการหนึ่งคือ ไม่ว่าโรงเรียนคริสเตียนจะมั่นคงหรืออ่อนแอแต่ก็ยังเป็นแหล่งสร้างความเข้มแข็งให้คริสตจักร และในงานเขียนของมิชชันนารีเมื่อครบ 100 ปีของการทำพันธกิจมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในประเทศสยาม เมื่อ ค.ศ. 1982 (พ.ศ. 2471) ก็ได้กล่าวยั่ววัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของมิชชันนารี ที่เป็นหลักสำคัญคือ

1. เพื่อให้การศึกษาตามแบบคริสต์ศาสนาแก่เยาวชนที่เป็นคริสเตียน
2. เพื่อนำให้นักเรียนที่ไม่เป็นคริสเตียนกลับใจเข้ามารับเชื่อคริสต์ศาสนา โดยผ่านระบบการศึกษาที่มีบรรยากาศของโรงเรียนอันเข้มแข็งและจากการอบรมสั่งสอนโดยตรง
3. เพื่อเผยแผร์หลักการมาตรฐานชีวิตและอุดมคติของคริสต์ศาสนาให้แทรกซึมเข้าสู่สังคมไทย โดยมีความตระหนักว่า ถึงแม้จะมีนักเรียนของโรงเรียนมิชชันนารีจำนวนมากที่ยังไม่ประกาศแสดงตัวรับเชื่อในคริสต์ศาสนาโดยตรง แต่พวกเขาที่ได้รับประสบการณ์ที่เป็นทัศนคติ ความซาบซึ้งตรึงใจและความเข้าอกเข้าใจตามแบบคริสต์ศาสนิตดตัวไปสู่สังคม

4. เพื่อค้นหาและให้การฝึกอบรมที่จะเป็นผู้นำคริสเตียน ไม่ใช่เฉพาะเพื่อคริสตจักรเท่านั้นแต่สำหรับตำแหน่งหน้าที่ในวงราชการ ธุรกิจ และการประกอบสัมมาอาชีพทั่วไป

อีกทั้งจะเห็นได้จากการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในล้านนาถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการสร้างแนวคิดและโลกทัศน์ใหม่เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ซึ่งเป็นประสบการณ์ของมิชชันนารีอเมริกันที่ได้ปฏิบัติกับชนพื้นเมืองในดินแดนสหรัฐอเมริกาเพื่อทำให้ชนพื้นเมืองที่ถูกมองว่า มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากไปจากตนถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพวกเดียวกัน และเมื่อมิชชันนารีอเมริกันได้ออกไปเผยแผร์คริสต์ศาสนาในภูมิภาคต่างๆ ได้จัดกิจกรรมทั้งด้านการแพทย์

การศึกษา การพิมพ์ โดยมีแนวคิดและเป้าหมายเดียวกันคือการเปลี่ยนโลกที่ไร้พระเจ้าให้เป็นโลกที่มีพระเจ้าแบบคริสเตียน (Swanson, 1989) การจัดการศึกษาในล้านนามีเพื่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและเตรียมผู้นำสำหรับคริสตจักรและสังคม (McFarland., 1928) กล่าวคือการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนคริสเตียนที่เป็นปัจจัยในการดำรงและสืบทอดความเป็นชุมชนคริสเตียน นำนักเรียนที่ไม่เป็นคริสเตียนได้เรียนรู้คำสอนในคริสต์ศาสนาและหันมานับถือคริสต์ศาสนา เป็นการมุ่งเน้นด้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและหวังผลในการอบรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนาให้ซึมซาบในชีวิตของนักเรียนด้วย (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2550)

สรุปได้ว่า เป้าประสงค์ในการพัฒนามนุษย์ของมิชชันนารีเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์และการนำคนมาเป็นคริสเตียน โดยมิชชันนารีใช้การศึกษาเป็นเครื่องมืออันในการประกาศพระกิตติคุณ ซึ่งเป้าประสงค์นี้เป็นอุดมการณ์ที่อยู่ในจิตวิญญาณของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ทุกคนในทุกยุคทุกสมัย มิชชันนารีจึงได้อุทิศถวายตัวเข้ามาทำพันธกิจในสังคมไทย เพื่อที่จะให้คนไทยต้อนรับพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าผู้ช่วยให้รอด โดยมีความมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นสังคมคริสต์ศาสนาด้วยปัญญาและความเชื่ออันแรงกล้า ซึ่งเป้าประสงค์ดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของการจัดการศึกษาของมิชชันนารี

5.2 หลักการ (principle)

5.2.1 การจัดการศึกษาบนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์

จากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีมีแนวคิดเบื้องหลังที่สำคัญคือความเชื่อที่ว่า การศึกษาจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการขจัดความบาปและสิ่งชั่วร้ายทั้งนี้เพราะมิชชันนารีในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 มองโลกนอกรีตหรือโลกที่ไม่ใช่คริสต์ศาสนาแบบตนว่าเป็นโลกของความบาป เป็นพวกไม่มีพระเจ้าและไม่มีความรอด โดยเฉพาะพวกนักประกาศสายอนุรักษนิยมได้ให้เหตุผลว่า มนุษย์ที่ได้รับการศึกษาดีจะสามารถเข้าใจและยอมรับความจริงของคริสต์ศาสนาได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังมีสมมุติฐานด้วยว่ามนุษย์ที่ได้รับการศึกษาจะมองคุณค่าของชีวิตบริสุทธิ์ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่สูงขึ้น ทั้งนี้มิชชันนารีได้ให้คุณค่าของการศึกษาโดยเฉพาะด้านการอ่านและการรู้หนังสือ เนื่องจากเห็นว่าจะสามารถนำมนุษย์สู่ความรู้ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ได้โดยตรงและยังเชื่ออีกว่าการศึกษาจะเป็นตัวกระตุ้นความมีสติปัญญาด้วย

ดังจะเห็นได้จากการเข้ามาของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนชุดที่สองและสามสามารถตั้งศูนย์มิชชันได้อย่างมั่นคงใน พ.ศ. 2390 (ค.ศ.1847) พบว่า มีการเน้นเจตนารมณ์ด้านการจัดการศึกษาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังเช่น นายแพทย์ชามูลเอล เฮาส์ ที่หันมาสนใจด้านการศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อ

“... สอนคนไทยให้รู้ความจริงตามหลักคริสต์ศาสนาเกี่ยวกับเรื่องของพระเจ้าและความรอดหวังใจว่าความจริงนี้จะทำให้จิตวิญญาณของเขารู้สึกดีขึ้น...”

เนื่องจากเห็นว่า

“... อุปสรรคใหญ่ที่ห้ามราษฎรทั้งหลายพิจารณาฟังคำสอนฝ่ายจิตวิญญาณตามคริสต์ศาสนา คือว่าเขาถือบูชาฝ่ายสากลโลกอย่างเทียมเท็จ...”

ซึ่งการสอนให้นักเรียนรู้วิทยาการตะวันตกและสัจธรรมของคริสต์ศาสนานั้นมีจุดหมายเพื่อให้สังคมไทยหลุดพ้นจากความรู้ที่ผิดๆ หรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง และให้เปลี่ยนมารับเชื่อในคริสต์ศาสนาในที่สุด ดังตัวอย่างที่มีผู้กล่าวถึงนายแพทย์ ชามูล แอล เฮาส์ ที่ได้สอนพวกเขาที่อาศัยอยู่ในบ้านของมิชชันนารีว่า

“...แม้ว่าหมอเฮาส์จะเป็นนายแพทย์แต่ท่านก็มีความสามารถในการเป็นครูที่ดีอย่างแท้จริง ท่านตั้งใจจะสอนให้คนไทยรู้เรื่องพระเจ้าและความรอดในพระองค์ ท่านพยายามอธิบายให้เห็นถึงความรักความเมตตาของพระเจ้าผู้สร้างตั้งที่ได้สำแดงในชีวิตของพระเยซูคริสต์ที่ท่านให้การศึกษาเพียงสองสามคนดังกล่าวได้กล่าวเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาการศึกษาในเวลาต่อมา...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เช่นเดียวกันกับการจัดการศึกษาของมิชชันนารีที่ได้เริ่มเตรียมสตรีล้านนาให้มีความรู้ความสามารถในการอ่านภาษาไทย เพื่อประโยชน์ในการอ่านพระคัมภีร์ไบเบิล ที่จะนำไปสู่ชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณที่ดีและเป็นคริสเตียนที่มีความเชื่อศรัทธาในคริสต์ศาสนาอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีความรู้ในการบ้านการเรือนแบบตะวันตกเพื่อการเตรียมตนในการเป็นแม่บ้านแม่เรือนสำหรับคริสเตียนชาย เป็นการสร้างครอบครัวคริสเตียนตามอุดมคติของความเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ตามแบบสังคมอเมริกันที่จะเป็นรากฐานอันสำคัญของคริสตจักร

มิชชันนารียังมีการจัดการศึกษาในชุมชนคริสเตียนที่เป็นลักษณะของการจัดการศึกษาที่ไม่เป็นรูปแบบ (non-formal education) โดยส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมที่จะทำให้ชุมชนคริสเตียนมีการเรียนรู้และซึมซาบคำสอนของคริสต์ศาสนามาปฏิบัติในชีวิตตามแนวทางของคริสต์ศาสนา ได้แก่ การจัดโรงเรียนวันอาทิตย์ (Sunday school) การจัดกิจกรรมคริสเตียนอุทิศภารกิจ (Christian endeavor) และกลุ่มสตรีเรียนรู้หนังสือ (woman Literacy) เป็นต้น (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2550) โดยการจัดโรงเรียนวันอาทิตย์ในคริสตจักรมีเป้าหมายสำคัญคือการอบรม

ทางศาสนาสำหรับคริสเตียนโดยเชื่อมโยงอยู่กับเรื่องการเรียนรู้หนังสือ การศึกษาพระคัมภีร์ไบเบิล การเรียนรู้หลักคำสอนของคริสต์ศาสนา การฝึกร้องเพลงสวดหรือเพลงนมัสการ การฝึกอธิษฐาน และอื่นๆ ซึ่งมิชชันนารีได้ผลักดันให้มีการจัดโรงเรียนวันอาทิตย์ในทุกคริสตจักร

สรุปได้ว่า **มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาคุณธรรมบนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์** ซึ่งแนวคิดนี้แสดงถึงทัศนะของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบตะวันตกที่มาจากความเชื่อของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ ที่เป็นศาสนาที่ยึดถือเอาพระคริสตธรรมคัมภีร์เป็นสิ่งที่สำคัญ โดยมนุษย์จะต้องศึกษาเรียนรู้คำสอนและน้ำพระทัยของพระเจ้าผ่านการอ่านพระคัมภีร์

5.2.2 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอุปนิสัย

จากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีการจัดการศึกษาทั้งหมดนั้นก็เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้คนในสังคมไทยได้พบสันติสุขตามอุดมคติของคริสต์ศาสนา โดยใช้การศึกษาเป็นแนวทางในการอบรมปมนิสัย ซึ่งเป็นแนวคิดและปรัชญาสูงสุดของมิชชันนารีในการจัดการศึกษาในสังคมไทยที่เน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งต้นแบบชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือแบบอย่างชีวิตของพระเยซูคริสต์ โดยแนวคิดและแนวทางในการจัดการศึกษานั้น ต้องมีคริสต์ศาสนาเป็นแกนหลักในการปฏิบัติ

ดังปรากฏตัวอย่างแนวคิดในวารสาร The College News ของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2456 (ค.ศ. 1913) ว่า

“...กรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ประสงค์ให้มีโอกาสเรียนหนังสือและหัดพูดให้ชำนาญทั้งสองภาษา อันเป็นประโยชน์ในการเลี้ยงชีพ และเป็นเครื่องอาภรณ์ประดับตัวให้มีโอกาสเรียนวิทยาศาสตร์ต่างพอให้คุ้นเคยกับสิ่งที่เป็นธรรมดาจรรู้กฏนิสัยแห่งโลกพอเป็นประโยชน์ในการทำงานทุกประการ คำนวณวิธีก็ให้เรียนตำราเลข พีชคณิต ยีออเมตรี ตรีโกณมิติ ย่อมมีประโยชน์ 2 ประการคือ ฝึกหัดความคิด และแก้ปัญหา ความประสงค์ของผู้จัดการวิทยาลัยนี้จะใคร่ฝึกหัดดัดแปลงนิสัยของนักเรียนให้มีน้ำใจอันบริสุทธิ์ เป็นผู้ดีรอบคอบทุกประการซึ่งมีคุณประโยชน์แก่ตนเองและมหาชนทั่วไป...”

(Bangkok Christian College, 1913)

การพัฒนาอุปนิสัยปรากฏชัดในคำกราบบังคมทูลของศาสตราจารย์ ดร.วิลเลียม แฮริสต่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2449 (ค.ศ.1906) ที่ได้ย้ำถึงเจตนารมณ์อันสำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์ วิทยาลัยอย่างชัดเจน ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการสอนความรู้ที่เป็นหลักการเบื้องต้นของการศึกษาในยุคร่วมสมัย นั่นคือ การอ่าน (reading) การเขียน (writing) และการคิดคำนวณ (arithmetic) หรือที่เรียกว่า Three R's พร้อมทั้งได้เน้นเรื่องการสอนทางด้านศาสนาและจริยธรรมที่เป็นการพัฒนาอุปนิสัย ซึ่งถือเป็นหลักปรัชญาของโรงเรียนในแนวทาง “คุณธรรมนำความรู้” ที่มิชชันนารีอเมริกันถือว่าเป็นจุดเด่นในการจัดการศึกษาของตนดังความว่า

“...เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัย ไม่มีเป้าหมายอื่นใด ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์สักแค่ไหน ไม่ว่าจะแก้ตัวอย่างไร ในระยะยาวการพัฒนาอุปนิสัยจะนำมาซึ่งความพอใจในที่สุด ในเรื่องการพัฒนาอุปนิสัยนี้มีปัจจัยที่จำเป็นมากเกี่ยวข้องอยู่สองประการ คือ การฝึกอบรมจิตใจและการค้นหาสัจธรรมในศาสนาและจริยธรรมอันล้ำเลิศ น่าเสียดายที่บ่อยครั้งได้มีการมองข้ามสิ่งนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นความจริงแท้ที่เสีย และเราน่าจะเรียนรู้ได้จากความผิดพลาดของผู้อื่น...”

และ

“... ดังนั้น แม้จะจัดการศึกษาโดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาอุปนิสัยแล้ว ก็ยังคงต้องจัดให้มีการศึกษาความรู้ทั่วไปอย่างกว้างๆ การอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณยังเป็นเรื่องจำเป็นเพราะเป็นความรู้พื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความรู้อื่นอีกมากมาย ซึ่งความรู้เพียงเท่านั้นเปรียบได้แค่ซุ้มที่พักหน้าประตูสู่ห้องโถงความรู้...”

หม่อมโคล์เองก็ได้เน้นย้ำในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอุปนิสัยสำหรับเด็กเล็กเล็กและบุตรหลานที่ยังไม่โตพอไปโรงเรียนซึ่งหม่อมโคล์ได้พยายามในเรื่องนี้อย่างเต็มที่โดยมีวัตถุประสงค์ว่าการอบรมบ่มเพาะและขัดเกลานิสัยเด็กไว้ตั้งแต่วัยเยาว์ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เขาจะได้รับความเจริญ มีนิสัยดี มีความสามารถจะเป็นกำลังรุ่งเรืองของชาติในอนาคต...”

สรุปได้ว่า **มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาอุปนิสัย**

นอกจากการประกาศศาสนา การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้วสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันคือการใช้การศึกษาเป็นแนวทางในการอบรมปณิสัยเพื่อให้พบกับสันติสุขตามอุดมคติของคริสต์ศาสนา ซึ่งการพัฒนาอุปนิสัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญดั่งคำกราบบังคมทูลของศาสนาจารย์ ดร.วิลเลียม แฮร์ริสที่กล่าวว่าไม่มีเป้าหมายอื่นใดที่สำคัญไปกว่าการพัฒนาอุปนิสัย ด้วยการฝึกอบรมจิตใจ การค้นหาสัจธรรมในศาสนาและจริยธรรมอันล้ำเลิศก่อนการจัดให้มีการศึกษาความรู้ทั่วไปอย่างกว้างๆ ด้วยการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ

5.2.3 การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์

จากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีมีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมนุษย์ในสถานะที่ได้รับการทรงสร้างจากพระเจ้ามนุษย์ทุกคนคือผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง (พระฉายาของพระเจ้า) ดังจะเห็นได้จาก เมื่อศาสนาจารย์ดาเนียล แมคคิลวารีได้จัดตั้งศูนย์มิชชันที่เชียงใหม่ ท่านได้ศึกษาสภาพสังคมล้านนาโดยทั่วไปแล้วเห็นว่ามีธรรมเนียมจารีตประเพณีของคนเมือง (คนภาคเหนือ) ที่จะถือคติเรื่องผู้หญิงอ่านหนังสือได้เป็นบาป ว่าเป็นธรรมเนียมที่ไม่ถูกต้อง ดังที่แมคคิลวารีได้ตั้งข้อสังเกตตั้งแต่แรกที่มาสำรวจเชียงใหม่ใน พ.ศ.2406 (ค.ศ.1863) ว่ามีสตรีในเชียงใหม่สองคนเท่านั้นที่สามารถอ่านหนังสือได้ (McGilvary, 1912) สอดคล้องกับการศึกษางานวรรณกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าสตรีล้านนาไม่มีโอกาสที่จะได้เรียนเรื่องอักขระ มีบางคนเท่านั้นที่สามารถอ่านออกเขียนได้แต่เป็นหมู่ชนชั้นสูง (ศิริรัตน์ อาศนะ, 2529) โดยภาพรวมของสตรีล้านนาที่อ่านออกเขียนได้จึงมีน้อยมาก และเป็นไปตามลักษณะทางสังคมแบบจารีตที่แบ่งบทบาทหน้าที่ของหญิงชายที่ทำให้การอ่านออกเขียนได้สังคมล้านนามีความสำคัญและจำเป็นสำหรับชายมากกว่าหญิง ศาสนาจารย์แมคคิลวารีจึงได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอันดับแรกเมื่อเดินทางไปเชียงใหม่ โดยได้แสดงข้อคิดเห็นว่า

“...สิ่งแรกที่ต้องจัดทำคือการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสตรี...”

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้มิชชันนารีมีความมุ่งหวังในการที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างคริสตจักรหรือชุมชนแห่งความเชื่อผ่านการจัดการศึกษาสำหรับสตรีดังบันทึกของศาสนาจารย์ดาเนียล แมคคิลวารีว่า

“...การเรียกร้องครั้งแรกนั้นเป็นการเรียกร้องให้มีการตั้งโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาอบรมสตรี เนื่องจากครอบครัวคริสเตียนรุ่นแรกๆ มีแต่เด็กหญิงเป็นส่วน

ใหญ่ นางแมคกิลวารีรวบรวมเด็กหญิงคริสเตียนได้ราวหกถึงแปดคนและสละเวลาให้กับเด็กหญิงเหล่านี้เท่าที่กำลังและภาระของครอบครัวจะเจียดให้ได้ เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่นำมาอยู่เป็นส่วนตัวอย่างแท้จริง และพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของพวกเรา...”

(McGilvary, 1912)

ดังนั้นมิชชันนารีในล้านนาจึงได้จัดตั้งโรงเรียนสตรีขึ้นมาก่อนโรงเรียนชาย เนื่องด้วยจากลักษณะทางสังคม ขณะนั้นสตรีล้านนาไม่เพียงแต่เป็นแม่บ้านเท่านั้นแต่ยังเป็นนายในครัวเรือนอีกด้วย อีกทั้งยังตระหนักว่าการตั้งสตรีให้เข้ามาอยู่ในระบบการศึกษาของมิชชันนารีในขณะนั้นอาจทำได้ง่ายกว่าผู้ชายซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระบบการศึกษาของวัดอยู่แล้ว แนวคิดของมิชชันนารีดังกล่าวมีความสอดคล้องกับระบบการนับถือผีของคนล้านนาที่มีการสืบทอดความเชื่อเรื่องผีมาทางสายแม่ การให้สตรีล้านนาหันมาเลื่อมใสศรัทธาในคริสต์ศาสนาจึงนับว่าเป็นการนำพระเจ้าของคริสต์ศาสนาเข้ามาแทนที่แบบดั้งเดิมของตระกูล และตั้งสตรีออกมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมแบบจารีตมาอยู่ในบริบทสังคมแบบใหม่ ซึ่งมีงานศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสตรีในล้านนาโดยผ่านกระบวนการจัดการศึกษาของมิชชันนารีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสสำหรับสตรีให้มีบทบาททางศาสนาเช่นเดียวกับชาย และการประกอบอาชีพสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เช่น อาชีพครู อาชีพพยาบาล อาชีพผู้สอนพระคัมภีร์ และงานรับจ้างอื่นๆ ซึ่งเป็นการทำงานนอกบ้านที่แตกต่างจากจารีตแบบเดิมของล้านนา (Swanson, 1988a)

แนวคิดนี้แสดงถึงความเสมอภาคของมนุษย์ได้สะท้อนถึงการปลดปล่อยสตรีจากการเป็นทาสทางสังคมและยกฐานะสตรีให้สูงขึ้นทัดเทียมชายให้เป็นผู้มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามพระฉายาของพระเจ้า (image of God) แนวคิดและการปฏิบัติเช่นนี้สะท้อนถึงหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนาในเรื่องการสร้างมนุษย์และการให้ความรักโดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ เพศ หรืออายุ ดังจะเห็นได้จาก นางเจนเฮย์ แมคฟาร์แลนด์มิชชันนารีที่ศูนย์เพชรบุรีได้กล่าวว่า

“...สยามไม่มีโรงเรียนสำหรับผู้หญิง ในจำนวนประชากรทั้งหมดนั้น ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าผู้หญิงหนึ่งในสามสิบคนจะสามารถอ่านหนังสือได้ จึงดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดาว่าพวกเขาจะไม่สามารถคิดอย่างมีสติสัมปชัญญะและเอาจริงเอาจังได้ ดังนั้นผู้หญิงจึงมี ชีวิตขึ้นมาทำงานแล้วตายไปและมีหลายคนที่จะเกือบจะเหมือนกับสัตว์เลี้ยงในทุ่งนา...”

แนวคิดเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ระหว่างชายและหญิงแล้วยังสะท้อนผ่านจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนกุลสตรีวังหลังที่ได้เป็นแหล่งศึกษาของบุตรเจ้านายชั้นสูงและสามัญชนอย่างทัดเทียมกันและจากการที่ศาสนาจารย์จอห์น เอ. เอकिनได้ปฏิเสธคำร้องขอจากสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพในการเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่จะตั้งขึ้นใหม่ซึ่งจะเป็นโรงเรียนที่จะสอนพระบรมวงศานุวงศ์และบุตรหลานของขุนนางผู้ใหญ่ โดยยศาสนาจารย์จอห์น เอ. เอकिनไม่ปรารถนาจะรับตำแหน่งนี้และได้ทูลตอบไปว่า

“...จะกลับมาสอนลูกชาวบ้าน (common people)...”

และได้จัดตั้งโรงเรียน “The Christian High School” ก็เนื่องมาจากแนวคิดที่ว่าต้องการจัดการศึกษาเพื่อสามัญชนทั่วไป ไม่ใช่โอรสธิดาของเจ้านายชั้นสูงหรือลูกของขุนนางเท่านั้น เช่นเดียวกับกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายของมิชชันนารีลาวได้แสดงออกถึงความพยายามลดความแตกต่างทางชนชั้นลง โดยให้นักเรียนทั้งที่เป็นเจ้านายหรือสามัญชนได้เรียนร่วมกันและรับผิดชอบงานในโรงเรียนเหมือนกันดังที่เมืองใจ ชัยนิลพันธุ์ กล่าวถึงโรงเรียนชายในสมัยนั้นว่า ลูกสามัญชน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนประจำขณะที่ลูกเจ้าลูกนายเป็นนักเรียนไปกลับ

“...ที่เป็นเจ้าเป็นนายไม่สามารถที่จะมาเรียนกับคนจนได้ เขาแยกไปคนละพวกเรียนคนละที่กัน เมื่อพ่อครูแฮร์ริสมาก็ให้เรียนร่วมกัน ไม่สนว่าใครเป็นใครตอนแรกพวกที่เป็นเจ้าเป็นนายก็ต้องมากวาดทำความสะอาดห้องเหมือนอย่างคนอื่นด้วย...”

สรุปได้ว่า มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์บนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ในฐานะผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนผ่านการศึกษาสำหรับสตรีเป็นอันดับแรกเมื่อมิชชันนารีเริ่มทำพันธกิจที่เพชรบุรีและล้านนา เพราะสตรีไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา โดยมิชชันนารีได้เห็นคุณค่าของสตรีและบุรุษอย่างเท่าเทียม การจัดการศึกษาสำหรับสตรีจึงเป็นการทำลายค่านิยมทางสังคม โดยมิชชันนารีได้มองถึงสตรีในฐานะที่เป็นผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างให้ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน และนอกจากนั้นมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันโรงเรียนมิชชันนารีจึงเปิดโอกาสให้กับทุกคน ทุกชนชั้น ทุกฐานะ ทุกศาสนาเข้ารับการศึกษาด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา มิชชันนารีโปรเตสแตนต์มี 3 ประการคือ

1. การพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาคุณธรรมบนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์
2. การพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาอุปนิสัย
3. การพัฒนามนุษย์บนหลักความเสมอภาคของมนุษย์

มิชชันนารียึดถือเอาพระคริสตธรรมคัมภีร์เป็นสิ่งที่สำคัญในการที่มนุษย์จะต้องศึกษาเรียนรู้คำสอนและนำพระทัยของพระเจ้าผ่านการอ่านพระคัมภีร์ และการจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ในฐานะที่มนุษย์คือผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างตามแบบอย่างพระฉายาของพระองค์ โดยมีองค์พระเยซูคริสต์เป็นองค์ต้นแบบในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอุปนิสัยมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5.3 กระบวนการ (process)

5.3.1 การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา

จากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีต้องการที่จะให้ผู้เรียนมีความสว่างทางปัญญาตามหลักการของศาสนาคริสต์โดยผ่านการเรียนรู้วิทยาการของตะวันตกและสัจธรรมของคริสต์ศาสนานั้น มีจุดหมายเพื่อให้สังคมไทยหลุดพ้นจากความรู้ผิดๆหรือการมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องและให้เปลี่ยนมารับเชื่อในคริสต์ศาสนา ด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา โดยใช้การศึกษาเพื่อกล่อมเกลาทางสังคม (socialization) ให้นักเรียนได้สัมผัสกับวิถีชีวิตแบบคริสต์ศาสนาและให้เป็นไปตามอุดมคติของมิชชันนารี

แนวคิดดังกล่าวสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนฝึกหัดทำการ หรือโรงเรียนอาชีพสตรี (industrial school) ที่จังหวัดเพชรบุรีที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์และปรัชญาของมิชชันนารีในการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อกล่อมเกลาทางสังคมอย่างชัดเจน ดังที่นางเจนเฮย์ แมคฟาร์แลนด์ ผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้ได้เน้นวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดการเรียนการสอนไว้ 2 ประการ คือ

1. เพื่อจัดเตรียมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยและมีเวลาอันยาวนานภายใต้พระกิตติคุณและสอนนักเรียนให้อ่าน ทำความเข้าใจในพระคัมภีร์และหนังสือที่ดีด้วยภาษาของเขาเอง
2. เพื่อฝึกฝนนักเรียนให้อยู่ในศีลธรรมบริสุทธิ์ มีความขยันหมั่นเพียร และมีนิสัยรักความสะอาด

เพื่อให้การจัดการศึกษาของมิชชันนารีบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว พบว่า มิชชันนารีได้จัดระบบโรงเรียนตามแบบของตน โดยจัดการเรียนการสอนรวมทั้งกิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้นักเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมของคริสต์ศาสนาอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นที่สังเกตได้ว่า การจัดการศึกษาในเริ่มแรกนั้นผู้มาเข้าเรียนเป็นลูกหลานของคริสเตียนและมีนักเรียนประจำหอพักของโรงเรียน ซึ่งการ

นำลูกหลานมาอยู่ในโรงเรียนเป็นนักเรียนประจำก็เพื่อให้พ้นจากสภาพแวดล้อมของสังคมเดิมมาอยู่ในสภาพแวดล้อมของคริสต์ศาสนารับสิ่งใหม่จากคริสต์ศาสนา สร้างพลังและเกราะกำบังที่แข็งแรง เมื่อนักเรียนกลับออกไปสู่สังคมจะได้ไม่ถูกสภาพแวดล้อมของสังคมที่มีมิชชันนารีมองว่าเป็นสิ่งเลวร้ายทำลายพวกเขาได้อีก

ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการจัดการศึกษาของมิชชันนารีในล้านนาตั้งแต่แรกเริ่มที่ได้เน้นระบบโรงเรียนประจำ (boarding school) สำหรับนักเรียนที่นำมาจากชุมชนคริสเตียนที่อยู่ห่างไกล คือการนำนักเรียนเข้ามาอยู่ในหอพักที่มีบรรยากาศของการอบรมสั่งสอนแบบคริสต์ศาสนาอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญของคริสตจักรและสังคมในฐานะผู้นำที่สามารถให้การอบรมทางศาสนาแก่ผู้อื่นได้ และมีนักเรียนไปกลับส่วนใหญ่มาจากบ้านที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง ต่อมาเมื่อหม่อมแคมป์เบล และแหม่มโคล์ ที่มารับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับสตรีอย่างเป็นระบบ ได้กระตุ้นให้มีการนำเด็กหญิงมาเป็นนักเรียนประจำให้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของมิชชันนารีอย่างใกล้ชิด โดยมีความเชื่อมั่นว่าการที่มีมิชชันนารีคอยดูแลตลอดเวลาจะมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างคน ตามความคาดหวัง มีงานเขียนที่แสดงว่าใน พ.ศ. 2425 (ค.ศ.1882) มีนักเรียนหญิงที่มากอยู่ประจำถาวรกับแหม่มโคล์ ซึ่งแหม่มโคล์ได้อบรมสั่งสอนเด็กหญิงเหล่านี้ในบรรยากาศที่เข้มงวดและเคร่งครัดทางศาสนา บรรยากาศของการมีระเบียบวินัย และสภาพแวดล้อมของการอ่านเขียนอย่างเอาจริงเอาจัง ด้วยมุ่งหวังว่าบางคนในจำนวนนี้จะได้เป็นผู้นำของคริสตจักร (Swanson, 1988)

สรุปได้ว่า มิชชันนารีมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา โดยใช้การกล่อมเกลาทางสังคม เป็นเบ้าหลอมให้นักเรียนที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนของมิชชันได้ซึมซับความเป็นคริสต์ศาสนา พิธีกรรม และหลักความเชื่อ ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนผ่านการจัดระบบหอพัก (boarding school) การเข้าห้องนมัสการ (chapel) การเรียนคริสต์จริยธรรม (Christian education) โรงเรียนวันอาทิตย์ (Sunday school) โดยความปรารถนาสูงสุดคือการให้นักเรียนได้ต้อนรับพระเยซูคริสต์ จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า การพัฒนามนุษย์ต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี สร้างสังคมที่ดีเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสังคมนั้น ได้รับการกล่อมเกลาจิตใจ ได้รับการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม

5.3.2 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ

จากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีได้ให้การศึกษเพื่อการพัฒนาคนทุกมิติของชีวิต ดังจะเห็นได้จากการที่ศาสนาจารย์แดลเนียล แมคคิลวารี พยายามชักนำหนานอินต๊ะ คริสเตียนไทยคนแรกในภาคเหนือได้เข้าใจถึงความรู้แบบวิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ โดหนานอินต๊ะพยากรณ์วันเวลาของการเกิดสุริยุปราคาครั้งใหญ่ขึ้นในวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2411 (ค.ศ.1868) ซึ่งเป็น

ปรากฏการณ์เดียวกันกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปทอดพระเนตรที่ตำบลหัว
 กอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การเกิดสุริยุปราคาครั้งนี้ทำให้นานอินตะยอมรับว่า

“...แม้แต่ว่า หนังสือของครูสอนสิ่งที่ถูกต้อง แต่หนังสือของพวกเรา
 สอนผิด...”

จากผลของการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจใหม่ของคนที่มีการศึกษาอย่างนานอินตะ
 ดังกล่าวได้ส่งผลให้มิชชันนารีคิดจัดตั้งโรงเรียนอย่างเป็นระบบขึ้นเพื่อสอนให้คนในสังคมไทยได้รู้
 วิทยาการตามตะวันตก และรู้สัจธรรมของคริสต์ศาสนาอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยการจัดตั้ง
 โรงเรียนเพื่อชักจูงให้คนเข้ามาเรียนหนังสือและใช้โรงเรียนเป็นสื่อแทรกหลักศาสนาไปด้วย ข้อสรุป
 ดังกล่าวนี้นี้เป็นทัศนะของศาสนาจารย์ดาเนียล แมคกิลวารี ที่ได้มองว่า การศึกษาเป็นการประกาศพระ
 กิตติคุณหรือเป็นเครื่องมือในการประกาศ และท่านยังเห็นว่าแม้กระทั่งการสอนวิทยาศาสตร์ใน
 โรงเรียนก็มีใช้จุดประสงค์อื่นใดนอกจากให้เข้าใจถึงพระเจ้า

มิชชันนารียังได้เสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาแนวใหม่โดยให้มีการจัดตั้ง
 สถาบันการศึกษาขั้นสูงเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ วิทยาการต่างๆที่เรียกว่า “ยูนิเวอร์ซิตี” เพื่อ
 สอนคนให้รู้เท่าทันเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมและบ้านเมืองและเสนอให้รัฐบาลเห็น
 ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาโดยรัฐบาลควรเข้ามาจัดการศึกษาด้วยตนเอง เช่น บทความของ
 ศาสนาจารย์ไออาห์ แมคโดนัลด์ เรื่อง เอดยูเคชัน (education) ที่เขียนในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ได้
 กล่าวเน้นถึงความหมายของ เอดยูเคชัน ที่เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนรู้หลายๆวิชามิใช่รู้แต่สิ่งเดียวแบบ
 ทารกที่มีความรู้เฉพาะอย่างแบบตื้นเขิน ศาสนาจารย์แมคโดนัลด์เห็นว่า

“...เอดยูเคชันอันดีนั้น มิได้เป็นความรู้แต่สิ่งเดียวเท่านั้นย่อมรู้ได้หลายสิ่งแล
 ซึ่งรู้อะไรแล้วสิ่งนั้นต้องรู้ให้ตลอด...”

และมีข้อเสนอที่เน้นว่าการจัดการศึกษาแบบคริสเตียนเป็นแบบที่ดีที่สุด ดังความว่า

“... ถ้าหากแม้เห็นว่าเอดยูเคชันนั้นมีประโยชน์มาก จะให้พลเมือง
 ประเทศใดๆ จำเริญขึ้นมีความสุขสนุกสำราญแล้ว ก็ควรคอยเฝ้าแผ่นดินประเทศ
 นั้นๆ จะจัดแจงทำให้คนมีเอดยูเคชันดีขึ้น การที่จะให้มีเอดยูเคชันดีขึ้นนั้น ต้องตั้ง
 ต้นทำตั้งแต่เป็นเด็กมา เอดยูเคชันนั้นควรจะเป็นอย่างที่เราเรียกว่ากฤษเจน (คริสเตียน)

ด้วย เพื่อเด็กทั้งหลายจะจำเริญเติบโตขึ้นเป็นคนสัตย์ซื่อ มีความเพียรและอดกลั้นได้ ไม่ทำการชั่วต่างๆ...”

เช่นเดียวกันกับมิชชันล่าวที่มีความเคลื่อนไหวทางความคิดในการจัดการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งคือ มิชชันนารีโปรเตสแตนต์มีแผนการที่จะตั้งมหาวิทยาลัยเพื่อให้การศึกษาแก่ลูกหลานชาวคริสตอย่างต่อเนืองเต็มระบบ ดังที่ศาสนาจารย์ ดาเนียล แมคคิลวารี่ ได้แสดงอุดมการณ์ในเรื่องนี้ว่า

“...เป็นความตั้งใจของมิชชันที่จะทำให้โรงเรียนแห่งนี้ คือโรงเรียนปรีนส์รอยแยลส์วิทยาลัยได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยคริสเตียนในอนาคต...”

(McGilvary, 1912)

และใน ค.ศ.1912 (พ.ศ.2455) ดร.แฮร์ริส ได้วางแผนที่จะให้โรงเรียนปรีนส์รอยแยลส์วิทยาลัยเป็นแกนกลางในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยคริสเตียนประกอบด้วยแผนกวิชาต่างๆ ได้แก่ อักษรศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ ศาสนศาสตร์ อุตสาหกรรมศาสตร์ และครุศาสตร์ โดยมองว่ามิชชันนารีได้จัดการศึกษาที่เป็นเหมือนคณะต่างๆที่จะตั้งเป็นมหาวิทยาลัยได้อยู่แล้ว นั่นคือที่โรงเรียนปรีนส์รอยแยลส์วิทยาลัยมีแผนกอักษรศาสตร์ และต้น พ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912) มีการจัดตั้งวิทยาลัยศาสนศาสตร์ (theological seminary) ขึ้นแทนชั้นอบรมพระคัมภีร์ที่เคยมีมาก่อน ในขณะเดียวกันยังมีแผนการจัดตั้งโรงพยาบาลแห่งใหม่ของศูนย์มิชชันเชียงใหม่ซึ่งคาดว่าจะมีการจัดตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้นด้วย ตามแผนการดังกล่าวต้องใช้งบประมาณถึง 457,000 ดอลลาร์สหรัฐ แต่ทางคณะกรรมการมิชชันต่างประเทศไม่อนุมัติโครงการดังกล่าวเนื่องจากไม่มีงบประมาณ (Swanson, 1984c)

อีกทั้งยังพบว่าจากรายงานข้อมูลของมิชชันนารีได้แสดงถึงบรรยากาศภายในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการกลม่อเมกลาเด็กนักเรียนในสภาพแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา และลักษณะวิธีการสอนแบบตะวันตกที่นอกจะมุ่งในเรื่องการให้ความรู้เบื้องต้นในการอ่าน การเขียน และการคิดเลขแล้ว ยังได้เน้นเรื่องศาสนาและพยานามัยด้วย ดังปรากฏในข้อเขียนของมิชชันว่า โรงเรียนสตรีมิชชันมีห้องเรียนที่ปลอดโปร่ง มีแผนที่และรูปภาพจากพระคัมภีร์ไปเปิดติดที่ผนังห้อง การสอนโดยทั่วไปจะเน้นเนื้อหาสาระความรู้จากพระคัมภีร์ มีการสอนพลศึกษา (ออกกำลังกาย) สัปดาห์ละ 3 ครั้ง สอนเพลงสวดจากหนังสือที่มีโน้ตเพลง และในห้องภูมิศาสตร์มีแผนที่แสดงที่ตั้งและภูมิประเทศของประเทศต่างๆ นักเรียนชั้นสูงมีการเรียนศิลปะและเย็บปักถักร้อยและทำหน้าที่ครูช่วยสอนชั้นรองลงไปด้วย มีการเปลี่ยนแปลงในหมู่นักเรียนที่ได้รับการศึกษาคือกล้าสู้หน้าผู้คน มีหน้าตาท่าทางฉลาด

เฉลียว และว่าเริงสโตสไกว่าเด็กที่ไม่ได้เข้ามารับการศึกษและสัมผัสกับสิ่งที่เป็นการศึกษาของโรงเรียนมิชชันนารี ขณะที่บรรยากาศของโรงเรียนชายมีการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรคล้ายกับโรงเรียนหญิง มีการสอนดนตรีและการขับร้องเพลงสวดประสานเสียงแบบตะวันตก (Campbell, 1904)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีมุ่งเน้นให้มีการพัฒนามนุษย์ในทุกมิติของมนุษย์ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ที่มิชชันนารีได้ทำนั้นได้สะท้อนการพัฒนามนุษย์ทุกมิติอย่างชัดเจนซึ่งเป็นการให้การศึกษเพื่อพัฒนาในทุกมิติของชีวิตโดยการให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนา

สรุปได้ว่า **มิชชันนารีมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาในทุกมิติของชีวิต** มิชชันนารีมีการจัดการศึกษาโดยการนำวิทยาการทางตะวันตกในหลากหลายสาขาวิชาทั้งด้านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์โดยการมุ่งเน้นให้คนไทยได้เกิดความเข้าใจ รู้แจ้ง รู้จริงในหลักความจริงที่ได้รับการพิสูจน์หรือให้พิสูจน์ทดลองด้วยตัวเองเพื่อที่จะหักล้างกับความเชื่อเดิมของไทย โดยการศึกษาวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะอธิบายความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า และยอมรับว่าทุกสิ่งล้วนแล้วแต่เป็นไปโดยพระเจ้า จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า **ต้องพัฒนาให้ครบองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ทั้ง 4 ด้าน (part) คือ**

1. ด้านร่างกาย (body) หมายถึง การพัฒนาสมรรถภาพทางกายให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์แข็งแรง มีสุขอนามัยที่ดี ด้วยการตรวจสุขภาพ การส่งเสริมให้มีการออกกำลังกาย และการดูแลในเรื่องอาหาร โภชนาการและสุขภาพ

2. ด้านสติปัญญา (wisdom) หมายถึง การสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ และศิลปะศาสตร์ควบคู่กันไปให้มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศ โดยเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นจุดเด่นของนักเรียนโรงเรียนมิชชัน

3. ด้านจิตใจ (mind) หมายถึง การพัฒนาจิตใจ อารมณ์ สังคม ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีความสัตย์ซื่อ มีความรัก มีความเสียสละ และการฝึกฝนให้สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะหรือฐานะทางสังคม

4. ด้านจิตวิญญาณ (spirit) หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตนกับพระเจ้า เป็นเจ้า ผ่านในการอธิษฐาน การอ่านพระคัมภีร์ การนมัสการ และการสัจธรรม เพื่อให้มีความเจริญงอกงามด้านจิตวิญญาณเป็นจุดเน้นสำคัญสูงสุดของมิชชันนารีคือการให้นักเรียนต้อนรับพระเยซูคริสต์และมาเป็นคริสเตียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา มิชชันนารีโปรเตสแตนต์คือ

1. สร้างสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา
2. พัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ

5.4 บุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality)

จากการศึกษา พบว่า มิชชันนารีมีเป้าหมายในการให้การศึกษาบนพื้นฐานของอุดมคติทางศาสนาโดยมิชชันนารีต้องการดึงคนเข้ามาสู่ระบบการศึกษาแบบมิชชันนารีแทนการศึกษาในวัด ในขณะเดียวกันก็ให้ความสนใจต่อสตรีที่อยู่นอกระบบการศึกษาเพื่อให้ “อ่านออกเขียนได้” ให้เป็นผู้สามารถอ่านออกเขียนได้ผ่านโรงเรียนของมิชชันนารี พร้อมกับการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้แบบตะวันตกและจริยธรรมของคริสต์ศาสนาด้วย ดังนั้นมิชชันนารีจึงแสวงหาช่องทางในการผลักดันระบบการเรียนการสอนของตนสู่สังคมไทยเพื่อมุ่งหวังผลสูงสุดดังกล่าวคือการเตรียมคนที่เพียงพอเข้าสู่การเป็นสมาชิกของคริสตจักรและเป็นผู้เจริญทางสังคม ดังที่ศาสนาจารย์แมคกิลวารี ได้แสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษากับหมู่ “ชาวลาว” ที่ท่านได้พบที่เพชรบุรีว่า

“...นิคมชาวลาวแต่เดิมไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา การที่มาอาศัยอยู่ที่นี่นานๆ เป็นเหตุให้บางคนยอมรับเอาศาสนาของประเทศนี้แต่ก็มีชาวลาวจำนวนมากที่ไม่อยากให้ลูกหลานของตนเข้าโรงเรียนวัด พ่อแม่ที่อ่านภาษาของตนเองได้มักสอนบุตรหลานด้วยตนเองทำให้ข้าพเจ้าถูกคิดขึ้นมาว่า **หากเราสามารถจัดตั้งโรงเรียนคริสเตียนในหมู่พวกเขาให้การศึกษาและฝึกฝนชนรุ่นหลังที่กำลังเติบโตขึ้นมา เราคงจะได้วางรากฐานอย่างมั่นคง** ต่อชนรุ่นหลังที่เฉลียวฉลาดเป็นคริสเตียนที่มีความรู้กระจ่างแจ้ง...”

ซึ่งภายหลังจากที่ศาสนาจารย์แมคกิลวารี ได้จัดตั้งศูนย์มิชชันที่เชียงใหม่ ท่านก็ยังคงมีความคิดเห็นและต้องการจัดตั้งโรงเรียนของมิชชันนารีบนหลักพื้นฐานที่ว่า **“คริสตจักรที่เข้มแข็งจำเป็นต้องมีระบบโรงเรียนที่มั่นคง”**

โดยมีความเชื่อมั่นว่าการที่มีมิชชันนารีคอยดูแลตลอดเวลาจะมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างคน ตามความคาดหวัง มีงานเขียนที่แสดงว่าใน พ.ศ. 2425 (ค.ศ.1882) มีนักเรียนหญิงที่มาอยู่ประจำถาวรกับแหม่มโคล์ ซึ่งแหม่มโคล์ได้อบรมสั่งสอนเด็กหญิงเหล่านี้ในบรรยากาศที่เข้มงวดและเคร่งครัดทางศาสนา บรรยากาศของการมีระเบียบวินัย และสภาพแวดล้อมของการอ่านเขียนอย่างเอาจริงเอาจัง ด้วยมุ่งหวังว่าบางคนในจำนวนนี้จะได้เป็นผู้นำของคริสตจักร

แนวคิดดังกล่าวนี้ยังได้รับการยืนยันต่อมา เช่น นางเอ็ม บี แวลส์ (ภรรยาศาสตราจารย์ เคนเนธ อี แวลส์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย เขียนรายงานเมื่อ พ.ศ. 2463 (ค.ศ. 1920) ว่า

“...จุดมุ่งหมายที่แน่วแน่ของการศึกษาในสยามคือสร้างคริสตจักรและนำเยาวชนแห่งสยามมาหาพระเยซูคริสต์ คริสตจักรที่กำลังพัฒนาจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีการศึกษาและหัวก้าวหน้าที่จะพึงโรงเรียนแห่งเดียวเท่านั้น...”

สรุปได้ว่า บุคลิกลักษณะของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมิชชันนารีจะเป็น **ผู้นำในคริสตจักรและสังคม** ของมิชชันนารีมีความมุ่งหวังในการจัดการศึกษาสำหรับคริสเตียนเป็นหลักในระยะเริ่มต้นเพื่อที่จะให้เขาเหล่านั้นสามารถอ่านออกเขียนได้เข้าใจพระคัมภีร์ มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อเตรียมคนเข้าสู่คริสตจักร คือการสร้างผู้นำให้กับคริสตจักร และในเวลาต่อมาได้รับนักเรียนต่างศาสนามากขึ้นเพื่อจะแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาของรัฐ และสร้างผู้นำในลักษณะของผู้รับใช้คือการที่มีจิตสาธารณะ การอุทิศตนเพื่อรับใช้สังคม

ตารางที่ 10 สรุปแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

กระบวนการ	แนวคิดในการพัฒนามนุษย์
เป้าประสงค์ (purpose)	เพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์
หลักการ (principle)	1. การพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาคุณธรรมบนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ 2. การพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาอุปนิสัย 3. การพัฒนามนุษย์บนหลักความเสมอภาคของมนุษย์
กระบวนการจัดการศึกษา (process)	1. สร้างสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา 2. พัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านสติปัญญา 3. ด้านจิตใจ 4. จิตวิญญาณ
บุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality)	ผู้นำในคริสตจักรและสังคม

บทที่ 6

การถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนในมูลนิธิแห่ง สภาคริสตจักรในประเทศไทย

จากการศึกษาแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนาผ่านการจัดการศึกษาที่พบว่ามี การถ่ายทอดแนวคิดผ่าน 4 กระบวนการ คือ เป้าประสงค์ (purpose) หลักการ (principle) กระบวนการจัดการศึกษา (process) และบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) ผู้วิจัยได้ใช้ กรอบกระบวนการดังกล่าวในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน การ เข้าห้องนมัสการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อเก็บ รวบรวมข้อมูลของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 โรงเรียน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยกลุ่ม ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 21 คน ครูจำนวน 10 คนนักเรียนจำนวน 14 คน ผู้ปกครองจำนวน 12 คน และศิษย์เก่าจำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 68 คน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 1

1. เป้าประสงค์ (purpose)

ในด้านของเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาที่ยึดตามแนวทาง ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาตั้งแต่ในอดีต คือ การจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติ คุณของพระเยซูคริสต์ ดังที่ หัวหน้าแผนกประถมตอนปลาย (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่

“...การดำเนินการของโรงเรียนของเรายึดตามแนวทางของมิชชันนารีที่มา ก่อตั้งสถาบันการศึกษา และยึดตามผู้บริหารรุ่นก่อนๆที่ยึดตามแนวทางของ มิชชันนารี สิ่งนี้คือจุดเด่นและความแตกต่างในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ ดำเนินการตามรอยของมิชชันนารี ในเรื่องการทำพันธกิจการศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นเรื่อง ธุรกิจกำไรแต่เราจะปลูกฝังเรื่องการประกาศ การสอนเรื่องพระเจ้า ผ่านการสอน คุณธรรมจริยธรรม ...”

โดยโรงเรียนได้ให้ความสำคัญในเป้าประสงค์ดังกล่าวเป็นอันดับแรกโดยการกำหนดเรื่องการเป็นพยานแห่งความรักของพระเยซูคริสต์ไว้เป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของโรงเรียน คือ

1. เพื่อเป็นพยานแห่งความรักของพระเยซูคริสต์
2. เพื่อให้ปรัชญาชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน
3. เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญขึ้นตามศักยภาพของตนทั้งมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ เป็นพลเมือง ดีรับใช้สังคมและประเทศชาติ
4. เพื่อจัดการศึกษาแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการจัดการศึกษา
5. เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบการศึกษาในระบบ
6. เพื่อให้บริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเรียนการสอนหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับการ เรียนการสอน ให้แก่นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรของโรงเรียน
7. เพื่อให้บริการด้านวิชาการและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแก่ชุมชน
8. เพื่อจัดการศึกษาให้เป็นไปตามปรัชญา นโยบาย วัตถุประสงค์ของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยซึ่งเป็นผู้รับใบอนุญาต

2. หลักการ (principle)

ในด้านของหลักการ พบว่า โรงเรียนได้มุ่งเน้นส่งเสริมในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมตามครรลองของคริสต์ศาสนาในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนเพื่อให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ โดยมีหลักการในการจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนรากฐานของพระคริสตธรรมคัมภีร์ มีข้อพระคัมภีร์ที่โรงเรียนใช้เป็นหลักและแนวทางในการจัดการศึกษา เช่น พระธรรมลูกา 2:52 พระธรรมสุภาพิต 1:7 พระธรรมสุภาพิต 22:5-6 โดยนำหลักการในพระคริสตธรรมคัมภีร์ไปบูรณาการในการจัดการศึกษาในทุกมิติ ดังนี้

“...ปรัชญาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนคือ สุขภาพล้ำ ปัญญาเลิศ คุณธรรมเยี่ยม ซึ่งตั้งอยู่บนพระคริสตธรรมคัมภีร์ในพระธรรมลูกา2:52 โรงเรียนเอาไปจัดลงในกระบวนการสอนทั้งสอนคริสตจริยธรรม วิชาการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนบูรณาการกันหมด...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...ซึ่งปัจจุบันเรื่องคุณธรรมจริยธรรม เป็นปัญหาอย่างยิ่งในสังคมไทย แต่ในโรงเรียนของคริสต์ศาสนาเรามีความแตกต่างจากสังกัดอื่นๆ เราไม่ได้มุ่งเน้นว่าทุกคนต้องมาเป็นคริสเตียนผ่านการปลูกฝังตรงนี้ ถ้าเขาจะรับเชื่อในเวลาที่เขาโตขึ้น

เขาจะสามารถตัดสินใจรับเชื่อได้ด้วยตัวเอง เรายึดข้อพระคัมภีร์พระธรรมสุภาพิต 22:5-6 สิ่งสำคัญคือเมื่อเขามีคุณธรรมประจำใจเขาก็จะแสดงออกมาที่สอดคล้อง เมื่อเขามีคุณธรรมที่ดีก็就会有ความประพฤติที่ดี สิ่งนี้คือสิ่งที่โรงเรียนคาดหวังในการพัฒนา มนุษย์โดยทั้งครูและนักเรียนถ้าครูก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีเด็กก็จะติดตามไปด้วย...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนปลาย, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

3. กระบวนการ (process)

ในด้านของกระบวนการ พบว่า โรงเรียนมีการจัดการศึกษาแบบองค์รวมในทุกมิติของชีวิตทั้ง ร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยมีจุดเน้นในมิติจิตวิญญาณด้วยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามหลักคริสต์ศาสนาเป็นอันดับแรก ซึ่งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและศิษย์เก่ามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

“...โรงเรียนของเรามีกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมไปพร้อมกันๆ ทั้ง ร่างกาย สติปัญญา จิตใจและจิตวิญญาณ ถ้านักเรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมโดย เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลัก เราเชื่อแน่ว่าเด็กจะเป็นคนดี คนเก่ง และมีศรัทธา...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนปลาย, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...จุดเน้นของโรงเรียนสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาชาติ คือ ดี เก่ง มีสุข มีความเป็นไทย **นี่คือสำคัญที่สุดคือการเน้นเรื่องคริสตจริยธรรม** เพราะโรงเรียน เราตั้งอยู่บนพื้นฐานคริสต์ศาสนาสิ่งนี้สำคัญที่สุด...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

ความคิดเห็นของผู้บริหารดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่าที่เห็นว่าโรงเรียนเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ผมคิดว่าโรงเรียนเน้นการพัฒนาจิตวิญญาณเพราะเป็นโรงเรียนคริสเตียนมีการเข้าหอประชุมนมัสการทุกอาทิตย์และการเรียนคริสตจริยธรรม ในทุกเช้า...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...เหตุผลที่ส่งลูกมาเรียนที่โรงเรียนนี้เพราะเป็นโรงเรียนคริสเตียนและเป็นโรงเรียนที่มีการเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม เด็กอาจจะไม่เก่งด้านวิชาการมากแต่เก่งด้านคุณธรรมจริยธรรม เอาความดีมาก่อน...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนมีโครงการและกิจกรรมเน้นที่คุณธรรมจริยธรรมและสติปัญญา ซึ่งน่าจะมาจากคำขวัญประจำโรงเรียนว่า “สุขภาพเลิศ ปัญญาล้ำ คุณธรรมเยี่ยม” ผมได้เฝ้าสังเกตดูการบริหารงานและกระบวนการต่างๆ ของผู้บริหารหลายๆท่านสืบต่อกันมา พบว่า โรงเรียนยังคงยึดหลักนโยบายนี้ไว้อยู่ อาจพัฒนาและปรับเปลี่ยนไปบ้างตามความเหมาะสมและโรงเรียนไม่ เคยผลักราสู่สังคม ไม่ปฏิเสธโอกาสด้านการศึกษาของเด็กๆ ยังคงรับใช้สังคมด้วยความเชื่อของศาสนาคริสต์ที่เน้นเรื่องความรักและการช่วยเหลือผู้อื่น ในขณะที่บางโรงเรียนจะคัดเลือกผู้เข้าเรียนอย่างเข้มข้นเพื่อให้ได้เฉพาะเด็กเรียนเก่งเท่านั้น ...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเน้นพัฒนาด้านจิตใจ และจิตวิญญาณ ผมภูมิใจในสิ่งดีๆ ข้อคิดดีๆ และเรื่องราวของพระเจ้าที่ โรงเรียนได้ปลูกฝังให้ครับ...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 128, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละมิตินี้

1. มิติร่างกาย

พบว่า โรงเรียนมีการมุ่งเน้นอย่างชัดเจนจากคำขวัญของโรงเรียนที่ว่า “สุขภาพเลิศ (good health)” โดยมีแนวคิดสำคัญที่ว่าหากมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ก็就会有ความพร้อมในการเรียนรู้และเป็นการพัฒนาที่ควบคู่ไปด้วยกัน โรงเรียนได้จัดกิจกรรมโครงการที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีสุขอนามัย มีโภชนาการที่ดี ตัวอย่างเช่น การออกกำลังกายทุกเช้าหลังเคารพธงชาติ การตรวจสุขภาพ การทดสอบสมรรถภาพ เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังจัดกิจกรรมการเล่นกีฬาตามความสนใจของนักเรียนเป็นพิเศษหลังเลิกเรียนในทุกวันโดยโรงเรียนได้จัดให้มีครู สถานที่และอุปกรณ์กีฬาเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนและออกกำลังกายโดยไม่มีค่าใช้จ่ายดังที่ หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558) กล่าวไว้ว่า

“...โรงเรียนให้ความสำคัญของเรื่องสุขภาพ เพราะถ้าสุขภาพไม่ดีนักเรียนก็จะไม่สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนได้ เด็กต้องสุขภาพดีถึงจะมีสติปัญญาดีไป ด้วยโรงเรียนได้มุ่งเน้นเป็นพิเศษสำหรับด้านร่างกาย จุดประสงค์คือต้องการพัฒนา เพื่อให้มีพัฒนาการสมวัย มีสุขภาพแข็งแรง...”

2. มิติสติปัญญา

พบว่า โรงเรียนได้มีการเสริมทักษะให้กับนักเรียนด้านวิชาการผ่านโครงการพิเศษต่างๆ ในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามความสามารถและความสนใจให้เป็นผู้มีความเป็นเลิศด้านต่างๆ เช่น ห้องเรียน SMAP ที่เน้นการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ห้องเรียน NP ที่เน้นการเรียนในวิชาภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษา จัดให้มีการติวในการสอบในระดับต่างๆ มีการสอดแทรกแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน และมีการจัดห้องแนะแนวในทุกระดับชั้น ดังนี้

“...ในด้านสติปัญญามีกิจกรรมเสริมให้นักเรียน เช่น ห้องเรียน NP, SMATP, มีการติว O-Net กิจกรรมเสริมทักษะวิชาการตามสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีห้อง Creative มีห้องทดลองวิทย์ มีสื่อการสอน ที่ทำให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...ในการที่เด็กครูจะทำอะไรให้เขาใช้หลักสามห่วงสองเงื่อนไขในการทำ อะไร ทำไม่ถึงทำ คิดถึงผลที่เกิดขึ้น ป้องกันปัญหาที่เกิด นำหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงตรงนี้มาใช้ในการ เรียนและการทำงาน ลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด เกิดประโยชน์สูงสุด...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนปลาย, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...มีห้องแนะแนวให้ทุกระดับชั้นเพื่อให้นักเรียนมีแนวทางได้รู้ว่าจะเรียนอะไร มีการติว มีการแนะแนวให้นักเรียนในการช่วยให้นักเรียนเตรียมความพร้อมในการเรียนต่อ...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

3. มิติจิตใจ

พบว่า โรงเรียนมีจุดเด่นในการฝึกฝนนักเรียนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการเรียนรู้ และความเชื่อทางศาสนา โดยโรงเรียนได้ปลูกฝังเรื่องการเห็นคุณค่าของมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันผ่านกิจกรรมต่างๆที่จะฝึกฝนนักเรียนให้มีจิตใจที่เปิดกว้าง มีความฉลาดทางอารมณ์ รู้จักช่วยเหลือ แบ่งปัน และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังที่ หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่

“...เรามีความภาคภูมิใจในการฝึกเด็กที่จะอยู่ร่วมกัน ในการรับเด็กเข้ามา มีทั้งฐานะยากจน ปานกลาง รวย อ่อน ปานกลาง เก่ง เรามีหมดเลย สิ่งนี้จะช่วยขัดเกลา เด็กในการอยู่ร่วมกัน รู้จักแบ่งปัน รู้จักช่วยเหลือ ยอมรับซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น แล้วสามารถทำงานร่วมกันได้ เรามีจะมีกิจกรรมที่จะช่วยฝึกการอยู่ร่วมกัน เช่น เรื่องกีฬา มีการแบ่งงานกัน รับผิดชอบกันเด็กมีจิตใจที่เปิดกว้าง ยอมรับคนทุกชั้นวรรณะ สังคมโรงเรียนเราเป็นสังคมที่ฝึกเด็กได้ดีมาก เพราะมีทั้งเด็กเก่งเด็กอ่อน เด็กฐานะดี ฐานะยากจน เปรียบเสมือนการจำลองภาพของสังคม มาอยู่ในโรงเรียนเมื่อเด็กจบไปก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างสบาย...”

นอกจากนี้โรงเรียนได้เปิดรับนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษโดยมีการเรียนร่วมกับเด็กปกติ มีการแยกห้องเป็นพิเศษในบางรายวิชา มีการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและดูแลนักเรียน เป็นการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม เป็นการสำแดงความรักของพระเจ้าที่ทรงรักมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมในฐานะมนุษย์ทุกคนเป็นพระฉายาของพระเจ้า ซึ่งยังเป็นการฝึกฝนให้เด็กปกติได้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก

“...ความภาคภูมิใจในการเรียนการสอนของโรงเรียนคือ การดูแลเด็กพิเศษ คือเมื่อจะมองไปก็จะเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างถึงความรักของพระเจ้าที่เรามีกับคนอื่น ปกติเด็กพิเศษปกติไม่สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โรงเรียนเราได้จัดการศึกษาตรงนี้อ่างครบวงจร มีการดูแลเขาให้ความรู้ มีห้องเรียนให้ ฝึกอาชีพให้ด้วย มีการบำบัด ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม มีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน นี่เป็นสิ่งที่เราได้ทำตามที่พระเจ้าสอนเราให้รักเพื่อนบ้าน ตรงนี้ก็จะสอนให้เด็กทั่วไปได้เรียนรู้ในการช่วยเหลือ ดูแลซึ่งกันและกัน เป็นที่ชื่นชมของ

ผู้ปกครอง เด็กพิเศษกลุ่มนี้เมื่อจบจากเราไปก็สามารถไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยและไปประกอบอาชีพได้...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนปลาย, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

การจัดการศึกษาในรูปแบบดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์ชัดในความคิดเห็นของผู้ปกครองที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่โรงเรียนได้มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการอย่างเด่นชัดในการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและการปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ผมมีลูก 2 คน คนโตเป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นเด็กออทิสติก มีความบกพร่องในการเรียนรู้ สมาธิสั้น และคนเล็กเป็นผู้ชายเป็นเด็กปกติทั่วไป **ลูกสาวคนโตซึ่ง是孩子ที่มีความบกพร่องถูกปฏิเสธในการเข้าเรียน ในโรงเรียนระดับชั้นอนุบาล** เคยเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง เขาจับแคปีเดียวและปฏิเสธที่จะให้เรียนในปีต่อมา ผมเคยพาไปที่เรียนที่ศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ก็ไม่สามารถมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเนื่องจากลูกสาวไปเลียนแบบพฤติกรรมของเด็กที่มีปัญหาแบบเดียวกัน คุณหมอเลยแนะนำให้ไป เรียนในโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติทั่วไป **ผมทราบว่าโรงเรียนได้จัดโครงการนี้ ขึ้นมา ผมเลยพาไปสมัครเข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาลสองที่โรงเรียนแห่งนี้...** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 , สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...จุดเด่นของโรงเรียนคือการเห็นคุณค่าของมนุษย์ที่มีคุณค่าที่เท่าเทียมกัน เด็กนักเรียนโรงเรียนนี้มาจากหลากหลายฐานะทางสังคม โรงเรียนจะให้เราเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างเราช่วยเหลือกันอยู่ร่วมกันได้...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...สังคมโรงเรียนนี้เป็นสังคมที่ดี เด็กดี มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสร้างสมดุลในการเรียน การทำกิจกรรม ทำให้ลูกมีความสุขในการที่ได้ไปโรงเรียน...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

4. มิติจิตวิญญาณ

พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านจิตวิญญาณอย่างมาก โดยมี อนุศาสนิกและฝ่ายศาสนิกเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดกิจกรรม โดยนักเรียนจะได้เข้านมัสการพระเจ้าทุกชั้นเรียนๆ ละ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 30 นาที มีการเรียนวิชาคริสตจริยธรรม 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 30 นาที โดยฝ่ายศาสนิกมีการจัดทำหลักสูตรคริสตจริยธรรมที่เป็นของโรงเรียนเอง ดำเนินการสอนโดยครูคริสเตียน มีสัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิตโดยสถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์ มีระบบอภิบาลและติดตามผู้เชื่อใหม่ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและคริสตจักรต่างๆ ในการเข้ามาช่วยเหลือในการดูแลและติดตามผู้เชื่อใหม่อย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนคริสเตียนมีการจัดกิจกรรมพบปะนักเรียนคริสเตียน กิจกรรมค่าย กิจกรรมอาสาสมัคร บำเพ็ญประโยชน์ และการบริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือในที่ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

ซึ่งจากการส่งเสริมการประกาศพระกิตติคุณในโรงเรียนส่งผลให้นักเรียนต้อนรับพระเยซูคริสต์จำนวนมากในสัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิตและได้รับบัพติสมาเป็นสมาชิกของคริสตจักรตั้งที่ อนุศาสนิก (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...นักเรียนเราได้รับบัพติสมาที่คริสตจักรจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นผลจากการติดตาม และในแต่ละปีมีเป็นศิษย์เก่าที่ไปรับเชื่อจำนวนมากในคริสตจักรต่างๆ...”

โดยการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ทำให้นักเรียนที่ไม่เป็นคริสเตียนมีความศรัทธาและแสดงออกในการอธิษฐานกับพระเจ้าเป็นการส่วนตัวได้ตั้งที่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...หนูไม่ได้เป็นคริสต เป็นโรงเรียนคริสต์ก็ต้องมีการเข้าโบสถ์ ฐูลีกิตี บางทีแบบเวลาจะสอบครูให้ลองอธิษฐานดู หนูก็อธิษฐาน บางครั้งก็ได้ผล...”

รวมทั้งศิษย์เก่าที่ได้รับการปลูกฝังเรื่องพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ในโรงเรียน เมื่อจบการศึกษาได้มาเป็นคริสเตียนและมีวิถีชีวิตแบบคริสเตียนจะติดตัวนักเรียนไปตลอดในการดำเนินชีวิต ดังเช่น

“...เมื่อปีที่ผ่านมาเราเชิญศิษย์เก่าของเราทำงานการปีโตรเลียม เขาบอกว่าจากการที่เขาถูกบ่มเพาะจากโรงเรียนเมื่อเขาออกไป เขาเผชิญปัญหา เขาคิดอะไรไม่ออก เขาบอก ว่าพระเจ้าเป็นศิลาพระเจ้าจะช่วยเขา คิดได้แค่นี้ คือสิ่งเป็นสิ่ง

เขาได้รับการบ่มเพาะจากโรงเรียนเขาเอาไปใช้ได้จริงๆถึงแม้ว่าเขาไม่ได้เป็นคริสเตียน...”

(อนุศาสน, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...เมื่อฟังจากศิษย์เก่าที่ไม่ใช่คริสเตียนเขาได้เรื่องคริสตจริยธรรม ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ใช่คริสเตียน เมื่อมีปัญหาเขาจะอธิษฐาน เขาจะคิดถึงคำสอนที่เขาได้เรียนผ่านมา ครูอยู่ที่นี้มาปีที่ 40 แล้ว ในพิธีจบหลักสูตรจะมีศิษย์เก่ามาพูดกับน้องๆ เสมอว่า เขาไม่ใช่คริสเตียน แต่เขาจะพูดถึงเรื่องคริสตจริยธรรมที่เขาได้เอาไปใช้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาติดตัวเขาไป ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนเขาก็ไม่ลืมเขาจะอธิษฐาน บทเพลงเขาก็จะจำได้...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

4. บุคลิกลักษณะ (Personality)

พบว่า โรงเรียนมีจุดเด่นในการพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูงซึ่งประจักษ์ชัดจากความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า ในการสร้างผู้นำของโรงเรียนผ่านกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำ เมื่อสำเร็จการศึกษานักเรียนจะเป็นผู้นำในมหาวิทยาลัย มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ รักในการรับใช้และบริการผู้อื่น มีความรัก ความสามัคคี เป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของชุมชนสังคม ดังเช่น

“...บุคลิกที่มีความรับผิดชอบ สัตย์ซื่อ จิตใจ อารมณ์มั่นคง มีระเบียบวินัย เด็กที่จบไปเมื่อไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยมีความสำเร็จมีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ มีหลากหลายอาชีพ และไปเป็นผู้นำในสถาบัน อย่างเช่น เมื่อเข้าไปเรียนใน มหาวิทยาลัย อาจารย์เขาจะชมมาตลอดเลยว่าถ้าเป็นนักเรียนโรงเรียนเรานี้หายห่วงเลย เพราะเข้าไปแล้วจะเป็นผู้นำ เพราะเรานั้นทั้งวิชาการ และกิจกรรม เพื่อให้เขาปรับตัวอยู่ในสังคมได้ เราอยากให้เขามีความรักและการช่วยเหลือผู้อื่น...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นส่วนใหญ่เด็กเราจะไปเป็นเด็กสโมสรนักศึกษาไปเป็นผู้นำในส่วนต่างๆ บุคลิกดี ความรู้ดี มีคุณธรรม ครูคริสเตียนมีหน้าที่สอนวิชาการและสอนชีวิตเป็นความภาคภูมิใจของครูมาก...”

(คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...ผมมองว่ากิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนได้แสดงความสามารถและ
พัฒนาตนเอง **ทำให้มีความเป็นผู้นำ รู้จักรับผิดชอบ...**”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...แม่มีลูกสองคนเรียนที่เรียนนี้ทั้งสองคน **ที่ลูกคนโตซึ่งจบไปแล้วพูดเสมอ
ว่าสิ่งที่โรงเรียนสอนคือสอนให้รักกัน** ซึ่งไม่ต่างจากสมัยแม่เพราะจะมีเพื่อนที่จะ
หลายหลากจนเขาจบปริญญาตรีแล้วเพื่อนที่ยังสนิทกันอยู่ก็คือเพื่อนสมัยมัธยม เขาจะ
ห่วงใยเขาจะรักกัน...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...สังเกตจากศิษย์เก่า ในแต่ละช่วงอายุได้ แต่เท่าที่ผมมีเพื่อนที่จบจาก
โรงเรียนนี้ แต่ละคนจะมีน้ำใจงาม มีจิตอาสา **ชอบช่วยเหลือผู้อื่น...**”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

5. ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต

พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนจะต้องสืบสานปณิธานของมิชชันนารีในการจัด
การศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณต่อไป โดยให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในการประกาศ อภิบาล
และติดตามผลมากยิ่งขึ้น ในด้านวิชาการนั้นเห็นว่าจะต้องมีการพัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐานระดับ
สากล การเตรียมนักเรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองโลก ดังนี้

“...ควรจะพัฒนาให้เขาสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติสุข ต้องไม่เห็น
แก่ตัว ต้องยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น คิดบวก **ต้องเน้นหลักการทางคริสต์ศาสนา
มากขึ้น โดยเฉพาะความรักสำคัญที่สุด** โดยให้เราพระเจ้า รักเพื่อนบ้าน อยากให้เขา
ได้ตรงนี้ไปจริง ให้เขาอยู่ในโลกอย่างรู้เท่าทัน มีความพอเพียง ต้องอยู่ได้ **มีความ
พร้อมในการเข้าสู่พลโลก พัฒนาไปในทุกมิติพร้อมๆ กัน...**”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...แผนในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน 57-61 ในการพัฒนาศักยภาพ
ของผู้เรียนเป็นพลโลกเพื่อตอบสนองในการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกโลกให้เด็กมี
ศักยภาพเป็นพลโลก มุ่งสู่ความเป็นมาตรฐานสากล ปัจจุบันนี้การจัดลำดับคุณภาพ

มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง เราพยายามพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้มีมาตรฐานสากล...”

(หัวหน้าแผนกประถมตอนต้น, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

ในส่วนความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่ามีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า โรงเรียนควรมีการมุ่งเน้นและพัฒนาในด้านวิชาการมากยิ่งขึ้นในการจัดการเรียนการสอนโดยให้ลดกิจกรรมอื่นๆลง เพื่อให้มีความเข้มข้นในด้านวิชาการมากขึ้น ดังนี้

“...โรงเรียนของเราค่อนข้างอ่อนวิชาการ **อยากให้เสริมเรื่องวิชาการให้มีความเข้มข้น...**”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...ผมมีข้อสังเกตพบว่าเป็นช่วงหลายปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง แต่มีความเป็นห่วงในมิติด้านวิชาการ ซึ่งโรงเรียนมีโครงการและกิจกรรมที่เน้นส่งเสริมเด็กเรียน เก่งมากขึ้นจนลืมกิจกรรมและโครงการพัฒนาส่งเสริมเด็กที่มีผลการเรียนระดับปานกลางซึ่งเป็นประชากรเด็กกลุ่มใหญ่ที่สุดในโรงเรียน...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...ควรพัฒนาเพิ่มขึ้นในมิติสติปัญญา โรงเรียนควรลดการทำกิจกรรมลงอีกและเน้นด้านวิชาการให้มากกว่าที่ผ่านมา ควรมีห้องที่รวมเด็กเก่งไว้ด้วยกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียน เพราะถ้าในหนึ่งห้องเป็นเด็กที่ระดับสติปัญญาและการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกันก็จะทำให้การเรียนไปได้เร็วและมีคุณภาพ รวมถึงเกิดประสิทธิภาพสูงในด้านวิชาการ จะทำให้ผลการสอบเข้าในมหาวิทยาลัยจะมีคะแนนสูงๆเพิ่มขึ้น...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 128, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

บทสรุปการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 1

จากการศึกษาการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

เป้าประสงค์ (purpose) สรุปได้ว่า โรงเรียนยังคงสืบสานปณิธานในการจัดการศึกษาโดยมีเป้าหมายหลักคือการประกาศ เป็นพยาน ถึงความรักของพระเยซูคริสต์โดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์

ของโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของมิชชันนารีที่ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

หลักการ (principle) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีหลักการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสตธรรมคัมภีร์ในการจัดการศึกษาในการเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์โดยนำแนวคิดบนพื้นฐานพระคัมภีร์ไปบูรณาการทั้งในปรัชญา การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบพระเยซูคริสต์

กระบวนการจัดการศึกษา (process) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ในทุกมิติของชีวิต ในมิติร่างกาย มีการส่งเสริมการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายที่จะให้นักเรียนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ ในมิติสติปัญญา มีการส่งเสริมทักษะตามความสามารถด้านต่างๆเพื่อความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีระบบแนะแนวและดูแลนักเรียนเป็นอย่างดี ในมิติจิตใจโรงเรียนมีจุดเด่นในการฝึกฝนนักเรียนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นเป็นการจำลองสภาพสังคมเสมือนจริง ทำให้นักเรียนสามารถปรับตัว ยอมรับผู้อื่น แบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ในมิติจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่โรงเรียนให้ความสำคัญสูงสุดด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนาให้นักเรียนได้ซึมซับคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนาผ่านการนมัสการพระเจ้า การเรียนคริสตจริยธรรม และกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน ซึ่งผลจากการส่งเสริมด้านจิตวิญญาณทำให้นักเรียนจำนวนมากมาเป็นคริสเตียนและศิษย์เก่าจำนวนมากที่ยังคงยึดถือวิถีชีวิตคริสเตียนในการดำเนินชีวิตหลังสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว

บุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) สรุปได้ว่า บุคลิกลักษณะที่สำคัญของนักเรียนและศิษย์เก่าคือความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างผ่านกิจกรรมในโรงเรียน และการพัฒนานักเรียนแบบปัจเจกบุคคลที่โรงเรียนให้ความสำคัญส่งผลให้นักเรียนแต่ละคนได้แสดงออกถึงความสามารถ ดึงศักยภาพ และความถนัดเฉพาะตนออกมาได้อย่างเต็มที่ ประจักษ์ชัดจากการที่ศิษย์เก่าของโรงเรียนได้เข้าไปเป็นผู้นำและมีบทบาทในทุกระดับของสังคม นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ มีน้ำใจ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี ซึ่งเป็นผลจากการฝึกฝนในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนที่มีความหลากหลาย อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการด้วย

ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต สรุปได้ว่า โรงเรียนมุ่งเน้นการสานต่อเจตนารมณ์ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียนในการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ และเสริมความแข็งแกร่งในด้านวิชาการ พัฒนานักเรียนตามศักยภาพแบบปัจเจกบุคคล มุ่งเน้นการเพาะบ่มทางด้านคุณธรรมจริยธรรม วินัย ความรับผิดชอบ พัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐานระดับสากล และพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมสู่การเป็นพลเมืองโลก

6.2 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 2

1. เป้าประสงค์ (purpose)

ในด้านของเป้าประสงค์ พบว่า โรงเรียนมีเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัยที่ได้สืบทอดแนวคิดจากมิชชันนารีผู้ที่มีส่วนในการก่อตั้งโรงเรียน ในการที่จะประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ผ่านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนาในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอุปนิสัย ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ปรัชญาการศึกษา 128 ปีของโรงเรียนก็ยังมีแค่เรื่องเดียวคือการศึกษา คือการพัฒนาอุปนิสัย เราเองก็พยายามทำให้โรงเรียนเป็นที่พัฒนาอุปนิสัยจริงๆ ซึ่งสิ่งนี้คือความสำเร็จขั้นสูงสุดของโรงเรียนในการจัดการศึกษา สภาพสังคมปัจจุบันสิ่งนี้เป็นคำตอบการศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัย เพราะฉะนั้นบางที่เราจุดยืนของโรงเรียนต้องเข้าใจอย่างชัดเจน ว่างานการศึกษาคือการ ประกาศพระกิตติคุณ งานการศึกษามาตามการประกาศ ไม่ใช่การประกาศตาม การศึกษา เราทำเพื่อถวายพระเกียรติแต่พระเจ้าเราจะไม่หลงไปจากทางนั้น...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...เราซึ่งเป็นผู้รับใช้รุ่นหลังได้สืบทอดในสิ่งที่มิชชันนารีได้ทำในอดีต ในการที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นอันดับแรก และการให้การศึกษา เราเชื่อว่า ถ้าเด็กเป็นคนดีมีคุณธรรมเด็กก็สามารถจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น และความรู้ที่เด็กมีนั้นจะเป็นความรู้ ที่งดงาม เปรียบเสมือนการปลูกฝังเมล็ดพืช เมล็ดพันธุ์แห่งความดี ที่จะเติบโตขึ้นอย่างงดงามประจักษ์ชัดให้สังคมได้เห็น เมื่อเราดูนักเรียนของโรงเรียนของเราเขาเหล่านั้นก็มีชีวิตที่งดงาม...”

(อนุศาสนิก, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ในการพัฒนามนุษย์โรงเรียนของเราคือ เป้าหมายสูงสุดของการศึกษา คือ การพัฒนาอุปนิสัยด้วยการที่เราสืบทอดปณิธานจากมิชชันนารี ผมมองว่าโรงเรียนของเรามาถูกทางที่เน้นในการพัฒนาอุปนิสัยและในวิชาการเราก็มีการพัฒนาที่ควบคู่ไปด้วย เป็นที่กล่าวขานกันวงสังคมว่าทำไม นักเรียนโรงเรียนเรารักกันช่วยเหลือกัน เด็กของโรงเรียนนี้ ไม่ได้เอาแต่เรียน แต่ใน ปัจจุบันเรายังไปไม่ถึง

เป้าสูงสุดตามแนวทางของมิชชันนารีแต่เรากำลังที่จะพัฒนา และก้าวไปให้ถึงเป้าหมาย
 อย่างดีที่สุดตามที่มิชชันนารีวางไว้...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ปรัชญาในการศึกษาของเราอยู่ในคำกราบบังคมทูลของอดีตครูใหญ่ต่อ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใจความตอนหนึ่งก็บอกว่า “The
 ultimate aim of education is development of character” นี่เป็นสิ่งที่
 เรายึดถือมาโดย ตลอด เป้าหมาย ของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัย

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่ว่าเป้าหมายของโรงเรียนคือการพัฒนา
 อุปนิสัย ดังคำกล่าวที่ว่า

“...สิ่งที่โรงเรียนเน้นในการจัดการศึกษาของโรงเรียนคือการศึกษาคือ
 การพัฒนาอุปนิสัยครูเป็นครูที่นี้มา 35 ปีแล้วสิ่งนี้มีแต่จะเพิ่มขึ้นเข้มข้นขึ้น
 ผู้บริหารอยู่ในนี้ทำงานเพื่อรับใช้พระเจ้า สืบทอด ปณิธานของมิชชันนารี
 เสริมสร้างสิ่งใหม่ๆ ให้เข้ากับบริบท แต่ไม่ละทิ้งของเดิม แก่นยังคงเดิม...”

(ครูวิชานาฏศิลป์ระดับประถมศึกษา, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...สิ่งที่โรงเรียนเน้นคือการศึกษาคือการอบรมให้มีนิสัยที่ดี เพราะว่าถ้าเรา
 มีนิสัยตอนนี้แล้วเราก็สามารถไปเป็นคนดีของสังคมได้ในอนาคต โรงเรียนสอนเรื่อง
 การศึกษาคือการ พัฒนาอุปนิสัยในโบสถ์ ให้ข้อคิดคติดีๆ เมื่อจบจากโรงเรียนไปเรา
 จะเป็นคนดีของสังคมเป็นคนช่วยเหลือผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

2. หลักการ (principle)

ในด้านของหลักการ พบว่า โรงเรียนมีหลักการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในองค์พระผู้เป็น
 เจ้า และพระคริสตธรรมคัมภีร์ซึ่งใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาและบริหารโรงเรียน โดยมีกา
 รตีความหมายของเป้าหมายของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัยที่เป็นแนวคิดของมิชชันนารีให้
 เป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้นผ่านการให้คำจำกัดความเป็นสปีริตของโรงเรียน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนของเราตั้งขึ้นบนรากฐานความเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าสิ่งนี้
เป็นรากฐานความเชื่อที่เคยเปลี่ยนแปลง...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...เราใช้ข้อพระคัมภีร์ที่เป็นหลักในการจัดการศึกษาหลายข้อไม่ว่าจะเป็น
ลูกา 2:52 สุภาพิต 22:5-6 ยอห์น 10:10 ตอบสนองการจัดการศึกษาตามปรัชญา
การศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย...”

(อนุศาสก, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

“...อดีตอาจารย์ใหญ่ของเราท่านหนึ่งได้ทำให้ภาพของอุปนิสัยให้ชัดเจนมาก
ยิ่งขึ้น ด้วยการให้คำจำกัดความของสปีริตของโรงเรียนด้วยสปีริต 5 ตัว คือ to Love
to Care to Share To help to Sacrifice รัก เอื้ออาทร แบ่งปัน ช่วยเหลือ
เสียสละ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของศิษย์เก่าที่เห็นว่าหลักการที่สำคัญที่สุดที่ได้รับการเน้นย้ำ
ตลอดการศึกษาคือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสตธรรมคัมภีร์ ซึ่งเป็น
สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดำเนินชีวิต ดังคำกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“...เรามีพื้นฐานที่สำคัญในพระคัมภีร์สิ่งนี้จะติดตัวไปตลอด แม้แต่เพื่อนที่
ไม่ใช่คริสเตียน เขาก็ยังคิดว่าการส่งเสริมจริยธรรมในทุกเช้าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่เขา
ประทับใจ อยากรู้ให้มันต่อไป...”

(ศิษย์เก่ารุ่น Victory'65, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ในสมัยที่ที่เรียนยังไม่มีเรื่องสปีริตของโรงเรียน แต่การมีสปีริตทำให้ภาพ
การศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัยเห็นภาพชัดเจนขึ้น แต่สิ่งสำคัญคือการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน โดยตลอด รุ่นของที่จะถูกปลูกฝังในพระคัมภีร์ที่ว่า
จงรักษาความดีจงเกลียดรักษาความดี ทุกคนที่เป็นคริสเตียนและไม่ได้เป็นคริสเตียน
ก็จะเข้าใจเรื่องนี้โดยรุ่นที่ได้ชื่อรุ่นว่าเกลือ...”

(ศิษย์เก่ารุ่นเกลือ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

นอกจากนี้โรงเรียนยังคงยึดหลักในการให้โอกาสในการเข้ารับการศึกษาย่างเท่าเทียม ดังที่รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...จึงเป็นการจัดการศึกษาที่เราเองยังยึดถึงปัจจุบันที่ว่า **เราให้โอกาสนักเรียนทุกคนที่จะเข้ามาเรียนในโรงเรียน**นักเรียนที่เข้ามาเรียนไม่ได้เป็นผู้ที่มีฐานะทุกคน นักเรียนที่เข้ามาเรียนถ้ามีเพื่อนที่นั่นน่าจะเข้ามาเรียนได้ในระดับอนุบาล ถ้าเป็นคริสเตียนในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทยเขาก็เข้ามาเรียนได้ในระดับอนุบาล ถ้าพ่อแม่เป็นนักเรียนเก่าเขาก็สามารถมาเรียนได้ในระดับอนุบาล ถ้ามีที่นั่งเหลือก็จะจับสลาก **ในทุกกระบวนการเราไม่มีสิทธิ์เลือกแต่สิ่งนี้คือการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมวิชาการ...**”

3. กระบวนการ (process)

ในด้านของกระบวนการ พบว่า โรงเรียนมีการจัดการศึกษาแบบองค์รวมในทุกมิติของชีวิตทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยมีจุดเน้นในมิติจิตวิญญาณด้วยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักคริสต์ศาสนาเป็นอันดับแรก ซึ่งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและศิษย์เก่ามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

“...โรงเรียนของเราเน้นเรื่องจิตวิญญาณมาเป็นอันดับแรกที่สำคัญที่สุด เป็นพันธกิจ แรกที่โรงเรียนระบุไว้ในแผนพัฒนาการจัดการศึกษา 5 ปีของโรงเรียนคือการประกาศพระกิตติคุณ สิ่งนี้เป็นเบอร์หนึ่งเลยที่เราให้ความสำคัญ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนของเราทำครบทุกมิติสิ่งที่เราเน้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ**จิตวิญญาณคือสิ่งที่อยู่ข้างใน** เราจะทำให้นักเรียนแต่ละคนได้มีโอกาส ได้ทำกิจกรรมที่แสดงออกถึงความดีงามที่อยู่ในตัวเพราะทุกคนล้วนก็เป็นพระฉายาของพระเจ้า...”

(อนุศาสนา, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...หัวใจของการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อมในด้าน ร่างกาย สติปัญญา จิตใจ จิตวิญญาณ เราต้องให้จิตวิญญาณเป็นที่หนึ่ง เมื่อให้จิตวิญญาณ มาเป็นที่หนึ่งสิ่งต่างๆ ก็จะตามมา...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ปกครองและศิษย์เก่าที่เห็นว่าโรงเรียนเน้นการพัฒนา แบบองค์รวมโดยเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...คิดว่าโรงเรียนพัฒนาเด็กไปพร้อม ๆ กัน แต่เน้นทางด้านจิตใจให้เด็กคิด เป็น กล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม ซึ่งถ้าจิตใจ ทุกสิ่งย่อมตามมาในทางที่ดี...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

โดยโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละมิติดังนี้

1. มิติร่างกาย

พบว่า โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนในด้านร่างกายให้เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ผ่านการเรียนการสอนในวิชาตามหลักสูตร มีคาบกีฬาที่จะให้นักเรียนได้ออกกำลังกายและ เล่นกีฬาซึ่งนักเรียนมีความสามารถในด้านกีฬาอย่างโดดเด่น มีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษเรื่อง โภชนาการที่กำลังประสบปัญหาภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน อีกทั้งการดูแลเรื่องความปลอดภัยกับ นักเรียนเป็นสิ่งที่โรงเรียนให้ความสำคัญ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในด้านร่างกายโรงเรียนเราจัดครบตามหลักสูตรแกนกลาง เรามีคาบ กีฬา มีการทดสอบสมรรถภาพ มีการฝึกซ้อมสำหรับการเตรียมทดสอบสมรรถภาพ ทางกาย ในเวลานี้นักเรียนมีปัญหาเรื่องสุขภาพ น้ำหนักมาก อ้วนเกิน ตรงนี้แก้ ยากมากโรงเรียน ของเรามีนักเรียนส่วนหนึ่งที่มีฐานะดีให้ลูกกินทุกอย่างตามใจลูกทำให้ มีปัญหาโรคอ้วน โรงเรียนต้องเชิญผู้ปกครองมาคุยในการ ช่วยโรงเรียนของเรามี การดูแลนักเรียนที่ครบทุกมิติของชีวิตทั้งเรื่องการเรียนรู้ สุนทรียะภาพ ดนตรี กีฬา...”

(รองผู้อำนวยการนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...แต่กีฬาที่แน่นอนชัดเจน สนุกสนาน เป็นภาพที่แปลกเพราะว่าโรงเรียนอื่น เด็กเรียนก็คือเด็กเรียน และเด็กกีฬาก็เด็กกีฬา แต่ของโรงเรียนเราเด็กเรียนก็เล่น กีฬาเก่ง...”

(ศิษย์เก่ารุ่นเกลิ้อ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

2. มิติสติปัญญา

พบว่า โรงเรียนมีการนำปรัชญาของโรงเรียนที่ว่าเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือ การพัฒนาอุปนิสัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกสาระการเรียนรู้โดยการบูรณาการใน หลักสูตร และมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดต่างๆที่โรงเรียนตั้งขึ้น นอกจากนั้นยังมีการทำหลักสูตรแฝง ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการปลูกฝังอุปนิสัยให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โรงเรียนมุ่งเน้นเรื่องภาษาอังกฤษ อย่างมากทั้งการเรียนการสอนปกติและการจัดโครงการพิเศษซึ่งมีบางระดับชั้นมีการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดในหลักสูตรปกติ ผลจากการส่งเสริมด้านวิชาการและอัตลักษณ์ของ โรงเรียนส่งผลให้โรงเรียนมีมาตรฐานวิชาการจนเป็นที่ประจักษ์ชัดในคุณภาพของโรงเรียนใน ระดับประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนต้องการให้นักเรียนของเรามีอุปนิสัย 4 ตัวนี้จะเป็นผลผลิตของเรา เราก็คิดว่าอุปนิสัย 4 ตัวนี้จะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง เราก็ได้ตีความออกมาว่า เช่น เรื่อง royal subjects ต้องรักภาคภูมิใจดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทยจงรักภักดีต่อ แผ่นดิน จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข และก็มีเรื่องอื่นๆที่เราตีความออกมา เราเอา อุปนิสัยที่พึงประสงค์ของ นักเรียนว่าเขาทำอะไรบ้างบวกกับตัวชี้วัดที่เราต้องการให้ นักเรียนเกิดขึ้น ตัวนี้เราลงในแผนการสอนของโรงเรียนโดยตรง **นี่คือสิ่งที่เราเองเชื่อว่าเราทำเป็นรูปธรรมที่เราเอา อุปนิสัยที่เป็นปรัชญาของโรงเรียนนำมาจัดการ เรียนรู้ได้ทุกวิชา ได้ทุกกลุ่มสาระนี้เป็นกระบวนการที่บูรณาการใน หลักสูตร และมีเรื่องของ hidden curriculum หรือหลักสูตรแฝง** ตรงนั้นสามารถที่จะทำให้เป็น รูปธรรม ว่าเรามีวิธีการอย่างไรบ้างในการที่จะปลูกฝังอุปนิสัยเหล่านี้ให้กับนักเรียน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนของเราเน้นเรื่องภาษาอังกฤษมากควบคู่กับด้านวิชาการเพราะ มีความสำคัญมาก เราจะสังเกตว่าโรงเรียนของเรามีครูต่างชาติมากขึ้นทุกปีในเวลานี้ มีมากถึง 50 กว่าคน เรามีหลักสูตร เมื่อก่อนเรียกว่า FEP ซึ่งเมื่อก่อนมีไม่กี่ห้อง

เราพัฒนาขึ้น มาเรื่อยๆ ในปีการศึกษานี้เรา เปิดสอนชั้น ป.1 เป็นการเรียน การสอนด้วยภาษาอังกฤษทั้งหมด และผู้ปกครองก็ตอบรับดีมาก...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

3. มิติจิตใจ

พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญเรื่องของการให้คำปรึกษากับนักเรียนมากขึ้นโดยมี การรับนักจิตวิทยาและตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน เพื่อช่วย แก้ไขปัญหาและให้คำปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ที่มีจำนวนมากขึ้นอันเป็นผลจาก ปัญหาของครอบครัว ปัญหาการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และปัญหาสังคม ดังที่ รองผู้อำนวยการฝ่าย นโยบายและแผน (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...เราดูแลเรื่องจิตใจของนักเรียน เรามีการรับครูเพิ่มในด้านการให้ คำปรึกษาเพราะเราเห็นว่านักเรียนในเวลานี้มีปัญหาด้านจิตใจเยอะ มาจาก ครอบครัวที่แตกแยก ปัญหาสังคม ปัญหาเพื่อน ปัญหาการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เป็นต้น เราก็มีครูที่จะ มาคอยให้คำปรึกษาแนะนำมีเยอะขึ้นและตั้งเป็นหน่วยงานใหม่ใน โรงเรียนในด้าน จิตวิทยาและให้คำปรึกษา...”

โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรอุปนิสัยเพื่อที่จะนำปรัชญาในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ด้วยการให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองเป็นผู้ร่วมกำหนดอุปนิสัยอันพึง ประสงค์ แล้วนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในวิชา Ethics และมีการยกแบบอย่างชีวิตของพระเยซู คริสต์ และบุคคลในพระคัมภีร์เป็นต้นแบบของอุปนิสัยต่างๆ ดังที่ อนุศาสนิก (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรอุปนิสัยซึ่งในการกำหนดอุปนิสัยตรงนี้ ไม่ได้เป็นเพียงที่โรงเรียนเป็นผู้กำหนดอย่างเดียวแต่เรา ให้ครู นักเรียน และ ผู้ปกครอง โดย การสำรวจให้ทั้ง 3 กลุ่ม มีโอกาสแสดงความคิดเห็นว่าเราควรมีการ ปลุกฝังอุปนิสัยใดบ้าง เราก็นำผลจากการศึกษาวิเคราะห์มาเป็นการกำหนดหัวข้อ ในวิชา Ethics สิ่งที่สำคัญเมื่อเราได้อุปนิสัยมาแล้วเราได้นำชีวิตของบุคคลในพระ คัมภีร์ คำสอน พันธกิจ ของพระเยซูมาเป็นบทเรียนที่สอดคล้องกับอุปนิสัยใน

เรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตาม เปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะทำให้เราเดินไปถูกทิศบนพระวอพระ
ของพระเจ้า...”

นอกจากนี้โรงเรียนยังมุ่งเน้นในการสร้างนักเรียนให้มีความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน
การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติและของโลกเพื่อให้นักเรียนสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นคนดีของสังคม
ดังที่ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558) กล่าววว่า

“...เราสร้างนักเรียนที่จงรักภักดีต่อแผ่นดินเขาต้องรักในแผ่นดินที่เขาเกิดที่
เขาอาศัยเขาต้องเป็นพลเมืองที่ดี เราเชื่อแน่ว่านักเรียนของเราจะเป็นพลเมืองที่ดีของ
ชาติและของโลก เราภูมิใจที่เขา เป็นคน ดีของสังคม...”

อีกทั้งยังสอดคล้องกับความเห็นของผู้ปกครองและศิษย์เก่าที่ว่าโรงเรียนเรียนได้จัด
กิจกรรมที่สร้างอุปนิสัยที่ดี มีจิตใจที่ดี มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น ดังคำกล่าวว่า

“... ตลอดเวลาที่ลูกเรียนลูกก็มีความสุขเป็นโรงเรียนที่ใหญ่เวลามี
กิจกรรมอะไรก็สนุกโลกก็กว้าง ถ้าเรียนในโรงเรียน เล็กโอกาสก็จะน้อยกว่า ...”
(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ในด้านจิตใจเป็นสิ่งที่ชัดเจนมาก นักเรียนโรงเรียนเราจะได้ทำกิจกรรม
เยอะมาก เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมก็จะได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้ใน
การที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับ บุคคลภายนอก เรียนรู้ที่จะช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในการ
ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เด็กยากจน คนยากไร้ เป็นการปลูกฝังจิตอาสาให้กับ
นักเรียน ...”

(ศิษย์เก่ารุ่นเกลิ้อ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

4. มิติจิตวิญญาณ

พบว่า โรงเรียนมุ่งเน้นในการพัฒนามิติจิตวิญญาณเป็นที่หนึ่งผ่านการให้นักเรียนได้
เข้าโบสถ์เพื่อได้ร้องเพลงนมัสการพระเจ้า ฟังข้อคิดจากพระวอพระของพระเจ้า ภาวนาอธิษฐาน
สำหรับระดับปฐมวัยถึงประถมศึกษา 1 ครั้งต่อสัปดาห์ และสำหรับระดับมัธยมศึกษา 4 ครั้งต่อ
สัปดาห์สำหรับการเรียนคริสตจริยธรรมและ 1 ครั้งต่อสัปดาห์สำหรับการเรียนวิชา Ethics โดยเป็น
การพัฒนามิติภายในควบคู่กับการพัฒนาวิชาการจนทำให้โรงเรียนมีคุณภาพในการจัดการศึกษาใน

ระดับดีมาก ซึ่งกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนามิติจิตวิญญาณเพื่อนำนักเรียนมาเป็นคริสเตียนและมีชีวิตตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนของเราให้ความสำคัญกับเรื่องจิตวิญญาณและจิตใจเป็นที่หนึ่ง เพราะโรงเรียนของเรามีความภาคภูมิใจเสมอที่นักเรียนที่เขามาเรียนในโรงเรียนของเรา นักเรียนเก่ามีความรักในสถาบัน มีความรักซึ่งกันและกันและมีความสำเร็จเขาเหล่านั้นก็กลับมาช่วยเหลือโรงเรียนเรามีความภาคภูมิใจในตรงนี้ เพราะวันไหนก็ตามเมื่อคนพูดถึงโรงเรียนว่าโรงเรียนนี้สุดยอดด้านวิชาการ ถ้าเราเอาวิชาการมาเป็นที่หนึ่ง วิชาการมี ขึ้นๆ ลงๆ เพราะวิชาการไม่แน่นอน แต่ว่าในเรื่องของจิตวิญญาณของเรา เราแน่นอนและคนก็คิดถึงเรื่องนี้มากที่สุดเมื่อคิดถึงโรงเรียนของเรา ต้องขอบพระคุณพระเจ้าที่โรงเรียนของเราไม่ได้ทอดทิ้งวิชาการก็อยู่ในจุดที่ดีมากๆ จึงเป็นทั้งสองส่วนที่ทำให้โรงเรียนอยู่ในภาพที่ดีมาก...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ในการปลูกฝังเรื่องของจิตวิญญาณเรามีการให้นักเรียนทุกระดับในการเข้าโบสถ์เพื่อเรียนคริสตจริยธรรม สำหรับเด็กอนุบาลกับประถมศึกษา 1 ครั้งต่อสัปดาห์ที่จะเข้าโบสถ์ สำหรับ มัธยมเข้าโบสถ์ 4 ครั้งต่อสัปดาห์มีวิชา Ethics 1 ครั้งต่อสัปดาห์ โรงเรียนได้จัดทำโครงการหนึ่งชื่อ from word to wisdom ในการให้เด็กคัดข้อพระคัมภีร์เป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้เขาได้จดจำถึงพระคัมภีร์โดยหวังใจว่าวันหนึ่งที่เขามีปัญหาพระคัมภีร์จะหนุนใจเขานอกจากนั้นยังมีการประกวดร้องเพลงนมัสการพระเจ้า เพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสความรักของพระเจ้าผ่านเสียงเพลงสำหรับนักเรียนคริสเตียน มีการร่วมกลุ่มสำหรับนักเรียนคริสเตียนเพื่อทำกิจกรรม สร้างเขาให้เป็นผู้นำและพี่เลี้ยง นักเรียนกลุ่มสนใจเชื่อ เรามีสัปดาห์ฟื้นฟูปีละ 1 ครั้งโดย สถาบันคริสเตียนนิเทศ สัมพันธ์ โดยกิจกรรมต่างเหล่านี้เรามีหวังใจว่าเมื่อนักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียน คริสเตียนเขาจะได้มีโอกาสต้อนรับเชื่อในพระเยซูคริสต์เป็นประการหนึ่งและอีกการมีชีวิตตามแบบอย่างของพระเยซู...”

(อนุศาสนา, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

จากการส่งเสริมด้านการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ส่งผลให้นักเรียนสามารถที่จะร้องเพลงคริสเตียน จดจำข้อพระคัมภีร์ต่างๆที่โรงเรียนสอนได้ซึ่งเป็นที่ยอมรับของ

ผู้ปกครองว่าเป็นสิ่งที่เสริมสร้างลูกให้เป็นคนดี ดังที่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558) กล่าววา

“...เขาชอบร้องเพลงเกี่ยวกับคริสเตียน พอน้องร้องพี่ก็ร้องตาม คือที่บ้าน เป็นพุทธ เด็กมาอยู่ในโรงเรียนคริสต์ได้รับการซึมซับ เด็กก็สนุก อยู่โรงเรียนเขาก็ เป็นคริสต์อยู่บ้านก็เป็นพุทธน้องก็ยังไปวัดไปอะไรเป็นเรื่องธรรมดา แต่อยู่โรงเรียนก็ เข้าร่วมในกิจกรรมของคริสต์ศาสนา ปลุกฝังแบบคริสต์ โดยไม่ได้กระทบต่อพุทธนี้ คือกิจกรรมที่เข้ากันได้ดีและสอนลูกให้เป็นคนดี...”

อีกทั้งยังสอดคล้องกับความเห็นของผู้บริหารและศิษย์เก่าที่ว่าสิ่งที่ศิษย์เก่าได้รับและมัก กล่าวถึงเสมอคือการได้รับการเสริมสร้างมิติด้านจิตวิญญาณจากเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ศิษย์เก่าทั้งคริสเตียนและไม่ใช่คริสเตียนสามารถจดจำและดำเนินชีวิตในวิถีคริสเตียนได้จนถึง เวลาปัจจุบัน ดังคำกล่าววา

“...ในทุกๆ ปีในพิธีจบหลักสูตรโรงเรียนจะเชิญศิษย์เก่ามาพบกับนักเรียน ชั้นม.3และม.6 สิ่งที่เขาจะบอกเสมอคือเขาได้รับการสร้างจากโรงเรียน เมื่อก่อน เกร สิ่งที่โรงเรียนกล่อมเกลาทำให้เขาได้รับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเข้า โบสถ์ คือเขาได้การเรียนรู้คริสตจริยธรรม เขามักจะเล่าบรรยากาศในโบสถ์ เขายัง จดจำได้อย่างละเอียด บางคนอายุ 60 แล้วสามารถเล่าเหมือนเพิ่งเกิดไปไม่นานมานี้ เพราะสิ่งนี้ตราตรึงอยู่ในหัวใจ ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...จนป่านนี้นะเพื่อนๆ ที่ไม่ใช่คริสเตียน เขายังคงคิดถึงเพลงที่ครูบัณฑิต สอนจาก Glee Club เราก็จะเรียนรู้เพลงง่ายๆ สั้น เมื่อไปที่ไหนเมื่อได้ยินเพลง เขาก็จะจดจำได้ สิ่งที่เขาจะจดจำคือบริบทคริสเตียน วิชาการไม่ใช่ เรื่องใหญ่เลย สิ่งที่ศิษย์เก่าเมื่อมาเจอกันเราจะคุยกันเรื่องนี้ สิ่งที โรงเรียนสอนอยู่ในความทรงจำ และในชีวิตของเราทุกคน...”

(ศิษย์เก่ารุ่น Victory'65, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

4. บุคลิกลักษณะ (Personality)

ในด้านของบุคลิกลักษณะของนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีการสร้างนักเรียนให้มีบุคลิกลักษณะตามสปีริตของโรงเรียน To Love To Care To Share To help To Sacrifice ซึ่งประจักษ์ชัดว่านักเรียนมีบุคลิกลักษณะที่สอดคล้องตามสปีริตของโรงเรียนโดยเฉพาะเรื่องความรักที่นักเรียนมีความรักสามัคคีในสถาบัน รักผู้อื่น รักการช่วยเหลือผู้อื่น และการเป็นคนดีมีคุณธรรมที่โรงเรียนเน้นย้ำและให้ความสำคัญในการที่จะสร้างคนดีที่มีความรู้และออกไปช่วยเหลือสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ผมคิดว่าออกมาจากสปีริตและเราเห็นชัดจากสังคม เมื่อผมไปงานต่างๆ เขามักบอกเสมอว่า เด็กโรงเรียนเราเขารักกัน สิ่งนี้ Core Value ที่สืบทอดกันมา มีคนบอกว่าเมื่อไปโรงพยาบาลเขารู้เลยว่าหมอคนไหนจบจากโรงเรียนนี้...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...สิ่งที่เห็นชัดจากนักเรียนโรงเรียนของเราคือเขารักกัน ไม่ใช่เฉพาะเพื่อนรัก เพื่อน พี่รักน้อง แต่เรารักผู้อื่นด้วย กิจกรรมของทุกภาคส่วนนักเรียนของเราก็จะออกไปช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ในการออกไปช่วยเหลือสังคม...”

(อนุศาสนิก, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...การสร้างนักเรียนของเราต้องบรรลุปรัชญาวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีอุปนิสัยที่ดีอยู่กับตัวเอง คุณธรรมนำความดี วิชาการเป็นเรื่องรองเรื่องคุณธรรมต้องมาเป็นหนึ่งไม่ฉะนั้นสังคมเราอยู่ไม่ได้...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นนักเรียน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ที่เห็นว่าโรงเรียนได้สร้างนักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ภาคภูมิใจที่ได้เป็นเด็กโรงเรียนนี้ เป็นโรงเรียนที่ดีสอนผมให้เป็นคนดี...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนนี้สามารถทำให้นักเรียนทุกคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือแบ่งปัน ผู้อื่นปกติถ้าเราดูโรงเรียนอื่นเรื่องมนุษยสัมพันธ์บางที่พี่ก็แกล้งน้อง น้องแกล้งน้องของน้องอีก แต่โรงเรียนหนูจะเห็นอย่างเช่นเวลาน้องหกล้มคือตรงนั้นไม่มี

รุ่นเดียวกันเลย แต่รุ่นพี่ก็วิ่งมาช่วยไม่ได้รู้จักกันเลยแต่เขาก็มาช่วยมาถาม **หนูก็ภูมิใจเรื่องนี้ ครูก็ปลุกฝังเรื่องคุณธรรมมาตั้งแต่อนุบาล ก็ชอบนะโรงเรียนนี้อยากอยู่ถึง ม.6...**

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...อุปนิสัยของน้องจะมองโลกในแง่ดี ชอบช่วยเหลือเพื่อน เขาก็สนุกสนาน สิ่งนี้พูดตรงๆ จากสิ่งที่เห็นที่แม่ได้เลี้ยงลูก ถ้าพูดถึงภาพรวม มนุษย์สัมพันธ์คือจุดเด่นของนักเรียนโรงเรียนนี้ เมื่อเด็กออกไปข้างนอกเด็กโรงเรียนนี้จะนิสัยดีมาก ตัวอย่างในห้างสรรพสินค้ากำลังนั่งทานข้าวอยู่มีพนักงานมาเก็บจานทำความสะอาด เด็กเขาก็ยกมือไหว้ คือเขาไม่ได้ดูว่าเขาจะเป็นใคร ไม่ได้ดูหมิ่นแต่ขอบคุณเขาที่เขาทำให้ไม่ได้มองว่าเขาเป็นแค่แม่บ้าน **สิ่งนี้แม่ประทับใจ...**”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ในสมัยพี่นะ คนข้างนอกสามารถบอกได้เลยว่าคนนี้ศิษย์เก่าจากโรงเรียนของเรา เพราะเป็นคนที่มีน้ำใจ เข้ากับคนอื่นๆได้ ส่วนใหญ่จะไม่เรียนอย่างเดียวแต่ชอบ ทำกิจกรรม มีความรับผิดชอบ มีน้ำใจ ทำงานกับผู้อื่นได้ดี...”

(ศิษย์เก่ารุ่น เกลือ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

5. ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต

พบว่า มีความคิดเห็นของผู้บริหารและศิษย์เก่าที่สอดคล้องกันว่าทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตคือการรักษาอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี ยึดหลักความเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณและการปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามครรลองคริสต์ศาสนา โดยการปรับรูปแบบวิธีการต่างๆให้เข้ากับบริบทของสังคมแต่แก่นแท้ยังคงเดิม ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในอนาคตอยากให้ผู้บริหารทุกยุคทุกสมัยในการรักษาอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี ของโรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ให้คงไว้อาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการแต่แก่นแท้ของโรงเรียนต้องคงเดิม...”

(อนุศาสนิก, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...ในฐานะผมเป็นคริสเตียนผมก็เชื่อว่าสิ่งที่จะไม่ให้คนนั้นถูกล้มลงเหยียด ยาวคือการติดสนิทกับองค์พระผู้เป็นเจ้า มีพื้นฐานของความเชื่อที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตามโรงเรียนต้องจัดการศึกษาบนรากฐานของความเชื่อในพระเจ้า นั่นคือสิ่งที่ ดีที่สุดที่เราจะให้แก่นักเรียน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...แน่นอนที่สุดเราเป็นโรงเรียนคริสเตียน ความรักความเป็นน้ำหนึ่งใจ เดียวเป็นสิ่งที่เราจะต้องรักษา หลายโรงเรียนจะมุ่งไปด้านวิชาการมากเกินไป แต่ผม มองว่าโรงเรียนของเรานั้นยังไว้ในด้านจริยธรรม ในวิถีคริสเตียนเพราะเราไม่เคย ผิดหวังกับแนวทางนี้ แต่ถ้าเมื่อไรแนวทางนี้มันอ่อนไปก็เกิดปัญหาตามมา...”

(ศิษย์เก่ารุ่น Victory'65, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

“...สิ่งที่ควรจะเน้นในอนาคตคือการที่จะเน้นตามที่โรงเรียนได้เน้นมาโดย ตลอดและสานต่อเจตนารมณ์ของมิชชันนารี หลังๆการศึกษาเน้นเรื่องธุรกิจค่อนข้าง เยอะ หลายโรงเรียนเน้นเรื่องวิชาการเพื่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัย เก่งนี้โรงเรียน ไหนก็สร้างได้ แต่สิ่งที่โรงเรียนเราทำคือเป็นคนดี คนเก่ง ออกไปทำคุณประโยชน์ ให้กับสังคม มีความรัก ความซื่อสัตย์ ออกไปรับใช้สังคม นี่คือตัวตนของเรา...”

(ศิษย์เก่ารุ่นเกลือ, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558)

ในส่วนของผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าควรมีการเน้นด้านวิชาการในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นให้มีความเข้มข้นเพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมในการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังที่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่

“...คิดว่าโรงเรียนควรพัฒนาทางด้านสติปัญญา เน้นด้านวิชาการตั้งแต่ เด็กขึ้นชั้นมัธยมต้น เพราะการปล่อยเด็กให้คิดเป็นแต่ไม่เน้นในเรื่องการเรียนโดยให้ เด็กเรียนเป็นเล่นจนเกินไปแล้วมาเน้นในช่วงมัธยมปลายทำให้เด็กบางคนปรับตัวไม่ ทันท...”

บทสรุปการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 2

จากการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 2 สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านของเป้าประสงค์ (purpose) พบว่า โรงเรียนยังคงสืบสานปณิธานในการจัดการศึกษาจากมิชชันนารีโดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาอุปนิสัยและการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนามนุษย์จนเป็นประจักษ์ชัดทั้งครู นักเรียน และบุคคลทั่วไปว่าโรงเรียนได้มุ่งมั่นในการจัดการศึกษาตามแนวทางนี้มาโดยตลอด และเพียรพยายามในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

ด้านของหลักการ (principle) พบว่า โรงเรียนมีหลักการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ในการจัดการศึกษา สืบสานแนวคิดในการจัดการศึกษาจากมิชชันนารีโดยการตีความหมาย ให้คำจำกัดความในการพัฒนาอุปนิสัยอันเป็นเป้าหมายหลักของโรงเรียนให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้นซึ่งอุปนิสัยดังกล่าวมีที่มาจากพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ หรือกล่าวได้ว่าเป็นอุปนิสัยของชีวิตคริสเตียนเป็นหลักการในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และยังคงสืบสานแนวคิดของมิชชันนารีในการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม

ด้านของกระบวนการจัดการศึกษา (process) พบว่า โรงเรียนมีกระบวนการจัดการศึกษาที่ครบทุกมิติของชีวิตด้วยการพัฒนาชีวิตแบบองค์รวมโดยการเน้นมิติจิตวิญญาณที่โรงเรียนให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมมิติฝ่ายจิตวิญญาณผ่านการนมัสการพระเจ้าในโบสถ์และการเรียนคริสต์จริยธรรม โรงเรียนได้มีการศึกษาวิเคราะห์ถึงปรัชญาในการจัดการศึกษาที่สานต่อเจตนารมณ์มาจากมิชชันนารีให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นผ่านสปีริตของโรงเรียนและการจัดทำหลักสูตรอุปนิสัยที่มีการบูรณาการในทุกสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเรียนวิชาคริสต์จริยธรรม และวิชา Ethics ในด้านจิตใจ โรงเรียนมีการรับนักจิตวิทยาเพิ่มขึ้นและจัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ในด้านสติปัญญาโรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถด้านภาษาอังกฤษ บางระดับชั้นมีการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดในหลักสูตรปกติ มีโครงการพิเศษต่างๆที่เสริมศักยภาพของนักเรียนด้านวิชาการจนทำให้โรงเรียนอยู่ในอันดับที่ 13 ของประเทศ ในด้านร่างกายโรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง มีความพร้อมในด้านสนามกีฬา มีการส่งเสริมเรื่องของโภชนาการและการดูแลนักเรียนที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ซึ่งกล่าวได้ว่าโรงเรียนได้จัดการศึกษาครบถ้วนในทุกมิติของชีวิตด้วยปณิธานอันมุ่งมั่นจากมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียน

ด้านของบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) พบว่า บุคลิกลักษณะที่สำคัญของนักเรียนและศิษย์เก่าคือ เป็นคนดี มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการสร้างของโรงเรียนผ่านการจัดการเรียนการสอน ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และที่สำคัญผ่านกระบวนการพัฒนาอุปนิสัยที่โรงเรียนมุ่งเน้น จนทำให้บุคลิกลักษณะดังกล่าวประจักษ์ชัดในนักเรียน

ปัจจุบันและศิษย์เก่า นอกจากนั้นยังมีความเป็นผู้นำ มีความกล้าแสดงออก ทั้งในขณะที่เรียนและหลังจากสำเร็จการศึกษานักเรียนที่จบไปมักจะได้เข้าไปเป็นผู้นำในสถาบันการศึกษาต่างๆ และเป็นผู้ที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตอาสา มีจิตสาธารณะ รู้จักให้ และแบ่งปันผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน สามารถทำงานกับผู้อื่นได้ดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นักเรียนและศิษย์เก่าเป็นที่ยอมรับในสังคมและสามารถเห็นบุคลิกลักษณะดังกล่าวได้อย่างโดดเด่น

ด้านทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียน พบว่า คือการรักษาอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี มีความเชื่อที่เข้มแข็งในทางขององค์พระผู้เป็นเจ้า เน้นการพัฒนาอุปนิสัยที่โรงเรียนเน้นมาโดยตลอดเพื่อสร้างคนดี คนเก่ง ออกไปทำคุณประโยชน์ให้สังคม พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยมากขึ้น เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

6.3 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 3

1. เป้าประสงค์ (purpose)

ในด้านของเป้าประสงค์พบว่า โรงเรียนมีเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาที่ยึดตามแนวทางของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาโดยใช้การประกาศพระกิตติคุณโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือและจัดการศึกษาบนพื้นฐานของคริสต์ศาสนา ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เรายึดถือการประกาศพระกิตติคุณ และการพัฒนาผู้นำที่สืบต่อมาจากมิชชันนารีผู้ก่อตั้งสถาบันของเรา...”

(หัวหน้างานศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...อาจารย์มาทำงานที่นี่ 37 ปีสิ่งที่สำคัญที่สุดในเรื่องของความยำเกรงพระเจ้าแสวงหาพระเจ้าก่อน เพราะเราเชื่อว่ามิชชันนารีแรกเริ่มที่ท่านเหล่านี้เดินทางมาในการประกาศพระกิตติคุณโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือโรงเรียนสืบทอดสิ่งนี้มาโดย ตลอด เราเชื่อว่าเมื่อให้พระเจ้าก่อนพระเจ้าก็จะทรงนำ”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...เราพัฒนาเด็กตามแบบของพระเยซูคริสต์ เอาชีวิตของพระเยซูคริสต์เป็นต้นแบบสิ่งนี้เป็นเป้าหมายสำคัญของมิชชันนารีเพื่ออ่านออกเขียนได้ เพื่ออ่าน

พระวณะของพระเจ้าเป็นหัวใจในการจัดการศึกษาในตอนเริ่มแรกไม่มีเป้าหมายอื่น...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

2. หลักการ (principle)

ในด้านของหลักการ พบว่า โรงเรียนให้โอกาสในการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมในฐานะที่ทุกคนเป็นผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง เป็นพระฉายาของพระองค์ และโรงเรียนจะพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ โดยการให้โอกาสลูกหลานคริสเตียนเข้ารับการศึกษาในการที่จะช่วยสร้างผู้นำให้กับคริสตจักร และบุคคลทั่วไปที่สามารถเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนในการที่จะช่วยสร้างผู้นำให้กับสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนเปิดโอกาสให้เด็กทุกฐานะโดยเฉพาะลูกหลานคริสเตียน เพราะนี่คือโรงเรียนคริสเตียน โรงเรียนจะต้องสร้างผู้นำให้คริสตจักร โรงเรียนจึงสนับสนุนนักเรียนคริสเตียน เด็กที่ฐานะไม่ดีเราก็มีทุนการศึกษาให้...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...หลักการภายใต้ปรัชญาเราเชื่อว่าเราทุกคนคือผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างเราเชื่อว่าเราทุกคนมีศักยภาพตามพระฉายาของพระเจ้าเพราะฉะนั้นทุกคนมีคุณค่าในสายพระเนตรของพระเจ้าเท่าเทียมกัน เราจึงถือว่าเด็กทุกคนพัฒนาได้เราต้องเปิดโอกาสเราจะพัฒนาเขาตามแบบที่เขาเป็นไม่ใช่ตามแบบที่เราอยากให้เป็น...”

(หัวหน้าฝ่ายศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

นอกจากนั้นโรงเรียนมีหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามสปีริตของโรงเรียน 4 ข้อ คือ 1. มีความจงรักภักดี (loyalty) 2. มีความซื่อสัตย์สุจริต (honesty) 3. มีความรับผิดชอบ (responsibility) 4. มีความรักสามัคคี (unity) ซึ่งหลักการดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...อัตลักษณ์ของนักเรียนเราจะเน้นสปีริต เราจะสร้างเขาให้มีบุคลิกลักษณะแบบนี้ ให้เห็นได้ จับต้องได้ เราได้มีการวิเคราะห์กันถึงสปีริตจึงออกมาเป็น สี่ ข้อนี้ ข้อที่หนึ่งคือ การจงรักภักดี คือการที่เราจะมีความกตัญญูรู้คุณสำนึกในบุญคุณของศาสนา พระเยซูคริสต์ พระเจ้า ประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ โรงเรียน คุณครู พ่อแม่ ข้อที่สองความซื่อสัตย์ สำคัญมากๆเป็นบุคลิกของพระเยซู

คริสต์เลยเมื่อไปดูในแนวคิดของมิชชันนารีก็เน้นเรื่องความซื่อสัตย์อย่างมาก โรงเรียนเราสอน เน้นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ข้อที่สาม**ความรับผิดชอบ** ที่ยิ่งกว่าความรับผิดชอบคือสำนึกความรับผิดชอบ เราได้มอบหมายให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตัวของเขาเอง สอนให้เขามีความเป็นผู้นำสอนให้เขามีความรับผิดชอบ ข้อที่สี่**ความรักสามัคคี** คือ ระบบพี่ ระบบน้อง การให้ความช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เฉพาะศิษย์เก่าแต่ทุกคนทั้งผู้ปกครอง ครู มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...จากสปีริตทั้ง 4 ข้อของโรงเรียนที่สืบทอดมาตั้งแต่ยุคมิชชันนารีจนถึงปัจจุบัน แต่เราก็ไม่ได้ทำด้านอื่นๆเพราะเราจะสอดคล้องคุณธรรมอื่นๆในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ในรายวิชาคริสตจริยธรรม...”

(หัวหน้างานศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

3. กระบวนการ (process)

ในด้านของกระบวนการ พบว่า โรงเรียนมีการจัดการศึกษาแบบองค์รวมในทุกมิติของชีวิต โดยกระบวนการดังกล่าวปรากฏชัดในปรัชญาของโรงเรียน และความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้บริหาร ครู นักเรียน ศิษย์เก่าว่าโรงเรียนมีการพัฒนาครบทุกมิติและมีจุดเน้นในการพัฒนามิตีด้านจิตวิญญาณ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนเน้นทั้งสี่มิติไปด้วยกันทั้งหมด สิ่งที่เราให้ความสำคัญสูงสุดคือ**จิตวิญญาณ** เพราะเราเชื่อว่าถ้าจิตวิญญาณของเขาได้รับการเติมเต็ม ได้เชื่อในพระเยซูคริสต์เขาก็จะได้ทั้งหมด นี่เป็นเป้าหมายหลักเลยคือด้านจิตวิญญาณ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนของเราเน้นการพัฒนาทุกครบทุกมิติของชีวิตเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นำเขาไปถึงพระเจ้าผ่านการศึกษา...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนของเราแน่นอนว่าเราเน้นเรื่องจิตวิญญาณ เพราะโรงเรียนของเราจัดตั้งขึ้นเพื่อการประกาศพระกิตติคุณ แต่ด้านอื่นเราก็ไม่ได้ทิ้งแต่พัฒนาไปพร้อมๆ กันแต่จิตใจจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่เราเน้น...”

(หัวหน้างานศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...ผมคิดว่าจิตใจ คือ อารมณ์สังคมความสัมพันธ์ระหว่างเรากับพี่น้อง และจิตวิญญาณ คือ การติดสนิทกับพระเจ้าการเติบโตกับพระเจ้า...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...มิติที่ผมถูกสร้างจากโรงเรียนมากที่สุดผมว่าเป็นมิติจิตวิญญาณการเข้าหอธรรมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนคริสเตียน ทำให้ผมมีความเชื่อที่เข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับพระเจ้า...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 147, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

โดยโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละมิติดังนี้

1. มิติร่างกาย

พบว่า โรงเรียนประสบปัญหาในเรื่องภาวะโภชนาการของนักเรียนจึงมุ่งเน้นในการพัฒนามิติร่างกายเป็นพิเศษในการดูแลเรื่องโภชนาการ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย เพื่อพัฒนาให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงในฐานะที่ร่างกายเป็นเหมือนพระวิหารของพระเจ้าที่เราต้องดูแล ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนเราเน้นในการพัฒนาในทุกมิติในตอนแรกเราเน้นเรื่องวิชาการกับคุณธรรม แต่ในช่วง 10 ปีหลัง ก็มีผู้ปกครองที่เป็นหมอมาทานข้าวเข้าที่โรงเรียน เขาสังเกตว่าเด็กเดินมา 10 อ้วน 6 เสีย 3 โรงเรียนจึงริเริ่มโครงการโภชนาการสมวัยเป็นโครงการนำร่องของประเทศ ได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุขต้องเน้นทั้งสี่มิติ จริงจริงแล้วเรื่องของร่างกายเป็นรากฐานเป็นพระวิหารของพระเจ้าแต่ในโรงเรียนมักจะ ลืมในส่วนนี้ เพราะถ้ามิติใดมิติหนึ่งหย่อนไปก็จะไม่สมดุล...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...เราจะเน้นเรื่องการกิน การอยู่ การออกกำลังกาย ทั้งครูทั้งนักเรียน ทุกคนจะได้ออกกำลังกาย มีการควบคุมเรื่องของโภชนาการ เราได้รับรางวัลที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพดีเด่นมาตลอด...”

(ครูฝ่ายศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

2. มิติสติปัญญา

พบว่า โรงเรียนเน้นในการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพและความสามารถของนักเรียน โดยการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม ซึ่งมีความคิดเห็นของผู้บริหารและศิษย์เก่าที่สอดคล้องกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนเน้นการพัฒนานักเรียนตามของประทานตามศักยภาพ เชื่อว่าพระเจ้าได้ให้ของประทานที่แตกต่างกัน เราจึงไม่ได้เน้นเฉพาะเด็กเก่ง เราเชื่อว่าเมื่อเด็กได้ เรียนตามศักยภาพของเด็ก เขาจะมีความสุขก็จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนนี้ทำให้ผมกล้าฝัน ในสมัยก่อนด้วยความที่เป็นเด็กต่างจังหวัด ผมมองไม่เห็นอนาคตเท่าไร เราไม่จำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อไปหาความฝัน พอมาเรียนที่นี่เหมือน ผมมีโอกาสมากกว่าเพื่อนๆคนอื่นๆ ได้รับการพัฒนาด้านวิชาการ ทำให้มีอนาคต มีความฝัน เช่น การสอบเข้ามหาวิทยาลัย ได้เจอสิ่งใหม่ๆที่ตอนเรียนต่างจังหวัดไม่เคยทำ...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 157, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

โรงเรียนยังมีความโดดเด่นในด้านวิชาการด้วยการใช้ทฤษฎีด้านการศึกษามีความหลากหลายเพื่อให้มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน ในแต่ละรายวิชามีทฤษฎีการสอนที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยปัจจุบันเน้นการที่เด็กเรียนรู้จากการมีต้นแบบซึ่งโรงเรียนใช้พระเยซูคริสต์เป็นองค์ต้นแบบของโรงเรียน ด้วยความหลากหลายดังกล่าวทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา ดังที่ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...สิ่งสำคัญที่เราทำในด้านวิชาการคือเรื่องของทฤษฎีด้านการศึกษาว่า ทฤษฎี ไหนเหมาะกับสภาพปัจจุบันในเวลานี้ ปัจจุบันเราใช้ทฤษฎีการศึกษาของ

เพียร์เจ บรูเนอร์ เบนคูลาร์และโฮเว็ดการ์ดเนอร์ แต่ทั้งสี่ทั้งปวงคือการเน้นการเป็นผู้นำคือ ปลายทางที่สำคัญ และมีการวางแผนนโยบายในการจัดการศึกษาให้ผู้ปกครองว่าทฤษฎีการเรียนรู้มีหลักคิดตรงไหนเช่น เราใช้เพียร์เจที่มีแนวคิดที่ต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัย หรือเอาของเบนคูลาร์ที่ค่อนข้างชัดเจนว่าเด็กแต่ละคนเรียนรู้จากการมีต้นแบบ **เราจึงใช้พระเยซูเป็นครูต้นแบบ** จึงเป็นเหตุผลว่าครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เด็กเรียนรู้จากสภาพสังคมสิ่งที่เขาประทับใจเป็นแบบโรงเรียนใช้หลายๆทฤษฎีในการจัดการศึกษาเพื่อความสำเร็จสูงสุดในการจัดการศึกษา...”

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียนว่าครูมีรูปแบบการสอนที่หลากหลายและครบถ้วนไม่จำเป็นต้องเรียนพิเศษเสริม ดังที่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...จุดเด่นในด้านวิชาการครูมีวิธีที่หลากหลายในการสอน ครูแต่ละคนก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ผมมองว่าในโรงเรียนครูสอนได้ครบถ้วนไม่จำเป็นต้องเรียนพิเศษเสริม โรงเรียนมีเชิญศิษย์เก่าในการมาพูดกับน้องๆ ในการแนะแนวในการศึกษาต่อ” ...

3. มิติจิตใจ

พบว่า โรงเรียนมีจุดเด่นในการพัฒนามิติจิตใจด้วยการนำสปีริตที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียนมาสู่การปฏิบัติจริงในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจของนักเรียนผ่านกิจกรรมโครงการต่างๆที่เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีผลสะท้อนของสปีริตทั้ง 4 ข้อ ดังที่ หัวหน้างานศาสนกิจสัมภาษณ์, 27พฤษภาคม 2558กล่าวว่า

“...กิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์โรงเรียนได้นำสปีริตของโรงเรียนสี่ข้อไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น ความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน จะมีการจัดกิจกรรมถวายพระพรชัยมงคลในวันพ่อแห่งชาติและวันแม่แห่งชาติ ด้านความซื่อสัตย์มีโครงการทรัพย์บนดินถิ่นม่วงทอง โครงการใจซื่อมือสะอาด ความรับผิดชอบ ความรักสามัคคี จะเป็นรูปแบบของค่าย ของกิจกรรมที่เด็กจะฝึกความรับผิดชอบ รักสามัคคี...”

อีกทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นของศิษย์เก่าที่ว่าการทำงานกิจกรรมในโรงเรียนทำให้รู้จักวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมและเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะรักคนอื่นและมีความปรารถนาที่จะให้เพื่อนๆมาเป็นคริสเตียน ดังที่ ศิษย์เก่ารุ่น 157 **สัมภาษณ์**, 27 พฤษภาคม 2558 กล่าวว่า

“...ได้เจอโลกมากขึ้น ทำให้เรารู้จักวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมมากขึ้น ในฐานะที่เป็นคริสเตียนคนหนึ่ง การที่ได้เข้ามาเรียนที่นี่ เป็นโรงเรียนชายล้วน เราจะได้พบกับสิ่งต่างๆ มากมาย **ผมได้เรียนรู้วิธีการในการดำเนินชีวิตหลายๆ ได้อยู่ท่ามกลางเพื่อนๆที่ลุ่มหลงในอบายมุขทุกอย่าง เราจะเรียนรู้ที่จะรักเขา** แต่ว่ามองข้ามสิ่งที่ไม่ดีของเขาไปได้ **หวังว่าวันหนึ่งเขาจะได้เห็นความรักจากพระเจ้าในตัวผม...**”

นอกจากนั้นยังพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องสภาวะจิตใจ อารมณ์สังคม จากปัญหาครอบครัวที่มีอัตราการหย่าร้างของครอบครัวสูงขึ้น ปัญหาสังคม ปัญหาการอยู่รวมกันกับผู้อื่น ซึ่งโรงเรียนได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนในด้านจิตใจเป็นพิเศษ ดังที่ ครูฝ่ายศาสนกิจ (**สัมภาษณ์**, 27 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...ส่วนที่มีปัญหาคืออารมณ์สังคม พ่อแม่แยกทางกันก็เยอะ สังคมก็เปลี่ยนแปลงไปสิ่งนั้นเป็นปัญหาใหญ่ที่เราต้องดูแลเอาใจใส่ โดยมีกระบวนการให้ **คำปรึกษามีครู ประจำชั้นมีสามฝ่าย เนเนแนว ศาสนกิจ และส่งเสริมระเบียบวินัย** ที่นี้เราจะไม่ตัดสินเด็กให้ออกเลย ถ้าส่งเสริมระเบียบวินัยไม่ไหวก็ส่งต่อมายังศาสนกิจ ถ้าเราช่วยให้เขาเรียนต่อที่นี้ไม่ได้อาจเป็นเพราะเกรด หรือเราพบเขาสายเกินไป แต่สิ่งที่เราจะเน้นย้ำเสมอคือการที่เขามีพระเจ้า พระเจ้ารักเขา...”

โดยฝ่ายศาสนกิจของโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการดูแลนักเรียน ด้วยการจัดตั้งกลุ่มในการดูแลนักเรียนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม ให้นักเรียนมาร่วมทำกิจกรรมพิเศษทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อสร้างสังคมและใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการลดปัญหาทางสภาพจิตใจ ดังคำกล่าวว่า

“...เราสร้างกลุ่มในการดูแลเด็กในอัตราเสี่ยงในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเด็กที่ไม่ดี แต่เด็กเสี่ยงที่จะพบกับภาวะกดดัน การถูกล่อลวงทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ การเปรียบเทียบกัน ตั้งแต่ ป.1 เรียกว่ากลุ่ม super kids **เราก็จะพุ่มพักเขาเป็นพิเศษ**

เด็กหลายคนเจอ สภาวะอะไรหลายอย่างที่เป็ผลกระทบบจากครอบครัวที่แตกแยก
เราก็ประสานกับครูประจำชั้น หัวหน้าระดับชั้น ร่วมกับฝ่ายส่งเสริมวินัย...”

(ครูฝ่ายศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

4. มิติจิตวิญญาณ

พบว่า โรงเรียนมีเป้าหมายในการพัฒนามิติจิตวิญญาณที่สำคัญสองประการคือ การ
มาเป็นคริสเตียน และการนำจริยธรรมคริสเตียนไปใช้ในชีวิต ดังที่ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการ
นักเรียน สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558 กล่าวว่า

“...สิ่งสำคัญที่สุดที่เราอยากได้คือการมาเป็นคริสเตียนแต่อย่างน้อยคือการ
นำจริยธรรมคริสเตียนไปใช้ในชีวิต...”

โดยฝ่ายศาสนกิจของโรงเรียนมีหน้าที่ความรับผิดชอบหลักในการจัดกิจกรรม
เพื่อเสริมสร้างมิติจิตวิญญาณซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การจัดการเรียนการสอนคริสเตียน
ศึกษา และการประกาศพระกิตติคุณ ดังที่ หัวหน้างานศาสนกิจ สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม
2558 กล่าวว่า

“...คริสเตียนศึกษา มีชั่วโมงกิจกรรมเสริมจริยธรรมตั้งแต่ประถม 1 ถึง
มัธยม 6 ประถม สัปดาห์ละ1คาบคาบละ 50 นาที มัธยม สัปดาห์ละ 2 คาบคาบละ
40 นาที ในป.1-ป.2 เข้าไปในหอธรรมทั้งระดับชั้นเรียนร่วมกัน ส่วนป.3-ป.6 จะมี
ครูคริสเตียนเข้าไปสอนในชั้นเรียน เพราะเด็กป.3-ป.6 จะเริ่มมีคำถามครูจะได้ให้
ความรู้ความเข้าใจ มักจะพูดกับครูเสมอว่าแผนการสอนเรามีแต่คำถามของเด็กเป็นสิ่งที่
ที่สำคัญ ส่วนระดับมัธยมเราปรับรูปแบบการสอนให้เข้ากับวัยโดยให้เข้าหอธรรม ตาม
ระดับชั้น ระดับละสองคาบเรียนติดกัน

และ

“...ในด้านที่สองในการประกาศพระกิตติคุณเราจะมีสัปดาห์ฟื้นฟูพัฒนา
จิตใจ 1 ปี 1 สัปดาห์ เราแยกรูปแบบคือ ป.1-ม.2 ใช้กิจกรรมจากสถาบัน
คริสเตียนนิเทศสัมพันธ์ เพราะมีละครมีเพลงที่เหมาะสมกับวัย ส่วน ม.3-ม.6 เป็น
แบบวิทยากร จากภายนอกที่เป็นการประกาศพระกิตติคุณแบบเข้มข้น ใช้เพลงที่
เหมาะกับเขามากขึ้นนอกจากสัปดาห์ฟื้นฟูแล้วมีหน่วยงานทั้งภายในและ

ภายนอกที่เข้ามาจัดกิจกรรม ผู้บริหาร ได้เปิดโอกาสให้เข้ามาจัดกิจกรรมประกาศพระกิตติคุณให้กับนักเรียน ในทุกเช้าจะมีเสียง ตามสายทุกวันจะมีข้อคิดจากพระวจนะก่อนเข้าแถวทุกวัน ถ้าเข้าไปในลิฟท์ก็จะมีข้อพระคัมภีร์ต่างๆรอบๆ โรงเรียนมีการบูรณาการกับวิชาคอมพิวเตอร์ให้เด็กได้ออกแบบ โดยใช้พระคัมภีร์ ซึ่งการให้พระกิตติคุณจะถูกสอดแทรกในทุกส่วนนอกจากนั้นทุกกิจกรรมก็จะมีกรรมนิมัสการพระเจ้าตามวันสำคัญต่างๆ มีกลุ่มนักเรียนคริสเตียนใน โรงเรียนที่เรียกว่าประมวลมิตรคริสเตียนเราก็จะฝึกฝนในการเป็นผู้นำ...”

นอกจากนั้นโรงเรียนมีระบบการอภิบาลและติดตามผลนักเรียนที่รับเชื่อและนักเรียนที่สนใจในการจัดตั้งกลุ่มในการศึกษาพระคัมภีร์โดยพิเศษ ซึ่งได้ประสานความร่วมมือจากคริสตจักรท้องถิ่นและหน่วยงานคริสเตียนภายนอกมาร่วมเป็นผู้ดูแลและสอนพระคัมภีร์นักเรียนในแต่ละกลุ่ม ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในการอภิบาลและติดตามผลเราใช้กระบวนการโดยการแยกกลุ่มเด็กที่รับเชื่อ ออกมาในชั้นเรียนจริยธรรมและจัดกลุ่มใหม่กลุ่มละ 10 คนให้เขามาเรียนพระคัมภีร์โดยพิเศษ โดยมีการเชิญองค์กรและคริสตจักรท้องถิ่นมาช่วยในการดูแลกลุ่มเรา นี้ส่งต่อให้กับคริสตจักรแต่ประสบปัญหาเรื่องคริสตจักรที่อาจขาดความพร้อมในการรับเด็กหรือปัญหาอื่นๆที่เมื่อเด็กเข้าไปในคริสตจักรแล้วไม่ได้ไปอีก เราก็ได้เปิดโบสถ์ในวันอาทิตย์ในโรงเรียนจากกลุ่มนักเรียนคริสเตียนและศิษย์เก่า...”

จากการมุ่งเน้นส่งเสริมในการประกาศพระกิตติคุณและการจัดการเรียนการสอนคริสเตียนศึกษาส่งผลให้มึนักเรียนได้รับเชื่อและมาเป็นคริสเตียนจากกระบวนการนี้ดังที่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า

“...ผมเรียนที่นี้มาตั้งแต่ ป.1 และได้เรียนรู้เรื่องของพระเจ้ามากขึ้นจากโรงเรียน ผมได้ต้อนรับพระเยซูเมื่อตอน ม.1 ในสัปดาห์ฟื้นฟูของโรงเรียนและจากการสอนของโรงเรียนทำให้ผมรู้ว่าพระเจ้าจริงๆ...”

4. บุคลิกลักษณะ (personality)

พบว่า โรงเรียนมีจุดเด่นในการพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูง ซึ่งประจักษ์ชัดจากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้บริหาร นักเรียน และศิษย์เก่า ดังคำกล่าวที่ว่า

“...การสร้างผู้นำคือภารกิจของโรงเรียนในการเตรียมเข้าให้ออกไปสู่สังคม บุคลิกที่เราคาดหวังคือความผู้นำ หรือใช้คำว่า authentic leader คือจะไม่มี pattern ของผู้นำแต่เป็นผู้นำที่แท้แบบปัจเจกบุคคล โดยเรายึดแบบอย่างคุณธรรม จริยธรรมตาม หลักพระคัมภีร์เป็นตัวหลักแต่จะเป็นผู้นำแบบไหนอย่างไรเป็น ปัจเจกบุคคล...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...เราได้ฝึกทักษะความเป็นผู้นำ ทำงานเป็นระบบ ทำให้เรามีความ รับผิดชอบ ในการแบ่งเวลา ความกล้าพูดกล้าคิดกล้าแสดงออกมากขึ้น เรายอมรับ ซึ่งกันและกัน และให้เกียรติซึ่งกันและ กันความภาคภูมิใจในโรงเรียนคือเป็น ส่วนหนึ่งในพันธกิจของ พระเจ้า...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...ไม่มีโรงเรียนไหนที่จะฝึกเราให้เป็นผู้นำอย่างหนัก บ่มเพาะเราได้ขนาด นี้เท่าที่นี้อีกแล้ว ถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้ร่วมงานทุกฝ่ายเราทำได้ร่วมกันได้อยู่ร่วมกันได้...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...เป็นโรงเรียนที่สร้างให้ศิษย์เป็นบุคคลที่สังคมพึงประสงค์ ศิษย์เท่าที่นี้ อาจจะไม่ใช่มัธยมที่โดดเด่นในทางวิชาการมากนัก แต่เกือบทุกคนจะมีทักษะในการ ดำเนินชีวิตและมีความเป็นผู้นำสูง เมื่อเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาหรือวัยทำงาน ศิษย์ เก่ามักได้รับเลือกหรือได้รับโอกาสให้เป็นผู้นำอยู่เสมอสังเกตได้จาก การที่มีเครือข่าย ศิษย์เก่าที่มีคุณภาพ อยู่ในระดับผู้นำของทุกแขนงวิชาชีพทั่วประเทศ...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 151, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

โรงเรียนมีจุดเน้นชัดเจนในการสร้างความเป็นสุภาพบุรุษซึ่งประจักษ์ชัดจากความคิดเห็นที่ สอดคล้องกันของผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ชอบมากในการที่โรงเรียนสร้างนักเรียนให้มีความเป็นสุภาพบุรุษ...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...เด็กของเราเมื่อก้าวไปที่ไหนเขาจะบอกว่าเป็นสุภาพบุรุษ เก่ง และเด็กของเราได้รับจดหมายชื่นชมจากคนข้างนอกเยอะในการที่เขาไปช่วยเหลือคนอื่น ๆ เราไม่รู้ หรือว่าเด็กของเราออกไปข้างนอกอย่างไรบ้าง แต่คนข้างนอกเห็นและชื่นชม...”

(ครูฝ่ายศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งจะเห็นได้ว่าคุณธรรมประจำใจของนักเรียนและศิษย์เก่าที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือความซื่อสัตย์ จากความคิดเห็นของนักเรียนและศิษย์เก่าที่มีความสอดคล้องกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...จบลงไปดูจากรุ่นพี่ที่จบไปทำงานเห็นว่าเขามีความซื่อสัตย์มาก ซื่อสัตย์ในหน้าที่ ในตนเอง ในงานที่ทำไม่มีโกง เพราะโรงเรียนเราเน้นมาก เราโดนปลูกฝังบ่มเพาะมาตั้งแต่ป.1...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...เรื่องความซื่อสัตย์เป็นเรื่องสำคัญในโรงเรียน สมัยผมเรียนของอะไรไว้ในโต๊ะที่ห้องไม่เคยหาย ซึ่งเป็นสิ่งที่เรายึดถือกันมาโดยตลอดเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับโรงเรียน...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 147, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

นอกจากนั้น นักเรียนและศิษย์เก่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าโรงเรียนได้สร้างให้เป็นผู้ที่มีความรักความสามัคคีกันในหมู่คณะ มีความภูมิใจ มีความผูกพัน มีความรักสถาบันและรักซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โรงเรียนสร้างเราให้ มีความรัก ความผูกพัน ความกลมเกลียวสามัคคีในสถาบัน ของรุ่นพี่รุ่นพี่น้อง พวกเรารักกัน เราดีใจเมื่อไปเจอศิษย์เก่าโรงเรียนไม่ว่าอยู่ที่ไหนไม่เคยเจอกันมาก่อนแต่เมื่อรู้ว่าเป็นศิษย์เก่าด้วยกันผมรู้สึกสบายใจเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 147, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558)

“...สังคมในโรงเรียนเราจะสนิทกันง่าย **มีความรักความสามัคคีกัน รักกัน** เวลาเจอรุ่นพี่จะถามกันตลอดว่ารุ่นไหนๆ ต่อกันติดถึงแม้จะไม่เคยเจอกันมาก่อน...”
(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, **สัมภาษณ์**, 27 พฤษภาคม 2558)

5. ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต

พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนจะต้องสืบสานปณิธานของมิชชันนารีในการจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณ การสอนจริยธรรมคริสเตียน มีรากฐานและต้นแบบที่สำคัญในชีวิตของพระเยซูคริสต์ และการเตรียมนักเรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ สู่ความเป็นสากลและความพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เราจะต้องเตรียมพร้อมเด็กของเราองรับการเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทั้งดีและไม่ดี เตรียมให้เข้าพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 แต่อย่างไรก็ดีในการเตรียมชีวิตให้พร้อมสิ่งที่ดีที่สุดคือการสอนเด็กให้มีจริยธรรมคริสเตียนยังใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, **สัมภาษณ์**, 27 พฤษภาคม 2558)

“...ในอนาคตคือการยึดต่อรากฐานอันสำคัญ โดยมีพระเยซูคริสต์เป็นต้นแบบพระเยซูคริสต์ผู้ไม่เปลี่ยนแปลงแม้โลกจะเปลี่ยนไป สิ่งเหล่านี้จะไม่ผิดเพี้ยนเมื่อเราทำสิ่งเหล่านี้ด้วยความรักที่ยิ่งใหญ่หลักการตั้งอยู่บนพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์และพระมหาบัญญัติสองข้อซึ่งจะไม่สั่นคลอน

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษ, **สัมภาษณ์**, 27 พฤษภาคม 2558)

บทสรุปการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 3

จากการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 3 สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านของเป้าประสงค์ (purpose) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีเป้าหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณซึ่งเป็นเป้าหมายที่สืบต่อมาจากมิชชันนารี โดยการให้พระเจ้าเป็นผู้ทรงนำในการจัดการศึกษาด้วยความยำเกรงพระเจ้า และยึดชีวิตและพันธกิจของพระเยซูคริสต์เป็นต้นแบบในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกมิติ

ด้านของหลักการ (principle) สรุปได้ว่า กล่าวโดยสรุป โรงเรียนมีหลักการในการจัดการศึกษาที่ให้โอกาสในการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมเพื่อพัฒนานักเรียนตามความสามารถแบบ

ปัจเจกบุคคล มุ่งเน้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ด้วยสปีริตของโรงเรียนนำไปสู่การบูรณาการในการจัดการศึกษาในทุกส่วน

ด้านของกระบวนการจัดการศึกษา (process) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีกระบวนการในการจัดการศึกษาแบบองค์รวมคือการพัฒนาที่ครบในทุกมิติไปด้วยกันโดยเน้นในการพัฒนามิติจิตวิญญาณด้วยการจัดการเรียนการสอนในวิชาคริสต์จริยธรรมในทุกระดับชั้นซึ่งมีจุดเด่นในการจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ความเหมาะสมกับวัยและบริบทของนักเรียนเพื่อให้ความเข้าใจในพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ได้ดีที่สุด อีกทั้งยังมีการส่งเสริมการประกาศพระกิตติคุณและมีกระบวนการอภิบาลติดตามผลอย่างจริงจัง มีการจัดตั้งคริสตจักรภายในโรงเรียน ในด้านจิตใจนั้น โรงเรียนให้ความสำคัญในการช่วยเหลือดูแลนักเรียนที่ประสบปัญหาด้านสภาพจิตใจด้วยการจัดตั้งกลุ่มและดูแลเป็นพิเศษ ในด้านสติปัญญา โรงเรียนมีจุดเด่นในการพัฒนานักเรียนตามความสนใจและความสามารถของนักเรียนด้วยการมีวิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละวัย และในด้านร่างกาย เรื่องโภชนาการและการบริโภคของนักเรียนเป็นปัญหาที่โรงเรียนให้ความสำคัญในการช่วยเหลือและจัดกิจกรรมในการส่งเสริมด้านโภชนาการของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนเป็นไปตามจุดเน้นคือการพัฒนา นักเรียนทุกมิติให้มีคุณลักษณะตามสปีริตของโรงเรียน

ด้านของบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) สรุปได้ว่า บุคลิกลักษณะที่สำคัญของนักเรียนและศิษย์เก่าคือความเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูง เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาออกไปจากโรงเรียน จะเป็นผู้นำในระดับต่างๆจำนวนมาก มีความเป็นสุภาพบุรุษที่เป็นผลจากการมุ่งเน้นในการสร้างของโรงเรียน มีความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมประจำใจที่สำคัญ และมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีในสถาบันและหมู่คณะ ซึ่งบุคลิกลักษณะดังกล่าวที่โดดเด่นของนักเรียนและศิษย์เก่าล้วนแล้วแต่เป็นผลจากกระบวนการสร้างของโรงเรียนที่ใช้สปีริตของโรงเรียนเป็นจุดเน้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้นำของสังคม

ด้านทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียน สรุปได้ว่า คือทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียนคือการสานต่อเจตนารมณ์ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียน และการพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมในการอยู่ในสังคม และการเป็นพลเมืองโลก

6.4 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 4

1. เป้าประสงค์ (Purpose)

ในด้านของเป้าประสงค์ พบว่า โรงเรียนมีเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนเป็นอันดับแรก ก่อนการให้ความรู้ทางวิชาการซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า “คุณธรรม นำวิชาการ” โดยคุณธรรมจริยธรรมในการปลูกฝังให้กับนักเรียนนั้นตั้งอยู่บนความเชื่อของคริสต์ศาสนาเป็นเรื่องของหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์ด้วยการสานต่อแนวคิดในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี การประกาศพระกิตติคุณ และการเป็นกุลสตรี

“...เราจะพัฒนามนุษย์ด้านคุณธรรมก่อนตามปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า คุณธรรมนำวิชาการ เพราะเราเชื่อว่าเมื่อนุษย์มีคุณธรรมในจิตใจ ความรู้ สติปัญญา นั้นก็จะเป็นสิ่งที่จะเจริญและงอกงามตามไปด้วยคุณธรรมจะนำเข้าไปสู่ปัญญาที่ดีเลิศ โดยคุณธรรมของเราตั้งอยู่บนความเชื่อของคริสต์ศาสนาเป็นเรื่องของหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์ทั้งหมด เพื่อให้นักเรียน ได้พัฒนาขึ้นทั้งด้านคุณธรรม และการดำเนินชีวิต ด้วยการสานต่อแนวคิดของมิชชันนารีที่เข้ามา ท่านมาด้วยความรักของพระเจ้า นำความรักของพระเจ้าเข้ามาสู่โรงเรียน หรือในเวลานั้นเรียกว่าสอนศาสนา ซึ่งไม่ใช่ด้านคุณธรรมอย่างเดียวที่จะได้รับแต่มีทั้งวิชาการ ความเป็นกุลสตรีที่จะต้องได้รับ แต่สิ่งสำคัญคือการให้มีคุณธรรมตามแบบคริสต์ศาสนา เป้าหมายจริงๆคือให้ทุก คนได้รับความรอดในพระเจ้านั้นเอง...”

(หัวหน้างานศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเราก่อตั้งขึ้นด้วยความรักของพระเจ้า ฉะนั้นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ให้การเรียนรู้ในการอยู่กับผู้อื่นได้ โดยมีพระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลาง เป้าหมายคือการประกาศ พระกิตติคุณ ด้วยพื้นฐานของความรักของพระเจ้า...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...ปรัชญาของโรงเรียนของเราคือคุณธรรมนำวิชาการเราเชื่อว่าเด็กต้องเป็นคน ดีก่อน ซึ่งเมื่อเป็นคนดีมีคุณธรรม ความเก่งด้านวิชาการก็จะตามมา ตัวคุณธรรมจะไปเสริมสร้างความเก่งให้กับเขาเราสืบทอดแบบอย่างเจตนารมณ์ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียน มาโดยตลอดใน การสอนความเป็นกุลสตรี สอนเรื่อง การบ้านการเรือน สอนภาษาอังกฤษ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

2. หลักการ (Principle)

ในด้านของหลักการ พบว่า โรงเรียนมีหลักการในการจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ ซึ่งโรงเรียนได้ใช้พระธรรมสุภาพที่ 22:5-6 เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อการบ่มเพาะทางธรรมเพื่อเมื่อนักเรียนโตขึ้นเขาจะเป็นคนดีมีคุณธรรม ซึ่งโรงเรียนมีสปีริตของโรงเรียนที่เป็นฐานคิดจากพระวจนะธรรมของพระเจ้า และจริยธรรมคริสเตียนเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาคุณธรรมผ่านการบูรณาการในส่วนต่างๆในการจัดการศึกษา ดังคำกล่าวที่ว่า

“...หัวใจของเราในการพัฒนาเด็กคือเป็นคนดี เป็นกุลสตรี และเป็นคนเก่ง เพราะฉะนั้นคำว่าเป็นคนดีคือคุณธรรมจริยธรรมตามคริสต์ศาสนาที่ต้องนำตลอดความเป็นกุลสตรีตามอุดมการณ์ในการก่อตั้ง เป็นแนวในการจัดการศึกษาตั้งแต่ที่มาอยู่ผู้บริหารทุกยุคทุกสมัยโรงเรียนได้สานต่อสิ่งนี้อย่างชัดเจน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...รากฐานอุดมการณ์มาจากมิชชันนารีใช้ สุภาพที่ 22:6 ที่จะพูดให้เด็กและคุณครูให้ฟังเสมอว่าสิ่งนี้คือหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ปรัชญาของโรงเรียนคือคุณธรรมนำวิชาการที่ใช้มาตั้งแต่นานแล้ว เรามีความเชื่อว่าถ้าเด็กมีคุณธรรมต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องสร้างตั้งแต่เด็กเป็นโจทย์ที่ผู้บริหารเน้นย้ำเสมอ จากสปีริตในด้านวิชาการจะ บูรณาการในการเรียนการสอน ครูต้องใส่คุณธรรมในจุดประสงค์การเรียนรู้ รวมถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย ทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการจัดคาบเรียนพระคริสตธรรมคัมภีร์ การเข้ามัสการในโบสถ์ที่เด็กจะได้คุณธรรมจริยธรรม...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...แม้แต่ตัวพี่เองที่ไม่ได้เป็นคริสเตียนพี่ก็มีข้อพระคัมภีร์ไปใช้ เด็กก็เหมือนกันเวลาเด็กใช้ภาษาใช้อะไรก็จะอยู่ในสิ่งนี้ ซึ่งจะอยู่ในวิถีชีวิตของเขา โรงเรียนก็มีข้อพระคัมภีร์ทุกหนทุกแห่งแม้แต่ครูเองไม่ว่าจะมีภาระอะไรเราก็ตามจะวางก่อนเมื่อต้องไปร่วมกิจกรรมด้านศาสนา ผู้บริหารก็ยึดสิ่งนี้มาโดยตลอด...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูที่เห็นว่าหลักการที่สำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนคือการตั้งอยู่บนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ที่สะท้อนชัดเจนผ่านการจัดการศึกษาดังกล่าว

“...โรงเรียนจะยึดการสอนจากศาสนาจากพระคัมภีร์เพราะจากที่ฟังมาจากที่เราเข้าไปว่าจะเป็นคาบนมัสการ คุณครูที่เขานำจะเน้นในเรื่องพระคัมภีร์ เรายังไม่ได้เป็นคริสเตียนแต่เราก็เชื่อสิ่งที่สอนก็เป็นทางที่ดี...”

(ครูวิชาคณิตศาสตร์, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...อันดับหนึ่งโรงเรียนใช้หลักคริสตจริยธรรมเป็นตัวตั้ง ควบคู่กับบริบทของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนหญิงล้วน และโรงเรียนประจำ จึงเป็นการฝึกฝนเด็กให้มีระเบียบวินัย สอดแทรกหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาความรัก การให้ การแบ่งปัน จัดอยู่ในการเรียนรู้เยอะมาก...”

(ครูวิชาศิลปะ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

3. กระบวนการ (Process)

ในด้านของกระบวนการ พบว่า โรงเรียนมีการจัดการศึกษาแบบองค์รวมในทุกมิติของชีวิตทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยมีจุดเน้นในมิติจิตวิญญาณด้วยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักคริสต์ศาสนา ซึ่งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและศิษย์เก่ามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

“...ในความสมดุลตรงนี้เราก็พัฒนาไปพร้อมๆกันทุกมิติ เราพัฒนาเด็กได้เต็มศักยภาพ พี่ก็ภูมิใจในความสมดุลทั้ง 4 ด้าน ถ้าเราคิดว่าเด็กจะต้องเก่งและละเอียดคุณธรรม ก็ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง เมื่อเด็กออกไปถ้าศักยภาพของเด็กสูงสอบได้ที่หนึ่งระดับประเทศเมื่อเขาไปเหรียญในมหาวิทยาลัยในคณะอักษรศาสตร์เขาก็ทำคะแนนสูงสุดได้เหรียญทอง และเขาก็ประสบความสำเร็จแต่คุณธรรมก็ไม่ยิ่งหย่อนตรงนี้เป็นระบบที่เราปลูกฝังเขาในภูมิ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...ถ้าคนเราความเก่งหรือความสามารถเราสามารถเรียนทันกันได้แต่คุณธรรม ความรับผิดชอบชั่วดี ต้องใช้เวลาในการสั่งสม มันคงไม่ได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้น

ทันทีที่เรามองถึงในอนาคตว่า **สิ่งนี้จะซึมซับไปในตัวของนักเรียนเอง** ทั้งการน้อมรับการเรียนพระคัมภีร์ สิ่งนี้จะซึมซับไปในชีวิตทุกวัน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเน้นด้านจิตใจเราจะเน้นว่าเด็กจะมีความสุข เน้นคุณธรรม เป็นคนดีและควบคู่กับวิชาการ ให้เป็นคนดีก่อนแล้วความเก่งจะตามมาเอง...”

(ครูวิชาภาษาอังกฤษ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเน้นในทุกด้านไปด้วยกัน สิ่งที่เป็นไปด้วยกันเรื่องการศึกษาความรู้ และจิตใจได้สำนึกที่ต้องมีต่อบุพการีรู้คุณเป็นองค์รวมไปด้วยกัน ...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเรียนเน้นเรื่องจิตวิญญาณมากที่สุด อีกสามด้านเป็นรองแต่ไปด้วยกันแบบองค์รวม...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 109, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

โดยโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละมิติดังนี้

1. มิติร่างกาย

พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญในการเสริมสร้างนักเรียนให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีการเจริญเติบโตตามวัย ด้วยการส่งเสริมการออกกำลังกาย การควบคุมดูแลเรื่องโภชนาการในการรับประทานอาหารของนักเรียนทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรง แจ่มใส ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในด้านร่างกายเราก็ส่งเสริมในด้านทักษะด้านกีฬา การออกกำลังกาย โภชนาการในเรื่องอาหารการกิน เราก็ดูแลอย่างดี เด็กของเรามีสุขภาพที่ดี สดใส ร่าเริง...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

แต่พบว่าความคิดเห็นของครูมีความคิดเห็นที่ว่าสิ่งที่โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนมากขึ้นคือ เรื่องของการออกกำลังกายเพราะนักเรียนค่อนข้างอ่อนแอมีภูมิคุ้มกันต่ำน้อย ดังคำกล่าวที่ว่า

“...สิ่งที่จะต้องพัฒนาคือเรื่องของร่างกาย เพราะเด็กอยู่บ้านไม่ค่อยได้ทำอะไรเอง และไม่ค่อยมีแรง ไม่มีภูมิคุ้มกัน ทนความร้อนนั้นขึ้นอีก...”

(ครูวิชาคณิตศาสตร์, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมคือด้านร่างกาย เพราะไม่มีเวลาออกกำลังกาย เขาค่อนข้างจะอ่อนแอด้านร่างกาย บริโภคอาหารที่เป็นแป้งค่อนข้างเยอะควรออกกำลังกายมากขึ้น...”

(ครูวิชาศิลปะ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

2. มิติสติปัญญา

พบว่า โรงเรียนได้มีจุดเด่นในการส่งเสริมโครงการพิเศษเพื่อความเป็นเลิศในทางวิชาการด้านต่างๆทั้งวิชาภาษาอังกฤษ ด้วยการเพิ่มรายวิชาภาษาอังกฤษมากกว่าจำนวนชั่วโมงที่หลักสูตรแกนกลางบังคับ มีการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนด้วยการใช้ภาษาอังกฤษ มีโครงการส่งเสริมวิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ โดยเน้นการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนและทักษะของศตวรรษที่ 21 ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในจุดเด่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมีหลักสูตรคริสตจริยธรรมที่ทำตามหลักสูตรของสภาคริสตจักรในประเทศไทย หลักสูตรภาษาอังกฤษนอกจากหลักสูตรขั้นพื้นฐานเรามีหลักสูตรพิเศษ IEC เราจะเพิ่มเข้ามาเป็นห้องเรียนพิเศษขึ้นมาสอนโดยครูต่างชาติ มีหลักสูตรวิทย์คณิตของ สสวท. โดยนำแนวคิดหลักของ stem educationในการพัฒนาการเรียนการสอนพัฒนากระบวนการคิดที่เด็กไทยยังอ่อน แต่ที่นี่เราเติมเต็มให้เขา...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...เราเน้นเรื่องทักษะการคิดและทักษะของศตวรรษที่ 21 ซึ่งมองดูว่า 3 R 7 C เป็นสิ่งที่เป็นรากฐานตั้งแต่สมัยมิชชันนารี เราไม่ได้เน้นเรื่องของความรู้แต่เราเน้นเรื่องความคิดและมีกระบวนการเรื่องของสเต็ม ในด้านภาษาอังกฤษเด็กถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เริ่มต้น จำนวนวิชาเรียนภาษาอังกฤษประถมปกติหลักสูตรบอกให้เรียน 1 คาบต่อ สัปดาห์ เราเพิ่มเป็น 5-6 คาบต่อ สัปดาห์ สิ่งสำคัญเราเริ่มจะการสร้างเจตคติที่ดีต่อเด็กให้เขาเกิดความรักในภาษาอังกฤษนอกจากนั้นมิกิจกรรมแบบ

ภาษาอังกฤษ เช่น การ พูด การอธิษฐานหน้าเสาธงเป็นภาษาอังกฤษในวันพุธจะเป็นระดับมัธยม วันพฤหัสบดีเป็นของประถม...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

3. มิติจิตใจ

พบว่า โรงเรียนมีการบูรณาการสปีริตของโรงเรียนในหลักสูตรต่างๆเพื่อปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีงามของนักเรียน ทั้งการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีหลักสูตรกฤตสตรี มีหลักสูตรอุปนิสัยในการพัฒนาจิตใจของนักเรียน และมีระบบดูแลนักเรียนที่เป็นความร่วมมือของ 4 ฝ่ายทั้งครูประจำชั้น ครูแนะแนว ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายศาสนกิจ โดยโรงเรียนรักษาและพัฒนาเรื่อง Boarding school ในการดูแลนักเรียนที่ครบทุกมิติของชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เราได้สอดแทรกจริยธรรมคริสเตียนในรูปแบบของอุปนิสัยของมิชชันนารีที่ผ่านการถ่ายทอดจากแบบอย่างชีวิตของพระเยซูคริสต์ในความรัก ความทุ่มเท มุ่งมั่นและเสียสละเรานำสิ่งนี้ไปบูรณาการในหลักสูตรต่างๆเพื่อปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีงามของนักเรียน...”

(หัวหน้างานศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...มีการนำสปีริตไม่บูรณาการในการเรียนการสอนในกิจกรรม Home Room ในกิจกรรมต่างๆเสริมให้เขามีคุณลักษณะตามสปีริตของโรงเรียน ตัวอย่างเช่น การแบ่งปันในเทศกาลคริสต์มาสนักเรียนก็จะรวบรวมของขวัญไปแจกให้กับคนยากไร้ เราได้ทำหลักสูตรกฤตสตรีที่เป็นการเรียนรู้เรื่องของประวัติโรงเรียน ประวัติมิชชันนารี มีสปีริต มี character ที่จะส่งไปให้กับเด็กที่เราจะลงไปในหลักสูตรไปใช้ในวิชา คุณลักษณะ วิชา home room วิชาคริสตจริยธรรม และวิชาอื่นๆโดยบูรณาการเข้าไป...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนมีหลักสูตร character education กำลังดำเนินการในการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนในการพัฒนาอุปนิสัยเพราะในเวลานี้คุณธรรมในสังคมไทยกำลัง หายไปแต่โรงเรียนของเราต้องคงอยู่เป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนพยายามรักษาเรื่องของ Boarding school เอาไว้ เพราะเป็นเจตนาารมณณ์อันชัดเจนของโรงเรียน ถึงแม้ว่าเวลาปัจจุบันทำได้ค่อนข้างยากในโลกของการแข่งขันการจัดระบบหอพักในปัจจุบันทำได้ยาก แต่สิ่งที่เราทำคือการจัดการเรียนเสริมมีอาจารย์พิเศษเขามาสอนเสริมจัดกิจกรรม ให้เขาได้เรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยี พี่มองว่าเราทำได้ดี ผลสะท้อนกลับคือ ความรักความผูกพัน การอยู่รู้จักปรับตัว เขาต้องเอาคนอื่นมาก่อน ไม่ได้เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ตรงนี้ที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ที่ออกไปทำให้เข้ากับสังคมต่างๆ ได้ดี เราฝึกให้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันเป็นระบบพี่น้อง เมื่อเขาออกไปเขาดูแลตนเอง ดูแลคนอื่นได้...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งสอดคล้องกับความคิดของครูที่ว่านักเรียนได้รับการปลูกฝังเรื่องสปิริตจนแสดงออกผ่านการกระทำอย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ ครูวิชาศิลปะ สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558 กล่าวว่

“...สปิริตกับเด็กที่เข้ามาปีสองปีอาจไม่รู้สึกแต่เขาอยู่กับการเทศนาในวันศุกร์ การพูดถึงของครูคริสเตียนสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นวิถีชีวิต เช่น เรื่องการให้ ตอนเล็กๆ เขาจะได้ร้องเพลงลำธารเล็กๆโอ้จงให้โอ้จงให้ พอโตขึ้นมา เขาจะรู้สึกว่ามีเรื่องอะไรที่เดือดร้อนในหมู่เพื่อนๆ หมู่คุณครู เขาก็จะช่วยเหลือ ตัวอย่างเช่นมีคุณครูท่านหนึ่งเป็นมะเร็งเขาก็รวบรวมเงินเพื่อช่วยเหลือคุณครู สิ่งนี้เป็นวัฒนธรรมที่ตกทอดกันมา เมื่อเขาจบไปเขาจะรู้ว่าเขาแตกต่างจากเด็กที่อื่นเพราะโรงเรียนเราเน้นสิ่งนี้มาก...”

4. มิติจิตวิญญาณ

พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญในด้านจิตวิญญาณอย่างมากทั้งการให้ความสำคัญในการนมัสการพระเจ้าของครูในทุกตอนเช้าก่อนเริ่มทำงาน การอธิษฐานก่อนนอนของนักเรียนหอพัก ด้วยเห็นว่าการพัฒนาจากข้างในเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังคำกล่าวว่

“...คุณธรรมจริยธรรมนี้มาก่อนเลยตามนโยบายที่เราได้รับมาไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ตามเรื่องนี้ต้องให้ความสำคัญและมาก่อนเป็นอันดับแรกอย่างเช่นทุกเช้าจะมีการนมัสการ แม้แต่คุณครูเองก็จะเริ่มด้วยการอธิษฐานตอนเช้า ก่อนเด็กจะ

นอนก็มีการอธิษฐานตลอด ธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวยึดถือมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าครู
ไม่ได้เป็นคริสเตียนแต่เราก็อยู่ในธรรมเนียมมาโดยตลอด...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเน้นเรื่องจิตใจและจิตวิญญาณ เราเน้นหนักในเรื่องของภายใน
และเน้นเรื่องของผลพระวิญญาณที่เป็นจุดเน้นของศาสนกิจในสองปีนี้...”

(หัวหน้างานศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนามิติฝ่ายจิตวิญญาณผ่านฝ่ายศาสนกิจของโรงเรียน
โดยมีการสอนคริสตจริยธรรมในชั้นเรียน การเข้าห้องนมัสการในการฝึกซ้อมเพลงประสาน
เสียงในทุกวันพฤหัสบดี และการนมัสการโดยมีการแบ่งปันข้อคิดในพระวจนะธรรมของพระเจ้า
ในทุกวันศุกร์ มีสัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิต มีระบบติดตามและดูแลผู้เชื่อใหม่ มีการเรียนพระ
คัมภีร์และกิจกรรมนักเรียนคริสเตียน ดังที่ หัวหน้างานศาสนกิจ (สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม
2558) กล่าวว่า

“...เราจะมิกงานประกาศ หนึ่งจะเป็นเรื่องของการสอนคริสตจริยธรรม หรือ
การสอนพระคัมภีร์ เน้นเรื่องสอนการเป็นคนดี มีการเรียนตั้งแต่ประถมวัย จนถึง
ม. 6 โดยดึงสิ่งที่มีความจำเป็นที่เขาต้องรู้เข้าต้องมีโดยให้พระวจนะของพระเจ้าเป็น
แนวทางในการดำเนินชีวิต ผู้บริหาร ครูคริสเตียนจะมีชั้นเรียนในการมาสอน
ศาสนกิจตรงนี้ด้วยให้ทุกคนมีส่วนร่วม เรามีสัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิต มีการ
ออกไปประกาศข้างนอก ไปแสดงละคร ไป แจกใบปลิว มีกลุ่มเรียนพระคัมภีร์ แต่ละ
ปีมีคนรับเชื่อเยอะแต่เมื่อเวลาผ่านไปก็เหลือไม่เยอะ บางคนครอบครัวไม่พร้อม เด็ก
ยังเล็กเกินแต่เป้าหมายสูงสุดคือการได้รับความรอด มีการฝึกซ้อมเพลง
นมัสการ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกเรื่องสมาธิการสำรวม การออกเสียงเพลง การนมัสการ
พระเจ้า วันพฤหัสบดีจะเป็นวิชาซ้อมเพลงนมัสการ จะได้เรื่องของการประกาศ เรื่อง
ของพระเจ้าผ่านบทเพลงด้วย วันศุกร์ก็จะเป็นการนมัสการเลยจะมีอาจารย์จาก
ภายนอกมาแบ่งปันเรื่องราวของพระเจ้า เด็กทุกคนจะเข้าห้องนมัสการทุกระดับจะ
ได้เข้าอาทิตย์ละ 1 ครั้งๆละ 50 นาที ตอนเช้ามีเสียงตามสายเป็นเพลงหนุนใจ
เพลงสั้นให้กำลังใจ มีกลุ่ม Care ของครูและเด็กในช่วงนักเรียนพักให้คำปรึกษา
แบ่งปันหนุนใจซึ่งกันและกัน สำหรับนักเรียนหอพักในเวลา 19.00-19.15 ในการ
อธิษฐานก่อนที่จะไปห้องหนังสือ ถ้าวันอาทิตย์เด็กหอพักจะไปเข้าโบสถ์ในวัน
อาทิตย์ที่คริสตจักร...”

โดยผลจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการประกาศพระกิตติคุณทำให้แต่ละปีมีนักเรียนที่รับเชื่อจำนวนมากดังกล่าวว่า

“...ในแต่ละปีมีเด็กรับเชื่อมากกว่า 200 คนต่อปีโดยเราจะเรียกรับเชื่อตั้งแต่ ป.4 ขึ้นไป เรามีกระบวนการคัดสรรให้เป็นผู้ที่มีความสนใจอย่างแท้จริงมีกลุ่มผู้สนใจ และผู้รับเชื่อมีองค์กรจากภายนอกและคริสตจักรเข้ามาช่วย มีบทเรียน มีการติดตามและ ประเมินผล ระบบการติดตามของเรายังไม่ค่อยดี บุคลากรเราน้อย การติดตามเราไม่ต่อเนื่อง ศิษย์เก่าของเราที่ออกไปรับเชื่อเราก็ไม่ได้ติดตาม กลุ่มนักเรียนคริสเตียนของเรามีประมาณ 200 คนมีกลุ่มการเรียนรู้พระคัมภีร์ของกลุ่มนักเรียนคริสเตียนโดยมีครูฝ่ายศาสนกิจในการที่จะสอนพระคัมภีร์...”

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของศิษย์เก่าที่เห็นว่าสิ่งที่ได้รับจากการเสริมสร้างจากโรงเรียนสิ่งที่จดจำได้มากที่สุดคือคำสอนในการนมัสการพระเจ้าและวิชาคริสตจริยธรรม ดังที่ ศิษย์เก่ารุ่นที่ 109 สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558 กล่าวว่

“...สมัยก่อนมีเรียนพระคัมภีร์ทุกวันตอนเช้า โรงเรียนจะหยุดวันพฤหัสบดี เรียนที่นี้ตั้งอนุบาล 1 ถึงป.6 และมีระบบหอพักตั้งแต่ป.5 มีการเข้าโบสถ์ทุกวันศุกร์ ตอนเช้าในทุกระดับชั้น ถ้าเป็นนักเรียนประจำวันอาทิตย์ก็จะไปโบสถ์ **สิ่งที่จดจำได้** จากการเรียนใน โรงเรียนคือจงรักเพื่อน บ้านเหมือนรักตนเอง การให้เป็นเหตุให้มีความสุขมากกว่าการรับ...”

4. บุคลิกลักษณะ (Personality)

พบว่า โรงเรียนได้สร้างนักเรียนและศิษย์เก่าให้มีบุคลิกลักษณะที่โดดเด่นในการเป็นผู้นำ มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการกิจกรรมภายในโรงเรียนที่ได้เสริมสร้างศักยภาพความเป็นผู้นำจนเป็นที่ประจักษ์ชัด นักเรียนและศิษย์เก่ามีคุณธรรมประจำใจในเรื่องความสัตย์ซื่ออย่างเด่นชัด รักในการช่วยเหลือและแบ่งปันผู้อื่น มีจิตอาสาและจิตสาธารณะ และมีความเป็นกุลสตรี มีมารยาทที่ดีงาม ซึ่งเป็นการปลูกฝังจากโรงเรียนจนกลายเป็นวิถีชีวิตของนักเรียนและศิษย์เก่าทุกคน ดังคำกล่าวว่

“...เด็กของเราเมื่อจบออกไปเขาจะเป็นคนดี เป็นกุลสตรี และเป็นคนเก่ง เมื่อจบไปตรงนี้ก็ชัดเจน เขาก็เป็นคนดีตามค่านิยมของโรงเรียน มีความรัก รักซึ่งกัน

และกัน มีความสามัคคีกัน เมื่อเขาไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัย เด็กของเราก็จะเข้าไป มีบทบาททำคุณประโยชน์ต่อสังคม เราจะได้รับการสะท้อนกลับมาจำนวนมากใน สถาบันต่างๆ ที่เด็กไปอยู่ มักกล่าวว่าเด็กโรงเรียนเราทำได้ทุกอย่าง ตีดิน เป็นคนดี ทำกิจกรรมเก่ง มีภาวะ ผู้นำสูง นี่คือผลผลิตที่เราภาคภูมิใจ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...ศิษย์เก่าแต่ละคนที่เป็นใหญ่เป็นโตเขาได้ใช้แนวคิด จริยธรรมแบบพระเยซูคริสต์ในการดำเนินชีวิต ศิษย์เก่าทั้งหมดที่เขามาแบ่งปันประสบการณ์พบว่าเขา เล่ามันล้นแล้วแต่ได้รับการปลุกฝังและการสร้างจากฐานคิดของสปีริตของโรงเรียน คือแบบอย่างที่ดีงามจากพระเยซูคริสต์ สมบัติล้ำค่านี้ยังติดตัวเขาอยู่ตลอดไป...”

(หัวหน้าศาสนกิจ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...ความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ ความสัตย์ซื่อ สิ่งนี้เป็นจุดเด่นเมื่อ พูดคุยกับผู้ปกครอง จากสถาบันที่เด็กของเราไม่เรียนต่อ เรื่องความสัตย์ซื่อเป็นหัวใจ หลักของโรงเรียนทุกในศูร์ในการนมัสการเราจะจบด้วยเพลงฉันจะซื่อสัตย์เป็น เหมือนคำปฏิญาณของเขา และศิษย์เก่ามักพูดเสมอว่าสิ่งที่เขาได้รับการสร้างจาก โรงเรียนมากที่สุดคือความสัตย์ซื่อ เป็นสิ่งที่ติดตัวออกไป...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีกทั้งยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ปกครองและศิษย์เก่าว่า บุคลิกลักษณะความเป็นผู้นำ เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นกุลสตรี และเป็นผู้มีความรู้เป็นสิ่งที่ นักเรียนได้รับการเสริมสร้างจนประจักษ์ชัดตั้งค้ำกล่าววว่า

“...สิ่งที่เขาพัฒนาอย่างชัดเจนคือเรื่องการเรียนได้มีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัด ตอนอยู่อนุบาลเขาไม่ได้เก่งขนาดนี้พอป.1 เข้ามาเรียนที่นี้วันแรกที่เข้ามาเรียนเขา บอกเขา รักที่นี้ เขารักคุณครูที่นี้มาก เขาก็รักที่นี้มาก การเรียนก็ดีขึ้น น้องก็ เรียบร้อยเวลาอยู่บ้านก็จะบอกเสมอว่าครูสอนว่าต้องทำแบบนี้แบบนี้...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...คุณแม่ว่าจิตใจที่โรงเรียนเน้นมาก เรื่องความสัตย์ซื่อ ความเป็นผู้นำ เมื่อก่อนน้องเป็น คนขี้อายแต่พอมาเรียนที่นี้น้องพัฒนาไปมากในเรื่องนี้...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...เรื่องวินัยดีมากคุณครูดูแลเหมือนลูกเหมือนหลาน สักมรักกันเหมือนพี่เหมือนน้องสปิริตของโรงเรียนจปรุ่นไหนออกไปก็จะช่วยเหลือกันตลอดไม่ว่าจะไปทำอะไรที่ไหนเราก็เป็นที่ยอมรับของสังคม การเป็นนักเรียนประจำได้เรื่องระเบียบวินัยในการทำงานทำกิจกรรมและการ อยู่ร่วมกันกับผู้อื่น...”

(ศิษย์เก่ารุ่น 109 , สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

5. ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต

พบว่า โรงเรียนมีทิศทางในการจัดการศึกษาในอนาคตโดยการสืบสานแนวคิดของมิชชันนารีให้คงไว้โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการที่มีความเหมาะสมกับบริบทและเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ เตรียมความพร้อมสู่การพัฒนาในระดับสากลทั้ง ประชาคมอาเซียน ประชาคมโลก และทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังคำกล่าวที่ว่า

“...สืบต่อจากแนวคิดของมิชชันนารี ทำให้สิ่งนั้นตั้งมั่นคงอยู่ ปรับให้เข้ากับสถานการณ์ เราในฐานะโรงเรียนเป็นผู้ให้ความรู้เราต้องสวนกระแสเราจะไม่เอนเอียงไป ตามกระแสโลกแต่เราจะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กของเราเมื่อเขาโตขึ้นเขาจะออกไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...สิ่งที่เรากำลังมุ่งเน้นคือการพัฒนาเด็กสู่ศตวรรษที่ 21 เด็กต้องได้รับการฝึกฝนทักษะที่ครบถ้วน โรงเรียนนำมาเป็นยุทธศาสตร์ 3R7C เพื่อนำไปพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง และพยายามส่งเด็กเข้าร่วมการแข่งขันระดับสากลมากขึ้น มีเป้าหมายมีตัวชี้วัด อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งเรื่องการส่งเสริมการศึกษาพระคัมภีร์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการเสริมสร้างนักเรียนให้ยึดพระวจนะของพระเจ้าในการดำเนินชีวิต พัฒนาจิตใจเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และพัฒนาระบบติดตามและอภิบาลผู้เชื่อใหม่เพื่อให้มีจำนวนนักเรียนมาคริสเตียนมากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“...อยากให้มีกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกทักษะการคิดให้เด็กมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการคิดแบบมีวิจารณญาณ การสื่อสารเด็กจะต้องตื่นตัวและพัฒนาเรื่อง ภาษา ในระบบพัฒนาคุณธรรมและศาสนกิจเวลาสอนที่อยากให้เกิดต้องยึดพระคำของพระเจ้าเอาเหตุการณ์ปัจจุบันโดยใช้พระคัมภีร์เป็นหลักคิดในการสอนและสอดแทรกเด็กด้วยพระคัมภีร์ให้เชื่อมโยงกัน ถ้ามีข้อพระคัมภีร์ที่ติดอยู่ในใจเข้าจะนึกถึงได้เสมอ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

“...พี่ไม่ได้เป็นคริสเตียนแต่พี่มองว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญในเรื่องของการรับเชื่อ เมื่อจัดกิจกรรมอะไรไปแล้วเด็กมีความสนใจในการไปศึกษาต่อ แต่พี่มองว่าการที่จะดูแล การอภิบาลผู้ที่รับเชื่อ ให้เขามีเปอร์เซ็นต์ การรับเชื่อสูงขึ้น ลำพังเพียงโรงเรียนอย่างเดียวคงไม่ได้ควรจะมีกลยุทธ์หรือมีวิธีอย่างไร ในการที่จะช่วยกันติดตามผู้เชื่อใหม่ ให้หลายๆองค์กร มีหลักการมีวิธี ที่จะช่วยกันและเป็นสิ่งที่จูงใจได้อาจจะมีเป้าหมายเป็นเปอร์เซ็นต์ มีเป้าหมายชัดเจน และเราก็ช่วยกัน ...”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558)

บทสรุปการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 4

จากการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 4 สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านของเป้าประสงค์ (purpose) สรุปได้ว่า โรงเรียนยังคงสืบสานปณิธานในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียนคือการประกาศพระกิตติคุณ โดยการมุ่งเน้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนและการอบรมความรู้ทางด้านวิชาการเพื่อเป็นกุลสตรีที่เพียบพร้อม

ด้านของหลักการ (principle) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีหลักการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสตธรรมคัมภีร์ในการจัดการศึกษาในการเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมด้วยการมุ่งเน้นในการที่จะพัฒนาคุณธรรมก่อนการพัฒนาวิชาการซึ่งเมื่อนักเรียนมีคุณธรรมดีก็จะเป็นส่วนที่เสริมในการเรียนทางวิชาการให้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีไปด้วย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของสถาบันคือการเป็นกุลสตรีที่ดี มีคุณธรรมและมีความรู้

ด้านของกระบวนการจัดการศึกษา (process) สรุปได้ว่า โรงเรียนให้ความสำคัญในการพัฒนามิตินด้านจิตวิญญาณอย่างมากในทุกระดับของโรงเรียนทั้งการเข้าห้องนมัสการพระเจ้าของครู การนมัสการของคณาจารย์เจ้าหน้าที่ การนมัสการพระเจ้าของนักเรียนในทุกระดับชั้น ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างมิติจิตวิญญาณผ่านกิจกรรมของฝ่ายศาสนกิจ มีการเรียนคริสตจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องพระคริสตธรรมคัมภีร์มากยิ่งขึ้น เป้าหมายเพื่อให้นักเรียนมาเป็นคริสเตียนและการมีพระเยซูคริสต์ในชีวิต มีสัปดาห์ฟื้นฟูที่มีนักเรียนรับเชื่อจำนวนมาก โรงเรียนมีระบบในการติดตามโดยการเชิญหน่วยงาน องค์กรภายนอก และคริสตจักรมีส่วนร่วมในการติดตามนักเรียนสนใจเชื่อ ซึ่งผลสะท้อนจากการจัดกิจกรรมเพื่อบ่มเพาะดังกล่าวทำให้ศิษย์เก่า นักเรียนมีความเชื่อและความศรัทธาในองค์พระผู้เป็นเจ้าและมาเป็นคริสเตียน

ด้านของบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) สรุปได้ว่า บุคลิกลักษณะที่สำคัญของนักเรียนและศิษย์เก่าคือความเป็นผู้นำ ความมีคุณธรรม มีน้ำใจ มีความซื่อสัตย์ รู้จักแบ่งปัน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นกุลสตรีมีมารยาทที่งดงาม พูดจาไพเราะ วางตัวในสังคมได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการสร้างของโรงเรียนและปลูกฝังคุณธรรม นำวิชาการของโรงเรียนจนกลายเป็นอุปนิสัยและบุคลิกลักษณะที่สำคัญของนักเรียนและศิษย์เก่า

ด้านทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียน พบว่า ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียนคือการสานต่อเจตนารมณ์ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียนด้วยการมุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนา พัฒนาศักยภาพนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในกระบวนการคิดวิเคราะห์ มีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นสากล และนักเรียนสำเร็จการศึกษาออกเป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ และเป็นกุลสตรี

CHULALONGKORN UNIVERSITY

6.5 บทวิเคราะห์โรงเรียนที่ 5

1. เป้าประสงค์ (purpose)

ในด้านของเป้าประสงค์ พบว่า โรงเรียนมีเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาตามแนวทางของมิชชันนารีคือการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ที่ผู้บริหารทุกยุคทุกสมัยได้สานต่อแนวทางนี้มาโดยตลอด โรงเรียนมีปรัชญาจากพระคัมภีร์สุภาพิต 1:7 โดยทุกอย่างที่กระทำในโรงเรียนให้พระเจ้าเป็นที่หนึ่งและยำเกรงพระเจ้าก่อนเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ปรัชญาของโรงเรียนคือความนำเกรงพระเจ้าเป็นป่อกเกิดของความรู้อย่างที่เราทำอยู่ใน DNA ของเราคือให้พระเจ้าเป็นที่หนึ่ง ยำเกรงพระเจ้าก่อนผ่านทุกอย่างที่เราทำเราจะเริ่มต้นด้วยการนมัสการพระเจ้าและความเชื่อฟังให้พระเจ้า

เจ้าทรง พระเจ้าก็ตอบคำอธิษฐานและพระเจ้าจะทรงอวยพรโรงเรียน **สิ่งนี้อยู่ในจิตวิญญาณของโรงเรียน**เป็นที่เรียบร้อยไปแล้ว **เราจะทำทุกอย่างที่โยงไปถึงความนำเกรงพระเจ้าทั้งหมด** โรงเรียนของเรามีอายุมากกว่า 150 ปี ผมได้มารับตำแหน่งผู้บริหารมา 4 ปี **สิ่งที่เห็นคือผู้บริหารทุกรุ่นเอาจริงเอาจังกับการประกาศนี่คือการที่มิชชันนารีมาบุกเบิกที่นี่คือการประกาศพระกิตติคุณ** ซึ่งที่นี้มิชชันนารีได้สร้างคริสตจักรก่อนการตั้งโรงเรียน ซึ่งพัฒนาการของโรงเรียนมาจากโรงเรียนอาชีวะที่มิชชันนารีมาให้การศึกษ และวิชาชีพ...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...เป้าหมายหลักของเราคือการพัฒนาให้นักเรียนให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ในส่วนอัตลักษณ์เอกลักษณ์ของโรงเรียนเราเน้นเรื่องความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย การมีวินัย เราจะเน้นในเรื่องนี้เป็นเอกลักษณ์...”

(อนุศาสนิก, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...ผู้บริหารที่ผ่านมาก็ยึดแนวทางเดียวกันกับมิชชันนารี **พระเจ้าคือบุคคลที่เราให้ความสำคัญเรานำเอาแบบอย่างชีวิตของพระองค์ท่านมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้บริหาร ครู นักเรียน และส่งต่อสิ่งนี้ให้ผู้ปกครองทราบด้วย...**”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาพฤติกรรม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

2. หลักการ (Principle)

ในด้านของหลักการ พบว่า โรงเรียนมีหลักการในการจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อตามหลักของคริสต์ศาสนา และพระคริสตธรรมคัมภีร์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่โรงเรียนใช้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...หลักในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนอยู่ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในระยะนี้เราบอกว่าโรงเรียน**บริหารจัดการศึกษาบนรากฐานความเชื่อตามหลักคริสต์ศาสนา**มุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่ได้มาตรฐานสากลตรงส่วนนี้ในเมื่อเราเป็นโรงเรียนทุกอย่างจะลงไปที่ตัวนักเรียน ทั้งหมด โดยสองส่วนใหญ่อคือการบริหารจัดการบนรากฐานของคริสต์ศาสนาและการเป็นมาตรฐานสากลสะท้อนถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หมดเลย **พัฒนาในด้านความรู้คุณธรรม ควบคู่กันเพราะฉะนั้น**

เราสามารถพูดได้อย่างเต็มปากว่าในส่วนของการพัฒนาคุณธรรม เราไม่ได้ใช้หลักอื่นเลย เราใช้หลักของคริสต์ศาสนาอย่างเดียว...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเราจะพยายามจะสร้างคนโดยใช้พระคัมภีร์เป็นรากฐานทั้งนักเรียนครูและบุคลากรทุกคน...”

(ครูฝ่ายศาสนกิจแผนกประถมศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งโรงเรียนมีจุดเน้นในการสานต่อเจตนารมณ์ในการให้โอกาสในการจัดการศึกษาที่เป็นแนวคิดหลักในการเกิดโรงเรียนในอดีตคือการยกระดับการศึกษาของสตรีให้มีความทัดเทียมกับชาย ซึ่งโรงเรียนได้สานต่อแนวคิดดังกล่าวในการให้โอกาสกับนักเรียนทุกคนที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและพัฒนานักเรียนแบบปัจเจกบุคคลเพื่อกลายเป็นผู้มีความรู้คุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพเฉพาะตน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เราได้สืบต่อเจตนารมณ์ดังกล่าวในการเป็นที่ที่ให้โอกาสในการศึกษา สมัยก่อนให้โอกาสผู้หญิงในการศึกษา สมัยนี้เราถือว่าเป็นการให้โอกาสเหมือนกันในระยะนี้ของโรงเรียนเราอาจไม่ได้นักเรียนที่เป็นเลิศหรือนักเรียนหัวกระทิงของจังหวัด แต่เราก็มองถึงโอกาสของเด็กทุกคนที่จะเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา เด็กที่อาจไม่ได้เป็นที่หนึ่ง แต่เมื่อเขามาอยู่ที่เรา เราจะสามารถพัฒนาและให้โอกาสเขาได้ เพราะฉะนั้นตรง นี้เป็นอีกจุดหนึ่งในการที่เราสืบสานมาโดยตลอดคือ การให้โอกาสนักเรียนเข้ามาเข้ารับการศึกษา บางคนดูแล้วเรียนไม่ค่อยได้แต่เราพัฒนาเขาจนเข้าสามารถเรียนได้ดี...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...ความประทับใจในการที่มิชชันนารีเข้ามาเราเห็นแบบอย่างในความทุ่มเทในการบุกเบิกการศึกษา จากความทุ่มเทนั้นเราได้ปรับให้เข้ากับยุคสมัย โดยการทำให้ดีที่สุด สิ่งหนึ่งในความเป็นโรงเรียนปัจจุบัน ความคาดหวังก็อยู่ในบริบท สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไปเราพัฒนาไปตามหลักนั้น ทำให้ดีที่สุด ทำเพื่อให้นักเรียนไม่ใช่เป็นเพียงสโลแกนแต่จะเป็นสิ่งที่พัฒนาเขาให้ดีขึ้น ผู้ปกครองจะมองว่าโรงเรียนนี้สร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูกมีสังคมดี ๆ ภาษาชาวบ้านเขา บอกว่า เขายินดีที่จะซื้อสังคมให้กับบุตรหลานของเขา เด็กที่เข้ามาใน โรงเรียนไม่ใช่

เด็กที่เก่งและเพียบพร้อมทั้งหมด แต่เราจะพัฒนาเขาตามศักยภาพของ
ทรัพยากรของเรา สิ่งหนึ่งคือครูต้องมีปณิธานในความแน่วแน่ในการทำดีที่สุด และ
ต้องมองไปในทิศทางเดียวกัน ความสำเร็จนั้นก็ขึ้นอยู่กับหลากหลายส่วน เราจะ
คาดหวังให้ทุกคนเป็นเหมือนกันไม่ได้เพราะแต่ละคนมีศักยภาพที่แตกต่างกัน สภาพ
จิตใจ สถานภาพ ครอบครัวต่างกัน การพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าเราจะใช้
บล็อกเดียวกันไม่ได้แต่ เราจะพัฒนาจากฐานที่เขามีอยู่...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาพฤติกรรม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

3. กระบวนการ (Process)

ในด้านของกระบวนการ พบว่า โรงเรียนมีการจัดการศึกษาแบบองค์รวมในทุกมิติของชีวิตทั้ง
ร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยมีจุดเน้นในมิติจิตวิญญาณด้วยการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมตามหลักคริสต์ศาสนา ซึ่งผู้บริหาร ครู นักเรียน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

“...พันธกิจของโรงเรียนของเรามี 4 ด้าน ทั้ง 4 ด้านเป็นวงล้อที่จะหมุนไป
ด้วยกัน ทุกอย่างจะต้องไปด้วยกัน บางแห่งอาจจะเน้นในด้านวิชาการเป็นหลักแต่สำหรับ
ผมมองว่ามันต้องไปด้วยกันในองค์รวมเด็กของเราต้องรู้ให้ได้ว่าเขาจะไปทางไหน
อยากเรียนอะไร เราจะพัฒนา และส่งเสริมเขาในตัวตนที่เขาเป็นเพื่อไปต่อยอด
ได้ถูกทาง ให้เด็กเห็นตัวตนที่แท้จริงว่าเขาคือใครและอยากเป็นอะไร...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“...ความคิดของครูคิดว่าไปด้วยกันทั้งหมด คือการให้โดยไม่หวัง
ผลตอบแทน แต่ต้องดูด้วยว่ามาตรฐานในการรับของเขาจะรับได้แค่ไหน...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาพฤติกรรม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเน้นเรื่องจิตวิญญาณ นักเรียนจะเข้าหอประชุมนมัสการพระเจ้า
ทุกอาทิตย์เราเน้นก็จริงแต่อยากให้มีการพัฒนาเกิดผลมากกว่านี้...”

(ครูฝ่ายศาสนกิจแผนกมัธยมศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

โดยโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละมิตินี้

1. มิติร่างกาย

พบว่า โรงเรียนมีการส่งเสริมการออกกำลังกายในแต่ละสัปดาห์จะมีคาบออกกำลังกายทั้งโรงเรียน มีการตรวจสุขภาพร่างกาย การทดสอบสมรรถภาพ และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ดังที่ ผู้จัดการ สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558 กล่าวว่า

“...โรงเรียนของเราในด้านร่างกาย อาจจะไม่มียะไรที่เด่นกว่าโรงเรียนอื่นมาก เรามีการเรียนการสอนตามหลักสูตร เรามีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรามีมาตรฐานการวัด เรื่องสมรรถภาพ ร่างกายต่างๆ เราก็ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด ฝั่งประถมทุกอาทิตย์จะเป็นวันออกกำลังกายหน้าเสาธง ปีที่แล้วจัดให้มีปีออกกำลังกาย ในวันพฤหัสบดี ครูนักเรียน ทุกคนจะแต่งชุดพละร่วมกันออกกำลังกายทั้งหมด...”

2. มิติสติปัญญา

พบว่า โรงเรียนมีการเสริมศักยภาพนักเรียนในด้านวิชาการโดยการจัดโครงการพิเศษต่างๆ มีโครงการวิทย์-คณิต โครงการภาษาอังกฤษ โครงการ English program ซึ่งผลจากการเสริมด้านวิชาการทำให้นักเรียนสามารถสอบ O-Net ได้ 100 คะแนนเต็มในวิชาภาษาอังกฤษและวิชาคณิตศาสตร์ นอกจากนี้โรงเรียนยังมีโครงการ care program ในการใช้แนวคิดทักษะศตวรรษที่ 21 และการช่วยเหลือแบ่งปันกันในการเรียน ที่สำคัญโรงเรียนมีโครงการพิเศษสำหรับนักเรียนที่เรียนอ่อนโดยจัดการสอนเสริม และดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นการให้โอกาสและพัฒนาศักยภาพของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมตามแนวทางที่โรงเรียนใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษา ดังคำกล่าวว่า

“...เรื่องของด้านวิชาการในระดับประถมศึกษาเรามีห้องโครงการใน ป.1-ป.3 เป็นห้อง ส่งเสริมความเป็นเลิศเพื่อพัฒนาให้มีความพร้อมก่อน ส่วน ป.4-ป.6 มีห้องโครงการวิทย์-คณิต มีห้องโครงการภาษาอังกฤษ มี English program ปีที่ผ่านมา O-Net มีของเราวิชาภาษาอังกฤษได้ 100 คะแนนเต็ม 2 คน และวิชาคณิตศาสตร์ได้ 100 คะแนนเต็ม 2 คน และปีที่ผ่านมาที่เราภาคภูมิใจมากในชั้น ม.1 เรามีห้อง care program โดยใช้แนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ในการจัดการศึกษา เราดูศักยภาพของเราอาจไม่ได้เป็นเลิศทางวิชาการ แต่เราเอาเรื่องของการพัฒนารอบๆด้าน เด็กในห้องนี้ไม่ใช่เด็กเก่งทั้งหมด ให้เขามีจุดเด่น เช่น เรื่องกีฬา เรื่องศิลปะเรื่องวิชาการทุกคนมีความถนัดไม่เหมือนกัน แต่ไปพร้อมกันได้ช่วยเหลือกัน

ได้ทุกคนต้องอยู่ด้วยกัน ปีที่ผ่านมาเราเริ่มต้นห้องโครงการพิเศษสำหรับเด็กที่เรียนอ่อน เราคิดจากผลการสอบเข้าในลำดับท้ายๆมาอยู่ห้องเดียวกันเพื่อพัฒนาศักยภาพเขาเราพบว่าหลังจบปีการศึกษาเด็กกลุ่มนี้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นสามารถย้ายไปเรียนห้องปกติได้...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...จุดเด่นในงานวิชาการคือห้องโครงการพิเศษสำหรับเด็กอ่อน มีการประชุมผู้ปกครอง สร้างความเข้าใจในการที่เราจะดูแลเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษ ทั้งการดูแลของครูและการเรียนเสริมหลังเลิกเรียน เรามีโครงการพิเศษวิทย์-คณิต ห้อง Care ที่มีความเก่งที่หลากหลายอยู่ด้วยกัน เน้นการช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีโครงการพิเศษภาษาอังกฤษ English สมัยก่อนโรงเรียนเราภาษาอังกฤษเป็นที่กล่าวถึง ปัจจุบันอาจจะแผ่วลงไปเราก็พยายามในการพัฒนาให้มีการเรียน conversation กับเจ้าของภาษา...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

3. มิติจิตใจ

พบว่า โรงเรียนมีบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนาในรายวิชาหลักสูตรแกนกลาง วิชาโฮมรูม วิชาคริสต์จริยธรรม กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ในการพัฒนาจิตใจนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตใจดีงาม โรงเรียนให้ความสำคัญในการดูแลนักเรียน ทั้งการแต่งกาย กริยามารยาท และความเป็นผู้นำ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในด้านของจิตใจ โรงเรียนของเรามีกิจกรรมจำนวนมากที่จะพัฒนาผู้เรียน ทั้งกิจกรรมในวันสำคัญ วันพ่อ วันแม่ ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้นในวันสำคัญจะโยงเข้าไปกับคุณธรรมเสมอเพื่อปลูกฝังสิ่งต่างๆเหล่านี้ในจิตใจของเขา...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...ในทุกรายวิชาในหลักสูตรแกนกลางเราเน้นในวิชาสังคมศึกษา วิชาคริสต์จริยธรรม การเข้าห้องนมัสการ มีวิชาโฮมรูม ครูประจำชั้นจะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ เข้าไปในชั้นเรียน...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...ในส่วนของฝ่ายปกครองในเรื่องของจิตใจ จิตวิญญาณเราให้ความเมตตาในการดูแลนักเรียน คือการให้โอกาสให้อภัย สรุปได้ว่าเราให้ความเท่าเทียมกัน แต่ผู้รับได้ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับเขา เราดูแลเขาเป็นเหมือนลูกเหมือนสมาชิกในครอบครัวของเรา...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาพฤติกรรม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

4. มิติจิตวิญญาณ

พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญอย่างมากในมิติจิตวิญญาณ โดยมีการสอนวิชาคริสต์จริยธรรมในทุกระดับชั้น 1 คาบเรียนต่อสัปดาห์ มีการเข้านมัสการในหอประชุมของโรงเรียนทุกระดับชั้น 1 คาบเรียนต่อสัปดาห์ มีการฟังพระวจนะ อธิษฐาน และร้องเพลงหน้าเสาธงในทุกเช้า มีกิจกรรมตามศาสนพิธีต่างๆ มีการถวายเพื่อสาธารณประโยชน์ มีการสอนเรื่องประวัติของมิชชันนารีที่เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เราจัดการเรียนการสอนในทุกระดับในวิชาคริสต์จริยธรรมตั้งแต่อนุบาลถึงม.6 มีการนมัสการให้กับบุคลากรในทุกระดับ มีการเข้าห้องนมัสการอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ในส่วนหน้าเสาธง มีการอ่านพระวจนะ อธิษฐานและร้อง เพลงตอบสนอง มีกิจกรรมตามศาสนพิธีต่างๆ กิจกรรมการถวายเพื่อสาธารณประโยชน์ช่วยเหลือตามที่ต่างๆ ในการช่วยเหลือสังคม บทเรียน เราใช้ของสุริยบรรณเป็นหลัก แต่เรามีกิจกรรม มีการประยุกต์ มีชิ้นงานที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย ในส่วนของศาสนกิจเราตั้งธัมไว้ในเรื่อง ของผลของพระวิญญาณและแนวทางนี้ไปสู่การเรียนการสอนมีการสอดแทรกในการสอนในชั้นเรียน และกิจกรรม เรามีการสอนเรื่องประวัติศาสตร์โรงเรียนให้นักเรียน ใ ห้ ม ่ ใน ชั น ป.1 ม.1 ม.4 ได้รับรู้ในประวัติความเป็นมา ประวัติของมิชชันนารี...”

(อนุศาสก, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...เวลาครูสอนเราเป็นพยานชีวิต ประสบการณ์กับพระเจ้า ให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้แสดงความคิดเห็นสิ่งที่เขาได้เรียนรู้จากพระคัมภีร์ มีการสอนประวัติโรงเรียนพูดถึงประวัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้เขามีความภาคภูมิใจในการเป็นโรงเรียนคริสเตียนและ โรงเรียนในเครือสภาคริสตจักรในประเทศไทย...”

(ครูฝ่ายศาสนกิจแผนกมัธยมศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...ได้รับการสอนในเรื่องของพระเจ้า มีการนมัสการพระเจ้าหน้าเสาธง การเข้าห้องนมัสการอาทิตย์ละครั้ง การเรียนวิชาคริสตจริยธรรม การปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีและหนูมีภูมิใจในประวัติศาสตร์อันยาวนานของโรงเรียน...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

โดยจากการมุ่งเน้นในการประกาศพระกิตติคุณของโรงเรียนและการพัฒนามิตติจิตวิญญาณส่งผลให้มีนักเรียนและศิษย์เก่าได้มาเป็นคริสเตียน และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากวิชาคริสตจริยธรรมและการเข้ามัสการเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในชีวิตจนถึงปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...มีหลายคนที่มาที่โบสถ์แล้วบอกว่าเขาต้องการจะรับเชื่อพระเยซูซึ่งเป็นผลจากการประกาศในโรงเรียน เมื่อมีงานศิษย์เก่าเขากลับมาพูดคุยกันเขาต้องขอพระคัมภีร์ได้ เขาจดจำสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ในพระคัมภีร์ได้ สิ่งนั้นคือสิ่งที่ฝังอยู่ในชีวิต...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนเน้นเรื่องจิตวิญญาณ การเราได้ความรู้ถึงการเข้าหาพระเจ้า ความรู้สึกนี้อยู่ในใจ เมื่อเราไปเรียนมหาวิทยาลัย จนท้ายที่สุดก็ได้รับเชื่อที่คริสตจักร ถ้าพูดถึงโรงเรียนคิดถึงพระเจ้าก่อนเลย การเป็นโรงเรียนเอกชน โรงเรียนคริสเตียน การแต่งกายเรียบร้อยเป็นสิ่งที่ประทับใจ...”

(ศิษย์เก่ารุ่น, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

4. บุคลิกลักษณะ (personality)

พบว่า บุคลิกลักษณะของนักเรียนและศิษย์เก่าเป็นผู้ที่มีศักยภาพความเป็นผู้นำสูง มีความกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีกาลเทศะ มีมารยาท มีจิตใจดี และเป็นผู้ที่แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ดังคำกล่าวที่ว่า

“...บุคลิกลักษณะเราสะท้อนผ่านภาพลักษณ์และการแต่งกาย เราไม่รู้หรือกว่าเด็กเราเป็นอย่างไรแต่เมื่อจบไปแล้วเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนมาก เรามีกิจกรรมเราฝึกให้เด็กทำงาน ฟังความคิดเห็นของเด็ก ให้เขากล้าที่จะแสดงความคิดเห็นเด็กของเรา มีความกล้าในเรื่องความดี เมื่อเขาจบ ไปเขาไปเป็นผู้นำนักศึกษา อาจารย์เขาชื่นชมมาอย่างมาก ถึงแม้ว่าตอนที่เขาเรียนอาจจะยากในเรื่องของการ

รักษาวินัยแต่เมื่อเขาโตขึ้น การปลูกฝังจากโรงเรียนจะติดตัวเขาไปทั้งกิจกรรมในโรงเรียนการเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ที่เข้าจะมีกาลเทศะ การวางตัวและการอยู่ร่วมกัน กับผู้อื่นในสังคม...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนมีกิจกรรมเยอะเป็นสิ่งที่ฝึกให้นักเรียนได้ทำงานการอยู่ร่วมกัน เป็นสิ่งที่ดี คุณธรรมจริยธรรมเป็นจุดเด่นของที่นี่เด็กทั้งได้ความรู้และคุณธรรม...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...เรามุ่งให้เด็กมีบุคลิกดี มีภาวะความเป็นผู้นำ มีจิตใจ ให้มีความดีงามของชีวิตแล้วสติปัญญาก็ตามมาด้วยความรักสถาบันและภาวะผู้นำ อัตลักษณ์ของโรงเรียนคือ การพัฒนาแบบปัจเจกบุคคลบนพื้นฐานศักยภาพ ความสามารถคนนักเรียนให้ มีศักยภาพที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันทางสังคม มีความเป็นผู้นำสูง...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

5. ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต

พบว่า โรงเรียนมีทิศทางในการจัดการศึกษาในอนาคตในการสานต่อแนวคิดในการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโดยการให้ออกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน เน้นการพัฒนานักเรียนแบบปัจเจกบุคคลเพื่อพัฒนานักเรียนเต็มศักยภาพ โดยใช้คุณธรรมจริยธรรมแบบคริสต์ศาสนาเป็นฐานการเสริมสร้างนักเรียน เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันและเตรียมพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตวิญญาณ และการพัฒนาสติปัญญาที่จะควบคู่ไปด้วยกันในทุกมิติ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เราอยู่ท่ามกลางการแข่งขันสูงเราต้องอยู่ได้ด้วยงบประมาณของตนเอง เราต้องหาความแปลกใหม่ ย้อนกลับมาในเรื่องของเห็นตัวตนในแต่ละคน เราเน้นเรื่องการเข้าอกเข้าใจ เน้นเรื่องการพัฒนาแบบปัจเจกบุคคล แต่บางที่ก็ยากในการที่จะเปลี่ยนทัศนคติของผู้ปกครอง เราเชื่อว่าเรามาถูกทางแล้วในการที่จะพัฒนานักเรียนแบบปัจเจกบุคคลและให้ออกาสในการ พัฒนาเข้าอย่างเต็มศักยภาพ ผมบอกกับคุณครูว่าเราอาจไม่ใช่โรงเรียนที่เก่งที่สุดในจังหวัดแต่เราจะเป็นโรงเรียนที่นักเรียนอยากมา เรียนมากที่สุด ในอนาคตอยากเห็นโรงเรียนไม่ใช่ที่ที่ต้องมาแข่งขัน แต่เป็นที่ที่มาเรียนรู้ ช่วยเหลือและแบ่งปันกัน ไปพร้อมๆ กัน...”

(ผู้จัดการ, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...การจัดการศึกษาต้องทันต่อสถานการณ์แต่ต้องยึดหลักการให้มันเราได้
ทรัพยากรมาอย่างไรเราต้องพัฒนาให้เขาเต็มความสามารถ ถ้าเด็กที่ได้มาไม่เก่งเรา
ต้องช่วยเขาพัฒนาเขา ถ้ามีแต่โรงเรียนที่รับแต่เด็กเก่ง แล้วเด็กที่ไม่เก่งจะไปอยู่ที่
ไหนของสังคม และก็จะสร้างปัญหาให้กับ สังคม แล้วประเทศชาติก็มีแต่ปัญหา แต่
โรงเรียนเราจะรับเขามาแล้วพัฒนาเขาให้ดีที่สุด ถึงแม้ เราจะไม่ใช่อันดับหนึ่ง
ของจังหวัดแต่เราเป็นตัวเลือกที่ผู้ปกครองไว้วางใจ โชคดีนะที่เราอยู่ที่นี่ โชคดีนะที่
มิชชันนารีมาปลูกฝังไว้ที่จัดการศึกษาให้คุณธรรมนำหน้าวิชาการเพราะสิ่งนี้คือ
คำตอบ ของสังคมไทยและการศึกษาไทยที่แท้จริง อยากบอกเลยว่าครูไม่ได้เป็น
คริสเตียนครูเรียนที่นี้มาตั้งแต่เด็กเราเชื่อในพระเจ้านะ เราเชื่อว่าพระเจ้าอยู่ตลอด
เรามีความผูกพันกับที่นี้ ครูขอบคุณผู้บุกเบิก ขอบคุณมิชชันนารีที่ได้ทุ่มเทเพื่อให้มี
โรงเรียนในเราในวันนี้...”

(ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาพฤติกรรม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...สิ่งที่ควรพัฒนาน่าจะเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ อยากให้เข้าใจในเรื่อง
การสอนคริสตจริยธรรม มีความเข้าใจในการนมัสการมากขึ้น และพัฒนาวิชาการให้
มีความ เข้มมากขึ้น..”

(ครูฝ่ายศาสนกิจแผนกมัธยมศึกษา, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

“...โรงเรียนอาจจะอ่อนเรื่องวิชาการอาจจะเสริมจะให้เพิ่มเติมขึ้น ครูต้อง
เอาจริงเอาจังมากขึ้นในการเน้นเรื่องวิชาการ...”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2558)

บทสรุปการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 5

จากการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนที่ 5 สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านของเป้าประสงค์ (purpose) สรุปได้ว่า โรงเรียนยังคงสืบสานปณิธานในการจัด
การศึกษาของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียนคือการประกาศพระกิตติคุณ ให้มีความสำคัญกับพระเจ้า และ
ยำเกรงพระเจ้า ในการจัดการศึกษาและการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ตาม
แบบพระเยซูคริสต์

ด้านของหลักการ (principle) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีหลักการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ
และพระคริสตธรรมคัมภีร์ในการจัดการศึกษา โดยสานต่อเจตนารมณ์ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียน

ในการให้โอกาสในการศึกษาอย่างเท่าเทียม และพัฒนานักเรียนตามศักยภาพและความสามารถในด้านต่างๆในแต่ละบุคคล

ด้านของกระบวนการจัดการศึกษา (process) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีการพัฒนาแบบองค์รวมเน้นการพัฒนาในทุกมิติไปพร้อมๆกัน แต่จะให้ความสำคัญกับมิติจิตวิญญาณเป็นพิเศษ ในมิติร่างกายโรงเรียนมีคาบออกกำลังกายที่ให้นักเรียนและครูได้ร่วมกันออกกำลังกายทั้งโรงเรียน ในมิติสติปัญญาโรงเรียนมีโครงการพิเศษต่างๆเพื่อเสริมศักยภาพนักเรียนด้านวิชาการมีจุดเด่นอยู่ที่โครงการ care program ที่ใช้แนวคิดในการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 และการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายแตกต่าง โรงเรียนให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มอ่อนเป็นพิเศษโดยการจัดห้องโครงการเพื่อพัฒนาด้านวิชาการและให้การดูแลเป็นพิเศษซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโรงเรียนได้ให้โอกาสทางการศึกษากับทุกคนอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ในด้านจิตใจมีการมุ่งเน้นเรื่องกริยามารยาท การแต่งกายเป็นระเบียบเรียบร้อย ในด้านจิตวิญญาณมีการนมัสการ การเรียนคริสตจริยธรรมในทุกชั้นเรียน มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีชีวิตตามแบบอย่างของพระเยซูและการมาเป็นคริสเตียน

ด้านของบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) สรุปได้ว่า บุคลิกลักษณะที่สำคัญของนักเรียนและศิษย์เก่าคือความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความรักแบบพระเยซูคริสต์ ในการช่วยเหลือ เสียสละและแบ่งปัน ซึ่งเป็นผลมาจากการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ด้านทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียน สรุปได้ว่า ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียนคือการสานต่อเจตนารมณ์ของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียนด้วยการมุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคริสต์ศาสนา พัฒนาศักยภาพนักเรียนแบบปัจเจกบุคคล ให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม เสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 โรงเรียนสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านของเป้าประสงค์ (purpose) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตั้งแต่เริ่มการก่อตั้งโรงเรียนโดยคณะมิชชันนารีกล่าวคือ **การประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์** เพื่อนำคนมาเป็นคริสเตียน โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการประกาศพระกิตติคุณ ซึ่งเป็นการสืบสานปณิธานและแนวทางการจัดการศึกษาของมิชชันนารี โดยแต่ละโรงเรียนมีเป้าประสงค์ในการพัฒนานักเรียนตามอัตลักษณ์และจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป เช่น

การเป็นสุภาพบุรุษ การเป็นกุลสตรี การพัฒนาอุปนิสัย การให้โอกาสทางการศึกษา การสร้างผู้นำให้ คริสตจักรเป็นต้น

ด้านของหลักการ (principle) สรุปได้ว่า โรงเรียนมีหลักการในการจัดการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการที่สอดคล้องกับแนวคิดมิชชันนารีในอดีต คือ

1. **ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระคริสตธรรมคัมภีร์** และรากฐานความเชื่อตามหลักคริสต์ศาสนา นิยายโปรเตสแตนต์ โดยมีข้อพระคัมภีร์ที่ใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษา ปรัชญา และคติพจน์ของ โรงเรียน เช่น พระธรรมสุภาพิต 1:7 พระธรรมสุภาพิต 22:5-6 พระธรรมลูกา 2:52 พระธรรมโรม 12:1

2. **การพัฒนาอุปนิสัย** ผ่านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนให้มีชีวิตที่ สมบูรณ์ตามแบบพระเยซูคริสต์ หรือการจัดการศึกษาที่มีพระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลาง

3. **การให้โอกาสในการเข้ารับการศึกษาอย่างเท่าเทียม** ด้วยการสานต่อเจตนารมณ์ของ มิชชันนารีในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในทุกกระดับ ทุกฐานะ ทุกศาสนา ด้วยความเท่าเทียมใน ฐานะมนุษย์ผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง

ด้านของกระบวนการจัดการศึกษา (process) สรุปได้ว่า ทุกโรงเรียนมีการจัดการศึกษา แบบองค์รวมในทุกมิติของชีวิตทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยมีจุดเน้นในด้านจิต วิญญาณด้วยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักคริสต์ศาสนาโดยใช้กระบวนการกลมกลืนจิตใจ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนาในโรงเรียน

ด้านร่างกาย

โรงเรียนมีการให้ความสำคัญในด้านร่างกายทั้งในเรื่องของการรับประทานอาหารให้ ถูกต้องตามหลักโภชนาการซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกโรงเรียนกำลังเร่งแก้ไขและจัดกิจกรรมโครงการเพื่อให้ นักเรียนมีการบริโภคอย่างเหมาะสม โดยมีกิจกรรมเสริมนอกหลักสูตรในด้านกีฬาและการออกกำลังกาย มีคาบกีฬา มีชมรมกีฬาประเภทต่างๆ มีการทดสอบสมรรถภาพทางกาย มีการตรวจสุขภาพ มีการตรวจความสะอาดของเครื่องแต่งกาย เพื่อให้ให้นักเรียนมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์และพร้อม สำหรับการเรียนรู้

ด้านสติปัญญา

โรงเรียนมีความโดดเด่นในการจัดการศึกษาด้านวิชาการเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ ทั้งการจัดการเรียนการสอนในห้องที่เน้นการพัฒนานักเรียนแบบปัจเจกบุคคลตามความสามารถและ ความถนัดของนักเรียน โดยโรงเรียนจะพัฒนาให้นักเรียนอย่างเต็มความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งมีการใช้ทฤษฎีทางการศึกษาที่มีความหลากหลาย ทันสมัย และเหมาะสมกับวัย พัฒนาการ และการรับรู้ของนักเรียนทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการสอบ ในระดับดีมาก อีกทั้งยังมีการส่งเสริม โครงการพิเศษต่างๆในการพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น โครงการส่งเสริมวิทย์-คณิต

โครงการส่งเสริมภาษาอังกฤษ โครงการ English Program และจุดเด่นคือการดูแลนักเรียนในกลุ่มที่เรียนอ่อนมีการจัดห้องเรียนพิเศษเพื่อเรียนเสริมและให้นักเรียนในกลุ่มนี้ซึ่งโดยทั่วไปโรงเรียนอื่นๆมักไม่ค่อยให้ความสำคัญกับนักเรียนกลุ่มที่เรียนอ่อน

ด้านจิตใจ

โรงเรียนให้ความสำคัญในระบบดูแลนักเรียนในด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม ผ่านการประสานความร่วมมือของฝ่ายต่างๆในโรงเรียน เช่น ฝ่ายศาสนกิจ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายครูประจำชั้น ฝ่ายผู้ปกครอง ในการดูแลสภาพจิตใจและให้คำปรึกษากับนักเรียนที่มีปัญหาและอยู่ในกลุ่มเสี่ยงซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในเวลาปัจจุบันที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปมีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อนักเรียนโดยตรง โรงเรียนจึงให้ความสำคัญในการดูแลและติดตามนักเรียนเป็นพิเศษ อีกทั้งยังมีการจัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงเรียน บูรณาการในรายวิชาและกิจกรรมต่างๆ จุดเด่นของโรงเรียนคือการฝึกฝนให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็น และความหลากหลายแตกต่างของผู้อื่นได้

ด้านจิตวิญญาณ

โรงเรียนมีการให้ความสำคัญในระบบศาสนกิจและคริสเตียนศึกษาอย่างมาก โดยจะมีกิจกรรมหลักที่ทุกโรงเรียนได้จัดให้กับนักเรียนดังนี้

1. **การนมัสการพระเจ้า** ในโบสถ์ของโรงเรียน หรือหอประชุมของโรงเรียนในทุกระดับชั้น จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์
2. **การเรียนรู้คริสตจริยธรรม** ในทุกระดับชั้นอย่างน้อยจำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยมีหลักสูตรคริสตจริยธรรมของสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นแนวทางหลักและมีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมให้มีความสอดคล้องและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันมากขึ้น โดยบางโรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรคริสตจริยธรรมขึ้นเพื่อใช้ในโรงเรียนเอง
3. **สัปดาห์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิต** จากสถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์ 1 ครั้งต่อปี โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนและนักเรียนมากยิ่งขึ้น
4. **ระบบการอภิบาลและติดตามผู้เชื่อใหม่** แต่ละโรงเรียนมีรูปแบบในการติดตามที่แตกต่างกันไปมีหน่วยงานภายนอกและคริสตจักรเข้ามามีส่วนร่วม แต่ยังไม่สามารถติดตามและพุ่มพักผู้เชื่อได้ทั้งหมด
5. **กิจกรรมกลุ่มนักเรียนคริสเตียน** ทุกโรงเรียนมีการรวมกลุ่มของกลุ่มนักเรียนคริสเตียนในการสามัคคีธรรม การจัดค่าย การจัดกิจกรรมต่างๆของนักเรียน

ด้านของบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) สรุปได้ว่า ทุกโรงเรียนมีบุคลิกลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมกันคือ

1. ความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการสร้างของโรงเรียน ผ่านการเรียนรู้ และการทำกิจกรรม เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปศึกษาต่อในสถาบันต่างๆจะพบว่า นักเรียนจากโรงเรียนจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำนักศึกษาในสถาบันนั้นๆ

2. คนดีมีคุณธรรม นักเรียนที่จบไปจากโรงเรียนถูกปลูกฝังให้เป็นคนดี มีคุณธรรม บนพื้นฐานของคริสต์ศาสนา ทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงบุคลิกลักษณะดังกล่าวอย่างชัดเจน และเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของชุมชนสังคม โดยจุดเด่นคือ เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีจิตอาสา และชอบช่วยเหลือผู้อื่น อันเป็นผลจากการสร้างของโรงเรียน

3. คนเก่งที่มีความรู้ นักเรียนที่จบไปนอกจากจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว สิ่งสำคัญคือเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ เป็นคนเก่งในด้านวิชาการ มีทักษะในกระบวนการคิด สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

ด้านทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียน สรุปได้ว่า ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตของโรงเรียนคือการสานต่อปรัชญาการศึกษาของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ที่ได้มาบุกเบิก และวางรากฐานในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยการตีความหมายแนวคิดดังกล่าวให้ออกมาเป็นรูปธรรม นำไปสู่การพัฒนานักเรียนให้สมบูรณ์พร้อมในทุกมิติ และการเสริมความแข็งแกร่งทางด้านวิชาการและการเรียนการสอน พัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นพลเมืองโลก

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าแนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ที่วางรากฐานไว้โดยมิชชันนารีในเป้าประสงค์ หลักการ และกระบวนการจัดการศึกษา โรงเรียนยังคงสืบทอดเจตนารมณ์ดังกล่าวของมิชชันนารีโดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบท สถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น โดยยังคงแก่นสาระคงเดิม มีแต่เฉพาะบุคลิกลักษณะของนักเรียนที่มีความแตกต่างเนื่องด้วยในสมัยมิชชันนารีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้นำให้กับคริสตจักร ในปัจจุบันการสร้างผู้นำให้กับคริสตจักรของโรงเรียนมีบทบาทน้อยลงแต่สิ่งที่ยังคงเป็นบุคลิกลักษณะที่ถ่ายทอดมาจากสมัยอดีตคือการเป็นผู้นำแบบผู้รับใช้ (servant leadership)

ซึ่งพบว่าทุกโรงเรียนให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาที่ผ่านการเรียนการสอน กิจกรรมคริสตจริยธรรม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อที่จะพัฒนาให้นักเรียนให้มีความพร้อมในการเข้าสู่สังคมหรือความตระหนักรู้ในการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกสังคมทั้งระดับต่างๆประกอบด้วย

1. ระดับโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมุ่งเน้นในการสานต่อและรักษาอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยการปรับเปลี่ยนตามบริบททางสังคมแต่ยังคงไว้ซึ่งแก่นและรากฐานเดิมที่มิชชันนารีได้วางไว้ ด้วยการสอนให้นักเรียนได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของโรงเรียน ประวัติมิชชันนารี เพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก ความเป็นเจ้าของและมีความภาคภูมิใจในโรงเรียน ด้วยการบูรณาการในหลักสูตรคริสต์จริยธรรมและกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

2. **ระดับท้องถิ่น** พบว่า โรงเรียนมุ่งเน้นให้นักเรียนออกไปปรับใช้ชุมชน สังคมที่ตนเองอยู่ ผ่านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือ แบ่งปัน มีจิตอาสา รักและหวงแหนชุมชนที่ตนเองอยู่

3. **ระดับชาติ** พบว่า โรงเรียนมุ่งเน้นในการปลูกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้กับนักเรียนผ่านกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังเรื่องความรักและความภูมิใจในความเป็นไทย มารยาทไทย

4. **ระดับสากล** พบว่า โรงเรียนมุ่งเน้นในพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาทักษะและความสามารถของนักเรียนให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ความเป็นสากลทั้งระดับประชาคมอาเซียนและระดับโลกในการเป็นพลเมืองโลก

จากประเด็นดังกล่าวที่โรงเรียนให้ความสำคัญผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็น “**เกียรตินิยม**” ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 4 ระดับดังนี้

1. **เกียรตินิยมสถาบัน** คือ การให้ความรู้และสร้างความภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของโรงเรียนและประวัติของมิชชันนารีที่มีส่วนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิของโรงเรียน มีความรัก มีความเป็นเจ้าของของโรงเรียน และยึดคุณธรรมอันดีงามของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งโรงเรียนในการดำเนินชีวิต

2. **เกียรตินิยมท้องถิ่น** คือ การให้ความรู้และความตระหนักในฐานะสมาชิกของชุมชน ท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ การศึกษาเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในหารธำรงรักษาและสร้างสำนึกรักบ้านเกิด

3. **เกียรตินิยมชาติ** คือ การสร้างความรักความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง และมีมารยาทไทย

4. **เกียรตินิยมสากล** คือ การพัฒนานักเรียนในด้านทักษะต่างๆเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นสากล ความพร้อมในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลก

บทที่ 7

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์

จากการวิเคราะห์แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ โดยมี 7 เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เป้าประสงค์ (purpose)

1. การจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ (education for evangelism)

หลักการ (principle)

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ (bible based)

3. การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ (human equality)

กระบวนการ (process)

4. การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา (Christian environment)

5. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ (holistic person) ประกอบด้วย

- 1) ด้านร่างกาย (body)
- 2) ด้านสติปัญญา (wisdom)
- 3) ด้านจิตใจ (mind)
- 4) ด้านจิตวิญญาณ (spirit)

บุคลิกลักษณะ (personality)

6. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม

7. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์ ประกอบด้วย

- 1) ผู้นำคุณธรรม (moral leadership)
- 2) ผู้นำปัญญา (educational leadership)
- 3) ผู้รับใช้สังคม (servant leadership)

ผู้วิจัยได้ยกร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ โดยนำเสนอในด้านของปรัชญาการจัดการศึกษา นโยบายเชิงรุกและกิจกรรม ซึ่งมีการตรวจสอบร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ โดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุม 4 อาคารสำนักงานสภาคริสตจักรในประเทศไทย และผู้วิจัยได้ปรับปรุงร่างแนวทางตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน สามารถสรุปเป็นร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ มีรายละเอียดดังนี้

เป้าประสงค์ (purpose)

1. การจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ (education for evangelism)

ปรัชญา	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ เพื่อตอบสนองต่อพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์และปณิธานในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี
นโยบายเชิงรุก	ส่งเสริมให้มีการประกาศ อภิบาล และติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
กิจกรรม	ระบบอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา

ระบบอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา

หลักการและเหตุผล

โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีเป้าประสงค์ในการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ผ่านการจัดการศึกษาที่ได้วางรากฐานจากมิชชันนารีโปรเตสแตนต์และการจัดตั้งขึ้นของคริสตจักรท้องถิ่น โดยได้มุ่งเน้นในการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ผ่านการจัดการเรียนการสอนคริสตจริยธรรม การเข้านมัสการพระเจ้า สืบตาดำห์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิต ซึ่งในแต่ละปีในโรงเรียนมีนักเรียนที่ได้สนใจเชื่อและรับเชื่อจำนวนมากจากการจัดกิจกรรมเพื่อการประกาศของโรงเรียนแต่ไม่สามารถที่จะอภิบาลและฟูมฟักให้นักเรียนเหล่านั้นมีการเรียนเรื่องพื้นฐานชีวิตคริสเตียนหรือการไปนมัสการพระเจ้าในคริสตจักรได้มาก

การอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาระบบอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือกับฝ่ายศาสนกิจของโรงเรียน

หน่วยงานในสังกัดของสภาคริสตจักรในประเทศไทย คริสตจักรท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะมีส่วนร่วมในการติดตามและพุ่มพักนักเรียนผู้เชื่อใหม่ให้เป็นคริสเตียนได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา
2. เพื่อพัฒนาระบบและคู่มือในการอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา
3. เพื่อประสานความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ เพื่อการอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ใน

สถานศึกษา

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการอภิบาลอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา

2. พัฒนาระบบและคู่มือในการอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา

3. จัดการอบรมและสร้างความเข้าใจในระบบและการใช้คู่มือในระดับอนุศาสนาจารย์และครูคริสเตียน

4. ฝ่ายศาสนกิจของโรงเรียนนำระบบอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ไปใช้ในสถานศึกษา

4.1 จัดอบรมการเป็นพี่เลี้ยงและการใช้คู่มือให้กับครูคริสเตียนและนักเรียนคริสเตียน

4.2 จัดกลุ่มการศึกษาพระคัมภีร์ (cell group) ในโรงเรียน

4.3 ประสานความร่วมมือไปยังคริสตจักรท้องถิ่น หน่วยงานคริสเตียน เพื่อเข้ามามีส่วนในการอภิบาลและติดตามผู้เชื่อใหม่

4.5 จัดการนมัสการสำหรับกลุ่มนักเรียนคริสเตียนและนักเรียนสนใจเชื่อ

4.6 จัดค่ายสำหรับกลุ่มนักเรียนคริสเตียนและนักเรียนสนใจเชื่อ

5. โรงเรียนประสานงานและส่งต่อนักเรียนไปยังคริสตจักรใกล้บ้านเพื่อการติดตามและร่วมนมัสการในคริสตจักรท้องถิ่น

6. สรุปและประเมินผลการดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. พันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. ฝ่ายศาสนกิจโรงเรียน
3. คริสตจักรท้องถิ่น
4. หน่วยงานในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีจำนวนนักเรียนที่รับเชื่อมาเป็นคริสเตียนเพิ่มมากขึ้น
2. มีระบบและคู่มือที่ใช้ในโรงเรียนเพื่อการการอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา
3. เกิดความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆเพื่อการอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา

หลักการ (Principle):

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ (bible based)

3. การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ (human equality)

ปรัชญา	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ โดยมีองค์พระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลางและองค์ต้นแบบในการจัดการศึกษาในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ ให้โอกาสทางศึกษาแก่คนทุกเพศ ทุกชนชั้น ทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนาในด้วยการจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ในฐานะผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง
นโยบายเชิงรุก	ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของสถาบันเพื่อกำหนดเป็นแนวในการจัดการศึกษา พัฒนาระบบการอบรมครูเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการ ความมุ่งหมาย และวิธีการในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
กิจกรรม	การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา ระบบพัฒนาครูโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา

หลักการและเหตุผล

โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีรากฐานในการจัดการศึกษาที่ยาวนาน เป็นการรับมรดกจากมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในการจัดการศึกษาที่มีหลักการตั้งอยู่บนพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ โดยมีพระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลางและเป็นองค์ต้นแบบของนักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน ด้วยการจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งโรงเรียนในปัจจุบันยังคงสืบ

สถานปณิธานหลักการดังกล่าวในการจัดการศึกษามาโดยตลอด การเข้าใจถึงตัวตน แนวคิด รากฐานในการก่อตั้งสถาบันแต่ละแห่งจึงมีความสำคัญในการที่จะพัฒนาและต่อยอดให้บรรลุเป้าหมาย

การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของสถาบันด้วยการศึกษาประวัติในของสถาบันและแนวคิดในการจัดตั้งในอดีตจึงเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการสังเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาเพื่อกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของสถาบัน หรือคุณลักษณะของนักเรียนที่จะบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการสอน กิจกรรมคริสตจริยธรรม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามอัตลักษณ์และจุดเน้นของสถาบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา
2. เพื่อบูรณาการอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษาในการจัดการศึกษา
3. เพื่อมีแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามอัตลักษณ์ของสถาบัน

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาวิจัยอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา
 - 1.1 วิจัยเอกสาร
 - 1.2 แบบสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ, ศิษย์เก่า, ครู, นักเรียน เพื่อเสนออัตลักษณ์ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
 - 1.3 สังเคราะห์ผลอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา
2. บูรณาการอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษาในการจัดการศึกษาและตั้งตัวชี้วัดความสำเร็จของการปฏิบัติงานตามอัตลักษณ์ของสถาบัน
 - 2.1 หลักสูตรแกนกลาง
 - 2.2 วิชาคริสตจริยธรรม (บทเรียนประวัติศาสตร์ของโรงเรียน)
 - 2.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. พัฒนาหลักสูตรหรือคู่มือในการพัฒนานักเรียนเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของสถาบัน
4. สรุปและประเมินผลการดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนในการจัดการศึกษา
2. มีการบูรณาการอัตลักษณ์ของโรงเรียนในการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน

3. นักเรียนได้รับการพัฒนาตามอัตลักษณ์ของโรงเรียนและมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโรงเรียน

ระบบพัฒนาครูโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

หลักการและเหตุผล

โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะในการเป็นโรงเรียนคริสเตียน ที่ตั้งอยู่บนหลักความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติแบบศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ กระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจึงต้องมีความสอดคล้อง มีทิศทางเดียวกัน และไม่ขัดต่อหลักความเชื่อของคริสเตียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจกับครูในธรรมเนียมปฏิบัติของโรงเรียน ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน หลักความเชื่อเรื่องมนุษย์ในฐานะผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง และการนำชีวิตประวัติ พันธกิจ แบบอย่างอันดีงามของพระเยซูคริสต์เป็นต้นแบบในการให้การศึกษา กับ นักเรียน

ระบบพัฒนาครูโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจึงมีความสำคัญในการอบรมครูในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยให้มีความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิฯ หลักข้อเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ เพื่อเกิดความเข้าใจ และสามารถบูรณาการหลักการของโรงเรียนในการจัดการศึกษาได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำระบบพัฒนาครูโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. เพื่ออบรมครูใหม่ก่อนทำการสอนโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาครูในโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยในด้านต่างๆ

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการจัดทำระบบพัฒนาครูโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. ระบบพัฒนาครูใหม่
 - 2.1 หน่วยงานจากส่วนกลางของสภาคริสตจักรในประเทศไทยจัดอบรมครูใหม่ในแต่ละปีการศึกษาตามกลุ่มภูมิภาค กลุ่มภาคเหนือ กลุ่มภาคกลางและตะวันตก กลุ่มภาคตะวันออก
 - 2.2 โรงเรียนจัดส่งครูใหม่เข้าอบรมในแต่ละปีการศึกษา
3. ระบบพัฒนาศักยภาพครู

2.1 หน่วยงานจากส่วนกลางของสภาคริสตจักรในประเทศไทยจัดอบรมตามหัวข้อที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาครูในโรงเรียนมูลนิธิฯ ในระดับชาติ ระดับกลุ่ม กลุ่มภูมิภาค กลุ่มภาคเหนือ กลุ่มภาคกลางและตะวันตก กลุ่มภาคตะวันออก หรือระดับโรงเรียน

2.2 โรงเรียนจัดทำแผนการพัฒนาครูและส่งครูเข้าอบรมในแต่ละปีการศึกษา

4. สรุปและประเมินผลการดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. พันธกิจการศึกษาศาสนาคริสตจักรในประเทศไทย
3. หน่วยงานบุคลากร สภาคริสตจักรในประเทศไทย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครูมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ ธรรมเนียมปฏิบัติของโรงเรียน
2. ครูสามารถบูรณาการและยกตัวอย่างแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ในการจัดการศึกษาได้
3. ครูในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการ (process)

4. การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา (Christian environment)
5. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ (holistic person) ประกอบด้วย
 - 1) ด้านร่างกาย (body)
 - 2) ด้านสติปัญญา (wisdom)
 - 3) ด้านจิตใจ (mind)
 - 4) ด้านจิตวิญญาณ (spirit)

ปรัชญา	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีกระบวนการในการจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนาด้วยการพัฒนานักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกมิติของชีวิต ทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านจิตวิญญาณ
---------------	--

นโยบายเชิงรุก	ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่ครบทุกมิติของชีวิตทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ
	พัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย
	พัฒนาระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม
	พัฒนาระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย
กิจกรรม	ระบบพัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษ
	ระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียน
	ระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ระบบพัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษ

หลักการและเหตุผล

โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีจุดเด่นในการจัดการศึกษาที่ส่งต่อมาจากมิชชันนารีคือความสามารถของนักเรียนในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นที่โดดเด่น และประจักษ์ชัดในชุมชนสังคมในความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรมีการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนให้มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อใช้ในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

มาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจึงควรมีการทบทวนและพัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพในทุกสถาบันการศึกษา และพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำระบบพัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยให้มีความเชี่ยวชาญในการสอนภาษาอังกฤษ
3. เพื่อพัฒนานักเรียนสู่การเป็นพลเมืองโลก

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำมาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษ

- 1.1 ระบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและหลักสูตร
- 1.2 ประสานงานครูต่างประเทศ, มิซซันนารี, อาสาสมัคร
- 1.3 ระบบการสอบภาษาอังกฤษ
2. อบรมฝ่ายวิชาการของโรงเรียนและครูในสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบมาตรฐานการสอนวิชาภาษาอังกฤษ
3. โรงเรียนนำระบบระบบมาตรฐานการสอนวิชาภาษาอังกฤษไปปฏิบัติใช้และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียน
3. หน่วยงานส่วนกลางจัดทำข้อสอบและระบบสอบภาษาอังกฤษ
4. นักเรียนระดับชั้น ป.6 ม.3 ม.6 สอบวัดมาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษ CCT Standard
5. รายงานผลการสอบและสรุปผลตามตัวชี้วัด
6. สภาคริสตจักรในประเทศไทยออกประกาศนียบัตรผู้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษ CCT Standard
7. สรุปและประเมินผลการดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. พันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. โรงเรียนมีระบบในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับสถาบัน
3. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีมาตรฐานในการสอนภาษาอังกฤษ

ระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียน

หลักการและเหตุผล

ในสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมจากการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ส่งผลให้มีปัญหาต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาครอบครัว มีจำนวนการหย่าร้างเพิ่มขึ้นจำนวนมากทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวแตกแยกอาจมีปัญหามโนทัศน์ การเข้ากับสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน โรงเรียนนอกจากบทบาทการให้การศึกษาทางวิชาการแล้วยังมีภารกิจในการดูแลและอบรมบ่มนิสัยนักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

การให้คำปรึกษากับนักเรียนที่มีปัญหาทั้งด้านครอบครัว สภาพจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมโรงเรียนจึงมีความสำคัญในการที่จะช่วยเหลือนักเรียนและดูแลนักเรียนให้มีจิตใจที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมในการรับการศึกษา และการออกไปอยู่ในสังคมต่างๆได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนในสถานศึกษา
2. เพื่อจัดตั้งหน่วยงานในการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนในสถานศึกษา

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนในสถานศึกษา
 - 1.1 ฝ่ายศาสนกิจ
 - 1.2 ฝ่ายแนะแนว
 - 1.3 ครู
 - 1.4 ผู้ปกครอง
2. จัดทำระบบ หรือกระบวนการในการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียน
3. จัดตั้งหน่วยงานในการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนโดยรับนักจิตวิทยาหรือครูฝ่ายศาสนกิจในการดูแลรับผิดชอบในหน่วยงานดังกล่าว
4. จัดกลุ่มเพื่อการทำกิจกรรมสำหรับเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงในด้านต่างๆ
5. ติดตาม พบปะผู้ปกครอง และเยี่ยมบ้านนักเรียน
6. สรุปและประเมินผลการดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนได้รับการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา และได้รับคำปรึกษาอย่างทันท่วงที
2. โรงเรียนมีกระบวนการในการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียน

ระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย

หลักการและเหตุผล

โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีเป้าหมายในการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนโดยใช้หลักของคริสต์ศาสนา ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ชัดว่านักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างโดดเด่น และเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการสร้างของโรงเรียน

ระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นการที่โรงเรียนในมูลนิธิจะมีแนวทางเดียวกันในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่จะเป็นอัตลักษณ์ร่วมกันของโรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ร่วมของนักเรียนในโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ไทย

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการจัดทำระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทยและตั้งเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่จะเป็นอัตลักษณ์ร่วมในแต่ละปีการศึกษา

- 1.1 อนุศาสนิกทุกโรงเรียน
- 1.2 พันธกิจการศึกษา
- 1.3 สถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์

2. สถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์นำอัตลักษณ์ร่วมไปเป็นแนวคิดในการจัดทำละครจัดทำเพลงเพื่อนำไปใช้ในสัปดาห์พัฒนาคุณภาพชีวิตจิตใจในแต่ละโรงเรียน

3. ฝ่ายศาสนกิจนำอัตลักษณ์ร่วมไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาคริสตจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมพิเศษที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ร่วม

4. ฝ่ายศาสนกิจตั้งตัวชี้วัดความสำเร็จอัตลักษณ์ร่วมในระบบสถานศึกษา

5. สรุปและประเมินผลการดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. พันธกิจการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย
3. สถาบันคริสเตียนนิเทศสัมพันธ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ
2. โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีอัตลักษณ์ร่วมกัน
3. สภาคริสตจักรในประเทศไทยมีระบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับประเทศ

บุคลิกลักษณะ (personality):

6. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม
7. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์

ประกอบด้วย

- 1) ผู้นำคุณธรรม (moral leadership)
- 2) ผู้นำปัญญา (educational leadership)
- 3) ผู้รับใช้สังคม (servant leadership)

ปรัชญา	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมุ่งเน้นในการพัฒนาผู้นำโดยการพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการ และมีจิตวิญญาณในการอุทิศตนเพื่อการรับใช้คริสตจักร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และนานาชาติ
นโยบายเชิงรุก	ผู้นำคุณธรรม พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีผู้นำคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี มีวินัย รู้จักการช่วยเหลือ แบ่งปัน มีความซื่อสัตย์ เป็นเกลียวและแสงสว่างในสังคม
	ผู้นำปัญญา พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในทักษะด้านวิชาการทั้งวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพสุจริต

	<p>ผู้ใช้สังคม</p> <p>พัฒนานักเรียนให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแบบผู้ใช้จากพระเยซูคริสต์และแบบอย่างของมิชชันนารี ในการอุทิศตน เสียสละ มีจิตสาธารณะ รักในการรับใช้และบริการสังคม</p>
--	---

เกียรติภูมิในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

1. เกียรติภูมิสถาบัน (intuitions)
2. เกียรติภูมิท้องถิ่น (local)
3. เกียรติภูมิชาติ (national)
4. เกียรติภูมิสากล (International)

ปรัชญา	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีพันธกิจในการปลูกฝังความรักและความภาคภูมิใจในโรงเรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และประชาคมโลกเพื่อสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข
นโยบายเชิงรุก	<p>เกียรติภูมิ</p> <p>พัฒนานักเรียนมีความรักและความภาคภูมิใจในโรงเรียนมีตระหนักในความเป็นเจ้าของโรงเรียน</p>
	<p>ภูมิท้องถิ่น</p> <p>พัฒนานักเรียนมีความสำนึกรักชุมชน ท้องถิ่นที่อาศัยอยู่มีส่วนร่วมในการธำรงรักษาสิ่งดีงามขอท้องถิ่นให้คงไว้</p>
	<p>ภูมิประเทศ</p> <p>พัฒนานักเรียนให้มีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์</p>
	<p>ภูมิสากล</p> <p>พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมในการเป็นพลเมืองโลก</p>

ตารางที่ 11 สรุปแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

แนวคิดมิชชันนารี	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา นิกายโปรเตสแตนต์		
	ปรัชญา	นโยบายเชิงรุก	กิจกรรม
<p>เป้าประสงค์ (purpose)</p> <p>1. การจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ (education for evangelism)</p>	<p>โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ เพื่อตอบสนองต่อพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์และปณิธานในการจัดการศึกษาของมิชชันนารี</p>	<p>ส่งเสริมให้มีการประกาศ อภิบาล และติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม</p>	<p>ระบบอภิบาลและติดตามผลผู้เชื่อใหม่ในสถานศึกษา</p>
<p>หลักการ (principle)</p> <p>2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ (bible based)</p> <p>3. การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ (human equality)</p>	<p>โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ โดยมีองค์พระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลางและองค์ต้นแบบในการจัดการศึกษาในการพัฒนาอุปนิสัยนักเรียนตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ ให้โอกาสทางศึกษาแก่คนทุกเพศ ทุกชนชั้น ทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนาในด้วยการจัด</p>	<p>ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของสถาบันเพื่อกำหนดเป็นแนวในการจัดการศึกษา</p> <p>พัฒนาระบบการอบรมครูเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการ ความมุ่งหมาย และวิธีการในการจัดการศึกษาของโรงเรียน</p>	<p>การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา</p> <p>ระบบพัฒนาครูโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย</p>

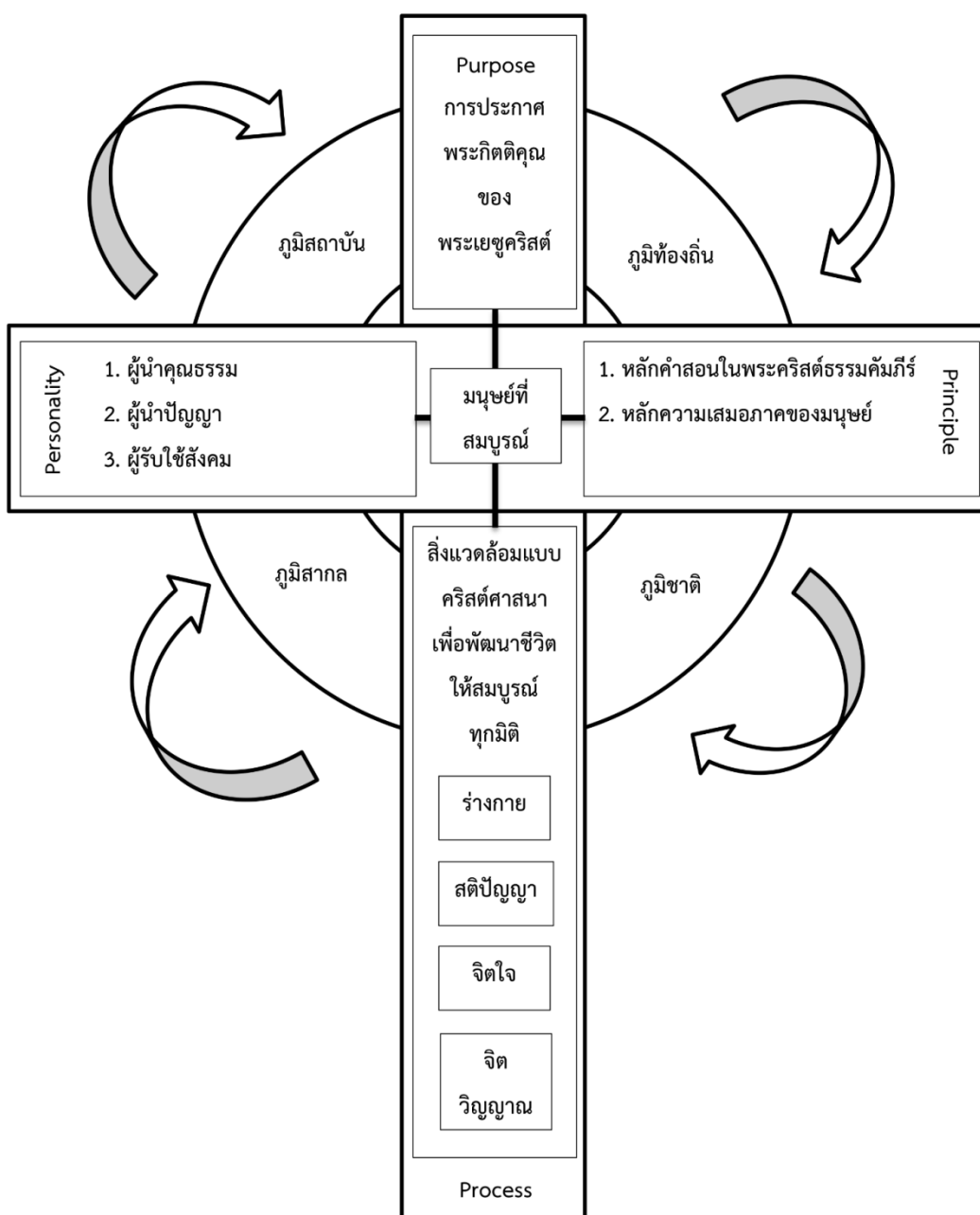
แนวคิดมิชชันนารี	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา		
	นิกายโปรเตสแตนต์		
	ปรัชญา	นโยบายเชิงรุก	กิจกรรม
	การศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ในฐานะผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง		
กระบวนการ (process) 4. การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา (Christian environment) 5. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ (holistic person) ประกอบด้วย 1) ด้านร่างกาย (body) 2) ด้านสติปัญญา (wisdom) 3) ด้านจิตใจ (mind) 4) ด้านจิตวิญญาณ (spirit)	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีกระบวนการในการจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนาด้วยการพัฒนานักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกมิติของชีวิต ทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านจิตวิญญาณ	ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่ครบทุกมิติของชีวิตทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ	ระบบพัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษ
		พัฒนามาตรฐานวิชาภาษาอังกฤษในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย	ระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียน
		พัฒนาระบบให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม	ระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย
		พัฒนาระบบพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับสภาคริสตจักรในประเทศไทย	

แนวคิดมิชชันนารี	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา		
	นิกายโปรเตสแตนต์		
	ปรัชญา	นโยบายเชิงรุก	กิจกรรม
บุคลิกลักษณะ (personality) 6. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม 7. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์ ประกอบด้วย 1) ผู้นำคุณธรรม (moral leadership) 2) ผู้นำปัญญา (educational leadership) 3) ผู้รับใช้สังคม (servant leadership)	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมุ่งเน้นในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการ และมีจิตวิญญาณในการอุทิศตนเพื่อการรับใช้คริสตจักร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ	พัฒนานักเรียนเป็นให้เป็นผู้ที่มีนำคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดี มีวินัย รู้จักการช่วยเหลือแบ่งปัน มีความซื่อสัตย์ เป็นเกลือกและแสงสว่างในสังคม	
		พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในทักษะด้านวิชาการทั้งวิทยาศาสตร์ และศิลปะศาสตร์ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์แยกแยะและนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพสุจริต	
		พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแบบผู้รับใช้จากพระเยซูคริสต์และแบบอย่างของมิชชันนารี ในการอุทิศตน เสียสละ มีจิตสาธารณะ รักในการรับใช้และบริการสังคม	

แนวคิดมิชชันนารี	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์		
	ปรัชญา	นโยบายเชิงรุก	กิจกรรม
เกียรติภูมิในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย 1. เกียรติภูมิสถาบัน (intuitions) 2. เกียรติภูมิต้องถิ่น (local) 3. เกียรติภูมิชาติ (national) 4. เกียรติภูมิสากล (International)	โรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีพันธกิจในการปลูกฝังความรักและความภาคภูมิใจในโรงเรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และประชาคมโลกเพื่อสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข	พัฒนานักเรียนมีความรักและความภาคภูมิใจในโรงเรียนมีตระหนักรู้ในโรงเรียนมีความเป็นเจ้าของโรงเรียน	
		พัฒนานักเรียนมีความสำนึกรักชุมชน ท้องถิ่นที่อาศัยอยู่มีส่วนร่วมในการธำรงรักษาสิ่งดีงามขอท้องถิ่นให้คงไว้	
		พัฒนานักเรียนให้มีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์	
		พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมในการเป็นพลเมืองโลก	

กล่าวโดยสรุป แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์คือการจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ โดยมีหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ จัดการเรียนการสอนด้วยหลักความเสมอภาคของมนุษย์โดยมีองค์พระเยซูคริสต์เป็นองค์ต้นแบบในการจัดการศึกษาภายใต้สิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนาด้วยการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทุกมิติของชีวิตทั้งด้านร่างกายสติปัญญา จิตใจ และจิตวิญญาณ และการพัฒนานักเรียนให้มีความตระหนักรู้ในการเป็นส่วนหนึ่งของ

สมาชิกในสังคมทั้งในระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับสากลด้วยกระบวนการจัดการศึกษาดังกล่าวจึงส่งผลให้นักเรียนมีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์ ด้วยเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำคุณธรรม ผู้นำปัญญา และผู้ใช้สังคม ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์ และเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 เพื่อวิเคราะห์แนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์เรื่องการพัฒนาคนโดยการศึกษาเอกสาร และการวิจัยภาคสนามเพื่อศึกษาการถ่ายทอดแนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์เรื่องการพัฒนาคนของโรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการถ่ายทอดแนวคิดของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 โรงเรียน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 21 คน ครูจำนวน 10 คน นักเรียนจำนวน 14 คน ผู้ปกครองจำนวน 12 คน และศิษย์เก่าจำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 68 คน ขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 2 จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์

8.1 สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

- 8.1.1 วิวัฒนาการการจัดการศึกษาโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย
- 8.1.2 แนวคิดของคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์
- 8.1.3 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

8.1.1 วิวัฒนาการการจัดการศึกษาโปรเตสแตนต์ในสังคมไทย

โดยได้ศึกษาวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1) ยุคบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตก พ.ศ. 2391–2476 (ค.ศ. 1838-1933)

มิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ศาสนาใน สังกมไทย เมื่อ พ.ศ. 2371 (ค.ศ. 1828) ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมิชชันนารีโปรเตสแตนต์มีหลักในการทำพันธกิจสำคัญ 3 ประการ คือ การประกาศข่าวประเสริฐของพระเยซูคริสต์ (evangelism) การศึกษา (education) และการบริการทางการแพทย์ (medical services) สำหรับพันธกิจการศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2381 (ค.ศ. 1838) โดยมิชชันนารีคณะอเมริกันแบปติสต์ได้ตั้งโรงเรียนแบบตะวันตก ขึ้น มิชชันนารีได้บุกเบิกและวางรากฐานการศึกษาแบบตะวันตกในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องโดยการ จัดตั้งโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาให้เยาวชนไทยทั้งชายและหญิงทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาคด้วยการ ดำเนินการอย่างเสรีตามอุดมคติทางศาสนาอย่างเต็มที่

ผลจากการบุกเบิกการศึกษาแบบตะวันตกพบว่า ใน พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1923) มิชชันนารีได้รายงานจำนวนโรงเรียนประจำศูนย์มิชชันและประจำคริสตจักรท้องถิ่นทั่ว ประเทศไทย รวมจำนวน 59 โรงเรียน อยู่ในเขตมิชชันสยาม 36 โรงเรียน เขตมิชชันลาว 23 โรงเรียน ซึ่งผลจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันมีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดการศึกษาของไทย มิชชันนารี มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติ และเป็นแรงกระตุ้นให้ รัฐบาลจัดการศึกษาในสังคมไทยอย่างแพร่กว้างขวาง

2) ยุคส่งมอบการจัดการศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบของนักการศึกษาคริสเตียนไทย พ.ศ. 2477-2499 (ค.ศ. 1934-1956)

นับตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรกใน พ.ศ. 2461 (ค.ศ. 1918) เพื่อควบคุมการศึกษาของเอกชน การส่งเสริมของรัฐโดยให้เงินอุดหนุนและการ รับรองมาตรฐานโรงเรียนเอกชน นับว่าเป็นช่วงที่โรงเรียนของมิชชันนารีต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุม ของรัฐและจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของรัฐที่มีความสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่ทรงใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้าง ความเป็นรัฐชาติไทย จึงส่งผลให้โรงเรียนเอกชนที่ดำเนินการอยู่ต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจาก รัฐบาล จึงจะสามารถจัดการศึกษาที่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนได้ การประกาศใช้ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์มีผลกระทบอย่างมากต่อโรงเรียนมิชชันนารีในการจัดการศึกษาที่แต่ เดิมที่มีรูปแบบและหลักการในการเน้นเรื่องของศาสนาต้องปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับการ จัดการศึกษาของส่วนกลางทั้งเรื่องของหลักสูตร กิจกรรม และข้อบังคับต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วง ที่โรงเรียนมิชชันนารีได้สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นโรงเรียนที่ได้เพาะบ่มมาตั้งแต่อดีต

นอกจากการที่มิชชันนารีได้จัดตั้งโรงเรียนประจำศูนย์มิชชันตามหัวเมืองต่างๆแล้ว ยังมีการสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนประจำคริสตจักรท้องถิ่นเพื่อรับรองความต้องการของประชาชนที่มีต่อโรงเรียนของมิชชัน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนผ่านความรับผิดชอบโรงเรียนจากมิชชันนารีมาสู่ผู้นำคริสเตียนไทย โดยอยู่ภายใต้มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่ได้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) อีกทั้งยังเป็นช่วงของการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้โรงเรียนของมิชชันนารีต้องปิดตัวลงชั่วคราว อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล มีการเปลี่ยนชื่อตามรัฐนิยม เป็นช่วงที่ต้องเร่งปรับปรุงโรงเรียนอย่างมากและมีการจัดตั้งกองการศึกษาเข้ามากำกับดูแล

3) ยุคการจัดการศึกษาโดยมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พ.ศ. 2500–2558 (ค.ศ. 1957-2015)

มิชชันคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนในประเทศไทยได้สลายตัวและได้มีการจัดตั้งกองการศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทยขึ้นมารับผิดชอบพันธกิจด้านการศึกษา ใน พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) โดยโรงเรียนจะอยู่ภายใต้สังกัดพันธกิจการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย ในช่วงนี้มีการเคลื่อนไหวในการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ที่สำคัญยิ่งคือ สภาคริสตจักรในประเทศไทยได้จัดตั้งวิทยาลัยพายัพใน ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งแรกในประเทศไทย เป็นช่วงเวลาที่โรงเรียนของโปรเตสแตนต์ได้รับผลกระทบจากการออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1977) และพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2525 (ค.ศ. 1982) ซึ่งกำหนดให้เอกชนร่วมรับภาระทางการศึกษา มีการควบคุมการศึกษาเอกชนอย่างเข้มงวดทั้งด้านมาตรฐานและการเก็บค่าเล่าเรียน ทำให้โรงเรียนของโปรเตสแตนต์ได้กำหนดกรอบและแนวทางของตนเองอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดปรัชญาในการจัดการศึกษาและคำขวัญของโรงเรียนที่จะชี้แนวทางการจัดการศึกษาแต่ทั้งนี้ยังมีรากฐานมาจากสมัยบุกเบิกจากมิชชันนารี

การออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย และสถาบันการศึกษาที่อยู่สังกัดของคริสตจักรภาค คริสตจักรท้องถิ่น และองค์กรทางคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์อื่นๆ ที่จะต้องปรับปรุงและจัดการศึกษาให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน เพื่อให้โรงเรียนและสถาบันการศึกษาในสังกัดสามารถจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานตามเกณฑ์ของรัฐ

8.1.2 แนวคิดของคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในการพัฒนามนุษย์

แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ตั้งอยู่บนอุดมคติทางความเชื่อของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการขจัดความไม่รู้ของคนไทย เพื่อให้หลุดพ้นจากความบาปและสิ่งชั่วร้าย มิชชันนารีเชื่อว่าหากทุกคนได้รับการศึกษาตามแนวคำสอนของคริสตศาสนา จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ในทุกมิติ ซึ่งมีการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสตศาสนา ผ่านการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน คือ เป้าประสงค์ (purpose) หลักการ (principle) กระบวนการจัดการศึกษา (process) และบุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1) เป้าประสงค์ (purpose) ในการพัฒนามนุษย์ของมิชชันนารี **เพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์และการนำคนมาเป็นคริสเตียน** โดยมิชชันนารีใช้การศึกษาเป็นเครื่องมืออื่นในการประกาศพระกิตติคุณ ซึ่งเป้าประสงค์นี้เป็นอุดมการณ์ที่อยู่ในจิตวิญญาณของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ทุกคนในทุกยุคทุกสมัย

2) หลักการ (principle) มีหลักการที่สำคัญ 3 ประการคือ

2.1) การพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาคุณธรรมบนพื้นฐานพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาคุณธรรมบนพื้นฐานพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ซึ่งแนวคิดนี้แสดงถึงทัศนะของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบตะวันตกที่มาจากความเชื่อของคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ ที่เป็นศาสนาที่ยึดถือเอาพระคริสต์ธรรมคัมภีร์เป็นสิ่งที่สำคัญ

2.2) การพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาอุปนิสัย มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการใช้การศึกษาเป็นแนวทางในการอบรมนิสัยเพื่อให้พบกับสันติสุขตามอุดมคติของคริสตศาสนา ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้โดยมีองค์พระเยซูคริสต์เป็นองค์ต้นแบบผู้เป็นมนุษย์สมบูรณ์

2.3) การพัฒนามนุษย์บนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์บนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ในฐานะมนุษย์เป็นผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง มิชชันนารีจึงเปิดโอกาสให้กับทุกคน ทุกชนชั้น ทุกฐานะ ทุกศาสนาเข้ารับการศึกษากับความเสมอภาคเท่าเทียม

3) กระบวนการจัดการศึกษา (process) มีกระบวนการที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. สร้างสิ่งแวดล้อมแบบคริสตศาสนา มิชชันนารีมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อมแบบคริสตศาสนา โดยใช้การกล่อมเกลาทางสังคมเป็นบ้ำหลอมให้นักเรียนที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนของมิชชันได้ซึมซับความเป็นคริสตศาสนา

2. พัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ มิชชันนารีมีกระบวนการในการพัฒนา มนุษย์ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาในทุกมิติของชีวิต โดยการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย หมายถึง การพัฒนาสมรรถภาพทางกายให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์แข็งแรง มีสุขอนามัยที่ดี ด้วยการตรวจสุขภาพ การส่งเสริมให้มีการออกกำลังกาย และการดูแลในเรื่องอาหาร โภชนาการและสุขภาพ

2. ด้านสติปัญญา หมายถึง การสอนให้มีความรู้ความเข้าใจใน วิชาการต่างๆที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ และศิลปะศาสตร์ควบคู่กันไปให้มีความ เชี่ยวชาญและเป็นเลิศ โดยเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นจุดเด่นของนักเรียน โรงเรียนมิชชัน

3. ด้านจิตใจ หมายถึง การพัฒนาจิตใจ อารมณ์ สังคม ให้เป็นผู้มี คุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีความสัจย์ซื่อ มีความรัก มีความเสียสละ และการฝึกฝน ให้สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะหรือฐานะทางสังคม

4. ด้านจิตวิญญาณ หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตน กับพระเจ้าผ่านในการอธิษฐาน การอ่านพระคัมภีร์ การนมัสการ และการสามัคคีธรรม เพื่อให้มี ความเจริญงอกงามด้านจิตวิญญาณเป็นจุดเน้นสำคัญสูงสุดของมิชชันนารีคือการให้นักเรียนต้อนรับ พระเยซูคริสต์และมาเป็นคริสเตียน

4) บุคลิกลักษณะของนักเรียน (personality) บุคลิกลักษณะของนักเรียนที่สำเร็จ การศึกษาจากโรงเรียนมิชชันนารีจะเป็น **ผู้นำในคริสตจักรและสังคม** โดยมิชชันนารีมีความมุ่งหวังใน การจัดการศึกษาสำหรับคริสเตียนเป็นหลักในระยะเริ่มต้นเพื่อเตรียมคนเข้าสู่และในเวลาต่อมาได้รับ นักเรียนต่างศาสนามากขึ้นเพื่อจะแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาของรัฐ และสร้างผู้นำในลักษณะ ของผู้รับใช้คือการที่มีจิตสาธารณะ การอุทิศตนเพื่อรับใช้สังคม

8.1.3 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกาย โปเรตสแตนต์

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนิกายโปเรตสแตนต์ จึงมี 7 เรื่อง ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาเพื่อการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ 2) การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ 3) การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอ ภาคของมนุษย์ 4) การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา 5) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา ชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ 6) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม และ 7) การจัดการ ศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์

8.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์

มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการพัฒนาคุณธรรมบนพื้นฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์ ซึ่งแนวคิดนี้แสดงถึงทัศนะของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบตะวันตกที่มาจากความเชื่อของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ ที่เป็นศาสนาที่ยึดถือเอาพระคริสตธรรมคัมภีร์เป็นสิ่งสำคัญ โดยมนุษย์จะต้องศึกษาเรียนรู้คำสอนและน้ำพระทัยของพระเจ้าผ่านการอ่านพระคัมภีร์ จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาคนตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า เป้าหมายหลักของการพัฒนามนุษย์คือ ความเข้าใจในเรื่องราวของพระเจ้าจากพระคริสตธรรมคัมภีร์เพื่อที่จะเป็นบ่อเกิดของปัญญาหรือแหล่งรวมขององค์ความรู้ทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ในพระธรรม 2 ทิโมธี บทที่ 3 ข้อ 16 ว่า

“...พระคัมภีร์ทุกตอนได้รับการดลใจจากพระเจ้า และเป็นประโยชน์ในการสอน การตักเตือนว่ากล่าว การปรับปรุงแก้ไขคนให้ดี และการอบรมในทางธรรม...”

2. การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์

มิชชันนารีมีหลักการในการพัฒนามนุษย์ด้วยหลักความเชื่อเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์ในฐานะผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนผ่านการศึกษาศรีสำหรับสตรีเป็นอันดับแรกเมื่อมิชชันนารีเริ่มทำพันธกิจที่เพชรบุรีและล้านนา เพราะสตรีไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา โดยมิชชันนารีได้เห็นคุณค่าของสตรีและบุรุษอย่างเท่าเทียม การจัดการศึกษาสำหรับสตรีจึงเป็นการทำลายค่านิยมทางสังคม โดยมิชชันนารีได้มองถึงสตรีในฐานะที่เป็นผู้ที่พระเจ้าทรงสร้างให้ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน และนอกจากนั้นมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาคนตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า การพัฒนามนุษย์ต้องให้โอกาสทางการศึกษา สิทธิ เสรีภาพ แก่คนทุกเพศ ทุกชนชั้น ทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนา จึงเป็นแนวทางอันสำคัญของโรงเรียนมิชชันนารีที่ได้หยิบยื่นโอกาสทางการศึกษาให้กับคนทุกระดับโดยให้ความสำคัญในฐานะที่เขาเหล่านั้นเป็นบุตรของพระเจ้าด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ในพระธรรมปฐมกาลบทที่ 1 ข้อ 27 ว่า

“...พระเจ้าจึงทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระองค์ ตามพระฉายาของพระเจ้านั้น พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้น และทรงสร้างให้เป็นชายและหญิง...”

3. การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา

มิชชันนารีมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการสร้างบรรยากาศแบบคริสต์ศาสนา โดยใช้การกล่อมเกลาทางสังคม เป็นเป้าหมายให้นักเรียนที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนของมิชชันได้ซึมซับความเป็นคริสต์ศาสนา พิธีกรรม และหลักความเชื่อ ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนผ่านการจัดระบบหอพัก (boarding school) การเข้าห้องนมัสการ (chapel) การเรียนคริสต์จริยธรรม (Christian education) โรงเรียนวันอาทิตย์ (Sunday school) โดยความปรารถนาสูงสุดคือการให้นักเรียนได้ต้อนรับพระเยซูคริสต์ ซึ่งโรงเรียนของมิชชันนารีในปัจจุบันได้ยังคงอัตลักษณ์ดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนในการเพาะบ่มคุณธรรมจริยธรรม จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า การพัฒนามนุษย์ต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี สร้างสังคมที่ดีเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสังคมนั้น ได้รับการกล่อมเกลาจิตใจ ได้รับการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม ตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อให้เขาจะเติบโตเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ในพระธรรมสุภาพิต บทที่ 22 ข้อ 6 ว่า

“...จงฝึกเด็กในทางที่เขาควรจะไป และเมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่แล้วเขาจะไม่พรากจากทางนั้น...”

4. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ

มิชชันนารีมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ด้วยการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาในทุกมิติของชีวิต มิชชันนารีมีการจัดการศึกษาโดยการนำวิทยาการทางตะวันตกในหลากหลายสาขาวิชาทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ โดยการมุ่งเน้นให้คนไทยได้เกิดความเข้าใจ รู้แจ้ง รู้จริงในหลักความจริงที่ถูกต้อง การจัดการศึกษาของมิชชันนารียังได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาอุปนิสัยของนักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม เพาะบ่มด้วยหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา และดูแลสุขภาพของนักเรียนทั้งสุขภาพทางกาย ทางจิตใจ และทางจิตวิญญาณ จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า ต้องพัฒนาให้ครบองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระเยซูในพระธรรมมัทธิวกบทที่ 4 ข้อ 4 ว่า

“...ฝ่ายพระองค์ตรัสตอบว่า มีพระคัมภีร์เขียนไว้ว่า มนุษย์จะบำรุงชีวิต ด้วยอาหารสิ่งเดียวหามิได้ แต่บำรุงด้วยพระวจนะทุกคำ ซึ่งออกมาจากพระโอษฐ์ ของพระเจ้า...”

5. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม

มิชชันนารีมีเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์เพื่อเป็นผู้นำรับใช้คริสตจักรและสังคม มิชชันนารีมีความมุ่งหวังในการจัดการศึกษาสำหรับคริสเตียนเป็นหลักในระยะเริ่มต้นเพื่อที่จะให้เขาเหล่านั้นสามารถอ่านออกเขียนได้เข้าใจพระคัมภีร์ มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อเตรียมคนเข้าสู่คริสตจักร คือการสร้างผู้นำให้กับคริสตจักร และในเวลาต่อมาได้รับนักเรียนต่างศาสนามากขึ้นเพื่อจะแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาของรัฐ และสร้างผู้นำในลักษณะของผู้รับใช้คือการที่มีจิตสาธารณะ การอุทิศตนเพื่อรับใช้สังคมจากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาคนตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า เป้าหมายของการพัฒนามนุษย์คือการสร้างผู้นำที่มีความเจริญทางปัญญาและคุณธรรม โดยนำสิ่งเหล่านี้ที่ได้การอบรมในโรงเรียนมิชชันไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมของตน ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระเยซูคริสต์ในพระธรรมมัทธิว บทที่ 5 ข้อ 13 ว่า

“...ท่านทั้งหลายเป็นเกลือแห่งโลก ถ้าเกลือนั้นหมดรสเค็มไปแล้ว จะทำให้กลับเค็มอีกอย่างไรได้ แต่นั่นก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร มิแต่จะทิ้งเสียสำหรับคนเหยียบย่ำ...”

6. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์

มิชชันนารีมีเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์สู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบพระเยซู นอกจากการประกาศศาสนา การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้วสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชันคือการใช้การศึกษาเป็นแนวทางในการอบรมบ่มนิสัยเพื่อให้พบกับสันติสุขตามอุดมคติของคริสต์ศาสนา จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาคนตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ว่า เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษย์คือ การเจริญเติบโตขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบพระเยซูคริสต์คือมีความเจริญเติบโตฝ่ายร่างกาย มีความเจริญงอกงามในสติปัญญา มีคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจ และมีความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ที่เป็นพระลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของพระเยซูคริสต์ในพระธรรมลูกา บทที่ 2 ข้อ 52 ว่า

“...พระเยซูก็ได้จำเริญขึ้นในด้านสติปัญญา ในด้านร่างกาย และเป็นที่ชอบ
จำเพาะพระเจ้า และต่อหน้าคนทั้งปวงด้วย...”

สรุปได้ว่า ผลจากการพัฒนามนุษย์ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ผ่านการจัดการศึกษาใน
สังคมไทยได้นำความเจริญงอกงามอย่างมากมายังชีวิตของมนุษย์ ซึ่งความเจริญงอกงามดังกล่าวเป็น
ผลจากการเพาะบ่มคุณธรรมจริยธรรมตามครรลองคริสต์ศาสนา ด้วยความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา
เพื่อพัฒนาชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณเป็นอันดับแรก เพื่อให้ความเจริญฝ่ายจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่หนุนเสริม
การมีจิตใจที่ดี มีสติปัญญาที่ดี และมีสุขภาพร่างกายที่ดี การจัดการศึกษาของมิชชันนารีนับตั้งแต่นั้น
จนถึงปัจจุบันยังคงตั้งมั่นอยู่ในหลักการของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ที่ไม่ได้แยกการศึกษา
กับศาสนาออกจากกันด้วยความมุ่งหวังในการเป็นเกลือและแสงสว่างของโลก จึงเป็นผลให้ผู้ที่ได้รับการ
พัฒนาจากโรงเรียนของมิชชันนารีมีความเป็นผู้นำคุณธรรม ผู้นำปัญญา และผู้ใช้สังคม ซึ่งเป็น
บทสรุปของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ควรพัฒนา
วิสัยทัศน์ และพันธกิจหลักแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนา
นิกายโปรเตสแตนต์อย่างชัดเจนเพื่อแต่ละโรงเรียนสามารถสานต่อในการกำหนดวิสัยทัศน์ในการจัด
การศึกษาให้สอดคล้องกัน

2) สำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยควรนำ
แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ไปพิจารณา
และกำหนดนโยบายในการนำไปใช้ในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

3) สำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยควรจัดทำ
ระบบการประเมินคุณภาพด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นแนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย

4) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนควร
พิจารณาแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ไป
ประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาที่บูรณาการกับศาสนาและจริยธรรม

8.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์เป็นการนำเสนอในภาพรวมของการจัดการศึกษาทั้งนี้ไม่ได้เจาะลึกในการศึกษาปัญหาผลกระทบและแนวทางการพัฒนาอย่างเจาะลึก

2) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ครอบคลุมการโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้งหมดเป็นเพียงกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในการศึกษาการถ่ายทอดแนวคิดในการพัฒนามนุษย์

3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดในการจัดการศึกษาและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมตามหลักพระคริสตธรรมคัมภีร์เพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยอย่างเป็นระบบและครบวงจร ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและและอุดมศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษณา รังสิยานันท์. (2525). การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2371-2500. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา เกียรติกานนท์. (2552). วิวัฒนาการบทบาทมิชชันนารีต่อการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การศึกษา, กอง. สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2509). โรงเรียนที่ขึ้นตรงต่อกองการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย กฎระเบียบการของกองการศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย (เอกสารอัดสำเนา).
- การศึกษา, กอง. สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2539). คู่มืออนุศาสนิก ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่ ค.ศ. 1996 โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เชียงใหม่: กองการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย.
- กิริติ บุญเจือ. (2550). แก่นปรัชญายุคกลาง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกื้อ ศาลิคุปต์. (2504). ทอมสันอนุสรณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตีรณสาร.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. (2535). 20 ปี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, วารสารกองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน ฉบับพิเศษ (มิถุนายน-กันยายน)
- เคียว อุก ลี. (2539). การเผยแพร่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. 1511-1990. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา ประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2522). โฉมหน้าศักดินาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงเงิน.
- จิตรกร ตั้งเกษมสุข. (2525). พุทธปรัชญากับปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- ชัย เรื่องศิลป์. (2523). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษ 25. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เรื่องศิลป์

- ชัย เรื่องศิลป์. (2527). ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352-2453. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พิศาลบุตร (มปป.). ประวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2493). ประวัติสมเด็จพระเจ้าพระมหาศรีสุริยวงศ์เมื่อก่อนเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2501). ไทยรบพม่า. พระนคร คลังวิทยา.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2514). เรื่องก่อนประวัติศาสตร์และประชุมพระนิพนธ์เบ็ดเตล็ด. พระนคร: บรรณาการ.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2528). ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณหนังสืออ่านประกอบพื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพยากรวงศ์ (ข้า บุนนาค), เจ้าพระยา. (2514). หนังสือแสดงกิจจานุกิจ. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- นงลักษณ์ ไหว้พรหม. (2542). องค์ประกอบของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.site.rmutt.ac.th/elearning/category/education/> [18 มีนาคม 2557]
- นิตี เอียวศรีวงศ์. (2523). ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารอยุธยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- นิตี เอียวศรีวงศ์. (2527). ปากไก่และใบเรือ : รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- นิตี เอียวศรีวงศ์. (2547). บทนำ. ใน นันทชัย มีชูธน, บรรณาธิการ, 175 ปี พันธกิจคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย (ค.ศ.1828-2003). กรุงเทพมหานคร: ประชุมทองพรีนติ้ง.
- บริดล. (1844a). The Christian Scriptures หนังสือจดหมายเหตุ เล่ม 1 ใบที่ 7(December).
- บริดล. (1844b). Statistics of Ardent in Siam. หนังสือจดหมายเหตุฯ 1 ใบ 6(December).
- บริดล. (2405). หนังสือเรื่องกฎหมายเล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อเมริกันมิชชันเนอริแอสซิเอชัน.
- บริดล. (2406a). กฎหมายพระสงฆ์ มาตรา 1 หนังสือกฎหมาย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อเมริกันมิชชันเนอริแอสซิเอชัน.
- บริดล. (2406b). พระราชกำหนดใหม่ มาตรา 35 หนังสือกฎหมาย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อเมริกันมิชชันเนอริแอสซิเอชัน.

- บริดแล. (2406c). พระราชกำหนดใหม่ มาตรา 36 หนังสือกฎหมาย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อเมริกันมิชชันเนอเรียอโซซิเอชัน.
- บริดแล. (2508). จดหมายเหตุเรื่องมิชชันนารีอเมริกันมาประเทศสยาม. แปลโดย ป่วน อินทวงศ์. พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- โบราณคดีสโมสร. (2455). พระราชปจฉาชั้นในกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย.
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62. (2512). ว่าด้วยเรื่องทูตฝรั่งเศสมายังกรุงรัตนโกสินทร์. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ประวัติศาสตร์, ฝ่าย. สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2538). 100 ปี พระกิตติคุณเข้าสู่เมืองน่าน. น่าน: คริสตจักรภาคที่ 5 น่าน.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (2533). การถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย : ศึกษาบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2371-2411. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (2547). ประวัติศาสตร์ และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย. ใน ชำนาญชายแสง, บรรณาธิการ, พระพร 70 ปี สภาคริสตจักรในประเทศไทย ค.ศ.1934-2004. กรุงเทพมหานคร: สภาคริสตจักรในประเทศไทย.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (2549). คริสเตียนกับการศึกษาของไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (2550). มิชชันนารีอเมริกันกับการสร้างชุมชนชาวคริสต์ในล้านนาช่วงสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พ.ศ.2410-2476. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญสร้อยแยลส์วิทยาลัย, โรงเรียน. (2531). 80 ปี 1906-1986 The Prince Royal's. เชียงใหม่: โรงเรียนปริญสร้อยแยลส์วิทยาลัย.
- ปรีชา จินตเสวีวงศ์. (2531). แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.
- ปิยะฉัตร ปิตะวรรณ. (2526). สภาพสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ระหว่างพ.ศ. 2395-2398 ใน ผนังพิศ และ จิรไกร ศิริ, บรรณาธิการ, สังคมไทย 200 ปี. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2545). บทบาทการศึกษาในการถ่ายทอดและพัฒนาทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัฒนธรรมชาวสวนฝัองธนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต). (2525). ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- พวรรณตรี แซ่อัง. (2550). ยุทธศาสตร์วัฒนธรรมด้านการศึกษาของมิชชันนารีคณะเพรสไบทีเรียน ในเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2416-2484 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พันธกิจการศึกษา, สำนักงาน. สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2546). หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดอาคารสำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย. เชียงใหม่: สำนักงานพันธกิจการศึกษา.
- พันธกิจการศึกษา, สำนักงาน. สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2548). รายงานประจำปี O.E.M. Annual Report 2004. เชียงใหม่: สำนักงานพันธกิจการศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย.
- พันธกิจคริสเตียนศึกษา, ฝ่าย. สำนักงานพันธกิจการศึกษา. (2543). แผนพัฒนาพันธกิจคริสเตียนศึกษาในโรงเรียน ปีการศึกษา 2543-2545. เชียงใหม่: ฝ่ายพันธกิจคริสเตียนศึกษา.
- พิพาดา ยังเจริญ และ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. (2529). การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325-2394). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิศาลบุตร, ดวงเดือน. (2525). ประวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชญ อรรถมณีบุญ. (2547a). 150 ปี คบเพลิงปิซีซี. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย.
- พิชญ อรรถมณีบุญ. (2547b). ความภาคภูมิใจ กุสสตรีวังหลัง-วัฒนาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2523). บรรณธรรมกับการศึกษาของโลกปัจจุบัน ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, บรรณาธิการ, ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เพ็ญจันทร์ ทัพประเสริฐ. (2542). อดีต ปัจจุบัน อนาคตของการศึกษาภาคบังคับ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2523). ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เฟลตัส ยอร์ช ฮอวส์. (2471). บรุซใจดี ซามูเอล เรโนลส์ เฮาซ์ ในสยาม. แปลโดย เจ.เอ.เอกิน และ ตาด ประทีปแสน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บุญเรือง.
- ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ. (2546). ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ยวัญ เตียงหยก. (1928). หนังสือประวัติของครูยวัญ เตียงหยก. พระนคร: โรงพิมพ์บางกอกไทมส์.
- ราเชล เฮนเดอร์โลทท์. (2534). แก่นความเชื่อคริสตชน. กรุงเทพมหานคร: สุริยบรรณ.
- ลินจี้ ทะวานนท์. (2526). การศึกษากับสังคมไทยก่อนการปฏิรูปการศึกษา : ศึกษาวิเคราะห์จากศิลาจารึกหลักที่ 1 และกฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชระ สินธุประมา. (2533). ภาษาที่ใช้ในการสอนและการสอนภาษาในโรงเรียนของมิชชันนารีภาคเหนือ นับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน เฮอร์เบิร์ต สวอนสัน และประสิทธิ์ พงศ์อุดม, บรรณาธิการ, ศาสนาคริสต์-มิชชันนารี-สังคมไทย : รวมบทความชุดที่ 1 เชียงใหม่: ฝ่ายประวัติศาสตร์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย.
- วารุณี โอสธารมย์. (2524). การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลเลียม แอล บรัดเลย์. (2529). สยามแต่ปางก่อน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิลาสวงศ์ พงศบุตร. (2519). การเปิดสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา.
- วิวัฒน์ แพร์สิริ, บาทหลวง. (2543). วิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสัตตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์ และลดาวลัย พวงนิล. (2532). พัฒนาการของการศึกษาเอกชน รายงานการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของเอกชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เวลส์, ควอริช. (2529). การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจณี สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- แวลส์, เคนเนธ อี. (2501). ประวัติศาสตร์โปรเตสแตนต์ในประเทศไทย 1828-1958. กรุงเทพมหานคร: สภาคริสตจักรในประเทศไทย.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ. (2525). กรุงเทพฯมาจากไหน?. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา.
- ศรีสุพร ช่วยสกุล. (2530). ความเปลี่ยนแปลงของคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีธรรมยุติกนิกาย (พ.ศ. 2368-2464). วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิลป์ชัย ชาญเฉลิม. (2479). หมอบรัดเลย์กับกรุงสยาม. พระนคร: แพร์พิทยา.
- ศิลป์ชัย เซาร์เจริญรัตน์. (2542). หลักข้อเชื่อคริสเตียน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันคริสเตียนศึกษา และพัฒนาคริสตจักร.
- ศิลป์ชัย เซาร์เจริญรัตน์. (2550). หลักความเชื่อคริสเตียนและศาสนศาสตร์ระบบ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันคริสเตียนศึกษาและพัฒนาคริสตจักร.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2525). 200 ปี กระทรวงศึกษาธิการ. โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2556). 200 ปีของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ครุสภา.
- ส. ศิวรักษ์. (2545). ปรัชญาการศึกษา : ศาสตร์และศิลป์แห่งการปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ส.พลายน้อย. (2532). สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2527). ระเบียบข้อบังคับกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ฉบับปี ค.ศ. 1984. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการ.
- สภาคริสตจักรในประเทศไทย. (2539). ระเบียบข้อบังคับกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ฉบับปี ค.ศ. 1996. เชียงใหม่: กองการศึกษา.
- สมบูรณ์ พรรณาภพ. (2524). ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร การพิมพ์.
- สมาคมพระคริสตธรรมไทย. (2543). พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่. กรุงเทพมหานคร สมาคมพระคริสตธรรมไทย.
- สร้อยสวัสดิ อ่องสกุล. (2525). การปฏิรูปการศึกษาในล้านนา : การสร้างเอกภาพแห่งชาติ (พ.ศ.2446-2475). ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 10(ตุลาคม 2524-กันยายน 2525).
- สะอาด ไชยวัฒน์. (2519). การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูตของโรมันคาทอลิกกับ โปรเตสแตนต์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สุริยบรรณ.
- สายชล วรณรัตน์. (2524). พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรินันท์ ศรีวีระสกุล. (2553). ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนโรงเรียนสังกัด มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุนิตย์ แสงขำ. (2527). บทบาทของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ในการจัดการศึกษาภาคเอกชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2367-2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุพรรณิ กาญจนันธุ์. (2507). บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ ไพทยวัฒน์. (2521). วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทย พ.ศ. 2394-2475. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- เสฐียร พันธรั้ง. (2542). ศาสนาเปรียบเทียบ กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- เสฐียรโกเศศ. (2506). ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.
- เสฐียรโกเศศ. (2515). เล่าเรื่องในไตรภูมิ. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.
- เสฐียรโกเศศ. (2510). พื้นความหลังเล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: ศึกษิตสยาม.
- เสถียร ศุภโสภณ. (2514). ประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในเมืองไทยและทำเนียบโรงเรียนราษฎร์. กรุงเทพมหานคร: สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์ในประเทศไทย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2525). คาทอลิกกับสังคมไทยตั้งแต่สมัยพระนารายณ์ จนถึงปัจจุบัน เอกสารประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
- เสรี พงศ์พิศ. (2531). ศาสนาคริสต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2546). ศาสนาสากล เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์.
- อคิน ทรัพย์วัฒน์, ม.ร.ว. (2527). สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2461 แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข และพรณี ฉัตรพลรักษ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดุลย์ ต้นประยูร. (2539). สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อรุณประดิษฐ์, โรงเรียน. (2557). 140 ปี อรุณประดิษฐ์. เพชรบุรี: โรงเรียนอรุณประดิษฐ์.
- อัญชลี สุสายัณห์. (2524). ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2528). ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในทัศนะของ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงเทพมหานคร: แจ่มเจริญการพิมพ์.
- อุ้นใจ ปฎิมาประกร. (2549). บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในการจัดการศึกษาสตรีไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2417-2500. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- เอกชัย ชิมโคตร, บาทหลวง. (2551). การศึกษาคาทอลิก: วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนคาทอลิก
ในทศวรรษหน้า. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม.
- เฮ็นรี่ แคลเรนซ์ ทีเช่น. (2540). ศาสนศาสตร์ระบบ. กรุงเทพมหานคร: กนกบรรณสาร.
- เฮอร์เบิร์ต สวอนสัน. (2526). ผู้ส่งเสริมและผู้ร่วมงาน : คณะมิชชันนารีกับการปรับปรุงยุคใหม่ใน
จังหวัดน่าน ค.ศ. 1895-1934. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11
2(มกราคม-มิถุนายน 2526).

ภาษาอังกฤษ

- Abeel, David. (1836). *Journal of a Residence in China and the Neighboring Countries*
New York J. Abeel Williamson.
- Augustus, Field Beard. (1972). *A Crusade of Brotherhood : A History of the American
Missionary Association*. New York: AMS Press.
- Bangkok Christian College. (1913). *The College News*, 6(November, 1913), 1.
- Beard, Chales A., & Mary, R. (1947). *History of the United States : A Study in American
Civilization*. New York: The MacMillen Company.
- Bradley, D.B. . (1873). *Dictionary of Siamese Language* (หนังสืออักษรภิธานศรีบท).
Bangkok American Missionary Association Press.
- Brauer, Jerald C. (n.d.). *Protestantism in America : A Narative History*. Philadelphia:
The Westminister Press.
- Brinton, Crane. . (1955). *Ideas and Men : The Story of Western Thought*. Englewood
Clift, N.J.: Prentice-Hall, Inc.
- Buell. (1843). Buell to Lowries Board of Foreign Missions, Presbyterian Church U.S.A. .
Microfilm copy at the Payap University Archives.
- Campbell, Howard. (1904). *With the Little Tots*. *The Laos News*, 1(4 (October,1904)).
- Caswell, Jesse. . (1984). Jesse Caswell to R. Aderson. American Board of
Commissioners for Foreign Missions Record of at Payap University Archives,
Chiang Mai.
- Cole, Edna. (1928). *The narative of the Harriet M. House School at Wang Lang In*
George B.McFarland (Ed.), *Historical Sketch of Protestant Missions in Siam,*
1828-1928. Bangkok: Bangkok Times Press.

- Cowan, William. L. (January 1967). The Role of Prince Chuthmani in the Modernizing in Siam. *Journal of the Siam Society*, 55.
- Educational Statistic. (1923). Records of Actions of Siam Mission.
- Educational Statistic. (1940). Records of Actions of Thailand Mission.
- Gutzlaff, Charles. (1833). *The Journal of Two Voyages along the Coast of China* New York: John P. Haven
- Herbert, H. Smith. (1918). An Siamese Leather for Democracy. *The Continent*, 43(October 24).
- House, S.R. . (1864). Missionary work in Siam. *Foreign Missionary*, 11(April 1864).
- Hutchison, William R. (1987). *Errand to the World : American Protestant Thought and Foreign Missions* Chicago: The University of Chicago Press.
- Khoi, Joseph Van. (1972). *A Study of the Impact of Christian Missionaries on Education in Thailand*. Ph.D. Dissertation, St. Louis University.
- Latourette, Kenneth Scott. (1941a). *A History of the Expansion of Christianity* New York: Haper and Brothers Publishers.
- Lefferts, A. Loetscher. (1938). *A Brief History of the Presbyterians*. Philadelphia: Board of Christian Education of PCUSA.
- Lord, Donal C. (1968). *Mo Bradley and Thailand*. Michigan: William Eerdmans Publishing Company.
- Mathews, Donald G. (1969). The Second Great Awakening as an Organizing Process, 1780-1830 : An Hypothesis. *American Quarterly*, 1(Spring 1969), 23-43.
- Matton, Stepen. 1853). A Letter from the Rev. Matton. *Foreign Missionary*, 4(Septembe).
- McFarland, George B. (1928). *Historical Sketch of Protestant Missions in Siam, 1828-1928*. Bangkok: Bangkok Times Press.
- McGilvary, Daniel. . (1912). *A haft century among the Siamese and the Lao*. New York: Revell
- Neill, Stephen. (1986). *A History of Christian Missons Hermonds*. Middlesex: Peguin Books Ltd.
- Pallegoix, D.J.B. . (1854). *Dictionarium Linguae Thai (ศัพท์พะพะจะนะภาสาไท)*. Paris Jussu Imperatoris Impressum

- Pongudom, Maen. . (1979). Apologetic and Missionary Proclamation : Exemplified by American Presbyterian Missionaries to Thailand (1828-1978), Early Church Apologists : Justin Martyr, Clement of Alexandria and Origen, and the Vanerable Buddhadasa Bikkhu, a Thai Buddhist Mok-Apologist. (Ph.D. diss), University of Otago.
- Reynolds, Craig J. . (1976). Buddhist Cosmography in Thai History with Special Reference to Nineteenth-Century Culture Change. *Journal of the Asian Studies*, 2((February 1976)).
- Skinner, William G. . (1975). *Chinese Society in Thiland* New York: Conell University Press.
- Swanson, Herbert R. (1984). *Khrischak Muang Nua : A study of northern Thai church history*. Bangkok: Chuan Press.
- Swanson, Herbert R. (1988). A New Generation : Missionary Education and Changes in Woman's Roles in Traditional Nothern Thai Society *SOJOURN*, 3(August 1988).
- Swanson, Herbert R. (1989). *This Heathen People : The Congnitive Sources of American Missionary Westernization Activities in Northern Siam, 1868-1889*. (M.A.), University of Maryland.
- Sweet, William Warren. . (1939). *A Story of Religion in America*. New York: Harper & Brothers Publisher.
- Terwiel, B.J. . (1989). *Trought Traveller's Eyes : An Approach to Early Nineteenth Century Thai History*. Bangkok: Duang Kamol.
- Thompson, Virginia. (1941). *Thailand : The New Siam*. New York: The MacMillan Company.
- Tuveson, Ernest Lee. (1968). *Redeemer Nation : The Idea of America's Millenial Role*. Chicago: The University of Chicago Press
- Vidler, Alec R. (1974). *The Church in an Age of Revolutions* New York: Penguin Books
- Weels, Kenneth E. . (1958). *History of Protestant Work in Thailand 1828-1958*. Bangkok: Church of Christ in Thailand.
- William, Bradle. L. . (1981). *Siam Then*. California: William Carey Library

William, Gammell. (1939). A History of American Baptist Missions. In William Warren. Sweet (Ed.), A Story of Religion in America. New York: Harper & Brothers Publisher.

Wilson, Frank T. (1964). Report of Survey Evaluation Twenty-Five Church-Related Schools in September 9 - December 3.

Wyatt, David K. . (1965). Siam Weekly Advertiser Samauel Mc Farland and Early Education Modernization in Thailand, 1877-1895 (Vol. 1). Bangkok: The Siam Society

Wyatt, David K. . (1996). The Politics of Reform in Thailand Education in the Reign of King Chulalongkorn. New York: Yale University

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบบันทึกการสังเกต

การศึกษาเพื่องานวิจัยพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

วัตถุประสงค์ของการสังเกต

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศ การเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่พัฒนาความเป็นมนุษย์ของนักเรียน

แหล่งข้อมูล

1. บรรยากาศและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น บรรยากาศในการทำงาน การจัดกิจกรรมของนักเรียน การจัดป้ายนิเทศ การจัดแหล่งเรียนรู้
2. การเรียนการสอนในรายวิชาคริสต์จริยธรรม เช่น รูปแบบการจัดการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การเข้าห้องนมัสการพระเจ้า กิจกรรมกีฬา กิจกรรมค่ายคุณธรรม
4. เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ เช่น วิทยุทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานการประเมินตนเอง (SAR)

ข้อมูลทั่วไปในการสังเกต

1. ชื่อโรงเรียนที่สังเกต
2. วัน เวลาที่สังเกต
3. ผู้สังเกต

รายละเอียดในการสังเกต

เวลา	สถานที่	ประเด็นที่สังเกต	สิ่งที่พบ
		1. บรรยากาศและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น บรรยากาศในการทำงาน การจัดกิจกรรมของนักเรียน การจัดป้ายนิเทศ การจัดแหล่งเรียนรู้	
		2. การเรียนการสอนในรายวิชาคริสต์จริยธรรม เช่น รูปแบบการจัดการ	

เวลา	สถานที่	ประเด็นที่สังเกต	สิ่งที่พบ
		เรียนการสอน สื่อที่ใช้ ในการเรียนการสอน	
		3. กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน เช่น การเข้า ห้องนมัสการพระเจ้า กิจกรรมกีฬา กิจกรรมค่ายคุณธรรม	
		4. เอกสารที่เกี่ยวข้อง การพัฒนามนุษย์ เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผน ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติ การประจำปี รายงาน การประเมินตนเอง (SAR)	

5. ประเด็นที่น่าสนใจและข้อมูลอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์การศึกษาเพื่องานวิจัย

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์
วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อศึกษาการถ่ายทอดแนวคิดของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์เรื่องการพัฒนา
มนุษย์ของโรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-นามสกุล.....ตำแหน่ง.....

สถานที่สัมภาษณ์.....วัน/เดือน/ปี.....เวลา.....

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวคิดในการพัฒนามนุษย์ของโรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักร
ในประเทศไทย

1.ในปัจจุบันโรงเรียนมีหลักการ ปรัชญา แนวทางอย่างไรในการพัฒนามนุษย์

.....

.....

.....

2.ในปัจจุบันโรงเรียนมีกระบวนการพัฒนามนุษย์ในแต่ละด้านอย่างไร

- ด้านร่างกาย

.....

.....

.....

- ด้านสติปัญญา

.....

.....

.....

- ด้านจิตใจ

.....

.....

.....

- ด้านจิตวิญญาณ

.....

.....

.....

3. ในปัจจุบันโรงเรียนมีเป้าหมายในการพัฒนานุชยให้มีบุคลิกลักษณะแบบใด

.....

.....

.....

4. ในอนาคตโรงเรียนควรมีทิศทางในการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตาม
แนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุม 4
อาคารสำนักงานสภาคริสตจักรในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร

1) ผู้ปกครอง สุรพงศ์ มิตรกุล	เลขาธิการสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2) ศาสนาจารย์ ดร. สิ้นธุ์ คิมพะจันทร์	ประธานคณะกรรมการพันธกิจ
การศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย
3. ผู้ปกครอง ดร.สิริลักษณ์ เฟื่องกาญจน์	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
4. ดร.บรรจง ชมภูวงศ์	รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษ
โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย
5. อาจารย์ สมาน ไชยสถาน	ผู้อำนวยการหน่วยงานบุคลากร
สภาคริสตจักรในประเทศไทย
6. ศาสนาจารย์ สุรกิจ กมลรัตน์	ผู้อำนวยการสำนักกลางนักเรียน
คริสเตียน
สภาคริสตจักรในประเทศไทย
7. ศาสนาจารย์ ชำนาญ แสงฉาย	ศิษยาภิบาลคริสตจักรราชเทวีกรุงเทพ
8. ศาสนาจารย์ ประสาทพงษ์ ปั่นสวย	ศิษยาภิบาลคริสตจักรที่สองสามย่าน
9. ศาสนาจารย์ ยุทธภักดิ์ พินิจ	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษา
สถาบันกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายปรเมศวร์ ชรอยนุช เกิดเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533 ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา ระดับปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทววิทยา (เกียรตินิยมอันดับ 1) วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ เมื่อปี พ.ศ. 2556 เข้าศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษาศณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2556

